

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

עירובין (ג)

דפים עו-קה

בקיצור

ללמוד לחב"ן לזכור

מסכת עירובין

חלק שלישי

דפים עו-קה

סוגיות המסכת מבוארות בלשון שווה לכל נפש, כאשר המילים המודגשות הן תמצית הסוגיות, וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כהכנה מהירה לפני הלימוד וכחזרה מהירה ובהירה לאחר הלימוד.

בנוסף, המילים המודגשות הן כלי עזר שמיועד במיוחד למי שמבקש להשקיע ולרכוש ידיעה אמתית בתלמוד, דבר שכמעט אין דרך להגיע אליו ללא חזרות מרובות. כאמור, לאחר לימוד ראשוני של כל סוגיה, ניתן לחזור עליה בזמן קצר מאוד, על ידי קריאה של המילים המודגשות בפני עצמן, כך ניתן לחזור בכל יום על עניינים רבים לפי סדר התלמוד, דרך בדוקה לרכוש ידיעה אמתית ולקנות קניין בתורה. דברי התוספות באים באותיות קטנות.

©

כל הזכויות שמורות

יצחק אהרן הורביץ, רחוב פלדמן 8 בני ברק

דוא"ל: bekitsur1@gmail.com

טל': 050-6877088 / 03-6187895

פקס': 153-506-877088

פרק שביעי חלון

דף עו

חלון הנחשב כפתח בין שתי חצירות

כבר נתבאר מספר פעמים, שכשיש פתח בכותל שבין שתי חצירות, יכולים בני שתי החצירות לערב יחד, ולהיחשב כחצר אחת, ויכולים בני כל אחת מהחצירות לערב לעצמם, להחשיב כל חצר בפני עצמה.

וכשיש בין החצירות כותל בלא פתח, אינם יכולים לערב עירוב אחד, אלא כל אחת מהחצירות נחשבת לעצמה, ובני אותה חצר מערבים לעצמם, ואסורים לטלטל מזו לזו מעל גבי הכותל [אלא אם כן נשתתפו יחד במבו].

ובמשנתנו מבואר, שכשיש חלון בין שתי חצירות, פעמים החלון שבין שתי החצירות נידון כפתח, ויכולים לערב עירוב אחד לשתי החצירות, אם ירצו. ופעמים החלון שבין שתי החצירות אינו נידון כפתח, ועל כרחם יערבו בכל חצר עירוב בפני עצמו.

והכלל הוא, שכדי שיחשב החלון כפתח, צריך שיתקיימו בו שני תנאים.

א. התנאי האחד הוא, שצריך שיהיה החלון גדול בשיעור של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

- ומתחילה רצו לומר, ששיעור זה הוא כדעת רבן שמעון בן גמליאל, האומר שהלכה למשה מסיני, שכל פחות מארבעה טפחים נחשב כסתום [=לבד], ולכן רק בשיעור ארבעה טפחים, החלון נחשב כפתוח ולא סתום. אבל לדעת חכמים, האומרים, שכל פחות משלושה טפחים נחשב כסתום [=לבד], כשיהיה החלון שלושה טפחים, כבר לא יחשב כסתום, ודי בשיעור זה להיחשב כפתח.

- ומסקנת הגמרא, שאף לדעת חכמים, האומרים, שחלון ברוחב שלושה טפחים אינו נחשב כסתום, מכל מקום להיחשב כפתח, צריך שיהיה רחב ארבעה טפחים.

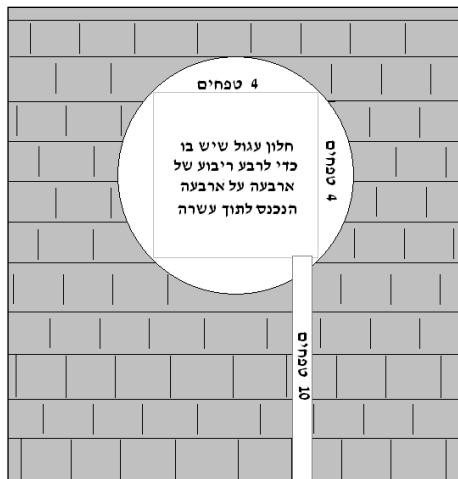
ב. והתנאי השני הוא, שיהיה לכל הפחות מקצת

מחלל החלון בתוך עשרה טפחים של גובה הכותל.

אבל כשהיה כל חלל החלון למעלה מעשרה טפחים, אינו נחשב כפתח, שהרי אפילו אם היה כל הכותל רק עשרה טפחים, היה נחשב מחיצה גמורה, ואם כן, בכך שהוגבה למעלה מעשרה טפחים, ונעשה בו חלון, אינו נעשה בכך פתח.

חלון עגול

כשיש חלון עגול בין שתי חצירות, הוא נידון כפתח, אם ניתן להכניס בתוכו ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ויהיה מקצת מהריבוע הזה בתוך עשרה טפחים של גובה הכותל.

חלון עגול שיש בו ארבע

טפחים על ארבעה טפחים

נתבאר שחלון עגול נחשב כפתח אם יש בו שיעור שניתן להכניס בו ריבוע של ארבע טפחים על ארבעה טפחים ומעט ממנו בתוך עשרה טפחים לארץ.

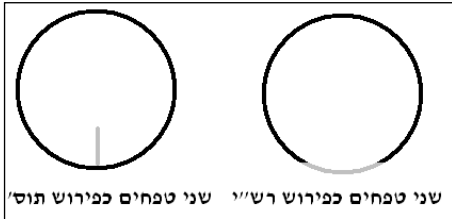
ואמר רבי יוחנן, שכדי שיהיה בחלון עגול ריבוע של ארבע טפחים על ארבעה טפחים, צריך שיהיה בהיקפו של החלון עשרים וארבעה טפחים

וכדי שחלון זה יוכל להיחשב כפתח בין שתי חצרות צריך שיהיו שני טפחים ומשהו מהיקפו בתוך עשרה טפחים תחתונים של כותל, [שבכך

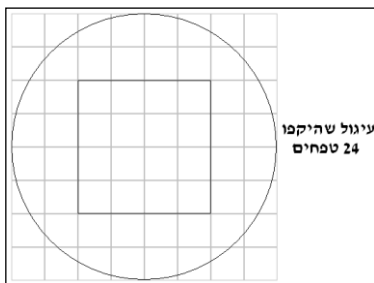
הריבוע שבתוך העיגול נכנס לתוך עשרה טפחים תחתונים של הכותל].

- כן פירש רש"י, שאותם שני טפחים ומשהו, שצריכים להיות בתוך עשרה טפחים, הם שני טפחים מהיקפו¹.

- והתוס' פירשו, שהכוונה לשני טפחים של גובה החלון.

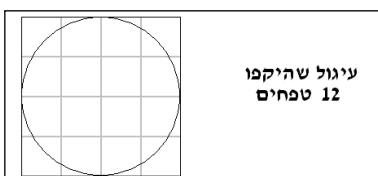
ואמנם דברי רבי יוחנן אלו מוקשים ביותר, שכן חלון עגול שהקיפו עשרים וארבעה טפחים, ניתן להכניס בתוכו ריבוע שגודלו כמעט ששה טפחים על ששה טפחים.

ולהלן יתבאר בעזה"י מדוע אמר רבי יוחנן שצריך שיהא היקף החלון עשרים וארבעה טפחים.

אולם מתחילה נבאר מהו שיעור היקף החלון, שניתן להכניס בו ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

מתחילה רצו לומר, שדי בכך שיהיה היקף החלון שנים עשר טפחים, שבכך רוחבו באמצעו ארבעה טפחים, שכן כלל בדינו, שכל שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו ברוחבו טפח², ואם כן, כשההיקף שנים עשר טפחים, הרוחב ארבעה טפחים.

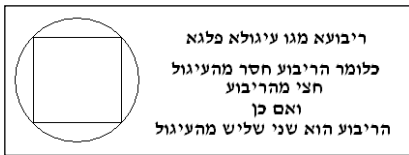

ודחו זאת, משום שאמנם בחלון זה יש רוחב

¹ וצריך לזה שיהיו שני טפחים ומשהו אורך מהקיפו בתוך עשרה, מאמצעו לכאן טפח, ומאמצעו לכאן טפח, ועוד משהו, משום דכי מרבעין ליה, מדליק ליה מיניה שני טפחים מן ההיקף, עגול שבין קרן לקרן לכל צד, דסתמינן להו, ומוקמינן לה אריבעתא, ונמצא אותו משהו הנשאר בסוף עשרה על פני רוחב החלון, כדאמר לקמן רבועא מגו עגולא פלגא בעית לדלויי, כלומר, חצי מדה הנותנת בריבוע ריבה העגול עליו, והיקף המרובע ששה עשר, נמצא העגול רבה עליו שמונה, הרי שני טפחים לכל צד. [רש"י].

² כל החשבונות האמורים כאן, הם לפי הכללים הנזכרים בגמרא, שכל עיגול היקפו פי שלושה מרחבו, [אף שלפי האמת ההיקף מעט פחות מפי שלושה מהרוחב], ואלכסון הריבוע הוא צלע ושני חומשים, [אף על פי שלפי האמת האלכסון מעט יותר]. וכבר נתבאר בדף י"ד שאין החשבונות מצומצמים.

מהריבוע, ונמצא, שהעיגול הוא שלוש חצאים של הריבוע, והריבוע הוא שני שלישים מהעיגול.

ועל פי זה, כדי שיהיה בתוך העיגול, ריבוע פנימי של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, צריך שיהיה היקף העיגול עשרים וארבעה טפחים.

שכן הריבוע הפנימי שיעורו שני שלישי מהעיגול החיצון, וכשהיה היקף העיגול עשרים וארבעה טפחים, יהיה היקף הריבוע ששה עשר טפחים, וזהו היקף ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

ובדבר זה נדחו דברי דייני קיסרי, שכן לדבריהם אלכסון הריבוע, [שהוא רוחב העיגול החיצון], יהיה פי שנים מאורך צלע הריבוע, וזה לא יתכן, שכן דבר הניכר לכל הוא שלא יהיה האלכסון שווה לאורך ולרוחב יחד¹.

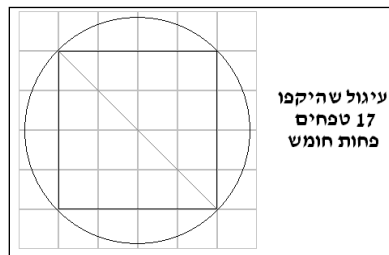
חלון הנחשב כפתח בין שני בתים

נתבאר, שכדי שהחלון יחשב כפתח בכותל שבין שתי חצירות, ויוכלו לערב יחד, צריכים להתקיים בחלון שני תנאים. (א) שיהיה החלון בשיעור של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. (ב) שיהיה לכל הפחות מעט ממנו בתוך עשרה טפחים תחתונים של הכותל.

ולדברי רב נחמן, דווקא בחלון שבין שתי חצירות, צריך להתקיים גם התנאי השני. כלומר, שיהיה מקצת ממנו בתוך גובה עשרה טפחים.

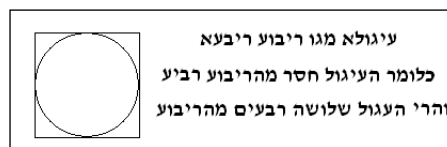
ריבוע ארבעה על ארבעה, הוא ארבעה טפחים ועוד שני חומשים של ארבעה טפחים, שהם טפח ושלוש חומשים, ונמצא כל האלכסון חמישה טפחים ושלושה חומשים [=5.6].

ומאחר שכלל בדינו, שהיקף העיגול פי שלוש מרחבו, עיגול שניתן להכניס בתוכו ריבוע של ארבעה טפחים על ארבע טפחים, הוא עיגול שהיקפו שלוש פעמים חמש ושלושה חומשים, כלומר שבעה עשר טפחים פחות חומש [=16.8].

ודברי רבי יוחנן הנ"ל, שצריך שיהא היקף העיגול עשרים וארבעה טפחים, נאמרו על פי דברי דייני קיסרי או רבני קיסרי, שהיו אומרים:

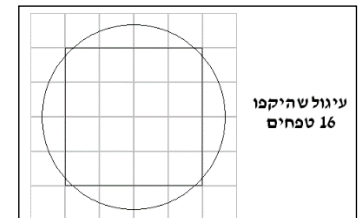
א. עיגולא מגו רבועא ריבועא. כלומר, ההפרש בין העיגול שבתוך הריבוע לבין הריבוע הוא רבע מהריבוע ואם כן העיגול הוא שלושה רבעים מהריבוע, וזהו **אין חולק**, שכן לדברי הכל, הריבוע יתר על העיגול רביע.

ב. ריבוע מגו עיגולא פלגא. כלומר ההפרש שבין הריבוע שבתוך העיגול, לבין העיגול, הוא חצי

ארבעה טפחים, אבל הרוחב הזה הוא רק במקום הרחב, אבל **אין בו ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים**, ואין החלון נחשב פתח, אלא כשהיה בו ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

ושב רצו לומר, שדי בכך שיהיה היקף החלון העגול ששה עשר טפחים, כחלון ריבוע שיש בו ארבעה על ארבעה, שהיקפו ששה עשר טפחים.

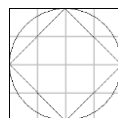
ודחו גם את זאת, שכן דווקא חלון ריבוע, שהיקפו ששה עשר, יש בתוכו ריבוע של ארבעה על ארבעה. אבל כשהחלון עגול, והיקפו ששה עשר טפחים, אף על פי ששטחו גדול משטח ריבוע שהיקפו ששה עשר, מכל מקום אין בתוכו ריבוע של ארבעה על ארבעה.

כי מאחר שאתה מעגל את ההיקף של ששה עשר טפחים, מצורת ריבוע לצורת עיגול, כשאתה מרחיב את ההיקף באמצע הצלעות, על כרחך אתה מקצר אותו בקרנות, ונמצא שקרנות הריבוע יוצאות מחוץ לעיגול, ואין בתוכו ריבוע של ארבעה על ארבעה.

ומסקנת הגמרא, שהעיגול שניתן להכניס בתוכו ריבוע של ארבע על ארבע, הוא עיגול שרוחבו שווה לאלכסון של ריבוע ארבעה על ארבעה.

ומאחר שכלל בדינו, שאלכסון הריבוע הוא צלע אחת שלו ועוד שני חומשים שלה, אלכסון של

¹ **וקשה, היאך טעו דייני קיסרי**, הא קא חזינן דלאו הכי הוא. ועוד, דכי היכי דקאמר עיגולא מגו ריבועא ריבועא, דהיינו מכל הריבוע, הכי נמי הוה להו למינקט ריבועא מגו עיגולא תילתא מכל העיגול, שהוא פלגא מן הריבוע שבפנים, או הוה להו למינקט עיגולא מגו ריבועא תילתא מן העיגול שבפנים. **ו"מ דדייני קיסרי לא דברו אלא לענין קרקע שבתוך הריבוע והעיגול, דלענין זה דבריהם אמת**, שכשתעשה ריבוע שתי אמות על שתי אמות, ותעשה עיגול בפנים שתיים על שתיים, ועוד ריבוע בתוך העיגול, תמצא בריבוע החיצון ארבע חתיכות אמה על אמה, ובעיגול מתוך ריבוע, שלש חתיכות של אמה על אמה, דמרבוע יותר על העיגול רביע, ובריבוע הפנימי אין בו כי אם שתיים, שהרי הוא חציו של חיצון, דהיינו תילתא פחות מן העיגול.

ורב אמר, שלא התירו לטלטל ממקום פטור אלא כשמשני צידיו רשויות גמורות מהתורה כרשות היחיד ורשות הרבים. אבל כשהוא ברשות יחיד אחת, שחכמים הם שחלקוה לשנים כשתי חצירות סמוכות שלא עירבו יחד, שחכמים אסרו לטלטל מזו לזו, לא התירו לטלטל מהם למקום פטור, כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.⁵

מקום פטור שבין רשות הרבים לרשות היחיד
לדברי רב דימי אמר רבי יוחנן, מקום גבוה שלושה טפחים, שאין בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, העומד בין רשות הרבים לרשות היחיד, מאחר שאינו מקום חשוב (=מקום פטור), **בטל הוא לשתי הרשויות, ומותר לטלטל מהם אליו, וממנו אליהם**.⁶

ובתנאי שלא יחליפו כלומר שלא יתנו בו מרשות זו, ויחזרו ויעבירו ממנו לרשות האחרת. ואיסור זה מדברי חכמים הוא, שחששו חכמים שאם היו עושים כן, היו טועים לומר שמותר לעשות זאת גם בלא להניח עליו באמצע, ויבואו לטלטל ישירות מרשות זו לרשות זו, ונכשלים בהוצאה והכנסה בשבת.

צד אחד גבוה או עמוק וצד אחד שוה לארץ
לדברי רבה בר רב הונא אמר רב נחמן, כשיש כותל בין שתי חצירות [שלא עירבו יחד] מחצר שבצד אחד הכותל גבוה עשרה טפחים, ומחצר שבצד האחר הכותל אינו גבוה עשרה טפחים, הכותל נחשב כחלק מהחצר שאינו גבוה ממנה עשרה טפחים, ומטלטלים מהכותל לאותה חצר

שתי החצירות הללו, האם מותרים בני החצירות לטלטל עליו, או בינו לבין חצר שלהם.
א. כשהכותל רחב ארבעה טפחים.
כשכותל רחב ארבעה טפחים, **לדברי הכל** רשות חשובה הוא לעצמה, ואינו בטל, לא לחצר זו, ולא לחצר זו, ולכן **אין מטלטלים ממנו למטה, ולא מעלים אליו מלמטה**.

- לדעת רבי שמעון, האומר, שכל חצרות וגגות וקרפיפות העיר רשות אחת הן, לכלים ששבתו בתוכם, מותר לטלטל מהכותל לחצר, ורק להוריד מהכותל ולהכניס לתוך הבית אסור.
- ולדעת חכמים, האומרים, שאין כל אלו רשות אחת, אסור להוריד מהכותל אפילו לחצר.⁷

אבל יכולים בני החצירות לטלטל על גבי הכותל,⁸ בלא להוציא ממנו מה שעליו, ככל רשות יחיד, שמותר לטלטל בתוכה.

ב. כשהכותל אינו רחב ארבעה טפחים.
לדעת רב, מאחר שהכותל אינו רחב ארבעה טפחים, אינו נחשב רשות חשובה לעצמה, ובטל הוא לשתי הרשויות שמשני צידיו. ובכך נעשה הכותל כמו מקום ששייך לאלו ולאלו, שמאחר שלא עירבו אלו עם אלו, **אפילו על גבי אסורים לטלטל בו**, ולכן לא יזיזו בו דבר אפילו כמלא נימא.⁹

דף עז

ולדעת רבי יוחנן, מקום שאינו רחב ארבעה טפחים, מקום פטור הוא, ומותר לטלטל מכל רשות אליו, וממנו לכל רשות, [כפי שיתבאר להלן].
ולכן, **לא רק על גבי מותר** לבני החצירות **לטלטל, אלא אף לטלטל בינו לבין החצירות מותר לטלטל**, ובלבד שלא יעבירו דרכו מצד זה לצד זה.¹⁰

אבל חלון שבין שני בתים, **די בכך שיהיה שיעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים**, כדי שיחשב כפתח בין שני הבתים, ויוכלו לערב יחד, **ואפילו היה כל החלון גבוה מעשרה טפחים**.

והסיבה לכך, כי הבית נחשב כאילו כולו מלא, ואם כן, כשיש בו פתח למעלה מעשרה טפחים, הרי הוא כפתח למטה מעשרה טפחים.

לול הפתוח מן בית לעלייה

נתבאר, שכשיש חלון בין שתי בתים, והוא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, הוא נחשב כפתח ביניהם, ויכולים לערב על ידו עירוב אחד לשני הבתים, גם כשהחלון גבוה מעשרה טפחים, **משום שכל הבית נחשב כמלא**.

ולדעת רב נחמן, כן הדין לא רק בחלון שבכותל שבין שני בתים, שהחלון בו מהצד, אלא אף בארובה [=חלון בתקרה] שבין בית לעליה, שהארובה הזו מהאמצע.

ולכן, כשיש ארובה בין בית לעליה [שכל אחד של אדם אחר], **יכולים לערב עירוב אחד לשניהם, אף על פי שהעליה גבוהה מקרקע הבית יותר מעשרה טפחים, ואין תחת הארובה, לא סולם קבוע ולא סולם עראי**.

דין הכותל עצמו שבין שתי חצירות שלא עירבו יחד

כבר נתבאר, שכשיש בין שתי חצירות כותל גבוה עשרה טפחים בלא פתח, כל חצר מערבת לעצמה, ואינם יכולים לערב יחד לטלטל מזו לזו.
וכמו כן אף אם יש בין החצירות פתח, אבל עירבו כל אחת לעצמה, גם כן אסורים לטלטל מזו לזו.
ולחלן יתבאר בעזה"י, מה דין גג הכותל שבין

¹ ואם תאמר, ולרבנן אמאי אסור להוריד למטה לחצר, הא מודו רבנן דחצירות רשות לעצמן ... דמותר להוציא מחצר לחצר לרבנן ... ואומר ר"י ... הא דשרו רבנן מחצר לחצר, היינו דוקא כשלא עירבה כל חצר לעצמה, דלא שכיחי מאני דבתים בחצר, אבל עירבה כל חצר לעצמה, גזרינן, דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחצר אחרת. [תוס']. ולכאורה לפי זה, לדעת רב בדף ע"ד, שגם רבי שמעון לא התיר אלא כשלא עירבו בחצירות, אם כן, גם לדעת רבי שמעון אסור לטלטל אף מהכותל לחצר.

² לשון המשנה הוא, "אלו עולים מכאן ואוכלים ואלו עולים מכאן ואוכלים", ומשמע לכאורה, שרק כשעולים עליו, יכולים לטלטל בו, אבל כשעומדים למטה, אינם יכולים לטלטל בו. אולם לכאורה אין לחלק כן, ובשני האופנים יכולים לטלטל עליו, שכן מבואר בדף צ"ח ע"ב, עומד אדם אף ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, ולכאורה כל שכן שעומד ברשות יחיד זו ומטלטל ברשות יחיד זו. ויל"ע בדבר.

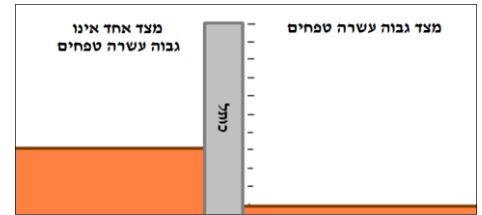
³ לכאורה דברי רב אלו הם כשיטתו לעיל בדף ע"ד, שמה שהתירו לטלטל מחצר לחצר כלים ששבתו בחצר עצמה, אין זה אלא כשלא עירבו בכל חצר לעצמם, אבל חצר שעירבו בה, מעתה גם כלים ששבתו בחצר, נידונים ככלים ששבתו בבתיים, ואין מטלטלים אותם אלא במקום שמועיל העירוב, ומאחר שעל הכותל אין העירוב מועיל, אסור לטלטל בו אפילו את הכלים ששבתו בו. ויל"ע בדבר.

⁴ בדף פ"ז יתבאר בעזה"י, שאלו הם דברי זעירי, אולם לדברי רב דימי, כשיש מקום פטור בין שתי רשויות שהאיסור לטלטל ביניהם הוא מדברי חכמים, מותר לטלטל מזה לזה על ידי ההנחה במקום פטור.

⁵ אפשר שכאן אין פירושו כשאר מקומות, שכשמצוינו איסורים שווים אחד של תורה ואחד מדברי חכמים, החמירו בשל חכמים על של תורה. אלא כאן כך פירושו, שאמנם כשיש מקום פטור בין שתי רשויות, לעולם הוא בטל לשתייהן, וכשהוא בין רשות היחיד לרשות הרבים הוא בטל לשתייהן, ולכן מותר עם שתייהן, ואין שום סיבה לאסור. שלא מצוינו שום רשות שיהיו בה רשות היחיד ורשות הרבים האוסרים בה את הטלטול. אבל כשיש מקום פטור בין שתי חצירות, מאחר שהוא בטל לשתייהן, הוא נידון כשתייהן, ומאחר שבה כבר תקנו חכמים, שמקום ששתי רשויות יחיד שולטות בו, צריך עירוב, גם זה בכלל התקנה שהחמירו חכמים על דין תורה, ולא הקלו בו.

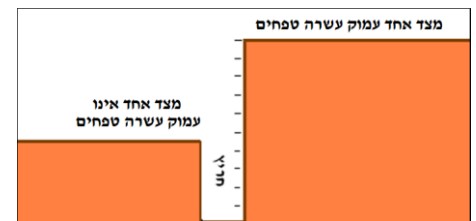
⁶ ואילו היה רחב ארבעה, היה נקרא רשות לעצמו, והוא כרמלית ואסור לכאן ולכאן. [רש"י].

שאינו גבוה ממנה עשרה טפחים¹, אבל אין מטלטלים ממנו לחצר האחרת.

והסיבה לכך, משום שעם זו תשמישו בנחת, ועם זו תשמישו בקושי, וכל לזה בנחת ולזה בקשה, נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת.

ולדברי רב שזבי אמר רב נחמן, כשיש חריץ בין שתי חצירות [שלא עירבו יחד], מחצר שבצד אחד הוא עמוק עשרה טפחים, ומחצר שבצד האחר אינו עמוק עשרה טפחים, החריץ נחשב כחלק מהחצר שאינו עמוק ממנה עשרה טפחים, ומטלטלים ממנו לאותה חצר, אבל אין מטלטלים ממנו לחצר האחרת.

והסיבה לכך, משום שעם זו תשמישו בנחת, ועם זו תשמישו בקושי, וכל לזה בנחת ולזה בקשה, נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת.

והוצרך רב נחמן לומר, שכן הדין גם בכותל וגם בחריץ שאם אין ביניהם לחצר עשרה טפחים, הם נחשבים כחלק ממנה, ולא די היה לומר את אחד מהם, כי בכל אחד יש סברא לומר שלא יחשב כחלק מהחצר.

החריץ, מאחר שהוא בעומק, אין נוח להשתמש בו כמו על הכותל, והיה מקום לומר, שגם כשאינו עמוק עשרה טפחים, תשמישו קשה, ואינו נחשב כחלק מהחצר.

והכותל, מאחר שהוא בגובה, ודברים שנותן עליו יכולים ליפול, אינו מקום טוב לשמור בו חפצים כמו בחריץ, והיה מקום לומר, שגם כשאינו גבוה עשרה טפחים, תשמישו קשה, ואינו נחשב כחלק מהחצר.

בא למעטו

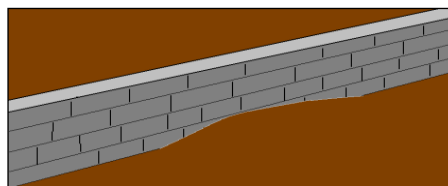
נתבאר, שכשהכותל גבוה מהחצר עשרה טפחים, אין מטלטלים ממנו לחצר, וכשהכותל אינו גבוה מהחצר עשרה טפחים, מטלטלים ממנו לחצר.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מה הדין, כשברובו הכותל גבוה מהחצר עשרה טפחים, ובמקום אחד אינו גבוה מהחצר עשרה טפחים.

א. כשהמיעוט מלמטה.

אם בצד הכותל, יש מקום מסוים שקרקע החצר גבוהה, כך שבמשך ארבעה טפחים לאורך הכותל, אין הכותל גבוה מהחצר עשרה טפחים, נעשה אותו מקום כפתח בין החצר לראש הכותל, ומעתה כל ראש הכותל מחובר עם החצר, ומותר לטלטל בכל ראש הכותל.

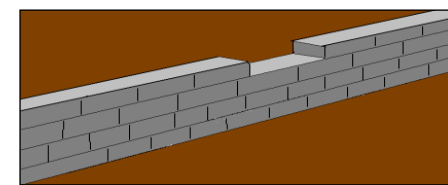
וכשאותו מקום פחות מארבעה טפחים לאורך הכותל, אינו מועיל לחבר בין החצר לראש הכותל, ואין מטלטלים כלל על הכותל.

ב. כשהמיעוט מלמעלה.

אם בראש הכותל, יש מקום באורך ארבעה טפחים שראש הכותל נמוך מעשרה טפחים, נעשה אותו מקום כפתח בין החצר לאותו מקום, ומאחר שממנו לראש הכותל גם כן פחות מעשרה טפחים, הרי הפתח נמשך עד ראש הכותל, ומעתה כל ראש הכותל מחובר עם החצר, ומותר לטלטל בכל ראש הכותל.

וכשאותו מקום פחות מארבעה טפחים, אינו מועיל לחבר בין החצר לראש הכותל, ורק בו מותר לטלטל, מחמת שאינו גבוה מהחצר עשרה טפחים, אבל בשאר ראש הכותל אסור לטלטל.

מיעוט על ידי כפיית ספל

נתבאר, שאם הגביה את הקרקע במשך ארבעה טפחים בצד הכותל, כך שבאותו מקום הכותל אינו גבוה מהחצר עשרה טפחים, נעשה אותו מקום כפתח בין החצר לראש הכותל, ומעתה כל ראש הכותל מחובר עם החצר, ומותר לטלטל בכל ראש הכותל. [אות א' לעיל].

ולהלן יתבאר בעזה"י, מה הדין כשעשה זאת על ידי שכפה ספל [רחב ארבעה על ארבעה] על פיו, והעמידו סמוך לכותל, וראש הכותל אינו גבוה עשרה טפחים מראש הספל.

א. נתנו בלא לחברו בארץ.

מתחילה אמרו, שאם נתן שם את הספל בלא לחברו בארץ, דין פשוט הוא שאינו מועיל להחשיב את הכותל כאינו גבוה שם עשרה טפחים. כי כשהספל אינו מחובר בארץ, דין פשוט הוא, שיותר לטלטלו בשבת, וכלל בידינו, שדבר הניטל בשבת אינו ממעט.

ב. נתנו וחברו בארץ.

שוב אמרו, שאפילו אם נתן שם את הספל, וחברו לארץ, באופן שמקצתו בתוך האדמה, וכשמוציאו מנער ממנו את העפר שסביבו למטה, גם כן אינו מועיל להחשיב את הכותל כאינו גבוה שם עשרה, כי מאחר שמקצת הספל מגולה, מותר לאחוז במקצתו המגולה ולטלו, כי אין כאן אלא נייעור מוקצה, שהוא מותר, כמבואר מדין טומן פה המבואר להלן, וכבר נתבאר, שדבר הניטל בשבת אינו ממעט.

ג. נתנו וחברו בארץ ויש לו אוגניים.

שוב אמרו, שכן הדין גם כשיש לספל אוגניים, כלומר מעין שפה הבולטת לחוץ, ונמצא שכשמקצתו באדמה, יש עפר מעל השפה הזו, וכשנשא לטלטל, נמצא עוקר את העפר הזה ממקומו, ודומה לחופר, תולדת חורש.

אף על פי כן, מותר לטלו משם בשבת, כי אינו מזיז העפר בידי, כמבואר מדין טומן לפת וצנן המבואר להלן, ואם כן גם באופן הזה אינו מועיל להחשיב את הכותל כאינו גבוה שם עשרה.

ד. נתנו וחברו בארץ בחוזה כן שניטל רק במרא וחצינא.

¹ ואם תאמר לרב חסדא דאמר בפרק כל גנות, גידוד חמישה ומחיצה חמישה אין מצטרפין, מאי קאמר נותנין אותו לזה ששוא לארץ, הא אין מטלטלין בעליונה אלא בארבע. ויש לומר דמכל מקום נפקא מינה דתוך ארבע מיהא שרי לטלטל מן הכותל לעליונה. [תוס'].

וכן הדין גם כשהסולמות אינם מונחים ממש זה כנגד זה, אבל אינם רחוקים זה מזה באורך הכותל יותר משלושה טפחים.

וכשהם מרוחקים זה מזה באורך הכותל יותר משלושה דברים, יש חילוק בדבר.

אם הכותל אינו רחב ארבעה טפחים, ראש הכותל אינו מקום חשוב, לחבר בין שני הסולמות, ואין כאן פתח לחבר בין שתי החצירות.

ואם הכותל רחב ארבעה, ראש הכותל הוא מקום חשוב לעצמו, ומאחר ששני הסולמות פתוחים לו, ניתן להלך דרכו מזה לזה, ונחשבות החצירות כמי שיש ביניהן פתח.

איצטבא על גב איצטבא

לדברי רב ביבי בר אביי, אם בנה סמוך לכותל שתי איצטבאות של עץ, זו על גב, ויש לעליונה רגליים, כך הדין:

א. כשיש באיצטבא התחתונה ארבעה טפחים לאורך הכותל¹, והיא גבוהה בשיעור כזה, שאין מראשה עד ראש הכותל עשרה טפחים, על ידה לבדה ניתן לעלות לכותל, ויש כאן פתח של ארבעה טפחים.

ב. כשאין בתחתונה אורך ארבעה טפחים לאורך הכותל, אבל בעליונה יש ארבעה טפחים לאורך הכותל, ואין בין זו לזו שלושה טפחים, נחשבת העליונה כסתומה כולה, מלמטה עד למעלה, [מחמת דין לבד], ומעתה, אף על פי שלמטה אין רוחב ארבעה טפחים, די בכך שלמעלה יש ארבעה טפחים, ויש כאן פתח ארבעה טפחים.

ג. כשיש בין העליונה לתחתונה אויר יותר משלושה טפחים, מאחר שאין העליונה נחשבת

תבואה מהקרקע. ולכן: (א) אינו צריך לעשר את מה שמוציא². (ב) מותר לתלוש אותם אף בשבת, אלא שדבר זה מותר, רק אם היו מקצת מהעלים מגולים, ויכול לאחוז בהם, ולמשוך, שמאחר שאינו מזוין העפר בידיו, אלא אחוז בעלים בלבד, והעפר זו מאליו הדבר מותר³. אבל אם היו טמונים לגמרי, לא יוכל להוציאם בשבת, משום מוקצה, כי לא יוכל להסיר העפר כדי להוציאם.

וכל זה, כשטמן אותם בקרקע לשם שמירה, אבל אם נתכוון לנטיעה, הכל אסור.

מיעוט על ידי סולם

סולם המצרי, הוא סולם קטן, שאין בו ארבעה שלבים, ומאחר שהוא קטן, הוא קל ומטלטל, ולכן הנותן אותו בצד הכותל, אף על פי שניתן לעלות בו לכותל בנקל, אינו מועיל להיחשב כפתח בכותל, כפי שנתבאר שכל דבר הניטל בשבת אינו ממעט.

וסולם צורי, הוא סולם גדול וכבד, שמחמת כובדו אין מטלטלים אותו, ולכן, אף על פי שמותר לטלטלו בשבת⁴, מאחר שבפועל אין מטלטלים אותו, אם נתנו אותו בצד הכותל, הרי זו נתינה של קבע, והוא נעשה כפתח בכותל, לעלות בו על גבי הכותל.

סולם מכאן וסולם מכאן

נתבאר שסולם צורי המונח על הכותל נחשב כפתח בין החצר שלמטה לבין ראש הכותל.

וכשהיו מונחים שני סולמות רחבים ארבעה טפחים על הכותל, אחד מצד זה ואחד מצד זה, והם זה כנגד זה, על ידי שני הסולמות, נחשבות שתי החצירות כמי שיש פתח ביניהן, ואם ירצו יכולים לערב עירוב אחד לשתי החצירות.

אם נתנו בארץ, וחברו שם בחוזק, עד שאי אפשר לטלו ממש אלא במכוש וגרזן, זה ודאי מועיל להחשיב את הכותל שבצידו כאינו גבוה עשרה טפחים.

פגה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים לדעת הבריייתא המובאת בסוגייתנו, לא אסרו חכמים ניעור מוקצה כשאינו מגביה¹.

ולפיכך תבן, אף על פי שהוא מוקצה לעשיית טיט, אם הטמין בו פגה [=תאנה שלא בשלה כל צרכה], כדי שתתבשל בו, כשמקצתה מגולה ויכול לאחוז בה, מותר לאחזה ולטול אותה מהתבן, ואינו צריך להימנע מחמת שבכך מנער מצידיה את התבן, כי אינו מגביהו.

וכן חררה [=עוגה] שהטמינה אתמול בגחלים, ועכשיו כבו², אף על פי שהם מוקצים, אם מקצת החררה מגולה, ויכול לאחוז בה, מותר לאחוז בה ולטול אותה מהגחלים, ואינו צריך להימנע מחמת שבכך מנער את הגחלים, כי אינו מגביה אותם בידיו.

הטומן לפת או צנונות בקרקע

הטומן לפת או צנונות בקרקע כדי לשמור אותם, [כל זמן שלא השרישו], אין זה נחשב כמי ששתל אותם בקרקע, אלא כמי שנתן אותם לשמירה בלבד.

ומאחר שאין ההטמנה נחשבת כשתילה: (א) מותר להטמינם אף תחת הגפן, ואין כאן איסור זריעת כלאים. (ב) מותר להטמינם אף בשביעית, ואין כאן איסור זריעה בשביעית.

וכמו כן, מאחר שאינם נחשבים כשתולים בקרקע, כשמוציא אותם אינו נחשב תולש

¹ ואם תאמר דמשמע הכא, דניעור לא חשיב טלטול מן הצד, מדשרין מקצתה מגולה, אפילו לרבנן [האוסרים טלטול מן הצד], וכמה משניות דשרו לנער, כדתנן ... נוער את הכסוי והן נופלות, ומעוץ שעל גבי הכר, מנער את הכר והן נופלות, ואבן שעל פי החבית, מטה על צידה והיא נופלת. ואם כן אמאי אסר רב בפרק כירה גבי מת המוטל בחמה להופכו ממיטה למיטה משום דטלטול מן הצד שמה טלטול ... ואומר ר"י, דשאני טלטול דמת, שעיקר טלטול לצורך המת עצמו, שהוא איסור, ולא דמי לכל הני שעושה הטלטול לצורך היתר ולא לצורך איסור, כמו לפת וצנן שאין צריך לטלטל עפר ... [תוס'].

² דווקא אם כבר כבו הגחלים, אבל אם לא כבו, לא, דמתוך שנחפכים, מכבה את התחתונות, ומבעיר את העליונות, כדאמרין בכריתות. [רש"י].

³ ואור"י דרגילות הוא שמתוספין מחמת ליחלוחית הקרקע כעין שאנו רואין שומין ובצלים שמתוספין אפילו כשמונחים בחלון ועל אותה תוספת קאמר דאין צריך לעשר הואיל והיו מתוקנים מקודם לכן. [תוס'].

⁴ ואם תאמר והא משמע בריש כל הכלים דלרבנן דרבי אלעזר בן תדאי, דאית להו טלטול מן הצד שמה טלטול, פוגלא מלמטה למעלה אסור, שהעב הוא למטה, מאי שנה מצנון, שמקצת עליו מגולין, דשרי, ולא חשיב אפילו טלטול מן הצד, אף על פי שהעב תחת העלין כולו מכוסה. ויש לומר דמכל מקום קל להגביה, ולנערו מן העפר, יותר מכשהוא מונח מלמטה למעלה. [תוס'].

⁵ משמע הכא, דכל סולמות ניטלין בשבת, בין מצרי ובין צורי. ותימה דבפרק קמא דביצה משמע דסולם של עלייה אסור לטלטל, ולא שרי התם אלא סולם של שובך ... (א) ודוחק להעמיד בסולם של שובך. (ב) ואין נראה נמי להעמיד הך דשמעתין כרב חנן בר אמי, דמפרש התם דברשות הרבים פליגי אבל ברשות היחיד מותר, דלית הלכתא הכי, אלא כרב קיימא לן דאמר, כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור. וכן פסק במגילת סתר. (ג) ואומר רבינו תם, דהכא בסולמות של בית, שדרך לטלטל מזוית לזוית, ולא דמי לסולמות של עלייה, שהם גדולים, וחזו להטיח בהן גגו, וכן סולמות של שובך. (ד) וה"ר אברהם מפרש, דהתם ביום טוב שמוליך הסולם ברשות הרבים, ורואין אותו, ואומרים, להטיח גגו הוא צריך, וכיון דאסור ברשות הרבים, אסור בחדרי חדרים, אבל בשבת, דאין רגילות להוליכו ברשות הרבים, לא גזור בחצר, ולפי פירוש זה, אסור לטלטל סולמות שלנו ביום טוב. [תוס'].

⁶ פירש בקונטרס, אורך ארבעה, ובה נתמעט גובהו של כותל מעשרה, ומשמע דלא בעי ארבעה על ארבעה ... ותימה דבסמוך בעינן שיגיע סולם עד ראש הכותל ... ומפרש ר"י דהכא בעינן ארבעה על ארבעה, שיחא ראוי לעמוד ולהתעכב עליו, ולעלות על הכותל, ולהכי לא בעינן אלא שיתמעט הכותל מעשרה, אבל לקמן, בעי שיגיע עד ראש הכותל, לא איירי ברחב ארבעה על ארבעה. [תוס'].

ולדברי רב הונא, אם נעץ בעמוד הזה יתד כלשהו, [כלומר דק מאוד], מיעט את העמוד משיעורו, ובטלו מהיות רשות היחיד.

- רב אדא בר אבהה אמר, שכן הדין כשהיתד גבוה שלושה טפחים, אבל כשאינו גבוה שלושה טפחים, היתד נחשב כגג העמוד, ואינו מבטל מהיות רשות היחיד.

- ואביי ורבא אמרו, שכן הדין גם כשאין היתד גבוה שלושה טפחים, כי בכל אופן כשיש יתד על העמוד, אי אפשר להניח דברים על העמוד, להשתמש בו, והרי הוא כמי שאין בו שיעור ארבעה טפחים.

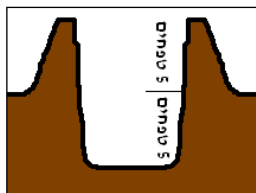
ולדברי רב אשי, בכל אופן אין היתד ממעט את העמוד מהיות רשות היחיד, ואפילו אם הוא גבוה שלושה טפחים. והסיבה לכך, כי ניתן להשתמש בו, לתלות בו דבר, וכיון שראוי לתשמש העמוד, אינו ממעט.

ומבואר, שכן הדין אפילו אם מילא את כל העמוד בידות, עדיין העמוד נחשב רשות היחיד, כי ניתן להניח מדף על היתדות, ולהשתמש עליו³.

בור וחוליתו מצטרפים לעשרה

חולית הבור היא החול שהוציאו מהבור, ונתנו אותו סביבות הבור, להקיפו, כמין חומה, כמו שיש רגילים לעשות על ידי הקפת גדר אבנים או גדר עצים סביב הבור.

ולדעת רבי יוחנן, בור וחוליתו מצטרפים לעשרה, כגון, אם היה הבור עמוק חמישה טפחים, וחוליתו גבוהה חמישה טפחים, מאחר שתוכו מוקף מחיצה גבוהה עשרה טפחים, הרי זה נידון כרשות היחיד. והמוציא ממנו לרשות הרבים, או מכניס מרשות הרבים לתוכו, חייב משום הוצאה או משום הכנסה.

הרי הוא כסתום עד למטה, ולכן הוא נחשב כפתח לראש הכותל.

ב. כשיש תחתיו עד הקרקע שלושה טפחים או יותר, מאחר שאינו נחשב כסתום עד הקרקע, אינו מועיל להיחשב כפתח בכותל.

ג. אולם גם הזיו הזה יוכל להיחשב כפתח, אם ישעניו עליו סולם, שאין בין שליבותיו שלושה טפחים, שבכך יש להחשיב את כל גובה הסולם מלמטה עד הזיו כסתום, ובכך הזיו נעשה פתח לראש הכותל. וסולם זה, אין צריך שיהיה רחב ארבעה טפחים, כי די בכך שלמעלה, בראש הזיו, הוא רחב ארבעה טפחים.

ד. אכן אין הסולם מועיל להחשיב את הזיו כפתח לראש הכותל, אלא כשהוא מושען על הזיו עצמו, שבכך הוא סותם את הגובה מהזיו עד למטה, אבל כשמשעין את הסולם על הכותל בצד הזיו, לא נעשה הזיו פתח לראש הכותל.

עוד אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, שהסולם מועיל להחשיב את הזיו כפתח לראש הכותל, רק כשהזיו עצמו אינו גבוה עשרה טפחים, אבל כשהזיו עצמו גבוה עשרה טפחים או יותר, אפילו אם משעין עליו סולם, אינו נחשב בכך כפתח.

ולכן, כשהכותל גבוה מעשרה טפחים, צריך לעשות בו שני יזיזים, אחד בתוך עשרה ראשונים, ושני בתוך עשרה לראשון, שרק באופן זה, יחשב כל אחד מהיזיזים [עם הסולם שתחתיו] כפתח, הזיו הראשון פתח לשני, והשני פתח לראש הכותל.

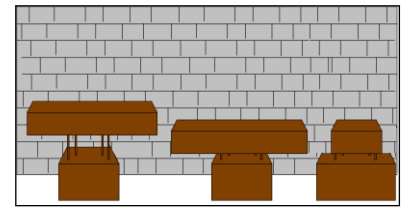
והוסיף רב חסדא וביאר, ששני היזיזים מועילים, רק כשאנינם מכונים זה מעל זה, אלא זה נוטה לכאן וזה נוטה לכאן, כי רק באופן הזה יוכל לקבוע סולם בין הראשון לשני.

עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב

ארבעה ונעץ בראשו יתד כל שהוא

עמוד ברשות הרבים, גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה, רשות היחיד הוא. ולפיכך, הנוטל ממנו ומניח למטה, או נוטל למטה ומניח עליו, חייב משום הוצאה או הכנסה.

כסתומה עד למטה, אינה מועילה להיחשב כפתח על הכותל¹.

סולם ששליבותיו פורחות

לדברי רב נחמן אמר רבה בר אבבה, אם נתן סמוך לכותל, סולם שיש בו שלבים דקים זה על זה, כך הדין:

א. כשיש בשלב התחתון אורך ארבעה טפחים², והוא גבוה בשיעור כזה, שאין ממנו עד ראש הכותל עשרה טפחים, על ידו לבד ניתן לעלות לכותל, ויש כאן פתח של ארבעה טפחים.

ב. כשאין בשלב התחתון אורך ארבעה טפחים, אבל בעליון יש ארבעה טפחים, ואין בין זה לזה שלושה טפחים וכן אין בין התחתון לארץ שלושה טפחים, נחשב העליון כסתום כולו, מלמטה עד למעלה, [מחמת דין לבד], ומעתה, אף על פי שלמטה אין רוחב ארבעה טפחים, די בכך שלמעלה יש ארבעה טפחים, ויש כאן פתח ארבעה טפחים.

ג. כשיש בין העליון לארץ אורך יותר משלושה טפחים, מאחר שאין העליון נחשב כסתום עד למטה, אינו מועיל להיחשב כפתח על הכותל.

דף עח

זיו היוצא מן הכותל

לדברי רב נחמן אמר רבה בר אבבה, אם יוצא מהכותל זיו [=כמין מדף] שהוא רחב ארבעה על ארבעה, ואין מראשו לראש הכותל עשרה טפחים כך דינו:

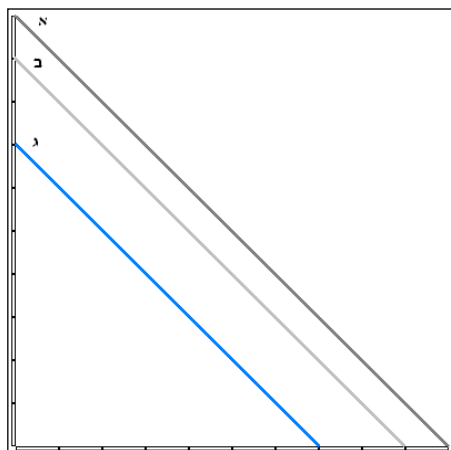
א. כשאין תחתיו עד הקרקע שלושה טפחים,

¹ כי מיעוט באויר לאו שמיה מיעוט. [רש"י].

² פירש בקונטרס ... סולם ששליבותיו פורחות כעין סולמות שלנו, אורך החווקים יכול להיות ארבעה, אבל אין רחבים ארבעה, שעושין כמין מקלות דקים. ותימה, דבסמוך בעין שייגע סולם עד ראש הכותל ... ומפרש ר"י, דהכא בעין ארבעה על ארבעה, שיהא ראוי לעמוד ולהתעכב עליו ולעלות על הכותל ... וסולם ששליבות פורחות, לא כעין סולמות, אלא כעין מדרגות ... ולא כעין מדרגות של אבנים, שעושין כמין סטיו לפנים מסטיו, אלא המדרגות בולטין זה על גב זה, שיש חלל ואויר בין שליבה לשליבה, וזהו לשון פורחות ... ואיצטרך לאשמעינן באיצטבא ובסולם ששליבותיה פורחות, דאי אשמעינן באיצטבא, הוה אמינא דסולם שאין התחתונה ארבעה ויש בעליונה ארבעה, אפילו יש בין זה לזה שלשה, ממעט, דלא חשיב מיעוט באויר, כיון דמאחורי הסולם מחובר הכל יחד, דהוי כאיצטבא אחת, ואי אשמעינן סולם, הוה אמינא דאיצטבא אפילו אין בין זה לזה שלושה הוי מיעוט באויר, דאין האיצטבא התחתונה מבטלת האויר, ולא חשיבא כסולם כל שהוא דחזי לעלייה ומבטל האויר שתחת הזיו. [תוס'].

³ ולכאורה כן הדין כשכל היתדות שוות גובהן, שבכך כשיתן עליהן דף, יהיה הדף מאוזן, באופן שניתן להשתמש עליו, אבל אם אין היתדות שוות, ודף המונח עליהן מונח באלכסון, יתכן שאין להחשיב את העמוד רשות היחיד. ויל"ע בדבר.

ולדעה שלישית, שהסולם מגביה מהקרקע שבעה טפחים, כמו כן מרחיקו מרגלי הכותל שבעה טפחים.

ולדעת רב הונא בריה דרב יהושע, אף על פי שקשה לעלות בסולם זקוף, **גם סולם זקוף נחשב כפתח לראש הכותל**, ודי בכך שיגיע לתוך שלושה טפחים עליונים שלו, [כדברי אביי], שכל פחות משלושה, כלבוד הוא, והרי זה כאילו מגיע לראש הכותל. וזהו שאמר, שצריך הסולם להיות שבעה ומשהו, כלומר, עומד זקוף ומגיע עד גובה שבעה טפחים ומשהו מהכותל.

וכן אמר רב, ששמע מרבתי, שגם סולם זקוף ממעט. אולם לא ידע רב טעם הדבר, מדוע סולם כזה ממעט, הלא קשה לעלות בו.

ואמר לו שמואל² שדינו כדין אצטבא על גבי אצטבא, שהיא ממעטת, [כפי שנתבאר לעיל בדף ע"ז], אף על פי שקשה לעלות בה.

דקלים שבבבל

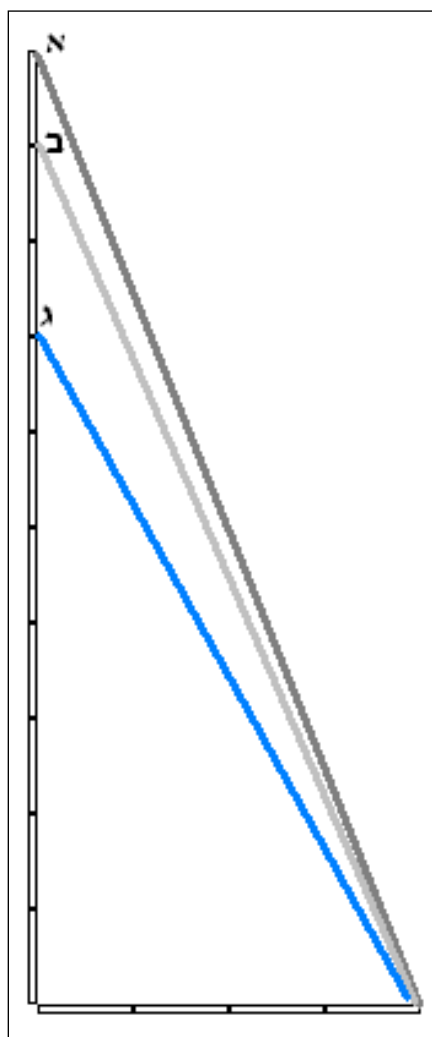
חתיכות גזעים של דקלים של בבל, אף על פי שמותר לטלטלם בשבת, כי נחשבים ככסאות שנועדו לשבת עליהם, אם הניחם סמוך לכותל, ואין מהם לראש הכותל עשרה טפחים, **לדברי הכל, נחשבים הם כפתח לראש הכותל**, אף על פי שלא חיברם במקומם בקרקע.

והסיבה לכך, כי אף שמותר לטלטל אותם, מכל מקום כבדים הם, ומחמת כובדם אין מטלטלים אותם ממקומם.

דין זה אמרו רבה אמר רבי חייה, ומבואר בגמרא, שכן הדין גם לדברי רב יוסף אמר רבי אושעיא.

שלושה טפחים עליונים של הכותל, שכל פחות משלושה כלבוד הוא, והרי זה כאילו מגיע לראש הכותל. וזהו שאמר, שצריך הסולם להיות אחד עשר ומשהו, כלומר, משוך ארבעה טפחים מהכותל, ומגיע עד גובה שבעה טפחים ומשהו מהכותל.

כפי המבואר עד עתה, כן משמע מתוך פירוש רש"י. ולפי זה, לכל אחד מהשיעורים עומד הסולם בשיפוע אחר, שכן לדברי הכל הסולם מרוחק מהכותל ארבעה טפחים, ולכל אחד הוא מגיע בכותל לגובה אחר.

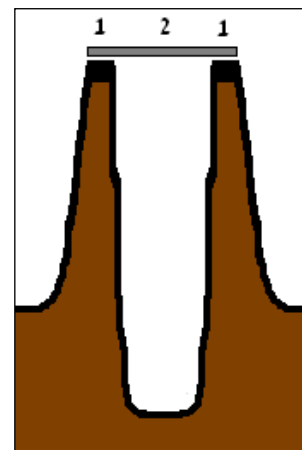
ותוס' פירשו שלדברי הכל הסולם עומד בשיפוע שווה שהוא אלכסון גמור כלומר שמרחיק את רגלי הסולם מהכותל באותה מידה שמגביה את הסולם על הכותל.

ולדעה ראשונה, שהסולם מגביה מהקרקע עשרה טפחים, כמו כן מרחיקו מרגלי הכותל עשרה טפחים, ונמצא אורך הסולם ארבעה עשר טפחים, שזה שיעור האלכסון של עשר על עשר.

ולדעה שניה, שהסולם מגביה מהקרקע תשעה טפחים, כמו כן מרחיקו מרגלי הכותל תשעה טפחים.

בור וחוליותו מצטרפים לארבעה

וכשם שהבור וחוליותו מצטרפים להשלים גובה עשרה טפחים, כך חלל הבור מצטרף עם עובי החוליה להשלים רוחב ארבעה טפחים, לחייב את הנוטל מעל החוליה ומניח ברשות הרבים או נטל מרשות הרבים ומניח על החוליה, אף על פי שהחוליה עצמה אינה רחבה ארבעה טפחים.

והסיבה לכך, כי ניתן להניח דבר על החוליה, שיכסה את החוליה והחלל שבתוכה, וכך יש כאן מקום של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים¹.

סולם הנצרך לכותל עשרה טפחים

לדעת שלושה אמוראים, [א] רב יהודה אמר שמואל [ב] רב יוסף [ג] אביי, מאחר שקשה לעלות בסולם זקוף, **הסולם הנשען על הכותל נחשב כפתח לראש הכותל רק כשהוא עומד בשיפוע** באופן כזה, שכשהכותל גבוה עשרה טפחים, יהיו רגלי הסולם משוכים מהכותל ארבעה טפחים.

ונחלקו שלושת האמוראים הללו, עד היכן צריך הסולם להגיע בכותל.

לדברי רב יהודה אמר שמואל, הסולם צריך להגיע ממש עד ראש הכותל. וזהו שאמר, שצריך הסולם להיות ארבעה עשר, כלומר, משוך ארבעה טפחים מהכותל, ומגיע עד גובה עשרה טפחים לראש הכותל.

ולדברי רב יוסף, די בכך שיגיע הסולם עד לתוך הטפח העליון של הכותל. וזהו שאמר, שצריך הסולם להיות שלושה עשר ומשהו, כלומר, משוך ארבעה טפחים מהכותל, ומגיע עד גובה תשעה טפחים ומשהו מהכותל.

ולדברי אביי, די בכך שיגיע הסולם עד לתוך

¹ ומבואר בתוס', מאחר שזה הטעם, באופן הזה אין כאן רשות היחיד אלא כשהחוליה עצמה גבוהה עשרה טפחים, שכאשר יניחו עליה דבר, ויכסו את הבור, יהא כאן גובה עשרה מרשות הרבים.
² אליבא דרב קאמר, אבל שמואל גופיה סבר דסולם זקוף אינו ממעט, דהא בעי סולם ארבעה עשר. [תוס'].

סולמות שבבבל

לדברי רב יוסף אמר רב אושעיא, סולמות שבבבל **דינן כדקלים שבבבל**, שאף על פי שמותר לטלטל אותם, מאחר שהם כבדים, אין מטלטלים אותם, והרי הם קבועים במקומם, **ולכן הם נעשים כפתח לראש הכותל**.

רבינו שמואל פירש, שהכוונה לסולם צורי הנזכר בדף ע"ז, שיש לו ארבעה שלבים. והתוס' כתבו, שהכוונה למין של סולם כבד, שאין לו ארבעה שלבים.

ולדברי רבה אמר רבי חייא, סולמות שבבבל **אינן כדקלים שבבבל**, ואינם נעשים כפתח לראש הכותל.

השלמת רוחב סולם בקש

נתבאר, שכדי שהסולם יחשב כפתח לראש הכותל, צריך שיהיה הסולם רחב ארבעה טפחים. ולדברי רבה, אם היו שני סולמות צרים, שאין באחד מהם שני טפחים, והרחיקם זה מזה, כשיעור שיהיו עם הרווח שביניהם ארבעה טפחים, וחיברם ברווח כנגד כל שלב בקש, כך שנעשה הרווח מלא בשלבים של קש, ונעשו שני הסולמות כסולם אחד, **שאמצע השלבים שלו עשויים מקש, אין הדבר מועיל להיחשב כפתח לראש הכותל**.

כי הסולם נחשב כפתח רק אם ראוי לעלות בו, ומאחר שהעולה בסולם נותן רגליו באמצעו, ואין השלבים של קש חזקים לשאת את רגליו העולות בהן, אין הדבר נחשב כסולם.

אבל כשהיה סולם צר, **והרחיבו משני צידיו בקש**, על ידי שחיבר לכל שלב המשך של קש משני צידיו [או מצד אחד], עד שנעשו השלבים ברוחב ארבעה טפחים, **הרי זה סולם הנחשב כפתח לראש הכותל**.

כי באמצעו הסולם חזק לשאת את רגליו העולות בהן, והקש שחיבר לסולם מהצדדים, ראוי להשתמשות של הסולם, שיכול לאחוז בו בידיו כשעולה בסולם.

מיעוט על ידי חקיקה בכותל

א. חקיקה להשלמת סולם.

נתבאר, שכדי שהסולם יחשב כפתח לראש

הכותל, צריך שיהיה הסולם רחב ארבעה טפחים.

ואין צורך שיהיה הסולם לכל אורכו רחב ארבעה טפחים, ודי בכך שבעשרה טפחים תחתונים שלו יהא רחב כן. ומעתה, הוא נחשב כפתח לראש הכותל, אף אם לאחר מכן הוא נעשה צר למעלה מעשרה טפחים.¹

ומהטעם הזה, אם היה הסולם צר מארבעה טפחים, ובא להשלים לו שיעורו על ידי חקיקה בכותל בצידי², די בכך שיחקוק בכותל להשלימו לרוחב ארבעה טפחים עד גובה עשרה טפחים, ובזה הוא נעשה פתח לראש הכותל אף על פי שלמעלה מעשרה טפחים אינו רחב ארבעה טפחים.

ב. חקיקה שכולה בכותל

נתבאר, שכשיש סולם לעלות בו לכותל, די בכך שבעשרה טפחים תחתונים שלו יהיה רחב ארבעה טפחים, להיחשב כפתח לראש הכותל, אף על פי שבשאר עליית הסולם הוא צר מארבעה טפחים. וכל זה בסולם, שגם כשהוא צר, יש אפשרות לעלות בו, [וכדי להיחשב פתח צריך רוחב ארבעה טפחים, ולפיכך די בכך שיהא רחב בעשרה טפחים תחתונים].

אבל **החוקק שלבים בכותל עצמו לעלות בהם, מאחר שקשה יותר לעלות בהם, צריך שיהיו השלבים הללו רחבים ארבעה טפחים עד ראש הכותל, ולא די בכך שיהיו רחבים רק בעשרה טפחים תחתונים**.

עשאו לאילן סולם

נתבאר בדף ל"ב, שלדעת חכמים, מאחר שאסרו חז"ל להשתמש באילן בשבת, הנותן עירובו באילן, לא קנה לו עירובו. כי בשעת כניסת שבת, אינו יכול לטלו משם, וכל שאינו יכול ליטול את עירובו בכניסת שבת, לא קנה לו עירובו.

ולדעת רבי, כל מה שאסרו חז"ל בשבת [=כל שהוא משום שבות] אסרוהו רק בין השמשות, ואם כן, בין השמשות יכול ליטול את עירובו מאילן, ולכן קנה לו עירובו.

ומבואר בסוגיתנו, שלדברי שניהם נסתפק רב יוסף, מה הדין כשיש בין שתי חצירות כותל,

ואילן משמש כסולם לעבור בו מכאן לכאן.

האם מאחר שאסור לעלות באילן בשבת, בשבת הסולם הזה בטל, והרי החצירות כחצירות שאין ביניהן פתח, ומערכת כל אחת לעצמה ואין מערבות יחד.

או שלעולם הפתח קיים, ומה שאי אפשר לעבור בו, אינו מבטלו מהיות פתח, שהוא כפתח שנעמד בו ארי, שמחמת יראתו אין עוברים בו, ואינו בטל בכך מלהיחשב כפתח, ולכן אם ירצו יכולים לערב עירוב אחד, ומטלטלים מזה לזה דרך חורים ועל גבי הכותל.

- לדברי רבה, הכל מודים שהאילן הזה נחשב כפתח בין שתי החצירות, ואם ירצו יכולים לערב יחד.

- ולדברי רב חסדא וכן לדברי רבין אמר רבי אלעזר או רבי אבהו אמר רבי יוחנן, הכל מודים, שהאילן הזה אינו נחשב כפתח בין שתי החצירות, כי אסור להשתמש בו מחמת איסורי שבת, וכלל בדינו, שכל שאיסור שבת גורם לו שלא ישתמשו בו, בטל מהיות פתח.

- ולדברי רב נחמן בר יצחק, כשם שנחלקו חכמים ורבי לעניין נתינת עירוב באילן, אם קנה לו עירובו או לא, כך נחלקו לעניין אילן המשמש כפתח בין החצירות, שלדעת רבי הוא נידון כפתח, ולדעת חכמים אינו נידון כפתח.

עשאו לאשירה סולם

כבר נתבאר בדף ל"א, שלדעת חכמים, הנותן את עירובו בקבר, מאחר שאסור להנות מהקבר, לא קנה לו עירובו. ולדעת רבי יהודה, אף על פי שהקבר אסור בהנאה, הנותן את עירובו בקבר, קנה לו עירובו.

ומבואר בסוגיתנו, שלדברי שניהם נסתפק רב יוסף, מה הדין כשיש בין שתי חצירות כותל, ואילן שעובדים אותו עבודה זרה, שהוא אסור בהנאה, משמש כסולם לעבור בו מכאן לכאן.

האם מאחר שאסור לעלות באילן הזה מחמת איסורי הנאה שבו, אין האילן נחשב כפתח בין החצירות³, ומערכת כל חצר לעצמה, ואין מערבות יחד.

או שלעולם הפתח קיים, ומה שאי אפשר לעבור

¹ ורבינו תם מפרש ... שלא ישאר מן הסולם עד ראש הכותל עשרה. [תוס'].

² כגון שהכותל עב, ובולט מצד הסולם. או שהסולם מונח בסוף הכותל בקרן זוית. ואיירי בכותל משופע, דהא רב יוסף אית ליה דסולם זקוף אינו ממעט, דבעינן שלש עשרה ומשהו, והכא רב יוסף קבעי לה. [תוס'].

³ דעד כאן לא קאמר רבי יהודה התם, דמותר לקנות בית באיסורי הנאה, אלא התם, דבתר דקנה ליה עירוב, לא איכפת ליה בשמירתו, ואישתכח דלא מיתנהי מקיברא אלא קניית עירוב לחודיה, וההיא לאו הנאה היא, כדמפרש התם דאין מערבין בתחומין אלא לדבר מצוה, ומצות לאו ליהנות ניתנו, אבל עירובי חצירות להנאתו היא, ולא לדבר מצוה, והויה הנאה. [גמרא ורש"י].

הוא מבטל שם. [כמבואר להלן בעזה"י]. כך נחלקו לעניין חריץ שבין שתי חצירות שמלאו אותו עפר.

לדעת חכמים, כל שאין ידוע שכוונתו לבטלו שם, הרי הוא כמי שעתיד לטלו משם, ולא בטל החריץ, אלא חוצץ הוא עדיין בין החצירות, וכל חצר מערבת לעצמה, כדן חריץ שמילאו אותו תבן וקש. ורק אם אמר בפירוש שמבטלו שם, בטל החריץ מלחצוץ בין החצירות.

ולדעת רבי יוסי, אף שאין ידוע אם כוונתו לבטלו שם, ודאי בטלו שם, ושוב אין כאן חריץ מפריד בין החצירות, והרי שתי החצירות מחוברות לחצר אחת, ומערבים עירוב אחד. וכעין הדברים הללו, אמר מתחילה רב הונא, אלא שלדבריו הדעות מהופכות. אולם דברי רב הונא נדח.

- ולדברי רב הונא בריה דרב יהושע, לעניין שבת הכל מודים, שמאחר שהעפר אסור בטלטול, הרי הוא מבטל את החריץ מלחצוץ, אפילו אם כוונתו לפנות משם את העפר אחר השבת, כי בשבת עצמה אסור לפנות משם את העפר, ובכך בטלה המחיצה שעל ידי החריץ, והרי שתי החצירות מחוברות לחצר אחת, ומערבים עירוב אחד.

- ולדברי רב אשי, רק לעניין בית מלא עפר נחלקו חכמים על רבי יוסי, כי בית אינו עומד למילוי, ולכן כל זמן שלא נודע שכוונתו למלא את הבית בעפר, דעת חכמים שיש להחשיב את הבית כעומד להיפנות מהעפר. מה שאין כן חריץ, שעומד הוא למלאותו, ולכן גם חכמים מודים, שמן הסתם העפר הניתן בו בטל בו למלוו, ושוב אין כאן חריץ לחצוץ בין החצירות, והרי שתי החצירות מחוברות לחצר אחת, ומערבים עירוב אחד.

בית שהמת בתוכו ומילא אותו

בית שהמת בתוכו, ויש מעל המת חלל טפח, אין הטומאה בוקעת מעל הגג, אלא הגג חוצץ בפניה.

ואם לא היה בתוך הבית גובה טפח על המת, אין הבית נחשב כאוהל לחצוץ בפני הטומאה, והטומאה בוקעת ועולה מעל המת אף למעלה מהגג.

ולדעת המשנה במסכת אהלות, אם מילאו את

ובלבד שיתקיימו בחריץ שני תנאים. (א) שיהא עמוק עשרה טפחים. (ב) שיהא רחב ארבעה טפחים, אבל אם הוא פחות מארבעה, נוה לפסעו משפתו אל שפתו, ואינו חוצץ.

ואם מלאו את החריץ שבין החצירות, עד שנעשה החריץ שווה לקרקע שחוצה לו.

פעמים המילוי בטל בתוכו, ובכך חזר החריץ להיות כקרקע חלקה, ונעשו שתי החצירות כחצר אחת, ומערבים עירוב אחד, ולא שני עירובים.

ופעמים המילוי אינו בטל בתוך החריץ, והרי החריץ נחשב כחריץ ריק, החוצץ בין שתי החצירות, ומערבים כל אחת לעצמה, ולא עירוב אחד לשתייהן. ולהלן נפרט את הכלל הזה.

א. מילא את החריץ בקש ותבן⁵.

מן הסתם לא ביטל שם את הקש והתבן, להיות שם לעולם למלא את החריץ, ועדיין מתכוון לטלם משם, להאכילם לבהמתו.

ולפיכך יש להחשיב את החריץ כחריץ קיים, והרי הוא חוצץ בין החצירות, וכל חצר מערבת לעצמה.

ואם אמר בפירוש, שמבטל שם את הקש והתבן, הרי אלו בטלים בתוכו, ושוב אין כאן חריץ מפריד בין החצירות, והרי שתי החצירות מחוברות לחצר אחת, ומערבים עירוב אחד.

וביאר אב"י, שדווקא לעניין זה, אם להחשיב את התבן כעפר הסותם את החריץ ומבטלו, או לא, יש חילוק בין אם כוונתו לבטלו שם, או לא.

אבל העושה מחיצה מקש ותבן, אף על פי שבוודאי עתיד לטלו משם, כל זמן שהמחיצה עומדת, מחיצה גמורה היא⁶, כפי שיתבאר בעזה"י מהמשנה בדף ע"ט.

דף עט

ב. מילא את החריץ בעפר או צרורות.

- לדברי רב אשי, כשם שנחלקו חכמים ורבי יוסי לעניין בית שהמת בתוכו, ומילאו אותו עפר, ואין ידוע אם הכוונה לפנות משם את העפר או לא. שלדעת חכמים, כל שאין ידוע שכוונתו לבטלו שם, הרי הוא כמי שעתיד לטלו משם. ולדעת רבי יוסי אף שאין ידוע אם כוונתו לבטלו שם, הרי

בו, אינו מבטלו מהיות פתח, שהוא כפתח שנעמד בו ארי, שמחמת יראתו אין עוברים בו, שלא בטל בכך מלהיחשב כפתח, ולכן אם ירצו יכולים לערב עירוב אחד, ומטלטלים מזה לזה דרך חורים ועל גבי הכותל.

- לדברי רבה, הכל מודים שהאילן הזה אינו נחשב כפתח בין שתי החצירות, וכל אחת מערבת לעצמה.

- ולדברי רב חסדא וכן לדברי רבין אמר רבי אלעזר או רבי אבהו אמר רבי יוחנן, הכל מודים, שהאילן הזה נחשב כפתח בין שתי החצירות, כי מה שאסור להשתמש בו אינו מחמת איסורי שבת¹, וכלל בדינו, שכל שאיסור דבר אחר גורם לו שלא ישתמש בו, לא בטל מהיות פתח².

- ולדברי רב נחמן בר יצחק, כשם שנחלקו חכמים ורבי יהודה לעניין נתינת עירוב בקבר, אם קנה לו עירובו או לא, כך נחלקו לעניין אילן אשרה המשמש כפתח בין החצירות. לדעת רבי יהודה הוא נידון כפתח, ולדעת חכמים אינו נידון כפתח³.

פרצה בכותל שבין שתי חצירות

כותל שבין שתי חצירות שנפרץ, אם אין הפרצה רחבה מעשר אמות, היא נחשבת כפתח, ויכולים בני החצרות לבחור. אם ירצו, מערבים בכל חצר עירוב בפני עצמו. ואם ירצו, מערבים עירוב אחד לכולם.

אבל כשהפרצה רחבה מעשר אמות, אינה נחשבת כפתח, אלא כפרצה, ונעשו שתי החצירות הפרוצות זו לזו כחצר אחת, ולפיכך אינם יכולים לערב בה שני עירובים, אלא עירוב אחד לכולם⁴.

חריץ שבין שתי חצירות

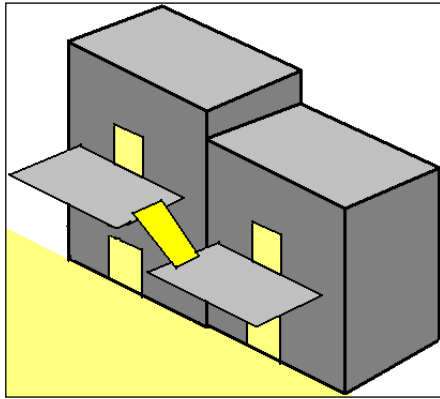
כשם שהכותל הגבוה עשרה טפחים, חוצץ בין שתי חצירות, שלא יוכלו לערב יחד. כך חריץ שבין שתי חצירות, המפסיק ביניהן לכל אורך גבולם המשותף, נחשב ככותל, לחצוץ ביניהן, שלא יוכלו לערב יחד.

¹ לפי זה צריך לומר, שמדובר באילן אשרה תלוש, שכן אם הוא מחובר, יש לאסור מטעם השתמשות באילן.

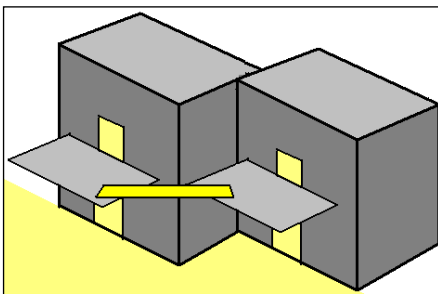
² ואם תאמר היכי מכשרין סולם של אשרה אף על גב דבעי רחב ארבע ולא אמר מיכתת שיעורא כמו קורה [להלן בדף פ']. ואומר ר"י, דהתם חשיב פתח, כיון דחזי לעלייה, אי לאו איסורא דאשרה, אבל קורה הצריכו חכמים שיעורא של חשיבות. [תוס' בדף פ'].
³ לית ליה לרב נחמן בר יצחק סוגיא דלעיל דפרק בכל מערבין, דמשמע התם, דלכולי עלמא אסור לקנות בית באיסורי הנאה, והכא קאמר, דבמותר לקנות בית באיסורי הנאה פליגי. [תוס'].

⁴ ואם עירבה כל אחת לעצמה, הוו להו כחולקין את עירובן, ואוסרין אלו על אלו. [רש"י]. וכל הדין הזה מבואר במשנה בדף ע"ו.
⁵ בקש ותבן הניטלין בשבת איירי ... ואם תאמר והא אמרין אפילו פירות מבטלין מחיצות ... ואומר ר"י, דמדאורייתא ודאי מבטלי, אבל לעירוב דרבנן הוא יש לחלק בין ניטל לשאינו ניטל. וקצת קשה, דמדמי לה בסמוך לבית שמילאהו, דחזי לענין אהל דאורייתא. [תוס'].

⁶ דהא מפסיק, מידי דהוה אעביטין ואוכפות וכלי בהמה, דתנן בפרק קמא, דמקיפין בהן. [רש"י].

וכמו כן, אם לא היו שתי הגזוזטאות זו כנגד זו, אלא אחת נכנסת ואחת יוצאת, גם בזה הנסר הנתון ביניהן אינו נחשב כפתח. וכל אחת מערבת לעצמה.

כן פירש רש"י את סוגיית הגמרא. ורבינו תם מפרש, שכשיש נסר רחב ארבעה בין שתי גזוזטאות, לעולם הוא מחבר, ויכולת לערב יחד, גם כשאין בגובה שווה או בקו אחד.

וסוגייתנו מדברת, באופן שאין בין הגזוזטאות שום נסר, אבל אינן רחוקות זו מזו ארבעה טפחים. כשהן בגובה שווה ובקו אחד, נקל לעבור מזו לזו בלא שום נסר, והן נחשבות כמי שיש ביניהן פתח. וכשאין בגובה שווה או אין בקו אחד נחשבות כמופרדות וכל אחת מערבת לעצמה.

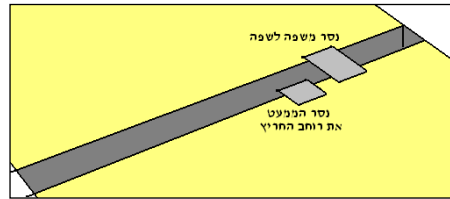
מתבן שבין שתי חצירות

נתבאר בדף ע"ח, שמחיצה העשויה מקש ותבן, אף על פי שעתידיים ליטול אותם, כל זמן שהיא קיימת, מחיצה גמורה היא.

ולכן, אם היה גדיש של תבן בין שתי חצירות, ומפסיק ביניהן בגובה עשרה טפחים בכל גבולן המשותף, חולק הוא בין החצירות, וכל אחת מערבת לעצמה, ואינם יכולים לערב יחד.

ואף על פי שהתבן נידון כמחיצה רק כשהוא מפסיק בין החצירות, מותר לבני שתי החצירות להניח לבהמותיהם לאכול מהתבן, ואין לחוש שיתמעט התבן בשבת, ובכך יפרצו החצירות זו לזו, ויהיו שתיהן אסורות.¹

החצירות.

שתי גזוזטאות

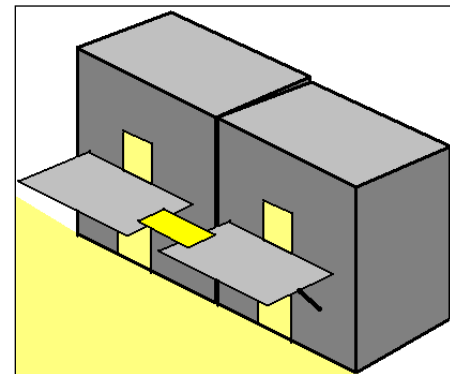
גזוזטרא היא כעין מרפסת בולטת בגובה הבנין כלפי חוץ לרשות הרבים.

וכשיש שתי גזוזטאות, בולטות משפת העליה לרשות הרבים מצד אחד של רשות הרבים, ונסר רחב ארבעה נתון ביניהן, פעמים הוא נחשב כפתח ביניהן, ויכולים לערב יחד אם ירצו, ופעמים אינו נחשב כפתח ביניהן, ואין יכולים לערב יחד.

כדי שיהא הנסר נחשב כפתח, צריך שיתקיימו שני תנאים.

(א) צריך שיהיו שתי הגזוזטאות בגובה שווה, שיהא הנסר עומד בשווה מזו לזו, ועד הפרש של שלושה טפחים, הן נחשבות כעומדות בגובה שווה.

(ב) צריך שיהיו שתי הגזוזטאות מכוונות זו כנגד זו, שיהא הנסר מחברן יחד בקו אחד.

אבל אם לא היו הגזוזטאות בגובה שווה, אלא אחת גבוהה ואחת נמוכה, הנסר הנתון ביניהן באלכסון אינו נחשב כפתח. וכל אחת מערבת לעצמה.

הבית, אפילו בעפר וצרורות, מן הסתם לא בטלו אותם בתוך הבית להיחשב כבית סתום שאין בו אוהל טפח, אלא הבית נחשב כבית שעתידיים לפנות ממנו את המלוי, שהוא נידון כבית שאין בו מילוי, ויש בו אוהל על המת, ולכן גגו חוצץ מפני הטומאה מלטמא מעליו.

ורק אם כן אמרו בפירוש, שמבטלים את העפר והצרורות בתוך הבית, הבית נחשב כסתום, והטומאה בוקעת ועולה. ולגרסת הגמרא, כן הדין כשמלאו את הבית תבן וקש, וביטלו אותם שם בפירוש.

ולדעת רבי יוסי, יש חילוק בין תבן [וקש], לבין עפר [וצרורות], והחילוק הוא כשאין ידוע אם עתיד לפנותם, כפי שיתבאר בעזה"י.

אבל כשידוע שמתכוון לפנותם, דין שניהם שווה, והבית נידון כבית שפינו ממנו את המילוי, שיש בו אוהל והוא חוצץ לפני הטומאה שלא יטמא מעליו.

וכן כשידוע שאינו מתכוון לפנותם, דין שניהם שווה, והבית נידון כבית מלא, שאין בו אוהל, וטומאה בוקעת ועולה.

והחילוק הוא כאמור, כשאין ידועה כוונתו. כשהבית מלא תבן, ודאי יפנהו, והוא נחשב כבית שפינו ממנו את המילוי, ויש בו אוהל, והוא חוצץ לפני הטומאה שלא יטמא מעליו. וכשהבית מלא עפר, ודאי לא יפנהו, והוא נחשב כבית מלא, שאין בו אוהל, וטומאה בוקעת ועולה.

נתן נסר על חריץ שבין החצירות

כבר נתבאר, שכשיש חריץ רחב ארבעה טפחים בין שתי חצירות, הוא נחשב כמחיצה, להפסיק בין החצירות, ובני כל חצר מערבים לעצמם, ואין יכולים לערב יחד בני שתי החצירות.

ואם נתן על החריץ משפתו לשפתו נסר כעין גשר, ורוחב הנסר ארבעה טפחים, הנסר הזה נעשה כפתח בין החצירות, ומעתה, אם ירצו, יכולים לערב גם עירוב אחד לשתי החצירות.

וכן הדין כשהנסר אינו מגיע משפה לשפה, אלא בולט מעט מצד אחד של החריץ, ובכך ממעט באותו מקום את רוחב החריץ מארבעה טפחים, נעשה אותו מקום כפתח בין החצירות, ומעתה, אם ירצו, יכולים לערב גם עירוב אחד לשתי

¹ כן פירש רש"י במשנה. אולם לכאורה כל זה כדעת האומרים, שאם נפלה מחיצה בשבת, נאסרו. אבל לדעת האומרים שלא נאסרו בנפילת המחיצה, כי שבת, כיון שהותרה הותרה, דין פשוט הוא שאין לאסור לבהמה לאכול מהגדיש, ואפילו יתמעט התבן מעשרה טפחים. והאיסור ליטול ממנו בידים, הוא משום מוקצה, כפי הפירוש השני הנזכר לקמן. כן נראה לכאורה. ויל"ע בדבר. אי"נ החשש הוא שמא לא יתנו לב שנתמעט התבן מעשרה, ויטלטלו גם בשבת הבאה על ידי עירוב שיערבו כל אחת לעצמה.

בתוך הבית תבן עד גובה עשרה טפחים הוא נחשב כמחיצה.

ובדף ע"ב כבר נתבאר, שנחלקו חכמים לעניין מחיצות בית שאינן מגיעות עד התקרה, אם נחשבות כמחיצות או לא.

ולדעת האומרים שמחיצות של בית הגבוהות עעשרה נידונות כמחיצות גם כשאינן מגיעות לתקרה, דין זה אמת גם כשהבית גבוה הרבה.

ולדעת האומרים שמחיצות בית נחשבות כמחיצות רק כשמגיעות עד תקרת הבית, הדין המבואר לעיל, מדבר בבית שגובהו שלוש עשרה אמה חסר משהו. שכשיש בו מחיצות עשרה, הן נחשבות כמגיעות עד התקרה מחמת דין לבדו [כן ביאר אב"י].

או שהוא מדבר בבית שגובהו עשרה טפחים, וכשאמרו שנתמעט בו התבן מעשרה, הכוונה לכך שנתמעט מלהיחשב עשרה, שנתמעט להיות שבעה טפחים, שבכך אינו נחשב כלבוד עד להתקרה, ואין כאן מחיצה עשרה [כן ביאר רב הונא בריה דרב יהושע].

גוב של תבן שבין שני תחומי שבת

מבואר בברייתא, שכשיש בור³ רחב של תבן בין שני תחומין, חציו בתחום עיר זו, וחציו בתחום עיר זו, אלו נוטלים ואוכלים מתוך תחומם ביום טוב, וכן אלו, ואין חוששים שמא אלו יקחו מן התחום השני.

וודין זה אמור אף לדעת רבי עקיבא, האומר, שאיסור תחומין הוא דין תורה.

הנחת שיתופי מבוואות לבני מבוי

כבר נתבאר, שכדי שיהיה מותר לבני חצירות לטלטל מהחצירות, שכל אחת מהן היא רשות של בני חצר, למבוי שהיא רשות משותפת לכל בני החצירות, עליהם להניח שיתוף, הוא מזון שתי סעודות לכולם באחת מהחצרות וכך נחשבים כולם כבני חצר אחת, והרי המבוי והחצר רשות שווה לכולם.

החצירות, ולכן כל חצר מערבת לעצמה.

ולעניין זה, מאחר שהתבן תחת הגג, לא אסרו חכמים ליטול ממנו בידים, מחשש שתתמעט המחיצה מעשרה טפחים, אלא כל אחד נוטל תבן מהצד שלו¹, ומטלטל בחלק הבית של צד שלו.

והסיבה שלא חששו לכך שיתמעט התבן מעשרה טפחים ולא ישיבו לב, כי כשהתבן תחת הגג, ניכר הדבר כשהוא מתמעט, שרואים שגובה התבן מתרחק מהתקרה, ולכן אין לחוש שמא גם אחר שיתמעט התבן, יסמכו על המציצה הזו, להיחשב כהפסק בין שתי החצירות.

ואם נתמעט התבן מעשרה טפחים, מעתה שניהם אסורים לסטל בבית, כי יש בו שתי רשויות של שני הבתים החיצונים, שלא עירבו יחד.

יש אומרים שדווקא בשבת הבאה אסורים לטלטל בו, אם לא יערבו, אבל באותה שבת מותרים הואיל והותרה הותרה. ויש אומרים שגם באותה שבת נאסרו לטלטל בבית.

וּשְׁתֵּי תַקְנוֹת יֵשׁ לְהַתִּיר לְבָנֵי אֶחָד מֵהַבָּתִּים אֶת
הַטִּלְטוּל בְּבֵית הַזֶּה שֶׁלֹּא עִירְבוּ בוֹ. (א) שְׁבָנִי
הַבֵּית הָאֲחֵר יִנְעֲלוּ אֶת דָּלְתָם לְבֵית הַזֶּה. (ב) שְׁבָנִי
הַבֵּית הָאֲחֵר יִבְטְלוּ אֶת רְשׁוֹתָם בְּבֵית הַזֶּה.

וּלְשֹׁן שֵׁנִי, ואמנם להחזיר את הטלטול לבני אחד מהבתים בבית הזה, די בכך שבני הבית האחר ינעלו את דלתם לבית הזה או יבטלו את רשותם בבית הזה.

אבל אלו שבטלו, צריכים בכל אופן גם לנעול
דלתם, כי מאחר שהורגלו לטלטל באותו בית,
צריכים לעשות הרחקה, שלא יבואו לטלטל היכן
שהורגל².

ולדעת הברייתא המובאת בסוגייתנו, מאחר שבני בית אחד בטלו את רשותם בבית האמצעי לבני הבית האחר, מעתה אין אלו חוזרים ומבטלים להם את רשותם בו, כי אין מבטלים וחוזרים ומבטלים.

מחיצות בית שאינן מגיעות לתקרה

מתוך הברייתא המובאת לעיל מבואר, שכשיש

והסיבה שאין לחוש לכך, כי החצירות נאסרות רק כשתהא ביניהן פרצה של יותר מעשר אמות, ואין בהמה אוכלת בשבת אחת כל כך הרבה תבן.

ולדברי רב הונא, דווקא להניח לבהמה לאכול
מהתבן מותר, אבל אסור ליטול מהתבן בידים,
למלא ממנו כלי לצורך הבהמות.

יש מפרשים שהסיבה לאיסור זה הוא שמא ימלא
 ממהתבן הרבה ותיפרץ המחיצה של התבן ויבואו
 לטלטל בחצר שנאסרה בטלטול.

ויש מפרשים שהסיבה לאיסור זה, כי התבן מוקצה הוא לצורך המחיצה הזו.

עוד מבורר בסוגיה, שגם כשנותן לבהמתו לאכול מהגדיש, לא יעמידה שם בידיו, שמא בתוך כך יבוא אף ליטול מהתבן בידיו, שמאחר שאין בנטילתו איסור תורה, קל הוא בעיניו, ועלול להיכשל בו, ואינו מותר אלא לעמוד בפני בהמתו, ולכוונה שתלך מעצמה עד התבן ותאכלנו.

וכול זה כשהיתה מחיצת התבן גבוהה עשרה
 טפחים בין שתי החצירות, אבל אם אינה גבוהה
 עשרה טפחים, או שבחלקה היא גבוהה עשרה
 טפחים, אבל ביותר מעשר אמות אינה גבוהה עשרה
 טפחים, שתי החצירות נחשבות כפרוצות זו לזו,
 וינידונות כחצר אחת, ומערבות עירוב אחד.

העמדת בהמה על גבי האוכל

מותר לאדם להעמיד בהמתו לרעות על גבי עשבים מחוברים בשבת, ואין לחוש שיתלוש אותם בידו, ויתן לה, כי מאחר שיש בכך איסור תורה, ודאי יזהר בו ולא יכשל.

אבל אסור לו להעמידה על גבי עשבים תלושים, שהם מוקצים, כי מאחר שאין בנטילתם איסור תורה, קל הוא בעיניו, ויש לחוש שמא יכשל, ויטלטלם ויתנם לה.

בית מלא תבן בין שתי חצירות

בית מלא תבן שבין שתי חצירות, ושני בתים
משתי החצירות פתוחים לו, מאחר שהבית
האמצעי מלא תבן, נעשה התבן מחיצה בין שני
הבתים של שני החצירות, ואין חיבור בין שתי

כ"ן מבואר בברייתא, ואם כן, לדברי הכל לא מדובר בברייתא בתנן שהוא מוקצה. ואפשר שלכן דווקא מהברייתא רצו לדייק שהמחיצה שנפלה בשבת אוסרת, אבל מהמחנה לא דיידקו, כי אפשר שהסכיבה שאסרו לטלטל את התבן במשנה, משום שהוא מוקצה, ולא משום שתיבטל המחיצה.

³ והוא הדין דסבירא ליה להאי תנא בכל מבטלי רשות דבעי לנעול. [רש"י]. וקצת תימה, באנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב, היאך יכנס ויצא אם לא דרך חצר, אם צריך לנעילת דלת. ושמה ייש לומר דבעי נעילת דלת, ובשעה שיצטרך להיכנס ולצאת יפתח וינעול אחר כך. **וקצת נראה דדווקא הכא צריך נעילת דלת, שעד עתה הורגלו לטלטל בלא שום עירוב**, שהיה תבן מפסיק, ואיכא למיחש, כדאמר כיון דדש ביה אתי לטלטולי, אבל באנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב, ולא הורגל לטלטל באותה חצר אלא על ידי עירוב או ביטול רשות, הלכך לא בעי נעילת דלת. ונראה דהכא נמי לא בעי לנעילת דלת אלא שבת ראשונה שאחר המיעוט, כיון שבשבת שעברה היו מטלטלין שם בלא עירוב ובלא ביטול רשות, אבל לשבת אחרת לא יצטרכו עוד לנעול, דאין סברא שעד לעולם יהא צריך נעילה ... [תוס'].

³ כן פירש בקונטרס, גוב הוא בור, [כמו "וכי יפתח איש בור", שתרגם אונקלוס, "וארי יפתח גבר גוב"]. ולא שייך בור גבי תבו. ויש מפרשים לשון קש וגבבא. [תוס'].

ומי שבא להניח שיתופי מבואות דבר השייך לכל בני מבוי, צריך להודיע להם תחילה, כלומר, צריך לשאול אותם אם חפצים שיהיה להם הדבר לשיתוף.

שכן השיתוף מועיל רק כשכולם שותפים בו בשווה, וכל אחד יוכל ליטול ממנו מה שירצה, אף את החלק שנתן חברו, ואם אינם חפצים בדבר, שענים רעה לתת משלהם לאחרים, לא קנה השיתוף.

אבל הבא להניח שיתופי מבואות משלו, אינו צריך להודיע לבני מבוי דבר, כי זכות היא להם שיקנו שיתוף ויוכלו לטלטל במבוי. ולכן, הדבר מועיל להם גם בלא ידיעה, כי כלל בדינו, "זכין לאדם אף שלא מדעתו".

ולדעת רב [בדף פ'], הבא לתת לבני מבוי את השיתוף משלו, אף אינו צריך לזכות להם, כלומר אינו צריך מעשה קנין כדי שיקנו את חלקם בשיתוף, ודי בכך שהניח מזון כשיעור הנצרך לשיתוף, ויאמר, הרי זה לכל בני מבוי, ובכך זכו בחלקם.

כי מאחר שבלא שיתוף אוסרים עליו את הטלטול, גמר דעתו, והקנה להם משלו להיות שלהם לגמרי.

ולדעת משנתנו, וכן דעת שמואל [בדף פ'], הבא לתת לבני מבוי את השיתוף משלו, מאחר שבא לתת להם רשותו בחצירו, צריך לזכות¹. כלומר, צריך מעשה קנין כדי שיקנו את חלקם בשיתוף, ולפיכך לאחר שמניח מזון כשיעור הנצרך לשיתוף, ואומר הרי זה לכל בני מבוי, צריך שאדם אחר יקנה ממנו את המזון הזה לצורך שאר בני המבוי, ואותו אדם מגביה את החבית מן הקרקע טפח², ובקנין הגבהה זה הוא קונה את השיתוף לכל בני מבוי.

וצריך שאותו אדם המזכה לבני מבוי, יהיה ראוי לקנות מזה שנתן את השיתוף, שבכך הוא מוציא את השיתוף מבעלותו של זה, ומזכה אותו לשאר בני מבוי.

ובכלל זה בנו או בתו הגדולים³, עבדו או שפחתו העבריים, ואשתו⁴.

אבל אינו יכול לעשות כן על ידי בנו או בתו הקטנים, או על ידי עבדו ושפחתו העבריים, כי מה שהם קונים, שלו הוא, שידם כידו, והרי זה קונה מעצמו, שאינו עושה שום קנין, ואינו מזכה לשאר בני מבוי.

דברים שאמרו סבי דפומבדיתא

רב יהודה ושיבתו קרויים סבי דפומבדיתא ונמנו בסוגיתנו מספר הלכות שנאמרו על ידם.

א. שיעור הגבהה חבית של שיתוף לצורך זיכוי לבני מבוי.

לדברי סבי דפומבדיתא כלומר לדברי רב יהודה, חבית של שיתופי מבואות צריך להגביה מן הקרקע טפח.

ודין זה נתבאר בסוגיתנו.

ב. שיעור טעימה מכוס של קידוש.

לדברי סבי דפומבדיתא כלומר לדברי רב יהודה, המקדש, אם טעם מלא לוגמיו⁵, יצא. ואם לאו, לא יצא.

רבא הוא שאמר, ששתי ההלכות הנ"ל נאמרו על ידי סבי דפומבדיתא.

ג. עשיית מדורה בשבת לחימום החולה.

לדברי סבי דפומבדיתא כלומר לדברי רב יהודה משמו של שמואל, עושים מדורה ליולדת בשבת

כדי לחממה שלא תצטנן.

- מתחילה אמרו, שלא התיר שמואל אלא עשיית מדורה ליולדת בלבד, ובימות הגשמים בלבד. אבל שאר חולים, וכן בימות החמה, מעצמם יתחממו, ואין לעשות מדורה.

- ומסקנת הסוגיה, שמותר לעשות מדורה לכל חולה שיש בו סכנה אם יצטנן, ואפילו מי שהקיז דם, ואפילו בתקופת תמוז שהיא עיקר ימות החמה.

רב חביבא הוא שאמר, שהלכה זו נאמרה על ידי סבי דפומבדיתא.

ד. איזה אילן מוחזק כאשירה.

לדעת רב, כל אילן שמשרתי עבודה זרה שומרים אותו, ואין טועמים מפרותיו, אף על פי שלא ראינו שעבדו לו, הרי הוא בחזקת אשירה שעובדים לו. שאם לא היו עובדים לו, לא היו נמנעים מליהנות ממנו.

דף פ

ולדעת שמואל, כל אילן ששומרים את פירותיו, לעשות מהם שکر, לשותותו ביום חגם, אף על פי שלא ראינו שעבדו לו, הרי הוא בחזקת אשירה.

ולדברי אמימר, אמרו לו סבי דפומבדיתא, כלומר רב יהודה, שהלכה כשמואל.

לזכות בעירובי תחומין

לעיל נתבאר, שנחלקו רב ושמואל אם המניח שיתופי מבואות משלו, צריך לזכות לכל בני מבוי בקנין [כן דעת שמואל, וכן מבואר במשנתנו], או שזוכים ממנו בשיתוף בלא שיזכה להם אותו בקנין [כן דעת רב].

ומבואר, שלעניין עירובי תחומין החליפו שיטתם.

¹ דקסבר עירוב משום קנין ... ואפילו למאן דאמר עירוב משום דירה, צריך לזכות, כדי שיהא קונה דירה בבית חברו. [תוס'].

² מכאן אין להוכיח דהגבהה סגי בטפח, דשאני שיתופי מבואות דרבנן, תדע, דהא לא קאתי הכא לאשמעינן דין הגבהה בכל מקום. [תוס'].

³ אומר רבינו תם דלדברי יוחנן דאמר בפרק קמא דבבא מציעא גבי מציאה, לא גדול גדול ממש, [אלא סמוך על שלחן אביו זה קטן אפילו הוא גדול בשנים, ושאינו סמוך זה גדול אפילו הוא קטן בשנים], והוא הדין הכא, וצריך לזהר שלא לזכות העירוב על ידי בנו הגדול הסמוך לשלחנו, דידו כיד אביו הוא. ואף על גב דשמואל פליג עליה התם, ואומר גדול גדול ממש, קיימא לן כרבי יוחנן לגבי שמואל. ואין לתמוה לרבי יוחנן היאך יש יד לקטן לזכות, דהא מה נפשך אמה העבריה נמי קטנה היא, דאי אתיא שערות מאי בעיא גביה, וקתני דמזכה על ידה. ואף על גב דבעלמא אין קטן זוכה לאחרים, שאני שיתופי מבואות דרבנן ... ואם תאמר, אמה העבריה היכי זוכה, והלא היא סמוכה על שלחן רבה. ואומר רבינו תם, דבשכרה קא אכלה. ולר"י נראה, דלא מהני טעמא דסמוך על שלחן אלא בבנו, שרגיל לפרנסו, ואם לא יהיה מציאות לאביו, יש לחוש שלא יתן לו מזונות, אבל שאר בני אדם הסמוכים על שלחנו של בעל הבית, אין מציאותן שלו. ומיהו בתו, אפילו נערה ואינה סמוכה על שלחנו, מציאתה לאביה, משום איבה ודילמא מסר לה למנוול ומוכה שחין ... [תוס'].

⁴ בסוף נדרים מוקי לה שיש לה בית באותו מבוי, דמגו דזכייה לנפשה, זכייה נמי לאחריו, אבל אין לה בית, לא, דיד אשה כיד בעלה. ואם תאמר, אי במקבלת פרס, הא אינה צריכה לזכות לעצמה ... ואי אינה מקבלת פרס, אפילו אין לה בית נמי תזכה להם, דאין ידה כיד בעלה. ויש לומר דהכא כשנותן לה הבעל מעות למזונות, וכי האי גוונא לא חשיבא מקבלת פרס אלא אם כן הביאה המאכל והמשתה מתוך ביתו ואוכלת. אי נמי הכא במספקת במעשה ידיה, ולענין מציאה ולכל דבר הוי ידה כיד בעלה, דכסמוכה על שלחנו דמיא, ולענין מקבלת פרס לא דמיא. ואם תאמר אם כן בנו ובתו הקטנים יזכו לאחרים בעירובם כי האי גוונא על ידי מינו כשיש להם בית באותה חצר, וכן עבדו ושפחתו הכנענים דהא ודאי יש להם זכייה לענין עירוב, כיון שאוסרין כשיש להם חצר או בית ... ונראה לר"י, דלפי המסקנא דנדרים, אתי כרבי יהודה בן בבא, דמתיר בעבדים ואוסר בנשים ... ותרווייהו מקבלי פרס, ואשתו צריכה לערב, [ואיכא מיגו] אבל עבד אין צריך לערב [וליקא מיגו]. [תוס'].

⁵ פירש רבינו תם דהא מלא לוגמיו לאו דווקא מלא לוגמיו אלא רצונו לומר ... כל שאילו מסלקו לצד אחד ונראה כמלא לוגמא. [וראיה לדבר ד] בפרק בתרא דיומא מוכח דמלא לוגמיו [ממש] נפיש מרביעית. ובערבי פסחים אמר, דבארבע כוסות יש שיעור רביעית, וכוס של קידוש אחד מהן, ואיך יטעום מלא לוגמא, הא אין בו כל כך. [תוס'].

המבוי נכנסים לתוך ביתו, ונוטלים שיתופם ממנו בעל כרחו.¹

וכל זה, כשלולא העירוב והשיתוף הוא אוסר עליהם מלטלטל לחצרם או למבוי שלהם. אבל כשאינו אוסר עליהם, כגון שהוא דר בחצר אחרת, והם רוצים לערב את שתי החצירות יחד, או שהוא דר במבוי אחר, והם רוצים להשתתף בשני המבואות יחד, מערבים ומשתתפים רק מדעתו. ואם עירבה אשתו או נשתתפה שלא מדעתו, אין עירובה עירוב, ואין שיתופה שיתוף.

לשכור רשות מאשת נוכרי נגד רצונו

כשם שאשת ישראל מערבת עם בני חצר אף נגד רצון בעלה, כך אשת נוכרי משכירה רשות בחצר, אף נגד רצון בעלה.

ולכן כשאותם שני טורזינים [נוכרים ממונים על כלי זיין לשמירת העיר], שהיה אחד מהם בשכנות רבי זירא, ואחד מהם בשכנות רבי יהודה בר אושעיא, ולא רצו להשכיר רשותם לישראל שיוכלו לערב, שכרו את רשותם מנשותיהם.

כשארע המעשה בשכנות רבי זירא, ובאו לשאול אותו מה לעשות, ידע לומר להם לשכור מאשת הנוכרי, כפי דברי ריש לקיש משמו של רבי חנינא.

וכשארע המעשה בשכנות רבי יהודה בר אושעיא, ובאו לשאול אותו מה לעשות, לא ידע מה לומר להם, והלכו לשאול את רב מתנה, וגם הוא לא ידע מה לומר להם, והלכו לשאול את רבי יהודה, והוא אמר להם לשכור מאשת הנוכרי, כפי דברי שמואל שאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו.²

כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי

מבואר בבביתא, שמבוי שאין בו לחי או קורה,

עירובי תחומין מועילים בלא זיכוי על ידי קניין, וכן דעת רב.³

ואמר רב נחמן, נקטינן, אחד עירובי תחומין, ואחד עירובי חצירות, אחד שיתופי מבואות, צריך לזכות.⁴ בעירובי תחומין כדעת רב. ובעירובי חצירות ושיתופי מבואות כדעת שמואל.

לזכות בעירובי תבשילין

במסכת ביצה מבואר, שכדי שיהיה מותר לבשל מיום טוב לשבת הסמוך לו, יש לעשות עירובי תבשילין.

ושם מבואר כיצד עושים עירובי תבשילין, ומדוע ללא העירוב אסור לבשל מיום טוב לשבת, ומדוע על ידי העירוב הדבר מותר.

לדברי רב נחמן בר רב אדא אמר שמואל, המניח עירובי תבשילין, צריך לזכותם בקנין עבור כל מי שרוצה שיועילו לו. ואין מי שחולק עליו בדבר זה.

ורב נחמן שהסתפק אם צריך לזכות עירובי תבשילין, משום שלא שמע את הדברים הללו, אבל אם היה שומע, היה מקבל, ולא היה מסתפק, כי אין חולק עליהם.

לערב עם אדם שלא מדעתו או על כרחו

לדברי ריש לקיש משמו של אדם גדול, הוא רבי חנינא, וכן לדברי רבי יהודה אמר שמואל, כל מקום שאדם אוסר אם לא יערב או ישתתף, כגון שהוא דר בחצר אחת עם אחרים, ואינו רוצה לערב עימהם, או שהוא דר במבוי עם אחרים ואינו רוצה להשתתף עימהם, אשתו מערבת או משתתפת עם בני חצר והמבוי שלא מדעתו.⁵

וכן אמר שמואל, אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי, ועתה אינו רוצה להשתתף, בני

לדעת רב, המניח משלו עירובי תחומין לחבירו, צריך לזכות לו אותם בקנין, ובלא קנין לא קנה שביתה על ידי העירוב.

כי רק לעניין עירובי חצירות ושיתופי מבואות, שבלא השיתוף והעירוב גם המזכה אסור בטלטול, ודאי גמר בדעתו להקנות משלו לכל בני החצר והמבוי, כדי שיהא הוא עצמו מותר בטלטול, ולכן זכו ממנו בלא מעשה קנין. אבל המניח עירובי תחומין לחבירו, אינו נאסר בדבר אם לא יקנה חבירו את העירוב, ולכן לא גמר בדעתו להקנות אלא בקנין גמור.

ולדעת שמואל, המניח משלו עירובי תחומין לחבירו אינו צריך לזכות לו אותם בקנין, ואף בלא מעשה קנין, קנה חבירו שביתה על ידי העירוב.

וכתבו התוס' שלושה טעמים לדבר: (א) משום שאין העירוב העברת רשות לאחרים שיהיה צורך בקנין. (ב) כיון שאין מערבים עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, משום מצוה גמר בדעתו והקנה אף בלא מעשה קנין. (ג) כיון שעירובי תחומין מערבים רק מדעתו, אמירתו כשהוא אומר צא וערב לי, חשובה כזכייה.¹

וממשנתנו משמע כדעת שמואל, שכן לעניין עירובי תחומין לא שנו "ומזכה להם כו'", כמו ששנו לעניין שיתופי מבואות.

ורב פסק כרבי חייא, שאמר שצריך לזכות בעירובי תחומין, שכן היה מעשה בכלתו של רבי אושעיא, שהלכה מבעוד יום לבית המרחץ מחוץ לתחום עירה וכשהיתה חוץ לתחום חשיכה, ועירבה לה חמותה כדי שתוכל לחזור, ובא מעשה לפני רבי חייא, ואסר לה לחזור. אמר לו רבי ישמעאל ברבי יוסי, בבליא² כל כך אתה מחמיר בעירובין, כך אמר אבא, כל שיש לך להקל בעירובין, הקל.

ומסקנת הגמרא, שהסיבה שאסר לה רבי חייא לחזור, כי חמותה עירבה לה משל חמותה, ולא זיכתה לה את העירוב, ודעת רבי חייא, שאין

¹ והשתא יש דברים שאנו מחמירין בחצירות מתחומין. (א) דחצירות צריך לזכות לשמואל. (ב) ובעי פת. ובתחומין אין צריך לזכות, ואין צריך פת. ויש דברים שאנו מחמירין בתחומין טפי, (א) דבתחומין בעי שתי סעודות לכל אחד. ובחצירות בזמן שהן מרובין סגי [במזון שתי סעודות לכולם, ובזמן שהן מועטין סגי] בגרירת לכל אחד. (ב) והשולח עירוב ביד חרש שוטה וקטן אינו עירוב בתחומין. ובחצירות קטן גובה את העירוב. [תוס'].

² רבי חייא בבלי היה, כדאמרין במסכת סוכה, עלו רבי חייא ובניו ויסדוה. [רש"י].

³ כן פירש בקונטרס, דהאי עובדא בתחומין הוה, ואף על גב דבחצירות פליגא מתניתין עליה דרב, רב תנא הוא ופליג. וקשיא, דעיקר הקושיא לא היתה אלא מחצירות, ומהא לא משני מידי. ויש לומר דבעירובי חצירות היה המעשה, וכן פירש רבינו חננאל, ורב סבר כרבי ישמעאל, וקסבר רב דתנא דידן תנא בחצירות דבעין זיכוי, כל שכן בתחומין דתחומין לכולי עלמא בעי זכיה. [תוס'].
⁴ וכן הלכה, וכן פסק בשאלות בפרשת ויהי בשלח, דכולם צריכין לזכות, עירובי תחומין וחצירות ושיתופי מבואות ועירובי תבשילין. ואף על גב דבעי רב נחמן עירובי תבשילין מאי, הא מסיק אבוי דלא שמיעי ליה דשמואל, דאי שמיעי ליה לא הוה מיבעיא ליה. [תוס'].

⁵ [א] ואף על גב דאסיקנא דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו, אין ללמוד מכאן שתוכל לזכות לבני המבוי ולבני חצר לתת פת עבורם, נהי דבשביל עצמה יכולה ליתן שלא מדעת בעלה, אין לה כח לזכות לשכיניה שלא מדעת. [ב] וצריך לזכור שלא תזכה האשה לשכיניה כשאין בעלה בעיר, ואף על גב דאם כל אחד ואחד נותן פת נראה דשרי אפילו לא אסרי אהדדי, כל זמן שלא מיחה הבעל, דמסתמא לא קפיד, מכל מקום אין לסמוך על זה לענין שתוכל לזכות לאחרים. [ג] ואם אין הבעל והאשה בעיר אלא בני ביתו, צריך לדקדק אם יכולין לערב בני ביתו בלא רשות משל בעל הבית, דהא בסמוך תנן, ניתוספו עליהן, מוסיף, וצריך להודיע, וכשכלה האוכל נמי קטני דצריך להודיע ממין אחר. [תוס'].

⁶ לכאורה משמע, שבה הכוונה נוטלים בידיעתו בלבד, ומועיל אף על כרחו. אולם התוס' כתבו, שגם באופן הזה הדבר מועיל רק כשעושים מדעת אשתו, וכך ביאר דברי שמואל "נכנסים לתוך ביתו ונוטלים שיתופם מאשתו על כרחו".

⁷ ואם תאמר, ואמאי לא מיייתי מדבר יהודה, דאמר בריש הדר משמיה דשמואל, שכירו ולקטו של נכרי נותן עירובו ודיו, וכל שכן אשתו, והוה מיייתי מנכרי אנכרי. ויש לומר דאשתו אאשתו נייחא ליה לאתויי. [תוס'].

כופים את כל בני מבוי להשתתף יחד בעשייתם, אף אם אינם רוצים בכך.

ומתחילה רצו להביא ראיה מברייטא זו, לדברי שמואל, שאמר, שכופים את בני המבוי לתת חלקם בשיתוף, שלא יאסרו את המבוי.¹

- ודחו זאת, כי מבוי שאין בו מחיצות, מאחר שהן נצרכות ביותר לשמירתו, שלא יהא מגולה, כופים את בני המבוי לעשותו. מה שאין כן מבוי שלא נשתתפו בו, שאין הצורך בטלטול בו גדול כל כך, שיוכלו לכפות זה את זה להשתתף.

ורבינו תם פירש, שהחילוק הוא בזה, שהמחיצות מועילות גם אם נעשו על כרחו, ולכן כופים אותו לעשותו. מה שאין כן השיתוף, אם עושים על כרחו, אינו מועיל, ולכן אין טעם לכפותו על כך.

- ולגרסת הגר"א, ללשון שני בגמרא, גם לבניית לחי או קורה יכולים לכפותו רק בבי"ד, אבל חוץ לבי"ד אין כופים כלל.

עשיית לחי או קורה מאשירה

עצי אשירה אסורים בהנאה, וטעונים שריפה, שנאמר, "וְאֶשְׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ" (דברים י"ב ג') ונחלקו חכמים אם עושים מהם קורה למבוי.

לדעת רבי שמעון בן לקיש, אף על פי שעצי אשירה אסורים בהנאה ועומדים לשריפה, כל זמן שלא נשרפו, קיימים הם. ולכן **עושים מהם קורה או לחי למבוי**, ואין בכך הנאה מאיסורי הנאה.²

ולדעת רב חייה בר אשי, מאחר שעצי אשירה טעונים שריפה, נחשבים הם כמי שכבר נשרפו. ואם כן, מאחר שהקורה מכשירה את המבוי רק כשיש לה שיעור, שתהא רחבה טפח וחזקה כדי לקבל ארית, **אי אפשר לעשותה מעצי אשירה**, כי יש להחשיבה כאילו כבר נשרפה, ואם היתה שרופה, לא היה בה שיעור לדברים אלו [=כתותי מכתת שיעורה].

וכל זה לענין הקורה, אבל **הלחי אין לו שיעור** לרחבו ולעוביו, ולכן **ניתן לעשותו מעצי אשירה**.³

הניחו שיתופי מבואות כשיעור ונתמעט משיעורו

להלן יתבאר בעזה"י, שבתחילת הנחת השיתוף, לדברי הכל יש לו שיעור, כלומר צריך לתת שיתוף בכמות מסוימת [כשמונה עשרה גרוגרות, או מזון שתי סעודות לכולם], ואם נתן פחות מכך אין כאן שיתוף.

וכבר נתבאר בדף ע"ט, שהמניח שיתופי מבואות, אם מניח משלו, מזכה להם על ידי אחר, ואינו צריך להודיע, ולבקש מהם דבר, כי זוכה להם אף שלא מדעתם. ואם מניח משלהם, צריך להודיע להם שנוטל את שלהם לשם שיתוף.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מה הדין, אם לאחר שהניחו את השיתוף כדין, נתמעט משיעורו.

לדעת תנא קמא, לעולם אין השיתוף מועיל, אלא אם כן יש בו בתחילת שבת כשיעור, ולפיכך אם נתמעט שיעורו, **יש להשלימו לשיעורו**.

וכשמתחילה זיכה להם משלו, וגם עתה מזכה להם משלו, דין פשוט הוא, שבכל אופן אינו צריך להודיע ולבקש מהם דבר, בין כשמוסיף עתה מהמין הראשון, או שמוסיף עתה ממין אחר, בין שרק נתמעט השיתוף משיעורו, ובין שכלה לגמרי.

וכן הדין אם מתחילה הניח את השיתוף משלהם, ובא עתה להניח שוב את השיתוף משלהם, מאותו המין שהניח תחילה, מאחר שמתחילה נתרצו בו, יכול עתה להניח משלהם בלא להודיע להם דבר, ואפילו כלה השיתוף הראשון לגמרי.

ואם מתחילה הניח את השיתוף משלהם, ובא עתה להניח שוב את השיתוף משלהם, ממין אחר ממה שהניח תחילה. אם כבר כלה השיתוף הראשון לגמרי, לדברי הכל **אינו יכול להניח עתה ממין אחר, אלא אם מכן מודיע להם**.

וכשלא כלה לגמרי השיתוף הראשון, ורק נתמעט משיעורו, בזה נחלקו שתי לשונות בגמרא.

ללשון ראשון, גם זה, מאחר שמניח ממין שלא נתרצו בתחילה, צריך להודיע.

וללשון שני, כל זמן שלא כלה כל השיתוף הראשון, **יכול להניח אף משלהם ממין אחר בלא להודיע**.

ולדעת רבי יוסי, אם מתחילה הניחו את השיתוף כשיעור, מעתה הוא מועיל אף אם נחסר שיעורו, ורק כשכלה לגמרי, בטל השיתוף.⁴

ואז יש בו את הדינים שנאמרו כשכלה השיתוף, שאם מתחילה זיכה משלו, יכול גם עתה לזכות משלו, ואם מתחילה הניח משלהם, יכול עתה להניח מאותו מין בלא להודיע, אבל ממין אחר לא יניח אלא אם כן יודיע.

דעת רבי יהודה במערב משל בני מבוי

נתבאר, שהמניח עירוב משל בני מבוי, העירוב קונה רק אם כן הודיע להם שהניח משלהם, ונתרצו בכך. וזו דעת חכמים שדבריהם הובאו במשנתנו.

ורבי יהודה חולק על כך, ואומר, **שמאחר שעירובי חצירות ושיתופי מבואות הם זכות בלא חובה, שעל ידם מותר לטלטל בחצר או במבוי, מערבים ומשתתפים לאדם אף משלו שלא מדעתו**.

ולדעת רבי יהודה, כל שכן שכך הדין כשנתמעט העירוב משיעורו או כלה לגמרי, שיכול להניח משל בני מבוי שלא מדעתם, אף ממין אחר.

וכל זה כשהדבר זכות בלא חובה, אבל חצר שבין שתי מבואות, שאם נשתתפה במבוי זה, הפסידה מבוי זה, אין משתתפים אותם בלא דעתם, שמא חובה להם להשתתף עם מבוי זה, כי רוצים להשתתף עם המבוי השני.

שיעור שיתופי מבואות

כבר נתבאר, ששיעור עירובי חצירות וכן שיעור שיתופי מבואות, הוא מזון שתי סעודות.

¹ לפי פירוש התוס', שלענין שיתוף אין הכוונה לכפיה של האיש, אלא שנוטלים מהאשה שלא מדעתו, יל"ע מה הראיה.

² כיון דהלחי אינו אלא לצורך מחיצה, ובה גופא לא משתמש במידי, לא חשיב הטאה מה שנהנה על ידה היתר טלטול. [מ"ב סימן שס"ג ס"ב כ"ט].

³ אף על גב דלחי נמי בעי שיעור גובה, וגם רוחב משהו מיהא בעי, מכל מקום כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא, לא החמירו בו. וה"ר אברהם פירש, לחי אם היה מדבק הכתיתים בכותל, הוי לחי, ובלבד שלא יהו ניטלות ברוח. [תוס'].
⁴ מתוך לשון המשנה משמע, שהסיבה לכך שהקלו לסמוך על שיירי עירוב, כי מעיקר הדין אחרי שנשתתפו במבוי, אין צורך לערב בחצירות כלל, ולא חייבו לערב אלא כדי שלא תשתכח תורת עירוב מהתינוקות, ומאחר שאין העירוב מעיקר הדין, הקלו בו, אף שנתמעט שיעורו. ולכאורה לפי זה, אין העירוב מועיל כשנתמעט שיעורו אלא בחצר של מבוי שנשתתפו בו. ואולם, לכאורה מסדר המשנה משמע, שדין המשנה מדבר בשיתוף. ויל"ע בדבר.

לעצמו, וכן עיסה למשתה בנו, מפריש אחד מעשרים וארבעה. ונחתום שהוא עושה למכור בשוק, וכן האשה שעשתה למכור בשוק, מפרישים שיעור מועט יותר של אחד מארבעים ושמונה.

ולדברי רבי יוחנן בן שאול, כשבא לתת לעירוב **ככר של נתחום, מודה רבי יהושע, שכשמפריש ממנו שיעור של אחד מארבעים ושמונה לחלה, מאחר שאין החסרון גדול, והוא לצורך תיקון הככר, שיהא מותר באכילה, אינו נפסל מלערב בו**⁵.

אבל ככר של בעל הבית, כשמפריש ממנו חלתו, יש בו חסרון גדול של אחד מעשרים וארבעה, ולכן אף על פי שבכך הוא נתקן, אין מערבים בו. ויש לו להפריש מככרות אחרות שאפה עמו, או שיפריש ממנו בעודו עיסה ולא אחר אפייתו.

תפירה בקיסם

נתבאר שלדעת רבי יהושע מערבים רק בפת שלימה. אכן, לדברי רב חסדא, אם לאחר שנפרסה הככר, חיברה יחד בקיסם, עד שנראית כשלימה, מערבים בה כאילו היא שלימה.

וכל זה, כשאין מקום החיבור ניכר, אבל כשניכר הדבר שהיא מחוברת בקיסם, היא נידונה כפרוסה, ואין מערבים בה.

מיני פת שונים

נתבאר שלדברי הכל, מערבים עירובי תחומין רק בפת. ולדברי הכל, פת של חמשת מיני דגן בכלל זה. ולחלן יתבאר בעזה"י מה דין פת של המינים הבאים.

א. פת אורז.

לדברי רבי זירא אמר שמואל, וכן לדברי מר עוקבא משמו של שמואל, מערבים בפת אורז, ואין מי שחולק על כך.

ב. פת דוחן.

לדברי רבי זירא אמר שמואל, מערבים בפת

בפת בכל האופנים, בין בשלימה ובין בפרוסה.

ובדבר זה נחלק עמו רבי יהושע במשנתנו, ואמר, שאין מערבים בפת פרוסה, ואפילו היא גדולה בשיעור סאה, אלא בפת שלימה בלבד, ואפילו היא קטנה כאיסר².

ואמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי, שהטעם לכך, משום איבה, שאם אחד יתן שלימה ואחד יתן פרוסה, באים לידי מחלוקת, שאומר, אני נתן שלימה ואתה פרוסה.

ומכל מקום, אף שזה הטעם, לדברי רב אשי אין מערבים בפרוסות גם כשאין איבה, כגון שכולם נותנים פרוסות.

והסיבה לכך, שמא יחזור דבר לקלקולו, כלומר שמא לאחר זמן יביאו מקצתם שלימה, ואז תהא ביניהם איבה.

ניטלה הימנה כדי חלתה וכדי דימועה

נתבאר שלדעת רבי יהושע מערבים רק בפת שלימה. אמנם גם לדעת רבי יהושע, יש שני אופנים שמערבים בפת חסירה.

א. ניטלה הימנה כדי דימועה.

תשעים ותשע של חולין³, שנפל לתוכם אחד של תרומה, נעשה הכל מדומע ונידון כתרומה, עד שירימו ממנו אחד להיות תרומה, ובכך השאר נתקן.

ולדברי רבי יוחנן בן שאול והברייתא, כשנעשה ככר מתבואה מדומעת, מודה רבי יהושע, שכשנוטלים ממנו כשיעור הנצרך לתקנו, ונעשה חסר, אינו נפסל מלערב בו, כי שיעור זה שנוטלים ממנו, הוא תיקונו, ואינו נחשב חסר מחמתו⁴.

ב. ניטלה הימנה כדי חלתה.

העושה עיסה, הרי היא טבל, ואסורה באכילה, עד שיפריש ממנה חלק לכהן, [וזהו הנקרא הפרשת חלה].

ושני שיעורים נאמרו בהפרשה זו. העושה עיסה

וזהו השיעור הגדול, אבל פעמים די גם בשיעור פחות ממנו, שכן שני שיעורים נאמרו בעניין שיתופי מבואות, ללכת אחר הקל שבהן.

א. שיעור אחד הוא שיתנו מזון כגרוגרת לכל אחד. ושיעור זה אמור כשהם מועטים, שאינם יתרים על שמונה עשרה בני אדם.

ב. ושיעור שני הוא מזון שתי סעודות, שהוא שווה לשיעור שמונה עשרה גרוגרות, ששמונה עשרה גרוגרות הן שתי סעודות¹.

שכשיהיו המשתתפים מרובים על שמונה עשרה, די להם במזון שתי סעודות לכולם, ואינם צריכים להוסיף על כך, כדי שיהא כגרוגרת לכל אחד ואחד.

דף פא

דברים שמערבים ומשתתפים בהם

בתחילת פרק שלישי שנינו, שבכל מיני מאכלים מערבים ומשתתפים, חוץ מן המים ומן המלח.

ושם פירש רש"י, שהכוונה הן לעירובי חצירות ושיתופי מבואות, והן לעירובי תחומין.

והתוס' שם חלקו עליו, ופירשו, שמערבים עירובי חצירות רק בפת, כמבואר בבביתא בדף ע"א, ושיתופי מבואות ועירובי תחומין משתתפים ומערבים בכל מיני מאכלים.

ומתחילה אמרו כאן בסוגיתנו, שהסיבה שחזרו ושנו כאן את דברי רבי אליעזר, האומר, שמערבים ומשתתפים בכל דבר, כי רצו ללמד, שכן הדין אף בעירובי חצירות, ואין חילוק בין עירובי חצירות לבין שיתופי מבואות ועירובי תחומין, ובכל אלו מערבים ומשתתפים בכל דבר חוץ ממים ומלח, ואין צריך דווקא פת. [והרי זה כפי שפירש רש"י בפרק שלישי].

ודחו זאת, ואמרו, שבאמת גם לדברי רבי אליעזר מערבים עירובי חצירות רק בפת, [כפי המבואר בבביתא בדף ע"א], ומכל מקום, לדעתו ניתן לערב

¹ ולא כשיעור שאמר רבי שמעון בדף פ"ב, שהוא שווה לחמש ביצים ושליש ביצה, כי שיעורו מועט מאד, ואין הלכה כן, שכן שיעור שמונה עשרה גרוגרות גדול יותר, שהרי גרוגרת גדולה מכזית, ושמונה עשרה זיתים הם תשע ביצים, ואם כן שיעור שמונה עשרה גרוגרות גדול אף מתשע ביצים, וכל שכן מחמש ביצים ושליש שאמר שם רבי שמעון, וההלכה שם בזה אינה כרבי שמעון, אלא כרבי מאיר. [ע"פ תוס'].

² ובבלב שיהיו שם ככרות הרבה כגרוגרת לכל אחד ואחד. [רש"י].

³ כן משמע מתוך פירוש רש"י, שהחולין עם התרומה יחד הם מאה, והתרומה אחד ממאה מהכל. אכן מתוך פירוש התוס', משמע שדין מדומע נאמר כשהיו החולין לבד מאה, והתרומה אחד ממאה ואחד, [שזה פחות מאחד ממאה].

⁴ ואם תאמר, כיון דאשמעינן כדי חלתה, דהוה אחד מארבעים ושמונה, כל שכן כדי דימועה, דהוה יותר ממאה. ואומר ר"י, דסלקא דעתך, דדימוע, כיון דחזי הכי לכהן, אפילו בפורתא איכא איבה. [תוס'].

⁵ ונראה לר"י, דווקא בטבולה לחלה ובמדומע ממש איירי, דאי לא בעיא תיקון, איכא איבה אפילו בחסרון מועט ... ומיהו לשון "כדי" קשה, דהוה ליה למימר חלתה ודמועתה. ואומר ר"י, דנקט "כדי", לאשמועינן, דאפילו נטל לשם חלה, אם הפריש יותר מכדי צורך, איכא איבה. [תוס'].

דוחן.

ולדברי מר עוקבא משמו של שמואל, אין **מעריבים** בפת דוחן.

ג. **פת עדשים**.

לדברי רב חייא בר אבין אמר רב, **מעריבים** בפת עדשים.

ד. **פת מינים הרבה**.

ללשון ראשון בגמרא, פת העשויה ממינים הרבה, אינה פת יפה, ואין **מעריבים בה**, וכזו היתה הפת שנאמר ליחזקאל עליה, "וְאָתָה קַח לָךְ חֶטְיִן וְשִׁעָרִים וּפּוֹל וְעֶדְשִׁים וְדָחִן וְכֶסֶם וְנִתְּתָה אוֹתָם בְּכָלִי אֶחָד וְעִשִׂית אוֹתָם לָךְ לָחֶם מִסֹּפֶר הַיָּמִים אֲשֶׁר אָתָּה שׁוֹכֵב עַל צִדְּךָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשָּׁעִים יוֹם תֹּאכְלֶנָּה" (יחזקאל ד' ט').

וראיה לכך¹ שלא היתה נחשבת פת, כמו שנאמר לו, "הֲעֵנֶק דָּם מֵתִים אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה פֶאֶרְךָ רְבוּשׁ עֲלֶיךָ וְיִנְעֲלֶיךָ תִּשִּׁים בְּרִגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שִׁפְסִי וְלָחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכַל" (יחזקאל כ"ד י"ז).

ה. **פת צלויה בצואת האדם**.

ללשון שני בגמרא, הפת אפילו אם נעשית ממין חשוב, אם נצלית בצואת בני אדם, אינה נחשבת פת, ואין **מעריבים בה**. וכזו היתה הפת של יחזקאל, כמו שנאמר לו, "וְעָגַת שְׁעָרִים תֹּאכְלֶנָּה וְהָיָא בְּגִלְגָּלִי צֵאת הָאָדָם תַּעֲנֶנָּה לְעִינֵיהֶם" (יחזקאל ד' י"ב) וכמו הפת שנצטווה יחזקאל לעשות, עשו חכמים בימי שמואל, כדי לראות מה טעמה, ולא היתה ראויה לאכילה, והשליכוה לכלב, ואפילו הוא לא אכלה.

"וְעָגַת שְׁעָרִים תֹּאכְלֶנָּה"

אותה פת שעשה יחזקאל ממינים הרבה, נאמר בה "וְעָגַת שְׁעָרִים תֹּאכְלֶנָּה". ועל כרחך אין הכוונה לכך שהיתה משעורים, שהרי היתה ממינים הרבה. ונאמרו שני ביאורים לכתוב הזה.

לדברי רב חסדא, אמנם אין כוונת הכתוב לשעורים, אלא **לשיעורים**, כלומר שהיתה הפת

גרועה, שהיתה נאכלת בשיעורים, כלומר במשקל דרך רעבון, ולא לשובע.

ולדברי רב פפא, כוונת הכתוב שתהא עריכתה מגונה כעריכת פת שעורים, ולא כעריכת פת חיטים, שעושים אותה נאה.

בארבעה פרקים הללו

משחיטים את הטבח על כורחו

בארבעה זמנים בשנה, הכל רגילים לקנות בשר לאכילה, ואלו הם: (א) **ערב יום טוב הראשון של פסח**. (ב) **ערב יום טוב של עצרת**. (ג) **ערב ראש השנה**. (ד) **ערב יום טוב האחרון של חג**. (ה) **ערב יום הכיפורים בגליל**².

ומבואר במשנה מסכת חולין, שבארבעה פרקים אלו, אם הטבח מכר משורו מעט בשר בשווה דינר, מחויב לשוחטו ולתת את הבשר הזה לקונה, אף כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר, כי כבר זכה הקונה באותו חלק. ולפיכך, אם אבד השור, איבד הקונה חלקו.

ובשאר ימות השנה, אם הטבח מכר משורו בשר בדינר, אינו מחויב לשוחטו כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר, ויכול לחזור בו. ולפיכך, אם אבד השור, לא איבד הקונה כלום אלא כל ההפסד למוכר.

ומבואר, שכשהקונה משך את הבהמה לקנות בה חלקו, בכל זמן בשנה, זכה בו, ואין המוכר יכול לחזור בו, אלא מחויב לשחוט עבורו, אף כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר. ואם אבד הבשר, הפסיד הקונה חלקו כי כבר זכה בו.

והחילוק הנזכר במשנה במסכת חולין הוא כשהקונה לא משך את הבהמה לזכות בחלקו:

לדברי רב שמואל בר יצחק, דין המשנה הוא, כשאדם אחר משך את הבהמה כדי לזכותה לקונה, ולא שאל את הקונה תחילה אם חפץ בכך.

בארבעה פרקים בשנה, זכות היא לקונה שיהיה לו בשר, ומאחר שזכין לאדם שלא בפניו, נעשה המושך שלוחו של הקונה, וזכה הקונה בחלקו,

ולכן המוכר מחויב לשחוט לו, ואם אבד, הפסיד הקונה.

ובשאר ימות השנה, אין זו זכות לקונה לקנות ולהוציא הוצאות שלא מדעתו, אלא חובה היא לו, ואין חבין לאדם שלא בפניו. ולפיכך לא נעשה המושך שלוחו של הקונה, ולא זכה הקונה בחלקו, ואין המוכר מחויב לשחוט לו, ואם אבד הבשר, הפסיד המוכר.

ולדברי רבי אילא אמר רבי יוחנן, דין המשנה הוא, כשהקונה שילם מעות על חלקו, ועדיין לא משך את הבהמה כלל.

שכן כל המבואר לעיל, שהכל תלוי במשיכה, אינו דין תורה, אלא תקנת חכמים. אבל דין תורה הוא, שבנתינת המעות זכה הקונה בחלקו³.

והסיבה שתיקנו חכמים שאין אדם זוכה בנתינת המעות אלא במשיכה, כדי שהמוכר שהמקח עודו ברשותו, יטרח להצילו כשיראה בו הפסד, ולא יאמר, כבר מכרתי, ולמה אטרח להציל בשביל הקונה⁴.

ובכל השנה כולה העמידו חכמים את הדין כפי תקנתם, שאין הקונה זוכה במקחו בלא משיכה.

ובארבעה פרקים בשנה, החזירו את הדבר כדין תורה, שיהיה הקונה זוכה במקחו בנתינת המעות, ולא יוכל המוכר לחזור בו.

נתינת מעות כדי לזכות בחלקו בעירוב

כבר נתבאר, שמדין תורה אדם קונה מחבירו מאכל ושאר מטלטלים בקנין מעות. כלומר, כשנותן לו מעות לקנות ממנו מאכל, בנתינת המעות זכה הקונה במאכל אף על פי שעודו ברשות המוכר.

וחכמים חששו, שמא אם יחול הקנין במעות, לאחר שיקבל המוכר מעותיו, אם יראה הפסד במטלטלים שמכר, לא יטרח להצילם, כי יאמר, כבר אינם שלי. ולכן התקינו, שיחול הקנין רק במשיכת המטלטלים, וכל זמן שלא משכם הקונה לא זכה בהם.

ולדעת חכמי משנתנו, כן הדין גם לעניין קניית

¹ כן פירש רש"י שהראיה היא מהכתוב "לחם אנשים לא תאכל" ורבינו תם הקשה על כך שהרי הכתוב הזה רחוק מפרשה זו כמה דפי, ולכן פירש שהראיה היא ממה שנאמר לו "ואתה קח לך", ולימי המצור, ושעת הדחק נאכל, ולא פת הוא, אלא לנפש רעבה, דכלבא בכפניה גלליה בלע. [ע"פ תוס'].

² והא דלא חשיב ערב יום טוב ראשון של חג, אומר רבינו תם משום דכולי עלמא טרידי בסוכה ולולב, ואין להם פנאי להרבות בשחיטה כל כך. [תוס'].

³ פירש בקונטרס, דכתיב בפודא מן ההקדש, "ונתן הכסף וקם לו" וקל וחומר בלוקח מן ההדיט. וריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה, ואין מעות קונות, קסבר מהקדש לא ילפינן דכסף קני ליה, משום דלא שייכא ביה משיכה, דכל היכא דאיתיה, בי גזא דרחמנא איתא. ואין נראה זה הטעם נכון כל כך דמכל מקום נילף מהקדש, שיקנה גם הכסף בהדיט. ואומר ר"י, משום דתרתיה לא מצי למקני בהדיט ... ועוד מפרש ר"י, דהיינו טעמא דמעות קונות דבר תורה, דסתם קנין דקרא בכסף מיירי, כדאשכחן בכמה דוכתי קנין בכסף, "אוכל בכסף תשבירני", "שדות בכסף יקנו", ואף על גב דכתיב "ספר המקנה", דנפקא לן מהתם קנין שטר, מכל מקום סתם קנין דבכל דוכתין הוי בכסף. ועוד מוכח קרא דבכסף איירי דכתיב "אל תונו" ואומרו ואלוקח קאי. [תוס'].

⁴ ואם תאמר למה עקרו חכמים קנין כסף לגמרי, דהוי דאורייתא, היה להם לתקן דמבעי כסף ומשיכה. (א) ותיירך ר"י, משום תקנת השוק עשו כן, שלא להצריך תרתי משיכה ומעות. (ב) וריב"ן תירץ, דאם המשיכה לבדה לא תקנה, אם כן יאמר הלוקח למוכר נשרפו חטיף בעלייה.

כמותו, מה שאמר שמבוי שנטלו קורותיו ולחיו, מותר כל אותה שבת, [כפי שיתבאר בעזה"י בפרק תשיע].

דף פב

"אימתי" ו"במה דברים

אמורים" בדברי רבי יהודה

א. אימתי.

רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן מסכימים, שכל מקום שבא רבי יהודה, ואמר על דברי חכמים שבמשנה², "אימתי..." לא בא לחלוק על חכמים אלא לפרש דבריהם, ואין מחלוקת בדבר.

דוגמא לכך, מהמשנה בעניין הפסולים לעדות, שתבאר בעזה"י להלן.

ב. במה דברים אמורים.

לדעת רבי יהושע בן לוי, גם כל מקום שבא רבי יהודה, ואמר על דברי חכמים שבמשנה, "במה דברים אמורים..." לא בא לחלוק על חכמים, אלא לפרש דבריהם, ואין מחלוקת בדבר.

דוגמא לכך, ממשנתו בענין עירוב, שאמרו חכמים, שאין מערבים אלא מדעת, ואמר רבי יהודה, במה דברים אמורים, בעירובי תחומין, שיש בהם זכות וחובה, אבל בעירובי חצירות מערבים אף שלא מדעתו, כי זכות היא לו בלבד.

ולדעת רבי יוחנן, כל מקום שבא רבי יהודה, ואמר על דברי חכמים שבמשנה, "במה דברים אמורים..." לא בא לחלוק על חכמים, ולא לפרש דבריהם.

פסולי עדות מדברי חכמים

א. המשחק בקוביא.

ב. מלוה בריבית.

ג. מפריחי יונים.

ד. סוחר שביעית³.

הטעם שכל אלו פסולים, מבואר במסכת סנהדרין.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מדוע משחק בקוביה פסול, כפי המבואר בסוגיתנו.

דעת רבי יהודה בנותן מעות

לחנווני לזכות לו עירוב

נתבאר, שלדעת חכמי משנתנו, מי שנתן מעות לחנווני, כדי שיזכה לו עירובו במעותיו, לא קנה עירוב. ואפילו אם ירצה החנווני לזכות לו את העירוב חנם, כמו שמזכה לשאר בני המבוי.

והסיבה לכך, כי זה שנתן מעות, דעתו לקנות עירובו במעותיו, ומאחר שזו כוונתו, שוב אין החנווני יכול לזכות לו את עירובו חנם שלא מדעתו.

וזו דעת חכמים. ורבי יהודה חולק על כך, ואומר, שמאחר שעירובי חצירות ושיתופי מבואות הם זכות בלא חובה, שעל ידם מותר לטלטל בחצר או במבוי, מערבים ומשתתפים לאדם אף שלא מדעתו.

ואמר רבי יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יהודה, ולא עוד, אלא כל מקום ששנה רבי יהודה בעירובין, הלכה כמותו.

וכל זה כשהדבר זכות בלא חובה, אבל חצר שבין שתי מבואות, שאם נשתתפה במבוי זה, הפסידה מבוי זה, אין משתתפים אותם בלא דעתם, שמה חובה להם להשתתף עם מבוי זה, כי רוצים להשתתף עם המבוי השני.

ומתוך דברי רבי יהודה אמר שמואל, יש ללמוד, שרבי יהודה חולק על חכמים בדיון זה, והלכה כמותו.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שנחלקו אמוראים בדבר זה, ולדברי רבי יהושע בן לוי, כל מקום שאמר רבי יהודה במשנתנו "במה דברים אמורים", לא בא לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, ואם כן אין כאן מחלוקת. ורבי יהודה לא בא לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שלא דברו אלא במקום שיש חובה וזכות בעירוב, כגון בעירובי תחומין או בחצר בין שני מבואות, אבל במקום שכולו זכות, מערבים לאדם גם שלא מדעתו.

בעירובין אמרתי לך [הלכה

כרבי יהודה] ולא במחיצות

נתבאר, שלדברי רבי יהודה אמר שמואל, כל מקום ששנה רבי יהודה בעירובין הלכה כמותו.

וכל זה בהלכות עירוב, אבל בהלכות מחיצות, לא תמיד הלכה כמותו, ובכלל אלו שאין הלכה

העירוב. אם נתן אדם מעות לחנווני הדר עמו בחצירו, כדי לקנות ממנו מיני מאכל לעירוב, שאמר לו, אם יבואו בני המבוי לקחת ממך ככר לעירוב, או יין לשיתוף, יהא לי חלק בו, כל זמן שהקונה לא משך, לא קנה את המאכלים.

ואפילו אם עירב החנווני הזה לכל האחרים, וזיכה גם לזה, אינו עירוב, שהרי לא נתכוון זה לזכות במתנת חנם כשאר מזכים בעירוב, אלא לקנות במעותיו, ומעותיו אינן קונות לו¹.

ורבי אליעזר חולק על כך, ואומר, שלעניין קניית עירוב, העמידו חכמים דבריהם על דין תורה, ואמרו, שמאחר שהכל צריכים לעירוב, גם המעות קונות את העירוב. כשם שאמרו לענין ארבעה פרקים בשנה, שמאחר שהכל צריכים בהם לבשר, העמידו דבריהם על דין תורה, שיקנה במעות.

וגם לדעת חכמים, רק כשאותו אדם אמר לחנווני זכה לי את חלקי בעירוב, שהיתה כוונתו לכך, שיקנה לו מעותיו את חלקו בעירוב, לא קנה לו העירוב.

כי מאחר שהיתה כוונתו לקנות את חלקו במעותיו, אין החנווני יכול להקנות לו חלקו בחינם, כמו שמקנה לשאר בני החצר, כי אין מערבים לאדם אלא מדעתו, ובמעותיו אינו קונה.

אבל כשאותו אדם אמר לחנווני ערב לי בחצר, לא נתכוון לקנות את חלקו במעותיו, אלא מינה את החנווני להיות שלוחו לערב עבורו, כמו שמערב לשאר בני חצר, שמזכה להם חלקם שלא בקנין מעות, ולכן קנה לו העירוב.

והחילוק הזה, בין אם אמר לו זכה לי, או אמר לו ערב לי, הוא דווקא כשנתן מעות לחנווני לקנות ממנו חלק בעירוב.

אבל כשנתן מעות לאחד מבני החצר שאינו חנווני, בכל אופן אין כוונתו לקנות במעותיו, שאין דרך בעל הבית למכור ככורות, אלא כוונתו שיערב עבורו, כמו שמערב לשאר בני חצר, שמזכה להם חלקם שלא בקנין מעות, ולפיכך קנה לו העירוב.

ודווקא כשנתן מעות לחנווני עבור מיני מאכל לעירוב, אינו קונה ממנו בלא משיכה, אבל בקנין סודר [=חליפין], במשיכת הכלי, קונה ממנו את המאכל, אף על פי שאינו מושך אותו.

¹ דכיון דמעוּת אינן קונות, לא סמכה דעתיה דהאי, ולא הוי דעתיה לאקנויי, ונמצא מערב לו במעותיו שלא מדעתו. [רש"י].

² דבברייתא מצינו דאימתי דרבי יהודה לחלוק ... [תוס'].]

³ דרחמנא אמר "לאכלה" ולא סחורה, וזה שחומד ממון לעבור עבירה על הממון, רשע הוא, והתורה אמרה "אל תשת רשע עד". [תוס'].]

הסיבה שהמשחק בקוביה פסול

נבאר, שהמשחק בקוביה [=כעין משחקי קלפים, שכל אחד נותן ממון, והמנצח נוטל הכל], פסול הוא לעדות. ונאמרו בסוגיתנו שני טעמים מדוע הוא נפסל.

א. משום שאסמכתא אינה קונה ולכן הוא נחשב כגזלן.

יש אומרים, שעצם המשחק בקוביה עושה את המשחק בו לגזלן. כי מעיקר הדין, המנצח אינו זוכה בממון, משום שאין זה אלא אסמכתא, שכל אחד נותן את הממון, רק משום שסבור שינצח, ולא התכוון לתת לחבירו בלב שלם.

וכלל בידינו שאסמכתא אינה קונה, ונמצא שהמנצח נוטל את הממון בגזל.

ומכל מקום אינו פסול להעיד ולדון מהתורה כשאר גזלנים, כי המשחק בקוביה סבור שאינו עושה איסור, ואינו כגזלן החוטף מחבירו, שמתכוון לעשות איסור, ויש לחוש שיעיד שקר מחמת ממון.

ב. משום שאינו עוסק בישובו של עולם.

יש אומרים, שעצם המשחק בקוביה אינו עושה את המשחק בו לגזלן כלל. כי מאחר שכל אחד רוצה לזכות, הוא מקבל עליו בלב שלם, שמי שינצח יטול הכל, ואין זו אסמכתא.

ולא כל משחק בקוביה פסול לעדות ולדון, אלא רק זה שאין לו עיסוק אחר.

והסיבה לכך שהוא נפסל, כי כשאנו עוסק בישובו של עולם, [כלומר בדברים המועילים לבריות], אינו בקי בטיב דינים ומשא ומתן, ואינו ירא חטא, ויש לחוש שיעיד וידון שקר.

ובמשנה במסכת סנהדרין, מנו תחילה את הפסולים הללו, ולא חילקו בין משחק בקוביה העוסק בישובו של עולם, לבין זה שאינו עוסק בו, ואם כן ניתן להבין, שהסיבה שהוא פסול היא מהטעם הראשון.

וכן נראה מהברייתא, בה אמרו חכמים בפירוש, שהמשחק בקוביה פסול, בין כשיש לו אומנות

אחרת, ובין כשאין לו אומנות אחרת.

ואם כן, כשבא רבי יהודה ואמר במשנה, "אימתי בזמן שאין להם אומנות אחרת, אבל כשיש להם אומנות אחרת כשרים", כלומר, שהסיבה שהוא פסול היא מהטעם השני, משמע שבא לחלוק על דברי חכמים, ולא בא לפרש דבריהם.

ומסקנת הגמרא, שרבי יהודה בא לפרש דברי חכמים במשנה, שלדעת חכמים במשנה אכן הטעם שהמשחק בקוביה פסול הוא מהטעם השני, ואינו פסול אלא כשאין לו אומנות אחרת.

ורק חכמי הברייטא חולקים על כך, ואומרים, שפסולו הוא משום שאסמכתא אינה קונה, ובכל אופן הוא נחשב לגזלן.¹

וחכמי הברייטא חולכים בדעת רבי טרפון, שאין אדם מתכוון להתחייב, אלא כשהוא בטוח בדבר. אבל אם הוא מסופק, לעולם אינו מתחייב כלום.

ולכן מי שתלה נזירותו בדבר שהוא ספק, לא חלה נזירותו.

סליק פרק הלון

פרק שמיני כיצד משתתפין

דף פב

כיצד משתתפין בתחומין? מניח את החבית², ואומר, הרי זה לכל בני עירי, לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה, וכל שקיבל עליו לסמוך על עירוב זה, מותר.

עירובי תחומין לדבר מצווה

לדברי רב יוסף³, מערבים עירובי תחומין רק לדבר מצווה, כלומר לא התירו חכמים לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב, אלא לדבר מצוה⁴.

ומתחילה רצו לומר, שיש להביא ראיה לכך ממשתנתו, בה מבואר, שמניח את העירוב עבור הצריך ללכת לבית האבל או לבית המשתה, שהם דברי מצווה.

ודחו זאת ואמרו, שאין מכאן ראיה, כי יתכן שגם לשאר דברים מערבים, והזכירו דברים אלו מפני שהם שכיחים.

מתי צריך לקבל עליו שיקנה לו עירוב התחומין

לדעת האומרים אין ברירה, העירוב מועיל רק למי שהחליט קודם חשיכה שרוצה לקנות שביתה במקום העירוב.

אבל אם החליט על כך רק לאחר שנכנסה השבת, כבר קנה שביתה במקומו, ואינו יוצא חוץ לתחום על ידי העירוב.

ולדעת האומרים יש ברירה, די בכך שנודע לו מבעוד יום שהניחו את העירוב, ומעתה, אף אם רק אחרי שחשיכה נתרצה ללכת על ידו, בכך שנתרצה, הוברר הדבר שמתחילה קנה שביתה על ידו⁵, ויוצא על ידי העירוב הזה.

¹ אף על גב דמסקינן דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה, הלכה כרבי יהודה ... ומכאן משמע דשרי לשחוק בקוביא ... היכא דגמיר אומנות אחריתי ... דכי האי גוונא לאו אסמכתא היא. [א] וטעם דלא הוי אסמכתא, כדפירש הקונטרס בפרק זה בורר, משום דלא ... לא סמיך אמידי, משום דלא ידע אי נצח או לא ... ונראה היכא דבידו לגמרי ולא גזים, כי ההוא דאם אוכיר ולא איעביד אשלם במיטבא, לא הויא אסמכתא, וכן היכא דאין בידו כלל, ואפילו הכי גמיר ומקני, כגון קוביא וכי האי גוונא, אבל היכא דבידו ולא בידו, כי ההוא חמרא דפשע ולא זבן ליה, ואף על גב דדין מצוי הרבה לקנות, מכל מקום כיון דתלוי באחרים, דאם לא ירצו למכור לו ממי יקנה, הלכך לא גמר ומקני, והוי אסמכתא גמורה. [ב] ועוד פירש רבינו תם טעם אחר, דדווקא כי ההוא דאם אני חוזר בי ערבוני מחול דפרק הזהב, ומי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו דגט פשוט וכל כי האי גוונא חשיב אסמכתא, שאינו מתכוין אלא להסמיך חבירו על דבריו שיאמינוהו, אבל הכא, אדעתא דהכי קעבדו, שירויחו זה או זה. ואותם המשחקים באמנה אומר ר"י דאינו חייב לשלם, דבמה יקנה, דלמאן דאמר אסמכתא היא, לא קני אפילו בקנין, אלא בבי"ד חשוב ... ולמאן דאמר לאו אסמכתא היא, היאך יקנה בדברים בלא קנין, בשביל שנוצח חבירו. [תוס'].

² כל פירותיהן היו רגילים להניח חבית, כדתניא לעיל, מביאין את החבית של יין ושל שמן ושל גרוגרות ושל שאר כל מיני פירות. [תוס'].

³ וראה עניין זה לעיל בדף ל"א.

⁴ לעיל דתנן אם באו נכרים למזרח וכו', ומוקי לה בגמ' במרי מתא, ופירש שם בקונטרס, שצריך לצעוק לפניו, הוי נמי דבר מצוה, שהולך לצורך בני עירו, ומפקח על עסקי רבים. [תוס'].

⁵ הוברר, שקודם זמן קניית עירוב, דעתו לכך היה. [רש"י].

קטן החייב בסוכה

במסכת סוכה מבואר, שקטן שאינו צריך לאמו, יש לחנכו במצוות סוכה.

לדברי תלמידי בית מדרשו של רבי ינאי, הכוונה לקטן שנפנה לבדו, ואין אמו מקנחתו, כלומר שידוע לקנה את עצמו.

ולדברי רבי שמעון בן לקיש, הכוונה לקטן, שכשהוא נייער משנתו, אינו קורא לאמו ללא הרף עד שהיא באה אליו.

וביארנו בגמרא, שהכוונה לקטן בן ארבע או בן חמש, כל אחד לפי מה שהוא, יש כאילו שכבר בהיותם בני ארבע אינם צריכים לאימם, ויש כאילו שרק בהיותם בני חמש אינם צריכים לאימם.

קטן היוצא בעירוב אמו

קטן הצריך לאמו, ועירבה אמו עירובי תחומין לעצמה, אף על פי שלא זיכתה לו עירוב עימה, מוליכה את הקטן עימה, כי מאחר שהקטן אינו יכול בלא אמו, הרי הוא כמותה, ומן הסתם דעתה עליו.

ולדברי רב אסי, לעניין זה, הקטן נחשב צריך לאמו לצאת עימה בעירוב שלה עד שיהא בן שש שנים. וכן משמע מברייתא¹.

ומתחילה רב יהושע בריה דרב אידי רצה לומר, שבאמת לדברי רב אסי, אין הקטן נחשב צריך לאמו לצאת בעירוב שלה בלא שיערבו לו, אלא עד שיהא בן ארבע או חמש שנים.

ומה שאמר רב אסי, שהקטן יוצא בעירוב אמו עד בן שש, הכוונה לקטן שעירבו עליו אביו ואמו, כל אחד לצד אחד, שעד שיהא בן שש טוב לו בעירוב אמו, ולכן יוצא על ידי עירוב שהניחה לו אמו.

אבל אם לא היו מניחים לו עירוב כלל, מאחר שהוא בן שש שנים, לא היה יוצא כלל, לא בעירוב אביו ולא בעירוב אמו.

ולדברי רב יהושע בריה דרב אידי אלו נדחו.

ולסברת רבי ינאי וריש לקיש, רק כשאין אביו בעיר, מאחר שאמו יוצאת מהעיר, ואין מי שישאר עמו, הרי זה צריך לאמו עד שיהא בן שש שנים.

אבל כשאביו בעיר, אינו נחשב צריך לאמו, אלא

עד שיהא בן ארבע או חמש, כפי המבואר לעניין סוכה.

לערב ערובי תחומין עבור אחרים שלא מדעתם

מערב אדם עירובי תחומין עבור בנו ובתו הקטנים², וכן עבור עבדו ושפחתו הכנענים, וקנו שביתה על ידי עירובו, אף על פי שאינם רוצים בכך, ואף אם הניחו עירוב לצד אחר.

אבל עבור בנו ובתו הגדולים, וכן עבור עבדו ושפחתו העברים, וכן עבור אשתו, אינו יכול לערב נגד רצונם.

ולכן, אם הניח עבורם עירוב, ומחו בידו, כי רצו לקנות שביתה בעירם, קנו שביתה בעירם, ולא בעירובו.

וכן אם עירב עבורם לצד אחד, והם עירבו לצד אחר, אין לך מחאה גדולה מזו, וקנו שביתה על ידי עירובם, ולא על ידי עירובו.

אולם כשהניח עבורם עירוב, ולא מחו בידו, ולא הניחו עירוב לצד אחר, קנו שביתה על ידי עירובו.

שיעור ערובי תחומין

כבר נתבאר שהרוצה לקנות שביתה בסוף התחום, כדי שיוכל ללכת משם ולהלך עוד אלפיים אמה, מניח מזון שתי סעודות באותו מקום, וכך קונה שם שביתה, ומהלך משם אלפיים אמה לכל רוח, וזהו הנקרא עירובי תחומין.

ויש חילוק בין שיעור עירובי תחומין לבין שיעור עירובי חצירות ושיתופי מבואות. עירובי חצירות ושיתופי מבואות די להניח מזון שתי סעודות בשביל כולם יחד. ועירובי תחומין יש להניח מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד.

ונחלקו חכמים מהו שיעור מזון שתי סעודות של עירובי תחומין.

א. כל אדם כפי הרגלו.

לדעת רבי מאיר ורבי יהודה, אין מידה קבועה לשיעור מזון שתי סעודות של הנחת עירובין תחומין, וכל אדם מניח מזון שתי סעודות כפי רגילותו.

אבל נחלקו החכמים הללו, אם הכוונה לשיעור

מזון שתי סעודות רגילות של חול, או לשיעור מזון שתי סעודות רגילות של שבת, ושניהם מתכוונים להקל.

לדעת רבי מאיר, השיעור הוא כפי מזון שתי סעודות רגילות של חול, שהוא מועט יותר.

שכן בשבת, מתוך שהתבשילים מבושמים יותר, אוכלים מהם הרבה, [כדאמרי אינשי, רווחא לבסימא שכיח, כלומר, המעיים מתרווחים לפנות מקום לדבר המתוק], ונמצא שמזון שתי סעודות של שבת, מרובה ממזון שתי סעודות של חול.

ולדעת רבי יהודה, השיעור הוא כפי מזון שתי סעודות רגילות של שבת, שהוא מועט יותר.

שכן בשבת, מתוך שאוכלים שלוש סעודות, אין אוכלים הרבה בכל סעודה, ונמצא שמזון שתי סעודות של חול, מרובה ממזון שתי סעודות של שבת.

ולדברי רב יהודה אמר רב, הכוונה לשיעור שתי ככרות שנושאים האכרים [=מנהיגי שוורים] עמיהם לשדה.

ולדברי רב אדא בר אבהו, הכוונה לשיעור שתי ככרות שהיו רגילים לעשות באזור נהר פפא.

ולא נתבאר, אם זהו השיעור שנתכוון לו רבי מאיר, או שזהו השיעור שנתכוון לו רבי יהודה³.

ורב יוסף בנו של רבה העיד שאביו היה נוהג כרבי מאיר. וכן אמר רב יוסף [חבירו של רבה] שכן דעתו.

ב. מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע.

הסלע [=דינר] שווה שש מעות, וכל מעה שווה שני פונדיונים, נמצא הסלע שווה שנים עשר פונדיונים.

הסאה היא ששה קבין, ואם כן, בארבע סאין יש עשרים וארבעה קבין.

נמצא, שכשקונים ארבע סאין [=24 קבין] בסלע [=12 פונדיונים], קונים חצי קב בפונדיון.

ומבואר במשנתנו, שלדעת רבי יוחנן בן ברוקא, שיעור מזון שתי סעודות של עירובי תחומין, הוא כשיעור ככר הנקנה בפונדיון, כשקונים ארבע סאין בסלע.

ואם כן, לכאורה כוונתו לומר, שחצי קב הוא מזון שתי סעודות. ונמצא שבכל קב יש שני ככרות שהן

¹ אף על גב דאין מערבין אלא לדבר מצוה, מכל מקום יוצא קטן בעירוב אמו, דאי אפשר לה להניחו, משום דכרוך אחריה. א"י בקטן נמי איכא מצוה לחנכו. [תוס'].

² ואומר ר"י, דאף רבי יוחנן מודה הכא, דקטן קטן ממש. [תוס'].

³ ויל"ע בדבר, הלא נתבאר שלדעת רבי מאיר ורבי יהודה אין שיעור קבוע, וכל אחד שיעורו כפי הרגלו, ואם כן כיצד נתנו הם שיעור קבוע לדבר. ואפשר שהשיעור שנתנו הוא בבני אדם בינוניים ויל"ע בדבר.

ארבע סעודות.

ומסקנת הגמרא, שכשקונים ארבע סאין בסלע, אמנם יש ביד הנחתום חצי קב בפונדיון, אבל מאחר שגם הוא צריך להשתכר, כשאופה ככרות, אינו מוכר ככר של חצי קב בפונדיון, אלא פעמים משתכר שליש ופעמים משתכר מחצה.

כשהקונה משלם את דמי העצים להסקה, הנחתום משתכר שליש, ולכן מכל חצי קב שקנה בפונדיון, משייר לעצמו שליש, ומוכר ככר של שני שליש חצי קב בפונדיון, ונמצא שמכל קב עושה שלושה ככרות.

וכשהקונה אינו משלם את דמי העצים להסקה, הנחתום משתכר מחצה, ולכן מכל חצי קב שקנה בפונדיון, משייר לעצמו חצי, ומוכר ככר של חצי חצי קב בפונדיון, ונמצא שמכל קב עושה ארבע ככרות.

ועל הככר האחרון אמר רבי יוחנן בן ברוקא שהיא מזון שתי סעודות.

ואם כן, לדבריו, מזון שתי סעודות, הם רבע קב, שהם **שתי שמיניות הקב**, ובכל קב יש שמונה סעודות.

ג. שתי ידות לככר משלש לקב.

לדעת רבי שמעון, שיעור מזון שתי סעודות של עירובי תחומין, הוא כשיעור שני שליש ככר, שהיא עצמה שליש הקב, ואם כן מזון שתי סעודות הם **שתי תשיעיות הקב**, ובכל קב יש תשעה סעודות¹.

חציה לבית המנוגע [והוא שיעור אכילת פרס]

בעניין הנכנס לבית מנוגע נאמר, "וְהָבָא אֶל הַפֶּיִת

כָּל יְמֵי הַסָּגִיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב" (ויקרא י"ד מ"ו), ללמוד, שהבא אל הבית המנוגע טמא מיד. ובכלל זה, דברים שמכניס בידיו, כי גם הם בכלל הכתוב "וְהָבָא אֶל הַפֶּיִת". אבל בגדים שהוא מלובש בהם, אינם טמאים מיד. ונאמר, "וְהִשָּׁבַב בְּפִיִּת יָכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו" (ויקרא י"ז מ"ז), ללמוד, שאם שהה בבית זמן של אכילה, גם בגדיו שעליו טמאים.

והנה נתבאר, שנחלקו רבי יוחנן בן ברוקא ורבי שמעון, שלדעת רבי יוחנן בן ברוקא, כל ככר הוא רבע הקב, ולדעת רבי שמעון, כל ככר הוא שליש הקב.

ולדברי שניהם, שיעור אכילה האמור לעניין טומאת בגדים של הנכנס לבית המנוגע, הוא שיעור אכילת חצי הככר הזו, שהוא שיעור אכילת סעודה אחת².

לדעת רבי יוחנן בן ברוקא, מאחר שהככר הוא רביעית הקב [=6 ביצים], ויש בו שיעור שתי סעודות, אם כן שיעור סעודה אחת הוא שמינית הקב [=3 ביצים]. והשוהה בבית כשיעור אכילת שמינית הקב, גם בגדיו שעליו טמאים.

ולפי המבואר להלן, יש ללמוד, שהכוונה לשיעור 3 ביצים שוחקות.

לדעת רבי שמעון, מאחר שהככר הוא שליש הקב [=8 ביצים], ויש בו שיעור שתי סעודות, אם כן שיעור סעודה אחת הוא שמינית הקב [=4 ביצים]. והשוהה בבית כשיעור אכילת שמינית הקב, גם בגדיו שעליו טמאים.

ולפי המבואר להלן, יש ללמוד, שיש אומרים שהכוונה לשיעור 4 ביצים חסר מעט. ויש אומרים שהכוונה לשיעור 4 ביצים שוחקות. ויש אומרים שהכוונה לשיעור מעט יותר גדול.

וחצי חצייה לפסול את הגוייה

מדין תורה, אין אוכל טמא מטמא אדם, אבל חכמים גזרו, שהאוכל מאכלים טמאים בשיעור חצי פרס [שהיא חצי חציה של ככר שלמה], יפסל גופו מלאכול תרומה עד שיטבול³.

לדעת רבי יוחנן בן ברוקא, חצי ככר [=פרס] שיעורו 3 ביצים, ואם כן חצי חציה שיעורו **ביצה ומחצה**.

- ולדברי רפרם בר פפא אמר רב חסדא, שיעור ביצה ומחצה שאמר רבי יוחנן בן ברוקא אינו בביצים בינוניות אלא בביצים **שוחקות**, כלומר גדולות, שהוא מעט יותר מביצה ומחצה בינוניות.

לדעת רבי שמעון, חצי ככר [=פרס] שיעורו 4 ביצים, ואם כן חצי חציה שיעורו **שתי ביצים**.

דף פג

ובברייתא הובאו דברי אמוראים נוספים, שלדעתם השיעור של האוכלים הטמאים לפסול את הגוייה הוא שתי ביצים בקירוב, [כעין דעת רבי שמעון], אבל יש אומרים שהוא מעט יותר, ויש אומרים שהוא מעט פחות.

- **לדברי רבי יהודה**, השיעור הוא **שתי ביצים חסר קימעה**, שכן שיעור שתי ביצים שאמרו, בביצים קטנות נאמר, **שהוא מעט פחות משתי ביצים בינוניות**.

- **ולדברי רבי יוסי**, השיעור הוא **שתי ביצים שוחקות**, כלומר גדולות, ששיעור שתי ביצים שאמרו, בביצים גדולות נאמר, **שהוא מעט יותר משתי ביצים בינוניות**.

- **וכשהביאו לפני רבי מידה של סאה, בדק ומצא שיש בה בכל קב מעט יותר מעשרים וארבע**

² והוא פרס דכוליה התלמוד, על שם ששיעורה בפרסה, כלומר, בחצי ככר. [רש"י].

³ אף על גב דלרבי שמעון, לענין עירובין, הוי בככר שלש סעודות, התם הוא דבשיעור העירוב נתכוונו כולן להקל, אבל שיעור סעודה, קים להו לרבנן הכי, ובעינן שישהה בכדי אכילת חצי ככר זו. [רש"י].

⁴ אומר רבינו תם, דפסול גוייה גזירת קדמונים היתה, ולא משמונה עשר דבר, דהאוכל אוכל ראשון ואוכל שני ... דפסול גוייה ... דוקא פסול הגוף, דנפסל גופו מלאכול בתרומה, וגזירה דהאוכל אוכל ראשון פסול מגע הוא, ופסול גוייה גזרו קודם שמונה עשר דבר הרבה, ולא גזרו על מגעו שיטמא תרומה, אלא שגופו יפסל מלאכול בתרומה, שגזרו על טומאת פנים אטו טומאת חוץ, שהרואה אוכל תרומה אחר שאכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאים, סבור שמותר ליגע בהן גם בחוץ תרומה טהורה, כמו שבתוך מעיו נוגעין זה בזה. ודווקא בשני ביצים, אבל בכביצה, אף על פי שראוי לטמא אחרים, לא גזרו, דאי אפשר שלא ישאר קצת בין השיניים והחניכין או מתעכל קצת במעיו, וכיון דאפקוה מכביצה, אוקמוה אשני ביצים, שהוא חצי הסעודה דבית המנוגע, ולרבי יוחנן בן ברוקא אביצה ומחצה. אבל במשקין טמאין, שאינם מתעכלין, ונכנס הכל במעיו, לא בעינן יותר מרביעית. אבל בשמונה עשר דבר, דהאוכל אוכל ראשון, גזרו אפילו בכביצה, ושיפסול תרומה במגע ... משום דזמנין דאוכל אוכלין טמאין ... ואין להאריך כאן. [תוס'].

שאחר שיפרישו ממנו חלה, יהא הנוטר סאה. וכבר נתבאר, ששיעור חלה הוא אחד מעשרים וארבעה מהתבואה, ואם כן, כדי שתהא אחר ההפרשה, מידת סאה של ציפורי, צריך שיהיו 216 ביצים, כדי שאחר הפרשת 9 ביצים שהם 1/24 מהכל, ישארו 207 ביצים. והרי זה קרוב למידה שמצא רבי 217 ביצים.

ודחו זאת, כי סוף כל סוף רבי מצא באותה מידה 217 ביצים, ולפי החשבון היה לו למצוא בה רק 216 ביצים.

ולמסקנה אמרו, שמידת קונדיס הכילה בתוכה סאה של ציפורי בלבד שהוא 207 ביצים, והסיבה שמצא בה רבי 217 ביצים ולא 207 ביצים, כי יש הפרש בין מידת ביצה [שנקבעה על פי הביצים שהיו במדבר], לבין הביצים הבינוניות שהיו בימי רבי.

וההפרש ביניהן הוא 1/20 מביצה, כלומר יש להוסיף לכל ביצה בינונית 1/20 ממנה, כדי לקבל מידה של ביצה מדברית, ואם כן כל 21 ביצים בינוניות שוות למידה של 20 ביצים מדבריות, ונמצא ש-210 ביצים שמדד רבי, שוות ל-200 ביצים מדבריות, וכדי שתהא המידה של קונדיס מידה של 207 ביצים מדבריות, צריך להיות בה עוד 7 ביצים ו-7/20 של ביצה [מביצים של זמנו של רבי].

ובאמת כך היה בה, כלומר היה בה 217 ביצים ועוד 7/20 של ביצה.

ועוד תוספת מועטת של 1/20 ממה שמידת ציפורי יתירה על 207 שהוא 0.36 כפי שנתבאר לעיל, ונמצא שאחר תוספת 1/20 על 207.36, היה במידת קונדיס 217.73 ביצים.

ומה שלא הזכיר רבי את התוספת הזו שהיה באותה מידה, כי היא תוספת מועטת פחות מביצה.

א. פירוש ראשון של רש"י.

מתחילה אמרו, שמידת קונדיס הכילה בתוכה סאה של ציפורי עם חלתה, כלומר שיעור כזה, שאחר שיפרישו ממנו חלה, יהא הנוטר סאה.

וכבר נתבאר, ששיעור חלה הוא אחד מעשרים וארבעה מהתבואה, ואם כן, כדי שתהא אחר ההפרשה, מידת סאה של ציפורי, יש להוסיף על 207 ביצים עוד 8 ביצים, שהם 1/24 מ-192 ביצים³.

אלא שלפי זה, די בכך שיהיה באותה מידה 215 ביצים, והסיבה שהיה בה 217 ביצים, כי יש הפרש בין מידת ביצה [שנקבעה על פי הביצים שהיו במדבר], לבין הביצים

סאה	קב	לוג	ביצה
1	6	24	144
1/6	1	4	24
1/24	1/4	1	6
1/144	1/24	1/6	1

מידות של סאה

מידת סאה שהיתה נוהגת במדבר, היו בה ששה קבין, שכל אחד ארבעה לוגין, שכל אחד שש ביצים בינוניות, ונמצא שבכל סאה היו 144 ביצים בינוניות.

וכשבאו לירושלים, הוסיפו על המידות שתות מבחוץ, כלומר הוסיפו על המידה המדברית חומש שלה, וזו המידה הירושלמית, ונמצא שהיתה המידה הירושלמית גדולה מהמידה המדברית בששית של המידה הירושלמית.

מידה קטנה					
מידה גדולה					

ואם כן מאחר כשהוסיפו על הסאה המדברית חומש שלה שהוא 28.8, בכל סאה ירושלמית יש 172.8 ביצים. ובגמרא עיגלו זאת ואמרו 173 ביצים.

וכשבאו לציפורי, שוב הוסיפו על המידות שתות מבחוץ, כלומר הוסיפו על המידה הירושלמית חומש שלה, וזו המידה של צפורי, ונמצא שהיתה המידה של צפורי גדולה מהמידה הירושלמית בששית של המידה של צפורי.

ואם כן כשהוסיפו על הסאה הירושלמית חומש שלה שהוא 34.56 בכל סאה של צפורי יש 207.36 ביצים. ובגמרא עיגלו זאת ואמרו 207 ביצים.

מודיא דקונדיס דמן נאוסא

כשבא רב דימי, אמר, שאדם ששמו בוניוס שיגר לרבי מידה של סאה הנקראת קונדיס, היא המידה של המקום הנקרא נאוסא, ומדד אותה רבי, ומצא בה מידת 217 ביצים.

והנה כבר נתבאר, שהמידה הגדולה ביותר של סאה, היא מידת ציפורי שיש בה 207 ביצים, ואין מידת סאה של 217 ביצים, ונאמרו מספר פירושים כיצד יישבו בגמרא את הדבר.

ב. פירוש ר"ח ופירוש שני של רש"י.

מתחילה אמרו, שמידת קונדיס הכילה בתוכה סאה של ציפורי עם חלתה, כלומר שיעור כזה,

ביצים, ואם כן, בככר של שלישית הקב יש מעט יותר משמונה ביצים, ובחציה יש מעט יותר מארבע ביצים, ושיעור חצי חציה הפוסל את הגויה, הוא מעט יותר משתי ביצים.

יש מפרשים שהתוספת היא אחד מעשרים לכל ביצה, ואם כן לשתי ביצים, יש תוספת של עשירית ביצה.

ויש מפרשים שלשתי ביצים יחד יש תוספת של אחד מארבעים של ביצה כלומר לכל ביצה תוספת של 1/80 לביצה¹.

שיעור טומאת אוכלין

אין האוכל מטמא, אלא כשיש בו שיעור מסוים, ומבואר בברייתא, ששיעור האוכל לטמא טומאת אוכלים, הוא שיעור חצי חצי חציה של הככר, כלומר שמינית הככר. ולפי זה:

לדעת רבי יוחנן בן ברוקא, האומר, שהככר הוא רביעית הקב [=6 ביצים], חצי ככר הוא 3 ביצים, וחצי חציה הוא ביצה ומחצה, וחצי חצי חציה הוא שלושת רבעי [=3/4] ביצה.

ולדעת רבי שמעון, האומר, שהככר הוא שליש הקב [=8 ביצים], חצי ככר הוא 4 ביצים, וחצי חציה הוא שתי ביצים, וחצי חצי חציה הוא אחת².

והתנא של משנתנו לא שנה כן, כי לדעתו שיעור טומאת אוכלים אינו בדיוק חצי חצי חציה של הככר, שכן כבר נתבאר, שלעניין שיעור חצי חציה, יש אומרים שהוא בביצים חסירות, ויש אומרים שהוא בביצים שוחקות או יתירות, ואילו לעניין שיעור טומאת אוכלים מצינו שיעורים בביצים אחרות.

לדעת רבי נתן ורבי דוסא, כביצה שאמרו לעניין טומאת אוכלים כמוה וכקליפתה, כלומר ביצה בינונית כמו שהיא, אבל לא ביצה חסירה, ולא ביצה שוחקת או יתירה.

ולדעת חכמים, כביצה שאמרו לעניין טומאת אוכלים כמוה בלא קליפתה, וזהו שיעור מועט אף מביצה קטנה ששיער בה רבי יהודה, וכל שכן שמועט מהשיעורים ששיעורו רבי יוסי ורבי.

והשיעורים הללו אינם בדיוק חצי מהשיעורים האמורים לעניין פסול גוויה.

¹ והמדקדק בלשון הזה אי אפשר להעמידו לקמן, ואני שניהן שמעתי. [רש"י].

² והא דאמר בכל דוכתא כביצה לטמא טומאת אוכלין, היינו כרבי שמעון, ולא כרבי יוחנן בן ברוקא. [תוס'].

³ ולא דק בחלתן של חמש עשרה ביצים הנוטרין. [רש"י].

הבינוניות שהיו בימי רבי, וההפרש ביניהן הוא 1/80 מביצה.

כלומר יש להוסיף לכל ביצה בינונית 1/80 ממנה, כדי לקבל מידה של ביצה, ואם כן 215 ביצים מדבריות הן 217.69 ביצים של זמן רבי וזהו השיעור שמצא באותה מידה.

ומה שלא הזכיר רבי את התוספת הזו שהיה באותה מידה על 217, כי היא תוספת מועטת פחות מביצה.

ורש"י דחה את הפירוש הזה, כי באמת כדי שתישאר מידת ציפורי אחר הפרשת החלה, יש להוסיף יותר משמונה ביצים, כפי שנתבאר בפירוש הראשון, ואם כן כשתוסיף כפי הצורך לחלה, וגם תוסיף 1/80 לכל ביצה, יעלה בידך 218.7, ורבי מצא באותה מידה פחות מ-218 ביצים.

נמצאת של ציפורית יתירה על מדברית שליש

כבר נתבאר, שסאה מדברית היתה 144 ביצים. וסאה ירושלמית יתירה עליה שתות מבחוץ, שהיא 173 ביצים. וסאה של ציפורי יתירה על הירושלמית שתות מבחוץ, שהיא 207 ביצים.

ועל פי זה שנו בברייתא, "נמצאת של ציפורית יתירה על מדברית שליש".

ואין הכוונה לכך שסאה של ציפורי יתירה על סאה מדברית שליש סאה מדברית, שכן ההפרש בין סאה של ציפורי לסאה מדברית הוא 63 ביצים, ואילו שליש סאה מדברית הוא 48 ביצים.

וכמו כן אין הכוונה לכך שסאה של ציפורי יתירה על סאה מדברית שליש סאה ירושלמית, שכן ההפרש בין סאה של ציפורי לסאה מדברית הוא 63 ביצים, ואילו שליש סאה ירושלמית הוא קרוב 58 ביצים.

וכמו כן אין הכוונה לכך שסאה של ציפורי יתירה על סאה מדברית שליש סאה של ציפורי, שכן ההפרש בין סאה של ציפורי לסאה מדברית הוא 63 ביצים,

ואילו שליש סאה של ציפורי הוא 69 ביצים.

ולדברי רבי ירמיה, באמת אין כוונת הברייתא שסאה של ציפורי יתירה על סאה מדברים שליש ממש, אלא קרוב לשליש. וכך נתבאר הברייתא, "נמצאת סאה של ציפורי יתירה על מדברית קרוב לשליש שלה", [ששליש שלה: הוא 69 ביצים, והיא יתירה על מדברית 63 ביצים]. ועל דרך זו נתבאר המשך הברייתא, "ושליש של סאה של ציפורי קרוב למחצה של סאה מדברית", [ששליש שלה הוא 69 ביצים, ומחצה סאה מדברית 72 ביצים].

ורבינא לא קיבל את דברי רבי ירמיה כי לא אמרו "קרוב" אלא שליש ומחצה ממש.

ולדברי רבינא הברייתא, מתייחסת לכל מידה לפי הביצים של אותו זמן. מידה מדברית נחשבת בת 144 ביצים כפי הביצים המדבריות הגדולות. ומידת ציפורי נחשבת בת 217 ביצים כפי הביצים של אותו הזמן, [שהיו קטנות מביצי מדבר ב-1/20 כפי שנתבאר²]. ואמרו, ששליש סאה של ציפורי יתירה על מחצה סאה מדברית, שליש ביצה, שכן שליש סאה של ציפורי הם 72 ביצים ושליש [217/3=], ומחצה סאה מדברית הם 72 ביצים [144/2=], ונמצא ששליש סאה של ציפורי, יתירה על מחצה סאה מדברית, שליש ביצה³.

העיסה החייבת בחלה

בעניין חיוב הפרשת חלה מן העיסה נאמר, "וְיִאֲשִׁיתָ עִרְסָתְכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה כְּתוּבָה גֵּרֶן כֹּן תְּרִימוּ אֹתָהּ" (במדבר ט"ז כ'), והרי זה מלמד שעיסה שיש בה כשיעור שהיו עיסות בני ישראל במדבר, יש להפריש ממנה חלה.

ומבואר בכתוב, שעיסה זו שיעורה עומר אחד, כמו שנאמר "זֶה הַדֶּבֶר אֲשֶׁר צָוָה ה' לָקֹטוּ אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֹּפֶר נִפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ

תְּקַחוּ" (שמות ט"ז ט"ז).

ומבואר בכתוב "וְהָעֹמֶר עֲשִׂיתָ הָאִיפָה הוּא" (שמות ט"ז ל"ו), ומכאן שעיסה ששיעורה עשירית האיפה, חייבת בחלה.

והאיפה שלושה סאין⁴, שהם שמונה עשרה קבין, שהם שבעים ושנים לוגין. ואם כן, העומר, שהוא עשירית המידה הזו, הוא שבעה לוגין [=עשירית של שבעים לוג] ועוד ביצה וחומש [=עשירית של שני לוגין, שהוא חומש של לוג אחד. והלוג הוא שש ביצים, וחומש שלו ביצה וחומש ביצה].

מכאן אמרו **שבעה רבעים** [=לוגין, שהם רבעי קב], **ועוד [תוספת של ביצה וחומש] חייבים בחלה**. וכל זה במידה מדברית.

אבל במידה ירושלמית, עולה הכל ששה לוגין, שהרי ששה לוגין מדבריות נעשו חמשה ירושלמיות, נשאר לנו לוג מדברי וחומשו שכן ביצה וחומש הם חומש הלוג, והן נעשים לוג ירושלמי.

ובמידה של ציפורי עולה הכל חמישה לוגין⁵, שהרי ששה לוגין ירושלמיות נעשו חמישה של ציפורי.

מכאן אמרו, **האוכל כמדה זו, הרי זה בריא**, שאוכל כל צרכו, **ומבורך**, שאינו אוכל יותר מדאי, ונאמר "צִדִּיק אֶכֶל לְשֹׁבַע נִפְשׁוֹ וְגִטָּן וְרִשְׁעִים תִּתְּחַסֵּר" (משלי י"ג כ"ח).

האוכל יתר על כן, הרי זה רעבתן.

והאוכל פחות מכאן, הרי זה מקולקל במעיו.

רשות שבין שתי חצירות

שתי חצירות שלא עירבו יחד, ויש ביניהן רשות שלישית בלא דיוורין, והיא **חשובה לעצמה**, שהיא רחבה ארבעה טפחים. **פעמים** אותה רשות **נחשבת עם אחת החצירות, ובני אותה חצר מטלטלים לשם, ובני החצר האחרת אסורים**. **ופעמים בני שתי החצירות אסורים לטלטל**

¹ לכאורה היה לו לומר "קרוב לשליש ירושלמית" שהוא כמעט 58 ביצים, שזה קרוב יותר למידה של 63 ביצים. ונראה שלא בא התנא ללמד למה הוא קרוב יותר, אלא רק להראות את היחס של ההפרש בין מדברית לציפורי בלבד, כמה הוא בזו וכמה הוא בזו, ואמר שהוא קרוב לשליש של זו, וקרוב למחצה של זו.

² ומה שמקשין, שבכולה שמעתין חשיב ועודות של ציפורי, ושל מדברית לא חשיב, דהא ועודות איכא בכולהו, דלא הוסיפו אלא שתות שבירושלמית וכן בציפורי. אומר ר"י, דבירושלים ובציפורי לא הוסיפו כי אם למנן ביצים של סאה מדברית, והקדמונים שלפני רבי דקדקו בדבר, שאין בתוספת שלהן שתות מצומצמות, כי ביצים מדבריות היו גסין יותר מאותן של יום התוספת, והוסיפו על מדת ציפורית ... אחד מעשרים לכל ביצה. [תוס'].
³ אבל אי דייקת בה שפיר, הוי יותר מחצי ביצה, דהא סאה ציפורי אינה 217 בדיוק אלא 217.73 [כפי שנתבאר לעיל], ונמצא שליש שלה 72.58 שזה יותר מ-72 ביצה ומחצה. ואמר מהר"י, דהך ברייתא קיימא אקבלת רב דימי, דקאמר, ושיער רבי מאתן ושיבסר, ולא חשיב ועודות של שבע ביצים, והואל ואינו עולה לביצה, ושליש ממאתן ושיבסר עולין שבעין ותריין ושליש. [ע"פ תוס'].
⁴ **שטאמר**, "הָאִיפָה וְהַתֵּן תֵּכֵן אֶחָד יִהְיֶה", כלומר האיפה והבת, מידות שוות הן. **והבת היא עשירית של כור, שטאמר**, "וְחָק הַשֶּׁקֶל [כלומר מידת מעשר של שמן הוא] הַבֵּת הַשֶּׁקֶל [מדידה זו היא] מִעֲשָׂר הַבֵּת מִן הַכֹּר [כלומר בת היא מעשר של כור. ואם כן היא עשירית של כור]. **ומידת כור ידועה היתה לבני בבל**, [שהיו מודדים במידת סאה ובמידת כור, והיה ידוע להם], שהכור הוא **שלושים סאה, ואם כן**, מאחר שהכור הוא שלושים סאה, **הבת שהיא עשירית הכור, היא שלוש סאה**. ומאחר שהאיפה והבת שוות, **גם מידת האיפה היא שלוש סאה**. [בקיצור למסכת מנחות דף ע"ו].
⁵ ובסוף כלל גדול היה כתוב בספרים, "והתנן חמש רבעים קמח ועוד חייבים בחלה", לא גרס רש"י "ועוד", דבשל ציפורי איירי, והתם ליכא ועוד, אלא חמש בצמצום. ורבינו תם מפרש דאתיא כרבי יוסי ... דתנן ... שמאי אומר מקב לחלה ... וחכמים אומרים חמש רבעים קמח חייבין בחלה, ורבי יוסי אומר, חמש פטורים, חמש ועד חייבים, ומפרש רבינו תם, דסבר רבי יוסי, דראשית ערסותיכם חיינו דלאחר הפרשת ראשית, דהוא חלה, ישאר שיעור ערסותיכם, דהיינו עיסת מדברית, והואל ועוד חיינו כדי חלה. ומהר"י מפרש דרבי יוסי לטעמיה בשמעתין, דקאמר חצי פרס שתי ביצים שוחקות, ושיער רבי שתי ביצים ועוד אחד מעשרים בביצה, אם כן משבע רבעים קמח ועוד, שהם מ"ג ביצים וחומש ביצה כמנן חלה, יעלה ועודות שתי ביצים ושלושה ועודות, ... ולכאורה נראה דאין הלכה כרבי יוסי ... אבל לפום ריהטא ... דנקט הש"ס חמש רבעים ועוד חייבין בחלה, משמע דהלכה כרבי יוסי. [תוס'].

לשם.

א. כשהשתמשות שווה לבני שתי החצירות.

כל שהשתמשות באותה רשות שווה לבני שתי החצירות, רשות שתייהן שולטת שם בשווה. ומאחר שלא עירבו יחד, אוסרים הם אלו על אלו את הטלטול בין אותה רשות לחצירות.

ושלושה אופנים נאמרו בעניין זה בסוגיתנו.

- האופן האחד הוא, כשאותה רשות היא בתוך גובה עשרה טפחים לאלו ולאלו, שלשתי החצירות ההשתמשות באותה רשות נוחה היא, והאופן הזה נקרא "לזה בפתח ולזה בפתח", כי ההשתמשות באותה רשות נוחה היא לאלו ולאלו, כהשתמשות בפתח שנוח ליכנס בו.

וכן הוא כשיש חלון בין שתי החצירות בתוך גובה עשרה. אם לא עירבו שתי החצירות יחד, ויש באדן החלון ארבעה על ארבעה, שהוא מקום חשוב לעצמו, אלו ואלו אוסרים לטלטל ממנו לחצירות ומהחצירות אליו.¹

- האופן השני הוא, כשאותה רשות גבוהה עשרה טפחים מאלו ומאלו, שלשתי החצירות ההשתמשות באותה רשות קשה היא, והאופן הזה נקרא "לזה בזריקה ולזה בזריקה", כי ההשתמשות באותה רשות גבוהה נעשית על ידי זריקה.

וכן הוא כשיש כותל בין שתי החצירות גבוה עשרה, אלו ואלו אוסרים לטלטל ממנו לחצירות ומהחצירות אליו.

- האופן השלישי הוא, כשאותה רשות נמוכה עשרה טפחים מאלו ומאלו, שלשתי החצירות ההשתמשות באותה רשות קשה היא, והאופן הזה נקרא "לזה בשלשול ולזה בשלשול", כי ההשתמשות באותה רשות נמוכה נעשית על ידי שלשול.

וכן הוא כשיש חריץ בין שתי החצירות עמוק עשרה, אלו ואלו אוסרים לטלטל ממנו לחצירות ומהחצירות אליו.

ב. כשהשתמשות נוחה לזה וקשה לזה.

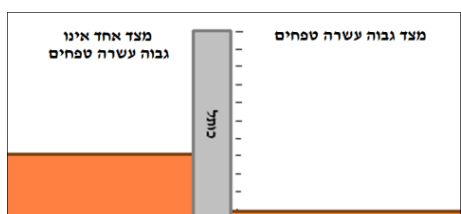
כשהשתמשות באותה רשות נוחה וקלה לבני החצר האחת, וקשה לבני החצר האחרת, אותה רשות נחשבת רק עם החצר שקל להשתמש עמה, ובני אותה חצר מותרים לטלטל בינה לבין

חצרים, ובני החצר האחרת אוסרים.

ושני אופנים נאמרו בעניין זה בסוגיתנו.

- האופן האחד הוא, שאותה רשות שבין החצירות היא בתוך עשרה טפחים לחצר האחת, וגבוהה עשרה טפחים או יותר מהחצר האחרת, שעם החצר שהיא בתוך עשרה טפחים לה, ההשתמשות קלה ונוחה, ועם החצר שהיא גבוהה ממנה עשרה טפחים, ההשתמשות קשה, והאופן הזה נקרא "לזה בפתח ולזה בזריקה", כי לחצר אחת ההשתמשות נוחה כהשתמשות בפתח, ולחצר אחת ההשתמשות קשה, שהיא נעשית על ידי זריקה.

וכן הוא כשיש כותל בין שתי חצירות, שאחת גבוהה והאחת נמוכה, והכותל בתוך עשרה לזו, וגבוה עשרה מזו, נחשב הוא עם החצר שהוא בתוך עשרה שלה.

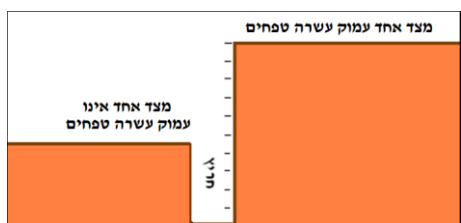

- האופן השני הוא, שאותה רשות שבין החצירות היא בתוך עשרה טפחים לחצר האחת, ועמוקה עשרה טפחים או יותר מהחצר האחרת.

שעם החצר שהיא בתוך עשרה טפחים לה, ההשתמשות קלה ונוחה, ועם החצר שהיא גבוהה ממנה עשרה טפחים, ההשתמשות קשה, והאופן הזה נקרא "לזה בפתח ולזה בשלשול".

כי לחצר אחת ההשתמשות נוחה כהשתמשות בפתח, ולחצר אחת ההשתמשות קשה, שהיא נעשית על ידי שלשול.

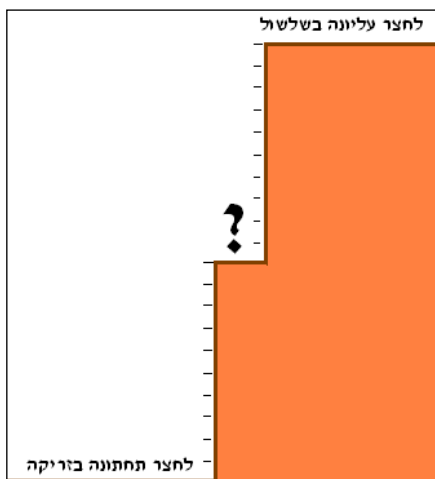
וכן הוא כשיש חריץ בין שתי חצירות שאחת נמוכה ואחת גבוהה, והחריץ בתוך עשרה לזו, ועמוק עשרה מזו, נחשב הוא עם החצר שהוא בתוך עשרה שלה.

כל הדינים הנ"ל מבוארים כבר בתחילת פרק חלון.

ג. לזה בשלשול ולזה בזריקה.

כשהשתמשות באותה רשות שבין החצירות קשה לבני שתי החצירות, אבל אין הקושי שווה, שלאילו התשמיש בזריקה, ולאילו התשמיש בשלשול. כגון שהיתה אותה רשות שבין שתי החצירות גבוהה מזו עשרה, ונמוכה מזו עשרה, נחלקו חכמים, האם יש היתר לבני אחת מהחצירות לטלטל ממנה ואלה.

לדעת רב, מאחר שלבני שתי החצירות קשה להשתמש באותה רשות שביניהן, שווים הם בה, ואוסרים זה על זה, [כדין המבואר באות א'].²

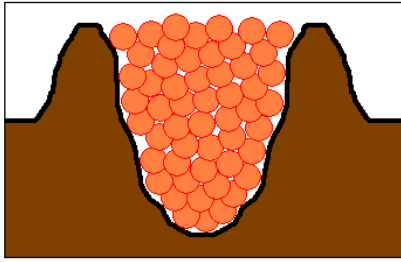
ולדעת שמואל, אף על פי שלבני שתי החצירות קשה להשתמש באותה רשות, מכל מקום אין הקושי שווה, כי ההשתמשות בשלשול קלה מההשתמשות בזריקה. ומאחר שאין הקושי של אלו שווה לקושי של אלו, הרשות הזו שבין החצירות נחשבת עם החצר שמשתמשת בה בשלשול, שהיא השתמשות קלה לעומת ההשתמשות בזריקה. שכל דבר שתשמישו לזה בנחת ולזה בקשה, נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת. [כדין המבואר באות ב'].³

דף פד

אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו

חצר שיש בה בתים, ועליות על גביהם, וכל בני העליות יורדים מהעליות שלהם למרפסת אחת, וממנה יורדים בסולם לחצר. מאחר שחיבור העליונים עם החצר הוא דרך סולם, יכולים לערב עליונים לעצמם ותחתונים לעצמם, שהסולם

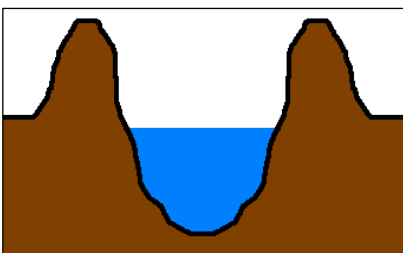
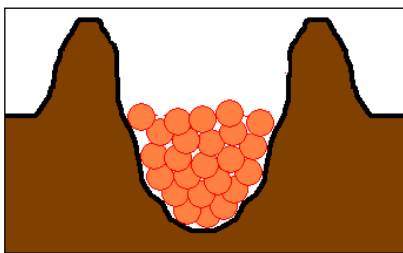
¹ וראיה לדבר, ממה ששינוי בתחילת פרק שביעי, שכשיש כותל בין שתי חצירות, [ולא עירבו יחד], אם יש בראשו פירות, אלו עולים מכאן ואוכלים, וכן אלו, ובלבד שלא יורידו למטה, הרי שכל ההשתמשות ברשות שביניהם שווה לשניהם, אוסרים בה זה על זה. וכן מצינו גם ברשות נמוכה מעשרה, שנוח לשניהם להשתמש בה, כשהיא עומדת בין רשות היחיד לרשות הרבים, אמרו חכמים, שאם אין בה ארבעה על ארבעה, מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליה, שמקום פטור היא, אבל כשיש בה ארבעה, אסורה היא לאלו ולאלו. [ע"פ רש"י].

וחוליתו כסלע שתשמישו למעלה.

ומאחר שתשמיש הבור בגובה חוליתו, שהוא תוך עשרה טפחים של עליונים, להם תשמישו בנוח, ולתחתונים תשמישו בזריקה, ולכן הוא נחשב עם העליונים.

אבל כשהיו העליונים גבוהים ממנו עשרה טפחים, מאחר שגם להם תשמישו קשה, בשלשול, העליונים והתחתונים שווים בו, ושניהם אסורים בו.

וכן אם היו העליונים בתוך גובה עשרה לחולית הבור, אבל הבור לא היה מלא עד למעלה, אלא בעומקו, ומשם ועד העליונים יש גובה עשרה טפחים.

מעלה גם לעליונים תשמישו קשה, בשלשול, ורשות עליונים ותחתונים שווה בו, שלעליונים תשמישו קשה, [שמשתמשים בו בשלשול מלמעלה], ולתחתונים תשמישו קשה, [שמשתמשים בו בזריקה מעל החוליה כלפי תחתית הבור¹], ולכן **אוסרים הם אלו על אלו.**

ובזה, בין לדברי רב, המעמיד את הדינים הנ"ל כשהתל בתוך עשרה טפחים לעליונים, **ובין לדברי שמואל,** המעמיד את הדינים הנ"ל, כשהעליונים גבוהים מהתל עשרה טפחים, כשהתל מרוחק מהבתים ארבעה טפחים או יותר, רשות שניהם שווה בו, **ואוסרים אלו על אלו.**

ולדעת רב, דין זה פשוט, כי כשהתל מרוחק מהבתים וגובה עשרה טפחים, תשמישו קשה הן לאלו והן לאלו, לעליונים הוא קשה מחמת המרחק, ולתחתונים הוא קשה מחמת הגובה, וכל שתשמישו קשה לשניהם, אף על פי שאין הקושי שווה, אוסרים הם אלו על אלו.

ואף לדעת שמואל, מאחר שהעליונים גבוהים עשרה טפחים, ורחוקים ארבעה, משתמשים בו על ידי זריקת רוחק עם השלשול, ותשמיש זה נחשב קשה כתשמיש זריקת גובה של התחתונים, ולכן שניהם אוסרים אלו על אלו.

כן היה נראה לכאורה מסוגית הגמרא. אולם התוס' כתבו, שבאופן הזה, רק לדעת שמואל אוסרים הם אלו על אלו, אבל לדעת רב, אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר, ומאחר שהתל מרוחק מהעליונים ארבעה טפחים, אין להם רשות בו כלל, והרי הוא לתחתונים לבדם.

וכן הדין לעניין חוליית הבור שבחצר

עוד מבואר במשנתנו, שכשם שאם היה סלע סמוך לבתים בתוך ארבעה טפחים, והוא גובה עשרה טפחים, רשות עליונים שולטת בו, ומשתמשים בו עליונים ולא תחתונים. **כן הדין אם היה בחצר בור מוקף חוליה** [=היא הקרקע שנטלו בחפירת הבור, והקיפו בה פי הבור סביב], והחוליה גבוהה עשרה טפחים, סמוכה בתוך ארבעה טפחים לבית, רשות עליונים שולטת בבור, ומשתמשים בו עליונים ולא תחתונים.

לדעת רב, כן הדין רק כשמתקיימים שני תנאים. (א) העליונים בתוך גובה עשרה טפחים של חולית הבור. (ב) הבור מלא פירות טבל עד שפת החוליה, שמאחר שהפירות אסורים בטלטול, אין לחוש שיתרוקן הבור מגובה חוליתו¹, ומאחר שהוא מלא, נעשה הבור תוכו

תורת מחיצה עליו להקל, כפי שנתבאר בדף נ"ט, ואם כן חלוקים הם עליונים מתחתונים, רשות עליונים למעלה בלבד עד פתח המרפסת, ורשות תחתונים למטה בכל החצר.

ומבואר במשנתנו, שאם היה בחצר תל או עמוד או סלע סמוך לבתים בתוך ארבעה טפחים, והוא גבוה עשרה טפחים, רשות עליונים שולטת בו, ומשתמשים בו עליונים ולא תחתונים.

לדעת רב, כן הדין כשהעליונים אינם גבוהים מאותו תל עשרה טפחים, שלהם תשמישו בנוח, ולתחתונים תשמישו בזריקה, ולכן הוא נחשב עם העליונים.

אבל כשהיו העליונים גבוהים ממנו עשרה טפחים, מאחר שגם להם תשמישו קשה, בשלשול, העליונים והתחתונים שווים בו, ושניהם אסורים בו.

ולדעת שמואל, כן הדין גם כשהעליונים גבוהים מאותו תל עשרה טפחים, ותשמישם בקשה, בשלשול, כי מכל מקום תשמיש זה נוח מתשמיש זריקה שיש בו לתחתונים, וכל שלא לו התשמיש נוח מלאו, נותנים אותו לאלו שתשמישם קל יותר.

עוד מבואר במשנתנו, שאם היה התל נמוך מעשרה טפחים, רשות תחתונים שולטת בו.

לדברי רב, המעמיד את הדין הנ"ל באופן שהתל בתוך עשרה טפחים לעליונים, עתה כשהוא גם תוך עשרה לתחתונים, גם רשות תחתונים שולטת בו, ומעתה אוסרים הם אלו על אלו, ואין אחד מהם משתמש בו.

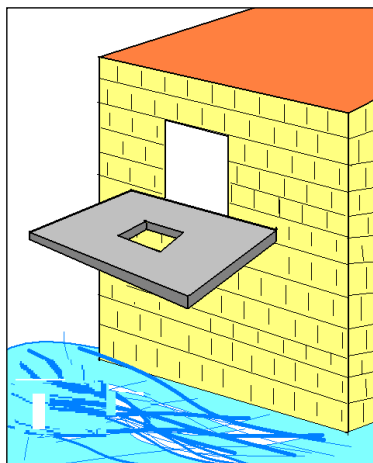
ולדברי שמואל, המעמיד את הדין הנ"ל באופן שהעליונים גבוהים מהתל עשרה טפחים, עתה כשהוא תוך עשרה לתחתונים, רק רשות תחתונים שולטת בו, כי לעליונים תשמישו בקשה, בשלשול, ולתחתונים תשמישו בקל, ולכן רק רשות תחתונים שולטת בו.

עוד מבואר במשנתנו, שאם היה התל מרוחק מהבתים ארבעה טפחים או יותר, אף על פי שהוא גבוה עשרה טפחים, רשות תחתונים שולטת בו.

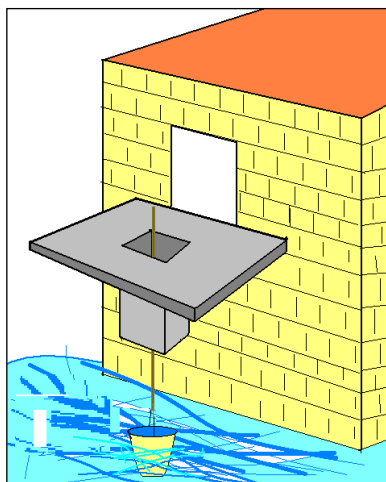
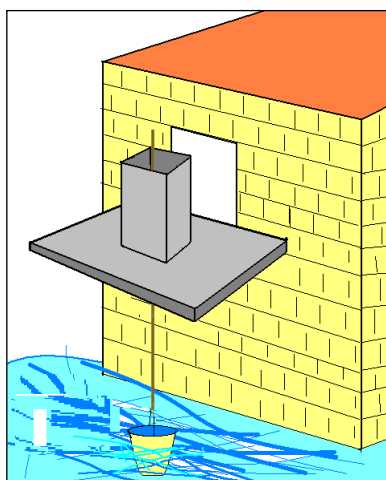
¹ ולא דמי לעפר ועתידי לפנותו, דאמר לעיל דלא חייץ, דכיון דעתידי לפנותו, לא מבטל ודאי מחיצה המפסיק בין שתי חצירות, אבל למעט גובה עשרה, ולשווייה כפתח למרפסת, כיון דאינו ניטל בשבת, ממעט אף על גב דעתידי לפנותו, כמו כפה ספל דאמר לעיל דממעט. [תוס'].

² ואם תאמר בור ... הוי לבני מרפסת בשלשול, ולבני חצר בזריקה ושלשול, ואמר לקמן ... כיון דלזה בזריקה ושלשול, ולזה בשלשול לחודיה, כלהו בזריקה ולזה בפתח דמי. (א) ויש לומר דלקמן בזריקה של הפלגה איירי, דהוי דרך אויר, אבל בזריקת גובה ושלשול לא עדיף לרב משלשול לחודיה. ואין נראה לר"י חילוק זה ... (ב) ונראה לר"י, דהא דאמר לקמן שאני הכא כיון דלזה כו' ולזה בזריקה כלהו בזריקה ולזה בפתח דמי, דיהוי הוא, כלומר דמציעו למימרי דלרב אדם אוסר על חבירו דרך אויר בעלמא, היכא דהוי לתרווייהו בזריקת אויר, אבל לפי המסקנא, הוי טעמא דרב משום דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר, לא נאמר דלזה בזריקה ושלשול ולזה בשלשול לחודיה כלהו בזריקה ולזה בפתח דמי, אלא יהיה לזה בזריקה ושלשול ולזה בזריקה כלהו בזריקה ולזה בשלשול, ולא נחלק ביניהן כמו שהיה סבר המקשה לקמן. (ג) ועוד יש לומר דלזה בזריקה ושלשול דלקמן איכא שני עניני זריקה, זריקת אויר, וזריקת גובה, אבל היכא דלזה בשלשול לחודיה, ולזה בזריקת גובה ושלשול, או בזריקת אויר ושלשול, שניהם אסורין. [תוס'].

הוא שתחילה יעשו בגזזטרא נקב רחב ארבע טפחים על ארבעה טפחים.

ולאחר מכן יעשו סביב הנקב מחיצה בגובה עשרה טפחים¹, או למעלה מן הנקב, או למטה מן הנקב.

ונחשבות המחיצות הללו כאילו יורדות עד התהום, כפי שנתבאר בפרק ראשון שהקלו חכמים במחיצות שעל גבי מים, להתיר אף במחיצה תלויה,

מהקרקע עשרה טפחים או יותר, ונמוך מהעליה עשרה טפחים או יותר. מאחר שלאילו ואלו תשמישו קשה, אף שלעליונים תשמישו בשלשול, ולתחתונים תשמישו בזריקה, רשות שניהם שווה בו, ומאחר שלא עירבו, **שניהם אסורים להשתמש בו.**

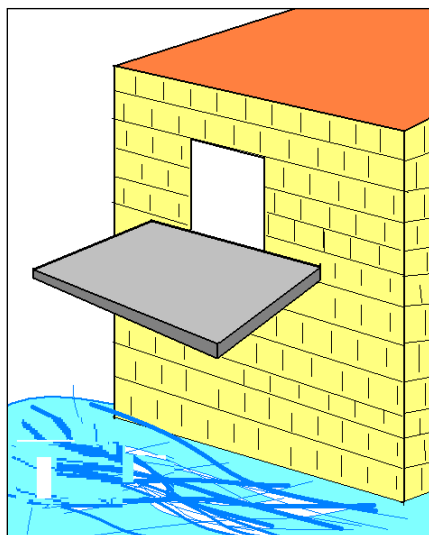
ולדברי שמואל, כשהזיז מרוחק מאלו ומאלו, מאחר שלעליונים תשמישו בשלשול, ולתחתונים תשמישו בזריקה, נותנים אותו לעליונים שתשמישו להם בשלשול.

והבביתא מדברת בבית שהיה בו עד העליה תשעה עשר טפחים בלבד, וכך אמרו בה, זיז למטה מעשרה, כלומר בתוך תשעה טפחים תחתונים, משתמשים בו בני הבית, כי להם תשמישו נוח כפתח, ולעליונים תשמישו קשה בשלשול, זיז שהוא למעלה מעשרה טפחים תחתונים, משתמשים בו בני העליה, כי להם תשמישו נוח כפתח, שהוא בתוך עשרה להם, ולתחתונים תשמישו קשה בזריקה.

גזזטרא שהיא למעלה מן המים

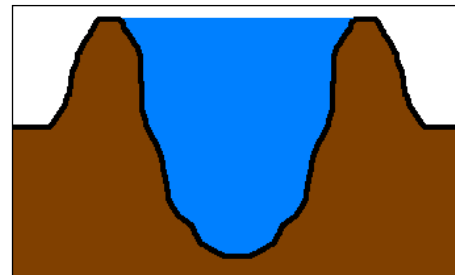
גזזטרא היא כמין מרפסת או מדף גדול היוצא חוץ לבית בגובה הבית.

וכשהיא יוצא מהבית על גבי מים, אסור למלא מים מן המים אל הגזזטרא, כי הגזזטרא היא רשות היחיד, שהיא גבוהה מעשרה טפחים ויותר, ורחבה ארבעה טפחים ויותר, והים הוא כרמלית, ואין מטלטלים בשבת מכרמלית לרשות היחיד.

והאופן שבו ניתן למלא מים מן המים לגזזטרא,

ומאחר שכשהבור אינו מלא, אסורים הם אלו על אלו, מעתה גם כשהבור מלא בדברים שמותר לטלטלם, כגון פירות חולין או מים, יש לחוש שמא יתרוקן, ולכן אלו ואלו אסורים בו.

ולדעה זו, אף שנשנה דין בור רק באופן שהוא מלא פירות טבל, ונעשה כסלע, הוצרכו לשנות דין זה, ולא די היה לשנות דין סלע.

כי רצו לחדש, שמאחר שהבור מלא פירות טבל, האסורים בטלטול, מותר לעליונים להשתמש עליו. ולא אסרו זאת, שמא יבואו להתיר גם כשהבור מלא פירות חולין, שאז אסורים העליונים להשתמש עליו, שמא יתרוקן.

- ולדעת שמואל, בכל האופנים שחולית הבור גבוהה עשרה טפחים, העליונים משתמשים בו ולא התחתונים. ואפילו אם העליונים גבוהים מהחוליה עשרה טפחים או יותר, ואפילו אם הבור אינו מלא עד שפת חוליתו. **כי בכל אופן, לעליונים תשמישו בשלשול, ולתחתונים תשמישו בזריקה מעל גבי החוליה, ולדעת שמואל, מאחר שתשמישו שלשול קל מתשמיש זריקה, נחשב הבור עם אלו משתמשים בו בשלשול.**

זיז הבולט בכותל הבית מבחוץ

בית ועליה על גביו, ולא עירבו תחתונים עם עליונים, אסורים לטלטל מאלו לאלו.

ולדברי רב מבואר בבביתא, שאם היה זיז, כעין מדף רחב ארבעה על ארבעה, בולט מקיר הבית ולחוץ, כל שהוא בעשרה טפחים תחתונים, משתמשים בו בני הבית, שלהם תשמישו נוח כפתח ולעליונים תשמישו קשה בשלשול, וכל שהוא בעשרה טפחים עליונים הסמוכים לעליה, משתמשים בו בני העליה, שלהם תשמישו נוח כפתח, ולתחתונים תשמישו קשה בזריקה.

ואם היה הזיז מרוחק מאלו ומאלו, שהיה גבוה

¹ ואם תאמר דהכא בעינן מחיצה, ובמסכת שבת בפרק הזורק אמר רב חונא, ספינה, מוציא ממנה זיז כל שהוא, וממלא. (א) ואומר ר"י, דהתם שהמים עמוקים עשרה, דאמרינן אין ספינה מהלכת בפחות מעשרה, וכרמלית מארעא משחינן, והוי מים למעלה מעשרה מקום פטור, והכא מיירי בשאין המים עמוקים עשרה, דכי אמרינן מארעא משחינן, אכתי מיהא כרמלית. (ב) אי נמי אפילו יש כאן עמוק עשרה גזרו אטו שאר גזזטרא דאין תחתיה עמוק עשרה, דשם צריך מחיצה למלאות, ולכך לא פליג בשום גזזטרא, אבל ספינה לעולם מהלכת למעלה מעשרה. (ג) אינן אומר ר"י, דהכא אפילו עמוק איכא למיחש שמא יעלה המים שירטון, אבל ספינה דמהלכת כל שעה ליכא למיחש להכי. [תוס' בדף פ"ז].

וממלא מים לגזוזטרא דרך המציצות הללו.

עירובין.

גג הסמוך לרשות הרבים

צריך סולם קבוע להתירו

לדברי רב נחמן אמר שמואל, בית העומד בחצר, והוא סמוך לרשות הרבים, אם אין סולם קבוע, שבו עולים מהעליה לגג, מאחר שהגג סמוך לרשות הרבים, הרי הוא נחשב כרשות הרבים, ואסור לטלטל ממנו למטה לעליה או למרפסת או לחצר.

ורק כשיהיה סולם קבוע לעלות בו מהעליה לגג, נסתלק הגג מרשות הרבים, ומותר לטלטל מהגג למטה.

וסולם עראי, מאחר שמסלקים אותו משם, כמי שאינו הוא, ואינו מועיל להתיר את הטלטול מהגג.

ומתחילה אמרו, שוודאי לא דיבר שמואל בכל גג הסמוך לרשות הרבים, כי אין הגג משמש את הרבים, ואין להחשיבו כרשות הרבים.

והאופן שבו דיבר שמואל, הוא, כשהיתה מרפסת תחת הגג, שממנה עולים לגג, ואותה מרפסת היתה גם בתוך עשרה טפחים לרשות הרבים¹, וגם בתוך עשרה טפחים לגג.

כגון שהיתה המרפסת בגובה תשעה טפחים, והגג בגובה שמונה עשרה טפחים.

ומאחר שאין בין זו לזו ובין זו לזו עשרה טפחים, נעשה הכל כרשות אחת, ואסורים לטלטל בה כרשות הרבים.

כעין דברי אביי לענין שתי גזוזטרות, שכשכל אחת בתוך גובה עשרה של חברתה, הן נחשבות כרשות אחת.

ורב פפא אמר, שיתכן ששמואל דיבר בכל גג הסמוך לרשות הרבים שהוא גבוה עשרה, ואין בינו לבין רשות הרבים מרפסת שהיא פחות מעשרה לכאן ולכאן².

והטעם לכך הוא, כי כשאין עולים לגג בסולם קבוע, הוא נחשב כרשות הרבים, כי הרבים רגילים להניח עליו כובעים וסודרים שלהם, כשרוצים להקל מהחום, והרי הוא תשמיש לרבים³.

דף פה

ושני אופנים יש שבהם מודה שמואל שרשות שניהם שולטת בנקב ואוסרים אלו על אלו.

- לדברי רב אדא בר אבהו, כשיש סולם בין התחתונה לעליונה, ובני התחתונה עולים בו, ומשתמשים בנקב בשלשול בלבד כבני העליונה, באופן הזה מודה שמואל שמשמשים בנקב בשווה, ולכן כשלא עירבו אוסרים אלו על אלו.

- ולדברי אביי, כשהפרש הגובה בין שתי הגזוזטרות פחות מעשרה טפחים מודה שמואל שאם לא עירבו, אוסרים אלו על אלו.

שכן כשהפרש ביניהם פחות מעשרה טפחים, נחשבות שתיהן כגזוזטרא אחת, ולכן אף על פי שלא הושתמש קשה מאלו, אוסרים אלו על אלו.

שכן, רק כשחלוקים בתשמיש של רשות שלישית שביניהן, יש חילוק בין אלו שתשמישם קשה, לאלו שתשמישם קל, ונותנים את הרשות השלישית לאלו שתשמישם בה קל. אבל כשכולם ברשות אחת, אין לחלק בין אלו שתשמישם קשה לאלו שתשמישם קל, ובכל אופן אוסרים אלו על אלו.

ומבואר בגמרא בדף פ"ה, שגם לדברי רב, בני התחתונה אוסרים על בני העליונה מלמלא, רק כשהמרחק בין הגזוזטרות ברוחב הבית עד ארבעה טפחים, אבל כשהוא יותר מארבעה טפחים, מודה רב, שאין בני התחתונה אוסרים על בני העליונה, והגזוזטרא לעליונים לבדם, ומותרים למלא מים דרך הנקב.

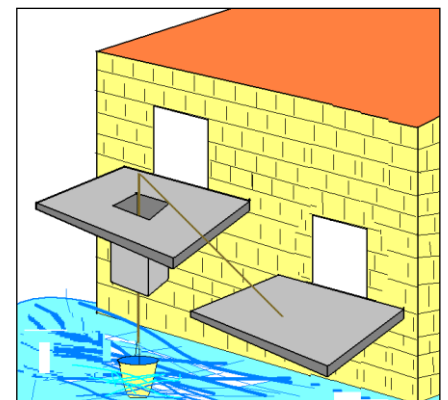
- ומבואר בגמרא בדף פ"ח, שהסיבה לכך, כי לדעת רב, לעולם אין אדם אוסר על חבירו ברשות מרוחקת ממנו, שמשמש בה דרך הפסק אויר של ארבעה טפחים.

- אולם מכאן אין להוכיח שכן דעת רב, כי ניתן לומר שטעם אחר יש לדבריו והוא, שמאחר שלתחתונים התשמיש בנקב הוא (א) בזריקת גובה (ב) ובזריקת רוחק (ג) ובשלשול, ולעליונים התשמיש הוא בשלשול לבד, בזה מודה רב, שמאחר שיש הבדל גדול בין שני אופני התשמיש, נותנים את הנקב לאלו שתשמישם קל, ואלו שתשמישם בקושי רב, אינם אוסרים.

שתי גזוזטרות זו למעלה מזו
עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה

במשנה בדף פ"ז מבואר, שכשהיו שתי גזוזטרות יוצאות מקיר הבית על גבי מים, האחת גבוה מחברתה, אבל ברוחב הבית הן סמוכות זו לזו בתוך ארבעה טפחים.

כשעשו נקב ומחיצה למלאת מים מהעליונה בלבד, ונעשה הדבר בשותפות, שימלאו אלו ואלו דרכו, אם לא עירבו יחד, אוסרים הם אלו על אלו מלמלא דרך אותו נקב.

לדברי רב, יש להעמיד דין זה בכל אופן, אף כשבני הגזוזטרא התחתונה ממלאים מהעליונה על ידי שעומדים במקומם, וזורקים את הדלי כלפי העליונה, ומשם משלשלים אותו כלפי מטה, ונמצא שאין תשמיש שתי הגזוזטרות שווה, שבני העליונה משתמשים בנקב בשלשול בלבד, ובני העליונה משתמשים בו בזריקה ושלשול.

כי מכל מקום לשניהם התשמיש קשה, ולכן נחשבים כשווים בו, לאסור אלו על אלו.

ולהלן בדף פ"ה, יתבאר בעזה"י, שיש אופן, שגם לדעת רב, בני התחתונה אינם אוסרים על בני העליונה מלמלא דרך הנקב.

ולדברי שמואל, באופן הזה, מאחר שאין תשמיש שניהם שווה בקושי שלו, הנקב נחשב כרשות העליונה בלבד, ומותרים למלא בו, ורק התחתונים אוסרים למלא דרכו בשבת [אם לא

¹ וכגון דמרפסת מגופפת היא למעלה, ופתחה בעשר אמות לרשות הרבים, דאי לאו מגופפת היא סביב, כיון דלא גביהה עשרה, כרמלית היא, וסולם לא מהני לה, דקא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד. [רש"י].

² ואית דמוקי להא דרב נחמן בגג פחות מעשרה, ואי אפשר, דאם כן הוי ליה כרמלית, דכל רשות שרחבה ארבעה ואינה גבוהה עשרה אצל רשות הרבים, כרמלית היא, וכיון דהכי הוא, סולם מאי מהני. ואני שמעתי, בגג עשרה דהדדי, שאינו רחוק מרשות הרבים עשרה, ואי אפשר לומר כן, שלא שיערו חכמים עשרה לשבת אלא בגובה, ולא שיערו ארבעה אלא במשך. [רש"י].

³ ואף על פי שאינו ראוי להם לכיתוף משאוי כבד, כדאמר ביציאות השבת, תשעה חזו לכתף, אבל עשרה לא, הני מילי, למשאוי כבד, ומיהו, לכומתא וסודרא חזו, שכשבני אדם עייפים בימות החמה, נוטלים כובעיהן וסודרם מראשיהם עד שיפוח הרוח בהן, הלכך אסרי עלייהו, ואפילו לא קיימא מרפסת בגו עשרה, ולא דמו לרשות שבין שתי חצירות, לזו בפתח ולזו בזריקה, דחצר לאו תשמישיתא בהני כובעים קלים, אלא בכלים כבדים, וכי גבוה כותל עשרה, לא חזי לתשמישיתא דחצר, ונותנין אותו לזה שבפתח, אבל לבני רשות הרבים, חזי. [רש"י].

בור בהפסק שבין שתי חצירות

שתי חצירות שיש ביניהן הפסק כעין מבוי קטן, ואין להן פתח לאותו הפסק, ויש בור באותו הפסק, ובני שתי החצירות ממלאים מים מהבור, דרך חלונות שבכתלים.

אם אותו בור נכנס לתוך ארבעה טפחים הסמוכים לזו ולתוך ארבעה טפחים הסמוכים לזו, מאחר שבנקל ממלאים ממנו מכל חצר, הרי זה כבור שחציו בחצר זו וחציו בחצר זו, ומאחר ששתי החצירות שולטות בו, **משתי החצירות אסור למלא ממנו מים בשבת, אלא אם כן עירבו יחד, או שעשו מחיצה תלויה בבור.**

וכשאותו בור מרוחק ארבעה טפחים מכל אחת מהחצירות, מאחר שאין משתמשים בו בנקל, אין אחת מהרשויות שולטת בו, ואינם אוסרים זה על זה מלמלא ממנו, אף על פי שלא עירבו ולא עשו בו מחיצה.¹

ולדברי רב יהודה אמר שמואל, אף שמעיקר הדין, בני שתי החצירות מותרים למלא מהבור שביניהם, **כדי שלא יבואו לטעות, ולהתיר גם רשות אחרת של שנים שלא עירבו, תקנו חכמים לעשות היכר,** שלא ימלאו מהבור ישירות לחצר, אלא יוציאו זיז קטן, **וימלאו דרכו.**

כלומר ימלאו מהבור לזיז, ומהזיז יכניסו לחצר, ולא יכניסו ישירות מהבור לחצר.

ואמר רב יהודה, שלסברת שמואל, **יש להקל ולמלא מהמים גם על ידי הוצאת קנה קטן מכל חצר,** ולא הקפיד שמואל שיוציאו דווקא זיז.

ולדברי רב, אין צורך בשום תיקון, כי לעולם אין אדם אוסר על חברו ברשות מרוחקת ממנו, משתמש בה דרך הפסק אויר של ארבעה טפחים.

שני בתים ושלוש חורבות ביניהם

לדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב, שני בתים שיש ביניהם שלוש חורבות, [השייכות לבני הבתים הללו, וכל חורבה היא בית שמחיצותיו פרוצות, ואין בה דיורים], ואין פתח בין הבתים לחורבות אלא חלון בלבד.

בני בית זה משתמשים בחורבה הסמוכה להם, ובני בית זה משתמשים בחורבה הסמוכה להם,

ושניהם אסורים להשתמש בחורבה האמצעית. ומתחילה, כשרבי אלעזר שמע את ההלכה הזו מרב ברונא, הוא הבין, שדין זה אמור כששלוש החורבות עומדות בשורה בין שני הבתים.

בית	חורבה	חורבה	חורבה	בית
-----	-------	-------	-------	-----

ומתוך כך שאמר רב, שהחורבה האמצעית אסורה לשניהם, אף על פי שרחוקה מאלו ומאלו, ואינם משתמשים בה אלא בזריקה דרך אויר, יש ללמוד שלדעת רב, אדם אוסר על חברו גם במקום שהוא משתמש בו דרך הפסק אויר.

ומתוך כך היה קשה לרבי אלעזר, מדוע בחורבות הסמוכות לבתים מותרים בני הבית הסמוך להשתמש, הלא אף שבחורבה הסמוכה לבית זה, תשמיש אותו בית קל משתמש הבית המרוחק, כי הסמוכים משתמשים בה בשלשול מהחלון, והרחוקים משתמשים רק בזריקה, מכל מקום הלא לדעת רב אין חילוק בדבר, וכל ששניהם משתמשים בקושי, כגן אלו בזריקה ואלו בשלשול, אוסרים הם אלו על אלו.

ומאחר שהיה הדבר קשה לרבי אלעזר, ביקש מרב ברונא שיראה לו את המקום שבו רב מתאכסן, ובא לפניו והקשה לו את קושייתו.

וביאר לו רב, שבאמת אין אדם אוסר על חברו במקום שתשמישו בו הוא דרך אויר, ולכן באופן הנ"ל, שהחורבות עומדות בשורה בין שני הבתים, כולם מותרים להשתמש בחורבה האמצעית דרך אויר. ורק בחורבה הסמוכה לכל בית, הבית הסמוך לה בלבד מותר בה, כי משתמש בה בשלשול, ולא רק בזריקה דרך אויר, ומאחר שהוא משתמש בשלשול, הוא אוסר על חברו, וחבירו היכול להשתמש בה בזריקה דרך אויר, אינו אוסר עליו.

והאופן שבו החורבה האמצעית אסורה לשניהם, הוא כששלושת החורבות סמוכות לבתים, אחת גדולה סמוכה לשניהם, ושתיים קטנות כנגד הגדולה, כל אחת סמוכה לבית אחר.

וכך בחורבות הקטנות, יש בכל חורבה תשמיש לבית אחד בשלשול, ולחבירו בזריקה, ולכן היא מותרת לבית הסמוך לה, משתמש בה גם בשלשול, וחבירו אינו אוסר עליו.

והחורבה הגדולה היא הנקראת אמצעית, ששני הבתים משתמשים בה בשלשול, אסורה לשניהם, כי שניהם אוסרים בה אלו על אלו.²

מקום פטור שבין רשות הרבים לרשות היחיד

כבר נתבאר בדף ע"ז [ובעוד מקומות], שלדברי רב דימי אמר רבי יוחנן, מקום גבוה שלושה טפחים, שאין בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, העומד בין רשות הרבים לרשות היחיד, הוא מקום שאין לו חשיבות ונקרא מקום פטור, ובטל הוא לשתי הרשויות, ומותר לטלטל מהן אליו, וממנו אליהן בלא שום היכר, ואין אוסרים אלו על אלו, אף על פי שאלו ואלו משתמשים בו.

ומבואר, שגם שמואל מסכים עם הדין הזה, ואין ממנו סתירה לדינו של שמואל המבואר לעיל, שכשיש בור בהפסק שבין שתי חצירות, ומרוחק משתיהן ארבעה טפחים, אף על פי שמעיקר הדין אינם אוסרים אלו על אלו, לא ישתמשו בו שתיהן, אלא על ידי היכר של הוצאת זיז או קנה.

והסיבה לכך, כי גם שמואל הצריך היכר רק במקום שהדבר דומה לאיסור מדברי חכמים, שלאיסורים מדברי חכמים עשו חכמים חיזוק, שלא יבואו להיכשל בהם, אבל לאיסורי תורה לא הצרכו לעשות חיזוק.

זריקה בין שני בתים משני צידי רשות הרבים

מדין תורה מותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד, וחכמים אסרו זאת כשכל רשות של בעלים שונים, אבל מי שהיו לו שני בתים, מותר לטלטל מזה לזה.

ומעיקר הדין הדבר מותר גם כשיש בין שני הבתים רשות אחרת, ואפילו רשות הרבים, כגון שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים, מותר לזרוק מזה לזה [מעל עשרה טפחים].

ולדברי הכל, אף על פי שהרבים משתמשים באויר הזה שבין שני הבתים, מאחר שהיא

¹ ורש"י הקשה בעצמו בסמוך גבי שני בתים ושלוש חורבות ביניהם ... הכי נמי ... יאסרו זה על זה ... כיון דכל אחד יכול להשתמש בארבעה הסמוכים לו, וכיון שהמבוי אסור, היאך יכול לשלשל ולמלאות מן הבור לחצר דרך אויר המבוי האסור. (א) ותירץ, דלא דמי, דאילו חורבה משתמשין בה נמי בסמוך, אבל הכא במבוי ליכא שום תשמיש אלא מילוי, והוא על ידי הפלגת אויר ארבעה. (ב) ור"י מפרש, כגון שזה הבור מושך כל אורך החצירות, ומפסיק בין ארבעה הסמוכים לחצר זו, לארבעה הסמוכים לחצר אחרת, דחשיב כל חד רשותא לפנישה. (ג) אי נמי אומר ר"י, כגון שאותו הפסק שבין שתי החצירות שהבור עומד שם אינו רשות היחיד, אלא רשות הרבים או כרמלית, ומחיצות הבור גבוהים עשרה, דכשמלאים מן הבור לחצר, מביאין דרך מלמעלה מעשרה דהוי מקום פטור ... [ותסי'].

² ואף על גב דשתיים הסמוכות פרוצות לאמצעי האוסר, לא אחמור רבנן במקום שאין לו תשמיש גמור, שיהא אסור משום פרוץ. [רש"י].

מחרישה באותו בית, גם כן נחשב הדבר כתפיסת יד בבית.

ורב נחמן הביא בעניין זה כלל ששנו בבית מדרשו של שמואל, שכל דבר שמותר לטלטלו בשבת, אינו נחשב תפיסת יד בבית, כי הדר בבית יוכל להוציאו מהבית בשבת. וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל ועששית, נחשב תפיסת יד בבית, כי הדר בבית לא יוכל להוציאו מהבית בשבת⁴.

לכבד עשירים

רבי עקיבא היה מכבד עשירים, וכן **רבי**, היה מכבד עשירים.

וכשהיו באים עשירים לפני רבי, היה אומר לתת לכל אחד מקום לפי עשרו.

ומעשה שבא לפניו בנו של עשיר גדול ששמו בונייס, ואמר, פנו מקום חשוב לזה, שהוא בן מאה מנה. בא לפניו עשיר אחר, ואמר, לזה פנו מקום חשוב יותר, שהוא בן מאתים מנה.

אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי, רבי, הלא בונייס אביו של זה, יש לו אלף ספינות בים, וכנגדן אלף עיירות ביבשה, ואם כן אותו יש לכבד יותר, שהרי עשיר מופלג הוא ביותר.

אמר לו רבי, לכשתגיע אצל בונייס אביו, אמור לו, אל תשגר את בנך בכלים [=בבגדים] הללו לפני, שבהם אינו נראה עשיר כל כך.

ועניין זה, שיש לכבד עשירים, דרשו רבא בר מרי מהכתוב, **"יֵשֶׁב עוֹלָם לְפָנַי אֱלֹקִים חֶסֶד וְאֱמֶת מִן יִצְחָקוֹ"** (תהילים ס"א ח'), שכך פירשו, מתי יתקיים העולם [=יֵשֶׁב עוֹלָם לְפָנַי אֱלֹקִים], בזמן שיהיו בו עשירים, שגומלים חסד, ומזמנים מזונות לעניים, [=חֶסֶד וְאֱמֶת מִן], כלומר חסד ואמת של מזונות, והם **"יִצְחָקוֹ"**.

מי שלא עירב עם בני החצר ואינו בביתו

כבר נתבאר, שעירוב חצירות מועיל להתיר טלטול מהחצר לבתים רק כשנתערבו כל בני החצר יחד, ונעשו הכל כרשות אחת. אבל אם אחד מהם לא עירב עימהם, הוא אסור עליהם, כי

ולפיכך אין צריך לתת את השיתוף בבית דירה, אלא **במקום משתמר שבחצר**, שעל ידו נעשים כולם שותפים באותו מקום, והרי כל החצר של כולם.

ולפיכך, כל המקומות הנזכרים לעיל שאין נותנים בהם את העירוב, מאחר שהם מקומות משתמרים בחצר, נותנים בהם שיתופי מבואות, ובכלל זה, בית שער של רבים, אכסדרה, ומרפסת, ושאר מקומות משתמרים שבחצר.

אבל במבוי עצמו מחוץ לחצירות [=אור מבוי], מאחר שאין המקום משתמר, אין נותנים בו את השיתוף.

הנחת עירוב ושיתוף על ידי פת שעל השלחן

חצר שלא עירבו בה, ובשעת כניסת השבת היו יושבים בה כל בני החצר יחד באחד מהבתים, ואוכלים, יכולים לסמוך על הפת שעל השלחן, שתהא להם לעירוב החצר.

ומבוי שלא נשתתפו בו, ובשעת כניסת השבת היו יושבים בו כל בני המבוי יחד באחת מהחצירות, ואוכלים, יכולים לסמוך על הפת שעל השלחן, שתהא להם לשיתוף המבוי.

תפיסת יד

נתבאר שכל בית דירה שבחצר אם דרים בו בני אדם אוסרים הם על שאר בני חצר מלטלטל לחצר עד שיערבו כולם אלו עם אלו.

ולדעת רבי יהודה, אם נתן בעל הבית אחד מבתי דירה שלו שבחצר לאדם אחר, ושייר לעצמו תפיסת יד באותו בית, נחשב אותו בית כרשותו של בעל הבית, והדר שם אינו אסור עליו אף על פי שלא עירב עימו³.

ודוגמא לתפיסת יד בבית, כמו שהיה בחצירו של בן בונייס, שהיה עשיר, והיו לו מספר בתים בחצירו, ומשאילים לאחרים לדור בהם, ובכולם היו לו כלים, [שמתוך עושרו היו לו כלים הרבה].

דף פו

ולדברי רבה בר בר חנה, אם יש לו יתד של

השתמשות באויר, אינם אוסרים על זה מלטלטל בו¹.

וכל זה כששני הבתים בגובה שווה, אבל כשאינם בגובה שווה, דעת רב שאסור לזרוק מזה לזה, שמא לא יכוון לזרוק כהוגן, ויפול החפץ לרשות הרבים, ויבוא לטלו משם, ונמצא מלטלטל מרשות הרבים לרשות היחיד. ושמואל אינו חושש לכך, ולדעתו מותר לזרוק מזה לזה, גם כשאין הבתים בגובה שווה.

מקומות הראויים לנתינת עירובי חצירות

נתבאר, שהעירוב מחשיב את כל בני החצר כמי שהם דרים בבית אחד, במקום הנחת העירוב.

ומאחר שהעירוב הוא מקום דירתם, אין נותנים אותו אלא **במקום הראוי לדירה**, ובכלל זה, בית התבן², ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות, וכן בית שער של יחיד, כגון שאחד מבני החצר, עשה לו בית שער לעצמו.

אבל מקום שאינו ראוי לדירה, אין נותנים בו, עירוב. ובכלל זה, בית שער של רבים, אכסדרה, ומרפסת.

וכל המקומות שאין נותנים בהם עירוב, כגון, בית שער של רבים, אכסדרה, ומרפסת, אם דר בהם אדם, אינו אסור על בני החצר כשעירבו בלעדיו, כי דירתו אינה נחשבת דירה.

ובית שער של יחיד, אף על פי שנותנים בו עירוב, אם דר שם אדם, אינו אסור על בני החצר כשעירבו בלעדיו, כי דירתו אינה נחשבת דירה.

אבל שאר המקומות שנותנים בהם את העירוב, כגון בית התבן, בית הבקר, בית העצים, ובית האוצרות, אם דר בהם אדם, ולא עירב עם שאר בני חצר, הרי זה אסור על בני החצר, כי דירתו נחשבת דירה.

מקומות הראויים לנתינת שיתופי מבואות

השיתוף אינו מחשיב את כל בני החצר כמי שהם דרים בבית אחד, אלא מחשיב את כל חצירות המבוי כחצר אחת.

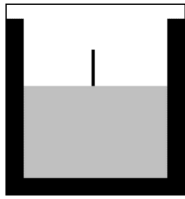
¹ לדעת רב דין פשוט הוא שהרי לדעתו אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר. ולשמואל לא קשיא ידידה אדידה, דאמר, אדם אוסר על חבירו דרך אויר, דהא אמרינן, ברשויות דאורייתא שמואל מודי. [רש"י]. ומדשמואל אדשמואל לא מצי למיפרך, דאין תשמיש דאור הכא חשיב כההיא דלעיל. [תוס'].

² ואפילו אין שם תבן, דלענין הנחת עירוב לא בעי אלא דחזי לדירה. אבל הא דקאמר בפרק הדר, דבית התבן אוסר, היינו דוקא כשיש שם תבן, כמו שלרבי יהודה אינו אוסר אלא מקום דירה, והיינו דוקא כשדר שם בשבת, דבעינן מקום פיתא, או מקום לינה. והא דקתני הכא הדר שם אוסר עליו, דזוהא שאין לבעל הבית שם תבן, דאם יש שם תבן, הוי כאילו דר עמו שם בבית לרבי מאיר, דחשיב בית התבן כמקום דירה בפרק הדר, ולא אסרי אהדדי. [תוס'].

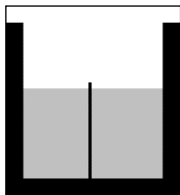
³ יל"ע אם כן הדין גם כשיש בחצר בתים נוספים, ודי בכך שבעל הבית מערב עם שאר בני חצר, או שלא נאמר דין זה אלא כשהיו שאר בתי חצר של בעל הבית.

⁴ העירוני לעיין בשעה"צ סימן ש"ע ס"ק ח'.

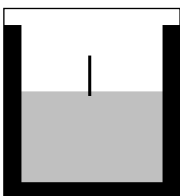
ולדעת בית הלל, יכול לתת את המחיצה אף מעל המים, ובלבד שתהא סמוכה למים, אבל לא מוגבהת מהם.

(ג) ולדברי רב יהודה [כפי שהעמידוהו רבי חייא ורבי יעקב קרחינאה], דעת בית שמאי, שיש לתת את המחיצה למטה מהמים, כלומר, שתהא תחובה בקרקעית הבור, וצריך שתהא גבוהה עד שיראו ראשי הקנים מעל המים, טפח, שתהא המחיצה מבדילה בין המים שמשני צידיה, ולא יתערבו כלל¹.

ולדעת בית הלל, אין צורך שתחצוץ המחיצה ממש בין המים שמשני צידיה, אבל צריך שתיכנס ביניהם, שיהא היכר מחיצה בתוך המים. ולכן יכול להגביה את המחיצה שיהא רובה מעל המים, ובלבד שיהא לכל הפחות טפח ממנה בתוך המים.

אבל אם כולה מעל המים, אף על פי שהיא סמוכה למים, אינה מועילה.

ודברי רב יהודה נדחו², שכן רב יהודה עצמו אמר, שמחיצה תלויה לגמרי מתירה במים, [כפי שיתבאר בעז"י להלן], ואם כן, ביאור דברי בית הלל הם כפי שביאר רב הונא³.

ג. דעת רבי יהודה.

לדעת רבי יהודה, המחיצה שבין החצירות,

ולפיכך אם יש בור בין שתי החצירות, חציו בזו וחציו בזו, מאחר שרשות שתי החצירות שולטת בו, אוסרים הם אלו על אלו מלמלא ממנו, עד שיעשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, לחלק את הבור, חציו לאלו וחציו לאלו. ונחלקו חכמים באופן העמדת המחיצה, כך שתועיל לחלק את הבור בין החצירות.

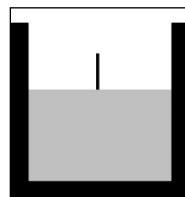
א. דעת תנא קמא.

מתוך פירוש רש"י משמע, שדעת תנא קמא כדעת בית הלל, כפי שהעמידה רב הונא להלן.

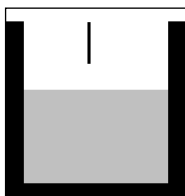
ב. דעת רבן שמעון בן גמליאל.

לדעת רבן שמעון בן גמליאל, נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, ונחלקו אמוראים בביאור דבריו.

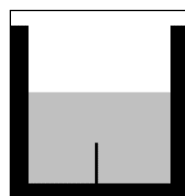
(א) לדברי רב הונא, דעת בית שמאי שיש לתת את המחיצה למטה ממש, כלומר, בתוך הבור סמוך למים מעליהם, אבל אין צריך שתיכנס המחיצה לתוך המים.

ודעת בית הלל, שאפשר להגביה את המחיצה גם למעלה מן המים, ובלבד שתהא כולה בתוך אוגני הבור.

(ב) ולדברי רב יהודה [כפי שהעמידוהו תחילה], דעת בית שמאי, שיש לתת את המחיצה למטה מהמים, כלומר, שתהא תחובה בקרקעית הבור.

אף שכל השאר נחשבים כאחד, גם הוא נחשב כאחד, וחצר שיש בה שנים שלא עירבו יחד, אין מטלטלים בה מהבתים לחצר. ונחלקו חכמים מה הדין אם אותו אחד שלא עירב אינו בביתו.

לדעת רבי מאיר, כל שיש לו בית בחצר, אפילו אם הוא לא בביתו אלא בעיר אחרת, ואינו יכול לחזור לביתו בשבת, אין בכך כלום, והוא אוסר את הטלטול על שאר בני החצר, כאילו הוא בביתו, כי גם בית בלא בעלים נחשב בית דירה, ואין חילוק בדבר בין ישראל לנוכרי.

ולדעת רבי יהודה, כל שיצא מביתו לעיר אחרת, אפילו אם יש לו אפשרות לחזור כגון נוכרי, מאחר שעכשיו הוא בעיר אחרת, הסיח דעתו מביתו לשבת זו, וביתו נחשב כבית שאין בו דיורים, ואינו אוסר על שאר בני חצר את הטלטול.

ולדעת רבי יוסי, אם יש לו אפשרות לחזור בשבת, כגון נוכרי, אף על פי שהוא בעיר אחרת, לא הסיח דעתו מביתו, ואוסר. ואם אין לו אפשרות לחזור בשבת, כגון ישראל, הסיח דעתו מביתו לשבת זו, וביתו נחשב כבית שאין בו דיורים, ואינו אוסר על שאר בני חצר את הטלטול.

ולדעת רבי שמעון, כל שיצא מביתו, אפילו אם הוא באותה העיר, ויכול לחזור, כגון שהלך לשבות אצל בתו, מאחר שאין דעתו לחזור, הסיח דעתו מביתו לשבת זו, וביתו נחשב כבית שאין בו דיורים, ואינו אוסר על שאר בני חצר את הטלטול.

ולדברי רב, הלכה כרבי שמעון. ומכל מקום, דווקא כשהלך לשבות אצל בתו, הסיח דעתו מביתו, שכן עשוי אדם לדור עם חתנו, ואפילו מתקוטט עימו, כמו שאומרים האנשים, נבח בכך כלבא [זכר, אף על פי שהוא גדול], היכנס, ולא תצא מחמת כן. אבל כשהלך לדור אצל בנו, לא הסיח דעתו מביתו לדור עם כלתו, שכן אם תתקוטט עימו, יצא, כמו שאומרים האנשים, נבחה בך גוריתא [נקיבה, אף על פי שהיא קטנה], צא.

בור שבין שתי חצירות

שתי חצירות שבני כל חצר עירבו לעצמם, אבל לא עירבו יחד שתי החצרות, אסורים בני החצירות לטלטל מזו לזו.

¹ ואין נראה כפירוש הקונטרס, דבית שמאי בעו מחיצה מפסקת עד התהום, אלא שתהא עשרה טפחים בתוך המים, ואפילו המים עמוקים הרבה, ועריבי מיא מתחת המחיצה, סגי בהכי לבית שמאי כיון שיש היכר מחיצת עשרה בתוך המים. ובית הלל בעו היכר מחיצת עשרה למעלה חוץ מן המים וטפח בתוך המים, כדקאמר צריך שישקע ראשי קנים במים טפח. [תוס'].
² ודבר תימה הוא, שפירש בקונטרס מסקנת דשמעתין דלא כרב יהודה, דהא רב ורבי חייא קיימי כוותיה, ובריתא דיעקב קרחא. ומצינו לפרש, קל הוא שהקילו חכמים במים, דקורה מתרת בלא שיקוע, אבל מחיצה התלויה, מצינו למימר כרב יהודה, דבעי שיקוע. ור"ח פירש דקיימא לן כרב יהודה, ולא גרסינן "אלא". ורבינו תם נמי לא גרס "אלא", ומפרש ... [תוס'].
³ ועל זה סומכין העולם, שיש להן בתי כסאות על המים, אף על פי שאין המחיצות מגיעות עד המים. והא דאמר בפירקין אמיתניין דגזוזטרא שהיא למעלה מן המים, ועשו לה מחיצה גבוה עשרה

תלויות, ומאחר שנתבאר שמודה רבי יוסי שאין סומכים על מחיצה תלויה בשבת, לא יתכן שעל פיו נעשה המעשה.

ואם כן, לא היה אותו מעשה בזמן שהיה רבי יוסי ראש של ציפורי, כי ודאי לא היו עושים מעשה בניגוד לדעתו, אלא אותו מעשה היה לאחר שנפטר רבי יוסי, והיה בנו **רבי ישמעאל ברבי יוסי** ראש בציפורי, והוא היה **סבור שמחיצה תלויה מתירה גם לעניין שבת**.

דף פז

גזוטרטא שהיא למעלה מן ימה של טבריא

כבר נתבאר בדף פ"ד, שכשיש גזוטרטא מעל המים, מאחר שהגזוטרטא היא רשות היחיד, והים הוא כרמלית, אין למלא מים מהים לגזוטרטא, אלא באופן הבא.

תחילה עושים בה נקב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ואחר כך מקיפים את הנקב [או את הגזוטרטא] במחיצות בגובה עשרה טפחים, והן נחשבות כיורדות עד המים [=גוד אחית], ומותר למלא מהמים שתחת הנקב, כממלא ממקום מוקף מחיצות.

ולדברי רבי חנניא בן עקביא, בימה של טבריא, שיש היכר גדול לכך שהוא כרמלית, כי יש לים שפה גבוהה כמחיצות, וגם הים מוקף עיירות וקרפיות, **הקילו בו חכמים קולא נוספת, ואמרו, שאם אחר שעשו בגזוטרטא נקב, יש בה שיעור כדי לכפוף את הנוטר ממנה להיות מחיצות של עשרה טפחים סביב הנקב, הרי היא כאילו נכפפה, ומותר למלא ממנה דרך הנקב, אף על פי שבפועל אינו מוקף מחיצות**.

וכשהגזוטרטא אינה סמוכה לבנין, אלא עומדת עד גבי יתידות, צריך שיהיה בה ארבע אמות על ארבע אמות [=24 טפחים על 24 טפחים], שכן זו, אחר שיעשו בה נקב של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים באמצעיתה, יהיה סביבו עשרה

כן יתקיימו בהן שני תנאים: (א) גובה המחיצה עצמה [מראשה ועד רגליה] יהיה עשרה טפחים. (ב) **ולא תהא המחיצה מוגבהת** שלושה טפחים מהקרקע.

ולדעת רבי יוסי, כל שתהא המחיצה עצמה גבוהה עשרה טפחים, **מחיצה כשירה** היא, **ואפילו היא מוגבהת** הרבה יותר משלושה טפחים.

ולעיל נתבאר, שלדעת רבי יהודה, המחיצה העוברת בין שתי חצירות מעל הבור שביניהן, מחלקת את הבור בין שתי החצירות.

- **ומתחילה רצו לומר, שדעת רבי יהודה ודעת רבי יוסי דעה אחת היא, שמחיצה תלויה מועילה כמחיצה גמורה**.

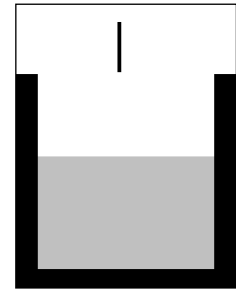
ודחו זאת, ואמרו, שיתכן **שלא הקיל רבי יהודה** להתיר על ידי מחיצה תלויה, **אלא לעניין עירובי חצירות, שהם מדברי חכמים**³, אבל לעניין סוכה, שהיא דין תורה, מודה רבי יהודה שאין מחיצה תלויה מכשירה אותה.

וכמו כן יתכן **שלא הקיל רבי יוסי** להכשיר מחיצה תלויה **אלא לעניין סוכה**, שאינה חמורה כל כך, שאין בה **אלא חיוב עשה**, מה שאין כן לעניין הלכות שבת החמורים, שיש בהם איסור סקילה, אין להכשיר מחיצות תלויות, ובכלל זה לעניין רשויות שתקנו חכמים בהלכות שבת, דכל דתקון רבנן, כעין דאורייתא תקון.

וכשבא רב דימי, סיפר מעשה שארע בציפורי, פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה לבית הכנסת מבעוד יום, והיה ספר התורה בחצר אחרת שאינה מעורבת, וכשבאו, מצאו שהיו סדינים פרוסים על גבי עמודים, כשתי שורות, מאותו בית שהיה בו ספר התורה, ועד בית הכנסת, וסמכו על המחיצות הללו, שלא היה פתוח להם שום פתח מלבד פתח אותו בית [ופתח בית הכנסת שאין בו דיורים], ונמצא שתוך אותם מחיצות הם כחצר אותו בית בלבד, שמותר לטלטל בתוכם בלא עירוב.

והנה מחיצות אלו של הסדינים, היו מחיצות

ההולכת מעל הבור, אף על פי שאינה נכנסת כלל לתוך הבור, גם כן מועילה לחלק את הבור בין שתי החצירות, ומותרים אלו ואלו למלא מהבור.

קורה תלויה רחבה ארבעה

לדברי רב יהודה, קורה ארבעה מתרת בחורבה, כלומר, חורבה שנפלו חומותיה, ונשארו בה מעט קורות מחומה לחומה, אם יש ברוחב הקורה ארבעה טפחים¹, והיא עומדת באויר על רוחבה, מותר לטלטל תחתיה, כי אנו מחשיבים את שני חודיה, כאילו הם יורדים וסותמים משני צידיה, ונעשים מחיצות תחתיה².

ולדברי רב נחמן אמר רבה בר אבבה, קורה ארבעה מתרת במים, כלומר אם היתה קורה רחבה ארבעה נתונה על בור שבין שתי חצירות, אנו מחשיבים את שני חודיה, כאילו הם יורדים וסותמים משני צידיה, ונעשים מחיצות תחתיה, ובכך נעשה הבור חלוק בין שתי החצירות.

ואין לחוש שאלו ימלאו מצד הקורה של אלו, שכן קבלה היא ביד החכמים, שאין דלי מהלך יותר מארבע טפחים. ודווקא במים התירו חכמים על ידי מחיצה תלויה כזו. קל הוא שהקילו חכמים במים.

מחיצה תלויה

במסכת סוכה מבואר, שנחלקו חכמים ורבי יוסי לעניין מחיצות הסוכה, אם הן כשירות גם כשהן מוגבהות.

לדעת חכמים, אין המחיצות כשירות, אלא אם

כו, לא שנו אלא למלאות, אבל לשפוך אסור, דהכלתא כאיכא דאמרי, דאפילו לשפוך נמי שרי, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ומיהו נראה דאינה מועלת המחיצה העשויה לצניעות בית הכסא ולא לשם מחיצת מים, דאין הלכה כרבי יהודה, דאמר, לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן. [תוס'].

¹ ולחכי נקט ארבעה, דכי אמרת חודין יורדין וסותמין, יהא בין חלל המחיצות ארבעה, דמחיצה העשויה לפחות מחלל ארבעה, אינה מחיצה. [רש"י]. משמע מתוך פירושו, דכי אין בו ארבעה נמי היה אומר פי תקרה יורד וסותם מרוח אחת, אם הוי שאר הרוחות מוקפות מחיצה ... ולא ... משום דבוקרה שאינה רחבה כי אם טפח, לא אמר פי תקרה יורד וסותם, עד שיהא רחבה ארבעה ... [תוס'].

² דסבר לה כרבי ישמעאל ברבי יוסי, דאמר, מחיצה תלויה מתרת, ולית הלכתא כוותיה. [רש"י]. ואין נראה לר"י, דרבי ישמעאל לא התיר אלא במבוי, אבל במחיצה תלויה דחורבה, הפרוצה לרשות הרבים לא. ועוד דקורה ארבעה לא מטעם מחיצה תלויה מתרת, דהא ליכא מחיצה כלל, אלא מטעם פי תקרה, ופי תקרה לא אשכחנא תנאי דפליגי, ורב נמי דאית ליה פי תקרה יורד וסותם, קאמר הכא בסמוך דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים. [תוס'].

³ ואם תאמר, ולימא משום דבמים הקילו חכמים. ועוד אמאי קאמר רבי יהודה בשיטת רבי יוסי אמרה, לימא דכולהו תנאי דמכשרי במחיצה תלויה, בשיטת רבי יוסי אמרו. ויש לומר דאשאר תנאי איכא למימר משום דבמים הקילו, אבל רבי יהודה משום מים לא היה מיקל כל כך, שמתיר אף במחיצה שלא נעשית לשם מים, ולחכי קאמר משום דבעירובי חצירות דרבנן. [תוס'].

טפחים על ארבעה טפחים.

שכן המחיצה החיצונית עומדת כולה שהיא הארבעה הטפחים האמצעים של הגזוזטרה העומדים כמחיצה כנגד הכותל.

והמחיצה הפנימית היא הכותל עצמו.

ושתי המחיצות הנוספות, הן הטפח ומשהו מכל צד, הנחשב מכופף לצד הכותל, שבכך נעשה מרוחק ממנו פחות משלושה טפחים, והרי זה לבד, וכאילו יש מכל צד מחיצה של ארבעה טפחים.

ומרוחקת ממנו ארבעה טפחים, די בכך שיהיה בה גובה עשרה טפחים, ורוחב ששה טפחים ושני משהו.

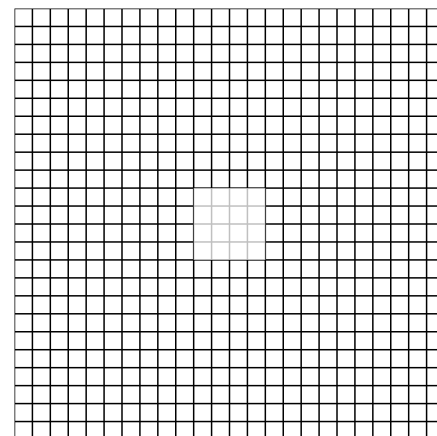
שכן יש להחשיב בה מכל צד טפח ומשהו מרוחבה מכופף כלפי הכותל, ועל ידי זה יש כאן ארבע מחיצות גבוהות עשרה טפחים, מקיפות ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

שכן המחיצה החיצונית עומדת כולה שהיא הארבעה הטפחים האמצעים של הגזוזטרה העומדים כמחיצה כנגד הכותל.

והמחיצה הפנימית היא הכותל עצמו.

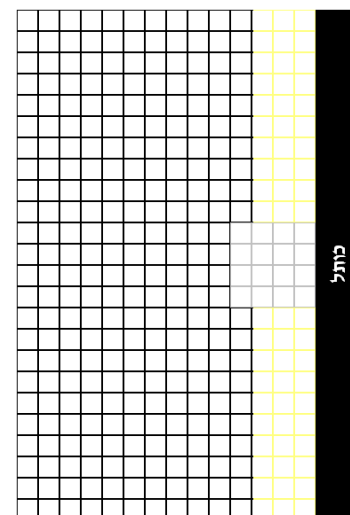
ושתי המחיצות הנוספות, הן הטפח ומשהו מכל צד, הנחשב מכופף לצד הכותל, שבכך נעשה מרוחק ממנו פחות משלושה טפחים, והרי זה לבד, וכאילו יש מכל צד מחיצה של ארבעה טפחים.

טפחים לכל צד, וזהו שיעור הראוי להיות מחיצה¹, ולפיכך יש לראותו כאילו נכפף להיות מחיצה סביב הנקב, ומותר למלא דרכו².

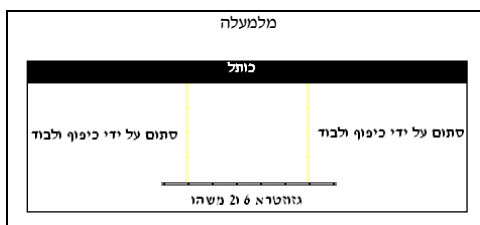
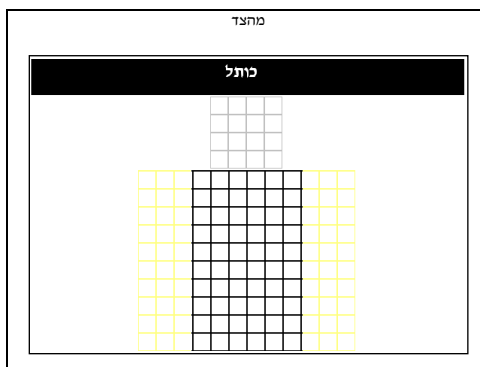
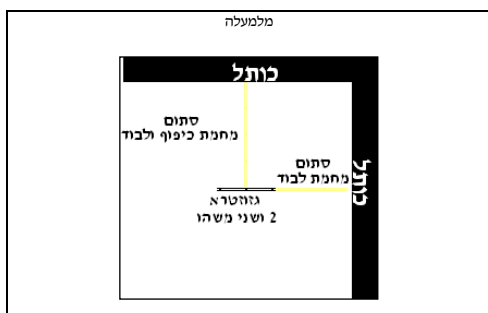
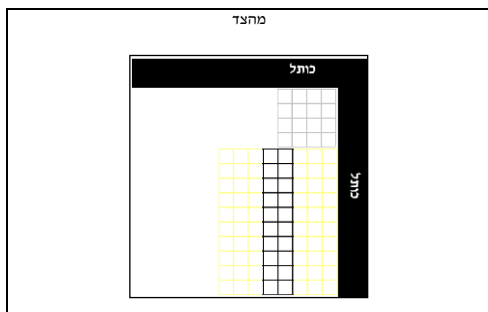

וכשהגזוזטרה סמוכה מצד אחד לכותל, במרחק של פחות משלושה טפחים, די בכך שיהיה בה אורך של ארבעה אמות (=24 טפחים), ורוחב אחד עשר טפחים ומשהו.

שכן אותו פחות משלושה סמוך לכותל, הרי הוא לבד, ואם כן נעשית הגזוזטרה כגזוזטרה שיש בה 14 טפחים על 24 טפחים, וכשעושה בה נקב ארבעה על ארבעה באמצע אורכה סמוך לכותל, הנקב הזה מוקף מחיצה אחת גמורה של הכותל, ועוד עשרה טפחים מהגזוזטרה משאר צדדיו שיש להחשיבם כאילו נכפפו ונעשו מחיצה עשרה טפחים.

וכשהגזוזטרה ניצבת בעמידה כנגד הכותל,

ורבה רצה לומר, שרבי יהודה המקיל במשתנו, לחלק בור בין שתי חצירות, על ידי מחיצה שמעל הבור, כי אנו מחשיבים אותה כאילו נמשכת למטה, וחנניא בן עקיבא המקיל בגזוזטרה, כי מחשיב אותה כאילו נכפלה ונמשכת למטה, דעה אחת היא.

ודחו זאת, כי יתכן שלא הקיל רבי יהודה, אלא להחשיב את המחיצה הקיימת, כאילו נמשכת כלפי מטה, אבל להחשיבה גם כנכפלת, לא הקיל.

וכמו כן לא הקיל חנניא בן עקיבא, אלא בימה של טבריא, מהטעם המבואר לעיל, אבל בשאר מקומות לא הקיל כלל, אף לא להחשיב את המחיצה כנמשכת למטה.

וכשהגזוזטרה ניצבת בעמידה, כנגד קרן זוית של שני כתלים, די בכך שיהיה בה גובה עשרה טפחים, ורוחב שני טפחים ושני משהו, ויעמידה כנגד בריחוק ארבעה טפחים מכותל זה, כשיש בה פחות משלושה מכותל זה.

שכן יש להחשיב בה מכל צד טפח ומשהו מרוחבה מכופף כלפי הכותל, ועל ידי זה יש כאן ארבע מחיצות גבוהות עשרה טפחים, מקיפות ארבעה

¹ ואם תאמר כי אין בה ארבע אמות על ארבע אמות לישתרי למלאות לפירוש הקונטרס שפירש בסוף כל גזית, דאמר פי תקרה בכל ארבע הרוחות. ויש לומר דהכא איירי דעבידא כי ארזילא באלכסון כעין גגין שלנו, דלא אמרין פי תקרה יורד ... אי נמי כגון שהגזוזטרה אינה שוה ומליאה פנימות כל סביבותיה דאין פי תקרה. אי נמי כשאין טפח בעובי הגזוזטרה דמשמע מפירוש הקונטרס דסוף פרק קמא דסוכה ... דלא אמר פי תקרה יורד וסותם אלא אם כן יש בעובי התקרה טפח. [תוס'].

² משמע דכי אין בה ארבע אמות על ארבע אמות אינו ממלא, אבל גזוזטרה עצמה הויה רשות היחיד וכן גזוזטרה דמתניין דקתני אין ממלאין הימנה אלא אם כן עשה לה מחיצה עשרה, אבל גזוזטרה גופה הויה רשות היחיד ומטלטל בכולה. ותימה, כיון דאין לה מחיצות, אמאי הויה רשות היחיד, והא טרסקל לא הויה רשות היחיד אפילו לרבי יוסי בר יהודה, אלא משום דהדרא מחיצתא ... ויש לומר דבקיעת דגים לא הויה בקיעה, ואמרין גוד אחית, אבל בטרסקל איכא בקיעת גדיים. א"נ סתמא פתוח לרשות היחיד, והויה כחור היחיד. ור"י האריך בזה בריש כל גזית גבי מחיצות שאין ניכרות. [תוס'].

אמת המים שהיא עוברת בחצר

אמת המים שהיא רחבה ארבעה טפחים ועמוקה עשרה טפחים, כרמלית היא בכל מקום שהיא עוברת בו, בין אם עוברת ברשות הרבים, ובין אם עוברת ברשות היחיד.

לפיכך, כשאמת המים עוברת בין החצירות, אסורים כל בני החצירות למלא ממנה בשבת מים, כי בכך הם ממלאים מכרמלית לרשות היחיד.

ולדעת תנא קמא, כן הדין גם כשהאמה נכנסת לחצירות תחת המחיצה המקיפה את החצירות, כי מחיצה תלויה מתירה במים רק כשנעשית להיות מחיצה למים, כגון מחיצה של גזוזטרא ומחיצה שבתוך הבור, אבל המחיצה שנעשית בשביל להקיף את החצר, אינה מועילה למים.

וכדי שיהיה מותר למלא מים מהאמה העוברת בחצר, צריך לעשות לה מחיצה בתוך אוגני האמה, הן בכניסתה לחצר והן ביציאתה מהחצר.

ואם עשו מחיצה מצד אחד בלבד, מאחר שמהצד השני האמה מחוברת עם מה שמחוץ לחצר, כל האמה נחשבת כרמלית, ואסור למלא ממנה לחצר.

ולדעת רבי יהודה, הכותל שמקיף את החצר מועיל גם לאמה הנכנסת תחתיו, אף על פי שאינו בתוך אוגני האמה, ולכן כל חצר מוקפת מחיצות, מותר למלא בה מאמת המים הנכנסת לתוכה.

אמה של אבל

בעיר אבל היתה אמה של מים, שהיתה מגיעה מציפורי, ועוברת בתוך החצירות של אבל, והיו בני החצירות ממלאים ממנה בשבת על פי הוראת זקנים, אף על פי שלא היתה מחיצה בתוך אוגנה האמה בכניסה וביציאה.

ורבי יהודה הביא ראיה לדבריו מאותה אמה, שכן היו ממלאים ממנה בחצירות רק על סמך המחיצות של החצר, שהיו מעל האמה ולא בתוכה.

וחכמים אמרו לו שאין להביא מאותה אמה ראיה, כי אותה אמה לא היה בה שיעור כרמלית, שלא היתה עמוקה עשרה טפחים או לא היתה רחבה ארבעה טפחים, ולפיכך היא בטלה לרשות שהיא עוברת בה. כשהיא עוברת ברשות הרבים, היא חלק

מרשות הרבים, וכשהיא ברשות היחיד, היא חלק מרשות היחיד. ולכן אף על פי שלא היו לה מחיצות בתוכה בכניסה וביציאה, היה מותר למלא ממנה לחצר.

אמת המים העוברת בין החלונות

בברייתא מובאת מחלוקת חכמים ורבן שמעון בן גמליאל בעניין אמת המים העוברת בין הבתים, ובאים בני הבתים למלא ממנה מים דרך חלונות הבתים. ונאמרו בגמרא שלושה אופנים בביאור המחלוקת הזו.

א. נחלקו בשיעור מקום פטור.

לדברי רב דימי, הכל מודים, שאין כרמלית פחותה מרוחב ארבעה טפחים, ולכן כשאמת המים פחותה מהרוחב הזה, לדברי הכל מותר למלא ממנה ישירות לבתים.

וכמו כן לדברי הכל כשאמת המים רחבה ארבעה טפחים, שהיא נחשבת כרמלית, אסור למלא ממנה באופן ישיר, כי אסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד, אבל מותר לטלטל ממנה דרך מקום פטור.

ואף על פי שאסרו חכמים לטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים גם על ידי הנחה בינתיים במקום פטור, דעת רב דימי שדווקא בין רשויות שיש איסור תורה לטלטל ביניהם אסרו חכמים לטלטל ביניהם גם על ידי הנחה בינתיים במקום פטור, אבל בין רשויות שהאיסור לטלטל ביניהם הוא מדברי חכמים כגון בין כרמלית לרשות היחיד לא אסרו חכמים לטלטל ביניהם על ידי הנחה במקום פטור¹.

ולכן כשהיה מקום פטור בין האמה שהיא כרמלית לבין הבית שהיא רשות היחיד, כגון שהיה ביניהם מקום ברוחב שני טפחים, לדברי הכל מותר לבני הבתים לשלשל דלי, ולהניחו שם, ולחזור ולטלטלו משם לאמה למלא מים, ושוב להניחו במקום פטור, ולחזור ולהביאו אליהם משם.

ומחלוקת חכמים ורבן שמעון בן גמליאל, עד כמה יהיו רחבים אגפי האמה, ועדיין יחשבו מקום פטור.

לדעת חכמים, עד שלושה טפחים הם נחשבים מקום פטור, ומותר למלא דרכם. אבל כשהיו רחבים שלושה טפחים, שוב אינם מקום פטור,

ואסור למלא דרכם.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, עד ארבעה טפחים האגפים נחשבים מקום פטור, ומותר למלא דרכם, ורק כשהיו רחבים ארבעה טפחים, שוב אינם מקום פטור ואסור למלא דרכם.

ודווקא במקום הסמוך לרשות מדברי חכמים, כגון כרמלית, דעת חכמים, שכשהיה רחב שלושה טפחים, שוב אינו בטל, ואינו מקום פטור. אבל מקום הסמוך לרשות גמורה מהתורה, מודים חכמים, שעד שיהיו בו ארבעה טפחים, בטל הוא, ונחשב מקום פטור.

ב. נחלקו בשיעור כרמלית.

לדברי זעירי, כשם שבין שתי רשויות שיש איסור תורה לטלטל ביניהם, אסרו חכמים לטלטל ביניהם גם על ידי הנחה במקום פטור, כך אסרו חכמים לטלטל על ידי הנחה במקום פטור, בין שתי רשויות שהאיסור לטלטל ביניהם הוא מדברי חכמים, כגון בין כרמלית לרשות היחיד.

והסוגיה בדף ע"ז בעניין טלטול דרך כותל שבין שתי חצירות שאינו רחב ארבעה טפחים, בה מבואר, שאף שהחשיב רבי יוחנן את הכותל כמקום פטור, אסר לטלטל מצד זה לצד זה על ידי ההנחה על הכותל, הסוגיה ההיא, היא כדברי זעירי.

ולפיכך אם האמה נחשבת כרמלית, הכל מודים שאי אפשר למלא ממנה לבתים, לא באופן ישיר, ולא על ידי הנחה באגפים.

ורק כשלא תהא האמה נחשבת כרמלית, יהא מותר למלא ממנה לבתים, ואפילו בלא הנחה באגפים.

ומחלוקת חכמים ורבן שמעון בן גמליאל היא מהו השיעור שתהא רחבה האמה ותחשב כרמלית.

לדעת חכמים, כשתהא האמה רחבה שלושה טפחים היא נחשבת כרמלית.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אין האמה נחשבת כרמלית עד שתהא רחבה ארבעה טפחים.

וכשאין האמה רחבה כשיעור, אינה נחשבת כרמלית, אף על פי שהיא המשך של האמה שבתחילתה היא רחבה כשיעור, ואין להחשיב את האמה העוברת כאן תחת החלונות כחורי כרמלית, מחמת חיבורה עם תחילת האמה.

- לדברי אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין, הסיבה לכך, כי אין חורים לכרמלית, כלומר לא החמירו חכמים בכרמלית, שיהיו חוריה נחשבים כמותה.

¹ ואם תאמר דלקמן בפרק בתרא משמע דרב דימי אוסר להחליף אפילו ברשויות דרבנן גבי הא דתניא וחכמים אומרים ... ואסור להחליף, ומסיק עלה שמע מינה איתא לדרב דימי. ויש לומר דרב דימי ודאי קסבר דבריייתא דלקמן פליגא אהך דשמעתין, והכי פירושא, איתא לדרב דימי, ועדיפא מדידיה, דאפילו ברשויות דרבנן אוסר להחליף כזעירי דשמעתין. [תוס']

כשהיתה נגיעתם במשקה לרצון הבעלים.

ועל פי זה שנינו, שמי שהשכים קודם היום להביא פסולת תבואה מהשדה, כדי לטמון בה פירות, ועשה זאת בהשכמה, כי רצה להביא את הפסולת בעוד הטל עליה. גילה דעתו שנוח לו בטל זה, ולפיכך הוא מכשיר את פירותיו לקבל טומאה.

אבל אם השכים משום שלא רצה לבטל ממלאכת היום, לא גילה דעתו שחפץ הוא בטל, ולפיכך אינו מכשיר את פירותיו לקבל טומאה.

ואנשי טבריא היו בעלי מלאכה, ולפיכך מן הסתם אם השכימו להביא פסולת לטמון בה פירות, לא מחמת הטל עשו, אלא כדי שלא לבטל ממלאכתם.

ולכן הורה להם רבי חנניא בן עקביא, שיטמנו פירותיהם בפסולת זו, ואינה מכשירה אותם לקבל טומאה.

דף פח

ג. ומסתפגים [=מתנגבים] באלונטית [=במגבת].

שנינו בברייתא, מי שרחץ בבית המרחץ ביום טוב או בשבת, שמותר לרחוץ בה בצונן, מסתפג באלונטית, ואין לאסור זאת מחשש שמא יסחוט. וכן הורה רבי חנניא בן עקביא לאנשי טבריא.

ולדעת תנא קמא בברייתא, לאחר שנסתפג בה, יניחנה בחלון, אבל לא ימסרנה לאוליירים [=בלנים], מפני שחשודים הם על הסחיטה.

ולדעת רבי שמעון, רשאי אף להביאה בידו לתוך ביתו, ואין לחוש שמא בתוך כך ישכח ויסחוט.

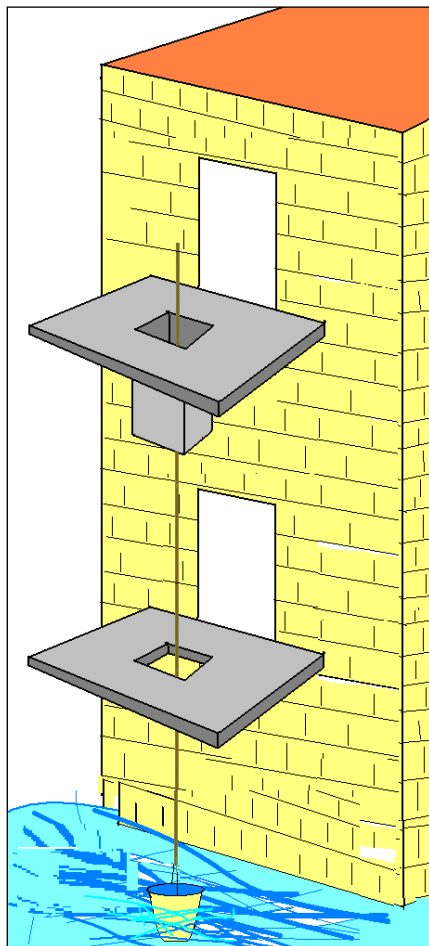
לשפוך מים מהגזזטרא

נתבאר, שעל ידי מחיצה תלויה שעושים סביב נקב הגזזטרא, מותר למלא מים מתחתיה. ולהלן יתבאר בעזה"י, האם מותר כמו כן לשפוך מים מהגזזטרא למטה.

ללשון ראשון, דעת רבה בר רב הונא, שמה שהתירו חכמים על ידי המחיצות שסביב הנקב, הוא רק למלא מים דרך הנקב, אבל לא התירו לשפוך מים דרך הנקב, כי לאחר שהמים נשפכים הם יוצאים מחוץ למקום שתחת המחיצות.

ואין זה דומה לדין עוקה, שיתבאר בעזה"י להלן, שבחצר שאין בה ארבע אמות, אם עשו לה גומה מחזקת סאתים, מותר לשפוך בתוכה מים, אף על פי שנתמלאה הגומה מבעוד יום, והמים יוצאים חוצה לה לרשות הרבים.

והסיבה לכך, כי הגומה ראויה לקבל את כל

קולא שהקלו בימה של טבריא

דינו של חנניא בו עקביא, שאמר, שבימה של טבריא הקלו, שכשיש בגזזטרא שיעור כדי לקפלה למחיצות, ממלאים ממנה, אף על פי שבפועל אין לה מחיצות, כבר נתבאר לעיל בדף זה.

וחכמים חולקים עליו, ואומרים, שכל הימים שווים, ואין ממלאים מהם לגזזטרא שעליהם, אלא כשעשו לה מחיצות בפועל.

שלשה דברים התיר רבי

חנניא בן עקביא לאנשי טבריא

א. ממלאים מים מגזזטרא בשבת.

כלומר, כשיש בגזזטרא שיעור ארבע אמות על ארבע אמות, כדי לכופפה לעשות ממנה מחיצות סביב הנקב, ממלאים ממנה, אף על פי שבפועל אין לה מחיצות, כפי שנתבאר לעיל.

ב. טומנים פירותיהם בעצה [=פסולת קטנית].

כלל בדינו, שאוכלים מקבלים טומאה רק אם הוכשרו תחילה, על ידי שנגעו באחד משבעת המשקים המכשירים [שהטל אחד מהם], וזאת

- ולדברי רב אשי, באמת יש אופנים שחורי כרמלית נחשבים ככרמלית, כשהם סמוכים לה, כגון חור של כותל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, אבל חלק האמה הזה, הנמשך למרחוק, ומתרחק הרבה מתחילתה הרחבה, אינו נחשב כחורי כרמלית.

ג. נחלקו בשיעור לבד.

לדברי רבינא, חכמים ורבן שמעון בן גמליאל נחלקו לעניין אמת מים, שמצד עצמה ודאי יש בה שיעור כרמלית, ובאים להתירה למלא ממנה מים בחצר, על ידי עשיית מחיצה בתוכה בכניסתה לחצר וביציאתה ממנה, וכגון שלא עשו מכל צד מחיצה שלימה, אלא עשו מחיצה שהיא חצויה באמצעה, כדי שיזרמו המים בין חלקי המחיצה. ובוזה נחלקו.

לדעת חכמים, יכול להניח רווח בין חלקי המחיצה עד שלושה טפחים, [ולא עד בכלל], כי עד השיעור הזה הרווח נחשב כסתום, כי כך נאמרה הלכה למשה מסיני, שכל פחות משלושה טפחים נחשב לבד. אבל אם היה הרווח שלושה טפחים או יותר, אין כאן מחיצה ואסור למלא מהאמה.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, יכול להניח רווח בין חלקי המחיצה עד ארבעה טפחים, [ולא עד בכלל], כי עד השיעור הזה הרווח נחשב כסתום, כי כך נאמרה הלכה למשה מסיני, שכל פחות מארבעה טפחים נחשב לבד, אבל אם היה הרווח ארבעה טפחים או יותר, אין כאן מחיצה, ואסור למלא מהאמה.

גזזטרא שהיא למעלה מן המים

דין גזזטרא שהיא למעלה מן המים, **מבואר לעיל בדף פ"ד, אלא שכאן הוסיף רש"י פרט מסוים שלא הזכירו לעיל, והוא, שאת המחיצה שעושים בגזזטרא כדי למלא מים דרך הנקב, ניתן לעשות גם סביב כל הגזזטרא, ולאו דוקא סביב הנקב בלבד.**

שתי גזזטראות זו למעלה מזו

דין שתי גזזטראות זו למעלה מזו, ועשו נקב לעליונה בלבד, **מבואר לעיל בדף פ"ד.**

ומתוך פירוש רש"י כאן משמע, שיש אופן נוסף שלא נזכר שם, והוא, כשהיו שתי הגזזטראות זו על זו, ובשתייהן נקב, ומכוונים הנקבים זה על זה, שדי בכך שיעשו מחיצה לנקב העליון, ומעתה כשעירבו יחד, מותר למלא בשתי הגזזטראות, אף על פי שרק לנקב העליונה עשו מחיצה.

אבל בימות הגשמים, שופך בחצירו מים כמה שירצה, ואינו נמנע אף על פי שהמים יוצאים אחר כך לרשות הרבים.

והטעם לכך, כי דווקא בימות החמה נוח לאדם שיצאו המים מחצירו, כדי שלא תהא מטונפת מהמים, ולכן לא ישפוך בחצירו כדי שלא יבוא לשפוך חוצה לה לרשות הרבים, אבל בימות הגשמים, שבלאו הכי חצירו מטונפת ועומדת, אין לו עניין ביציאת המים מחצירו, ואין לחוש שישפוך בחוץ.

וגם אין לחוש לכך, שהרואים את המים יוצאים, ילמדו ממנו שמותר לשפוך ישירות לרשות הרבים שהרי בימות הגשמים כל הזמן מקלחים מים מהחצירות ולא ידעו שאלו מים שהוא שפך.

ורב נחמן היה סבור, שלעולם בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, כדי שיהא מותר לשפוך בחצר קטנה מים בלא הגבלה, צריך שיעשו בה גומה מחזקת סאתים מים.

והחילוק בין ימות החמה לימות הגשמים הוא, כשעשו בחצר גומה פחות מסאתים, שבזה, בימות החמה לא ישפוך בחצירו מים כלל, שמא ישפוך יותר ממה שהגומה מחזקת. ובימות הגשמים רשאי לשפוך כפי מה שהגומה מחזקת, ולא חששו שמא ישפוך יותר, כי גם אם ישפוך יותר, אין כאן קלקול גדול. שכן בימות הגשמים אין לחוש שיתכוון לשפוך לחוץ להציל חצירו מטינוף, שהרי היא מטונפת ועומדת, ואין לחוש שהרואים ילמדו ממנו לשפוך לחוץ, כי לא ידעו שאלו מים ששפך, אלא מי קילוח גשמים.

הגומה ששופכים לה מים

נתבאר שחצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אין שופכים לה מים, אלא אם כן עשו בה גומה מחזקת סאתים, כדי לקבל בה את כל המים הנשפכים בשבת.

ויכולים לעשות גומה זו בחצר עצמה, ובאופן הזה ניתן לעשותה גם מגולה.

וכמו כן יכולים לעשות את הגומה מחוץ לחצר, אלא שבאופן הזה, יש לכסות את הגומה בנסרים, כדי שיהא תוכה מקום פטור, ונמצא ששופך מהחצר למקום פטור, ולא לרשות הרבים.

עוד מבואר בברייתא, שכל דבר שראוי לקבל בו מים בשיעור סאתים, מועיל כגומה, ובכלל זה גיסטרא [=כלי חרס שנשדק, ונתנהו שם לקבל

אמות, מותר לו לשפוך מימיו בחצירו בשבת, אף על פי שאין בה מקום מיוחד לקבל את המים.

וכשהחצר אינה גדולה כל כך, אסור לו לשפוך מימיו בחצירו, כי הם יוצאים חוצה לה לרשות הרבים, והרי זה דומה למוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

וכדי שיוכל לשפוך מימיו בחצירו, עליו לעשות בה גומה, שהיא מחזקת סאתים, שהוא שיעור המים שבני אדם מסתפקים בשבת, ובה יכנסו המים ששופך.

ונאמרו שני טעמים לשיעור ארבע אמות הנ"ל.

א. דעת חכמים.

חצר שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות, חצר חשובה היא, שראויה לזילוף, [=שמפוררים בה את המים כדי להרביץ את עפרה שלא יעלה אבק], **ולפיכך מי שיש לו חצר כזו, מזלף את מימיו, ואינו מתכוון לשופכם לחוץ.**

ומעתה, אפילו אם יצאו לחוץ, מאחר שלא נתכוון לכך, אין בכך כלום.

ודווקא חצר מרובעת שיש בה כשיעור הזה, חשובה וראויה לזילוף, אבל כשאינה מרובעת, אף על פי שיש בה כשיעור הזה, כגון שיש בה שמונה אמות על שתי אמות, אינה חשובה, ואינה ראויה לזילוף, ודינה כחצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, שאין שופכים בה מים, אלא אם כן יש בה גומה מחזקת סאתים.

ולדברי רבה זו דעת תנא קמא במשנתנו.

ב. דעת רבי אליעזר בן יעקב.

קרקע של ארבע אמות על ארבע אמות, ראויה לספוג סאתים מים כפי השיעור שבני אדם מסתפקים בהם בשבת אחת, ולפיכך, כשיש בחצר שיעור כזה, בין בריבוע, בין באופן אחר, מותר לשפוך בו את המים, ואין לחוש שיצאו לחוץ, כי יבלעו במקומם.

אבל כשאין בחצר קרקע כשיעור הזה, כששופך בה את המים, הרי הוא כשופכם לחוץ, כי יודע שלא יספגו במקומם, ולכן לא ישפוך, אלא אם כן יש לו גומה מחזקת סאתים לקבל את המים.

ולדברי רבי זירא זו דעת תנא קמא במשנתנו.

ולפירוש רש"י, מתוך הברייתא משמע, שכל המבואר עד עתה אמור דווקא בימות החמה, כלומר דווקא בימות החמה אסור לשפוך מים לחצר קטנה שאין בה גומה.

המים הנשפכים בחצר, ואם כן כששופך את המים, על דעת כן שופך אותם, שיכנסו בגומה ולא שיצאו לרשות הרבים¹. מה שאין כן זה השופך מהגוזזטרא יודע שיצאו המים ממקום המחיצות.

וללשון שני, דעת רבה בר רב הונא, שכשם שהתירו חכמים למלא מים בגוזזטרא על ידי המחיצות שסביב הנקב, כך התירו לשפוך מים דרך הנקב, כי אין לו שום כוונה ורצון שיצאו המים מחוץ למקום המחיצות.

ואין זה דומה לדין חצר שאין בה ארבע אמות, שאם אין בה גומה של סאתים, אסור לשפוך לה מים, משום שהם יוצאים החוצה.

והסיבה לכך, כי זה ששופך בחצירו, רוצה שיצאו המים לרשות הרבים, שלא תהא חצירו מטונפת.

דברי רב הונא אמר רב בעניין החילוק בין שתי גוזזטראות המופלגות זו מזו במשך הכותל, לבין אלו הסמוכות, נתבאר לעיל בדף פ"ד.

יש גזל בשבת וחורבה מחזיר לבעלים

הרגיל להשתמש בימות החול בחורבתו של חבירו, לא נעשית בכך שלו. ולפיכך, מאחר שאינה רשות שלו, אף על פי שחבירו אינו משתמש תדיר באותה רשות, עדיין היא נחשבת רשות חבירו, ואם לא עירב עם חבירו, אסור הוא באותה חורבה בשבת.

ומאחר שלמדנו שדיני רשויות של שבת אינן נקבעות לפי הרגל תשמיש, אלא לפי מי שהן שייכות לו באמת, מה ששינו, שכשיש שתי גוזזטראות זו מעל זו, ועשו מחיצה רק לעליונה, שתייהן אסורות למלא דרכה עד שיערבו יחד, אין זה אלא כשהיו המחיצות של שתייהן, שעשו אותן בשותפות. אבל אם היו המחיצות של העליונה, אין התחתונה אוסרת עליה, אף על פי שרגילה למלא בחול דרך נקב העליונה.

ובאופן הזה, אם עשו מחיצה גם לתחתונה, גילו דעתם שמסתלקים אלו מאלו, שלא לאסור אלו על אלו. ולפיכך, אף על פי שעשו הכל בשותפות, אינם אוסרים אלו על אלו מלמלא כל אחת משלה בשבת, אף על פי שלא עירבו יחד.

לשפוך מים לחצר

מי שיש לו חצר גדולה ארבע אמות על ארבע

¹ ואי נפקי לבר, לאו מחשבתו להכי הוא, ולא נתקיימה מחשבתו, ושרי, דאפילו איכוון, איסור ממש ליכא, דהא ברשות היחיד שפך. [רש"י].

כמה שירצו, ולכן יש בה שיעור היתר עבור כולם.

ולפיכך כשעירבו בני הדיוטאות יחד, כולם מותרים לשפוך מים בחצר.

ומעיקר הדין, גם כשלא עירבו יחד, אף שאסורים להוריד את המים בכלים עד הגומה, כי בכך מטלטלים הם בחצר שאינה מעורבת, מכל מקום מותרים כולם לשפוך מים בעליות שלהם, ואין לאסור זאת אף על פי שממש ירדו המים לחצר, כי יש בחצר גומה כשיעור.

אלא שכשלא עירבו, אסור חכמים על אלו שאין הגומה שלהם לשפוך מים בעליות כדי שירדו מעצמם לחצר, כי מאחר שהגומה רחוקה מהם, חששו שמא יוליכו את המים עד הגומה בכלים, ולא ישפכו אותם בעליה, ודבר זה אסור לעשות, כי מאחר שלא עירבו, אסורים לטלטל בחצר.

אבל אלה שהגומה שלהם, מותרים, ואין לחוש שמא יוליכו את המים בכלים עד הגומה, ובכך יטלטלו בחצר שאינה מעורבת, כי מאחר שהם עשו את הגומה, הגומה היא אצלם וסמוכה להם, ואינם צריכים להוליך את המים אליה, אלא שופכים את המים בעלייתם והמים נשפכים ממנה מיד לגומה.

סליק פרק כיצד משתתפין בתחומין

כשאנו שופך בפי הביב ממש, אינם יוצאים בכח.

ג. דעת חנניא.

חנניא מחמיר על דברי חכמים, ואומר, שבגג אסור לשפוך מים על מנת שירדו לביב, כי הגג אינו סופג את המים³, וכל המים נכנסים לביב, והרי זה כשופך לפי הביב.

ורק בחצר מותר לשפוך, אף על פי שממנה יוצאים המים לביב, כי בחצר נספגים המים, וכששופך בה, אינו דומה לשופך בפי הביב ממש.

חילוק בין ימות החמה לימות הגשמים

כל המבואר עד עתה אמור דווקא בימות החמה, כלומר דווקא בימות החמה אסור לשפוך מים לביב כל אחד כפי דעתו.

אבל בימות הגשמים, שופך בביב מים כמה שירצה, ואינו נמנע אף על פי שהמים יוצאים אחר כך לרשות הרבים.

והטעם לכך, כי דווקא בימות החמה יש לאסור זאת מחמת המים היוצאים מהביב, שמא אלו שיראו את המים יוצאים, ילמדו ממנו שמותר לשפוך ישירות לרשות הרבים, אבל בימות הגשמים שבלאו הכי כל הזמן מקלחים מים מהצינורות, לא ידעו שאלו מים שהוא שפך, ולא יטעו ללמוד שמותר לשפוך לרשות הרבים.

שתי דיוטאות שלפניהם עוקה

שתי עליות זו כנגד זו, וחצר פחותה מארבע אמות לפניהם, בני דיוטא אחת עשו גומה בחצר, לקבל בה מימיהם, ובני הדיוטא האחרת, לא עשו עוקה.

מתחילה אמרו, שבין אם עירבו בני שתי העליות בחצר, ובין אם לא עירבו, רק אלו שעשו את הגומה מותרים לשפוך לחצר מים, ואלו שכנגדם אסורים, כי יש כאן רק גומה אחת והיא מספיקה רק לאלו שעשו אותה.

ודחו זאת, כי באמת, מאחר שיש בחצר זו גומה המקבלת סאתים, מעתה מותר לשפוך בה מים

המים, בריכה [=חרץ רחב, כעין ביבר שעושים לדגים], ועריבה [=ספינה קטנה].

חצר ואכסדרה מצטרפים לארבע אמות

חצר המגולה שאין בה בפני עצמה שיעור ארבע אמות, וסמוך לה אכסדרה [מעין גג בלא דפנות], ובשניהם יחד יש שיעור ארבע אמות, הרי אלו מצטרפים, ומותר לשפוך שם מימיו בלא גומה.

- לדעת חכמים, כן הדין כשיחד הם ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות.

- ולדעת רבי אליעזר בן יעקב, כן הדין כשהשיעור הוא כך, אף כשאינו בריבוע.

לשפוך מים לביב היוצא לרשות הרבים

ביב הוא חריץ, כמין מרזב, שנותנים בו מים, והם מקלחים בו, ויוצאים לרשות הרבים, וכשהוא מכוסה תוכו נחשב מקום פטור, ונחלקו חכמים אם מותר לשפוך לתוכו מים בשבת [בימות החמה].

א. דעת רבי אליעזר בן יעקב.

אם יש בחרץ עצמו שיעור מספיק, שיכולים להיבלע בו המים ששופך, והוא שיהא החרץ ארוך ארבע אמות¹, מותר לשפוך בו מים, אף על פי שסופו פתוח לרשות הרבים, כי המים נבלעים בחרץ, ואינם יוצאים ממנו לרשות הרבים².

ב. דעת חכמים.

בפי החרץ ממש, אסור לשפוך מים, גם כשהחרץ ארוך מאוד, ויש בו שיעור מספיק שיכולים להיבלע בו המים. והסיבה לכך, כי כששופך את המים בפי החרץ, הם יוצאים בכח, והרואה אותם יוצאים מהחרץ ברשות הרבים, סבור ששפך אותם בתוך החרץ סמוך ליציאתם, וכוונתו היתה לכך שיצאו, ויטעה לומר, שמותר לשפוך את המים אף באופן שודאי יצאו, ורוצה בכך.

ודווקא בפי החרץ לא ישפוך את המים, אבל רשאי לשפוך מים בגג או בחצירו, אף על פי שידע שממש ירדו לביב ויצאו לרשות הרבים, כי

¹ פירש בקונטרס, בארבע אמות קים ליה שיש שיעור ליבלע סאתים מים שעשו להסתפק בכל יום, והיינו טעמא דקאמר בגמרא גבי חצר, ארבע אמות תימי. ולפירושו נראה, דאיירי בביב שיש לו ארבע על ארבע, דפחות מכאן לא תימי, כמו גבי חצר, כדפירש רש"י בגמרא, דאיזו שיעור ניתן לרחבו. ולרבינו שמואל נראה, טעמא דקמיתר ביב, משום חדא, וכיון דקמור הוא ארבע אמות ברשות הרבים, הרואה מים יוצאין מן הביב, אינו סבור שיוצאין מן החצר, כיון שרחוק מן החצר ארבע אמות... ולפירוש רבינו שמואל, סילון שקמור ארבע אמות ברשות הרבים, שופכין לו מים בשבת, דקיימא לן משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. אבל לפירוש הקונטרס דהטעם משום דמיבלעי, אסור, דבשל עץ לא מיבלעי. ומיהו אומר ר"י, דאפילו עשוי כעין רצפה של אבנים, מיבלעי, ושרי. [תוס'].

² ואפילו לא נבלעו בו כגון שהיו בו מים מבעוד יום, כיון דרוב ימות השנה עשוי ליבלע, הכי נמי כי נפקי לבראי לאו להכי איכוון, וכיון דלא נתקיימה מחשבתו, שרי, דאפילו מתכוין לאו איסורא דאורייתא איכא הכא, דהא לאו ברשות הרבים זריק לחו איהו גופיה, אלא מאיליהו יוצאין, הלכך כי לא מיכוין, שרי לכתחלה. [רש"י].

³ גנין שלהן לא היו משופעין, אלא חלקין כעין עליות שלנו, וטחין אותו בטיח מעזיבה, וחוקקין צנורות לקלח גשמים, ושופכין השופכין שם. [רש"י].

פרק תשיעי כל גגות

דף פט

רשויות שמותר לטלטל מזו לזו בלא עירוב

כבר נתבאר מספר פעמים, שאף שמדין תורה מותר לטלטל מרשות היחיד אחת לרשות היחיד אחרת, חששו חכמים, שאם יטלטלו מרשות יחיד זו לרשות יחיד זו, יבואו לטלטל גם מרשות היחיד לרשות הרבים, ובדבר זה יש איסור הוצאה של תורה, ולכן אסרו חכמים לטלטל מרשות יחיד זו לרשות היחיד זו.

והאופן שבו הדבר מותר, על ידי שיערבו או ישתתפו יחד, שבכך כל הרשויות נחשבות רשות אחת משותפת של אותם בעלים, ומאחר שכולה רשות של אותם בעלים, מותר לטלטל בכולה, כטלטול ברשות יחיד אחת.

ולהלן יתבאר בעז"ה האם כן הדין בכל מקום, ולעולם אין מטלטלים מרשות היחיד זו לרשות היחיד זו בלא עירוב. או שיש מקומות שבהם לא החמירו לאסור טלטול מרשות יחיד של זה לרשות יחיד של זה, והדבר מותר אף בלא עירוב. והדברים המבוארים להלן, הם על פי המבואר במשנתנו, ועל פי דברי רב יהודה בדף צ"ו א, ושנינו ברייתא כדבריו.

א. דעת רבי מאיר.

בשני אופנים אסרו חכמים לטלטל מרשות יחיד לרשות יחיד.

(א) כשכל רשות של בעלים אחרים ותשמיש הרשויות תדיר. כגון מבית לבית. ובאופן הזה שאיסור הטלטול הוא מחמת זה שכל רשות של בעלים אחרים, אם יערבו יחד, יחשבו שתי הרשויות של אותם בעלים, ויהיו מותרים לטלטל מרשות זו לרשות זו.

(ב) כשתשמיש הרשויות שונה ואפילו שניה שלו¹, כגון מחצר לקרפף² או מגג לקרפף³. [ובדף צ"א מבואר שמבוי דינו כקרפף], ובאופן הזה לא יועיל עירוב להחיר את הטלטול.

אבל מגג לגג, וכן מחצר לחצר, דרך פתחים שבין החצירות, וכן מקרפף לקרפף⁴, מאחר שבכל האופנים הללו אין תשמיש הרשויות תדיר, והטלטול הוא מרשות לרשות שתשמישם שווה, אפילו אם כל רשות היא של בעלים אחרים, מותר לטלטל מזה לזה בלא עירוב.

ואמנם, מצד דיני טלטול בין רשויות היחיד, היה מותר לטלטל אף מגג לחצר, כי תשמישם שווה, ואינו תדיר.

אלא שלדעת רבי מאיר, אסרו חכמים לטלטל אפילו באותה רשות, ממקום נמוך שבה למקום גבוה וקבוע שבה, כגון לטלטל מהחצר אל תל או עמוד העומדים בחצר, כשהפרש ביניהם עשרה טפחים.

והסיבה לכך, כדי שלא יטעו לטלטל כן גם ברשות הרבים, מרשות הרבים לעמוד גבוה עשרה שבה שהוא רשות היחיד, כפי שיתבאר בעז"ה להלן.

ומחמת האיסור הזה, אין לטלטל מגג לחצר, בין אם שניהם שלו, ובין אם האחד של זה והאחד של זה, כי הגג גבוה מהחצר עשרה טפחים.

וכן הדין כשיש הפרש של עשרה טפחים בין שני גגות, שמחמת הגזרה הזו, אסור לטלטל מגג זה לגג זה.

וכן הדין כשמטלטל מחצר לחצר, והכותל שביניהם רחב ארבעה טפחים, יטלטל דרך הפתח בלבד, ולא מעל גבי הכותל.

ב. דעת חכמים.

חכמים מחמירים על רבי מאיר בדבר אחד, ומקילים ממנו בדבר אחד.

הדבר שחכמים מחמירים בו, שלדעת חכמים, כשם שאסרו לטלטל מביתו של זה לביתו של זה, כי כל רשות של בעלים אחרים, ותשמיש הרשויות תדיר, כך אסרו לטלטל מגגו של זה לגגו של זה, אף על פי שאין תשמיש הרשויות תדיר.

והסיבה לכך, כי חילוק הרשויות של הבתים למטה, גורם לחילוק רשויות הגגות למעלה, ואין מטלטלים מגג זה לגג זה עד שיערבו יחד.

והדבר שחכמים מקילים בו, שלדעת חכמים, לא גזרו לאסור את הטלטול באותה רשות, ממקום גבוה עשרה טפחים למקום נמוך ממנו עשרה

טפחים, ולכן מאחר שהגג והחצר תשמישם שווה, מותר לטלטל מגג לחצר.

ובלבד שיהא הגג יחידי, או שהיו שני גגות יחד, ועירבו⁵. אבל היו שני גגות יחד, ולא עירבו, בגגות אסור לטלטל, וממילא אסור לטלטל מהגגות לחצר.

וכן אם עירבו שני גגות יחד, מותר לטלטל מזה לזה, אף על פי שהאחד גבוה מחבירו עשרה טפחים.

אבל מגג או חצר לקרפף, מודים חכמים שאסור לטלטל, כי גג וחצר אין תשמישם שווה לתשמיש הקרפף.

ובדף צ' נסתפקו, מה הדין מגג שבין הגגות לגג אכסדרה או לחורבה, ושם מבואר בעז"ה.

ג. דעת רבי שמעון.

רבי שמעון מקיל הן כדברי חכמים, שלא גזרו לאסור טלטול מחמת שינוי גובה עשרה טפחים, והן כדעת רבי מאיר, שהגגות אינם חלוקים זה מזה מחמת חילוק הבתים שתחתיהם.

ועוד מוסיף רבי שמעון ומיקל דבר נוסף, שלדעתו לא אסרו חכמים לטלטל בין רשויות יחיד, אלא מחמת הטעם הראשון, כלומר שכל רשות של בעלים אחרים, ותשמיש הרשויות שווה, ואין בכלל זה אלא איסור טלטול מבית לבית עד שיערבו⁶.

אבל כשאין תשמיש הרשויות תדיר, מותר לטלטל מזה לזה, אף על פי שאין תשמישם שווה.

ולכן לדעתו כל הגגות והחצירות והקרפיפות נחשבים רשות אחת, ומותר לטלטל מזה לזה, בין כשכולם של אותם בעלים, ובין כשכל אחד של בעלים אחרים.

ולדברי רב, [המובאים בגמרא בדף צ"א], הלכה כרבי שמעון.

חילוק בין כלים ששבתו

בבית לכלים ששבתו בחצר

כל המבואר עד עתה, שמותר לטלטל מרשות של זה לרשות של זה בלא עירוב, לדעת רבי מאיר, מגג

¹ בחלוק תשמיש ושינוי שם הרשות קפיד. [לשון רש"י בדף צ"א].

² דלא דמו לחצירות, דחצירות רשות שותפות, וקרפף רשות היחיד. [רש"י].

³ אף כשאין יתירים על בית סאתים קאמר. [רש"י בדף צ"א].

⁴ אם יש יותר מבית סאתים, מטלטלים מזה לזה תוך ארבע, [כלומר שתיים בזה ושתיים בזה], ואי של בית סאתים, מטלטלין מזה לזה טלטול גמור. [רש"י].

⁵ ואשמעינן, אף על גב דגג לרבנן רשות מיוחדת, וחצר הוא רשות שותפות, מטלטלין, דלא גזור רבנן מרשות היחיד לרשות שותפין אלא בבתיים, כגון מבית לחצר. [רש"י בדף צ"א].

⁶ ולית ליה לרבי שמעון עירובי חצירות, אלא משום היתר כלי הבית. [רש"י].

אם אומרים גוד אסיק במחיצות שאין ניכרות.
ולדברי רב יוסף, לא נחלקו רב ושמואל בדבר זה,
ולדברי שניהם אין אומרים גוד אסיק במחיצות
שאינן ניכרות, ולדברי הכל, כשהגגות של הבתים
מחוברים יחד, אין מטלטלים לא בזה ולא בזה,
אלא בארבע אמות.

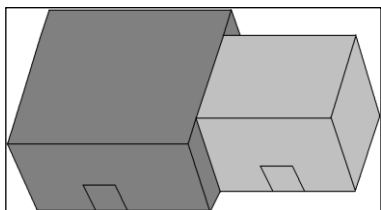
גג גדול הסמוך לקטן

על פי המבואר בתחילת הסוגיה, דעת שמואל,
שאומרים גוד אסיק גם במחיצות שאין ניכרות,
וכן למדו התלמידים לפני רב יוסף.

וכשרב יוסף שמע את הדברים הללו, אמר, שאין
הדבר כן, ולא אמר שמואל גוד אסיק במחיצות
שאינן ניכרות.

ואביי היה סבור, שבאמת אמר שמואל את
הדברים הללו, והסיבה לכך שרב יוסף לא קיבל
זאת, כי רב יוסף חלה ושכח תלמודו, ולפיכך בא
אביי להזכיר לרב יוסף, שכן משמע מדברים
שלימד רב יוסף עצמו על המשנה הנזכרת להלן
בדף צ"ב.

שבמשנה הזו מבואר, שכשיש גג גדול סמוך לגג
קטן, בגג הגדול מותר לטלטל בכולו, ובגג הקטן
אסור.

ולכאורה הכוונה לגגות שאין מוקפות מחיצות
למעלה, אלא שיש לך לומר בכל מחיצות הבתים
שמסביב גוד אסיק, ונעשו שני הגגות מוקפים
מחיצות סביב סביב, חוץ ממקום חיבורם, שבו
אין מחיצות ניכרות לומר בהן גוד אסיק.

וכשהבתים אינם מחוברים זה לזה, ויש מעט
אור ביניהם³, כך שמחיצות הבתים ניכרות
לעומדים על הגג כשמסתכלים כלפי מטה⁴, לדברי
הכל יש לך לומר במחיצות הבתים גוד אסיק,
כלומר משוך והעלה, ובכך יש להחשיב את הגג
כאילו הוא עצמו מוקף מחיצות.

כמו עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה,
שהוא נחשב רשות היחיד מהטעם הזה.

ומאחר שכל גג מוקף מחיצות, לדברי הכל מותר
לטלטל בכל הגג, כדין כל רשות היחיד המוקפת
מחיצות, שמותר לטלטל בה בכולה.

וכשהגגות של שני הבתים מחוברים יחד,
ומכסים את המחיצות שבין הבתים⁵, נחלקו רב
ושמואל אם מותר לטלטל על הגג⁶.

לדעת רב [שמבואר בברייתא בדף צ"א כדבריו],
מאחר שאין המחיצות ניכרות, אין לומר בהן גוד
אסיק, ונמצא שהגגות הללו אינם מוקפים שום
מחיצה⁷.

ומאחר שכל גג רשות של אדם אחר, הרי אלו שתי
רשויות שלא עירבו יחד, הפרוצות זה לזה, וכלל
בידינו, ששתי רשויות שלא עירבו שנפרצו זה
לזה, הרי אלו אוסרים על אלו מלטלטל.

ולפיכך אין היתר לטלטל בגגות הללו, אלא ארבע
אמות כדין כרמלית.

ומגג לגג אסור לטלטל אפילו פחות מארבע
אמות, כי כל גג רשות לעצמו.

ולדעת שמואל, אף על פי שאין המחיצות ניכרות,
מאחר שיש כאן מחיצות, יש לומר בהן גוד
אסיק, ונמצא שהגגות הללו נחשבים כמוקפים
מחיצות, ומותר לטלטל בכל אחד מהגגות בכולו,
כדין כל רשות היחיד המוקפת מחיצות, שמותר
לטלטל בה בכולה.

אבל מגג לגג אסור לטלטל כי כל גג רשות לעצמו.

כן מבואר מתחילת הסוגיה, שנחלקו רב ושמואל

לגג, ומחצר לחצר, ומקרפף לקרפף. ולדעת חכמים אף
מגג לחצר. ולדעת רבי שמעון, גגות חצירות וקרפיפות,
אין זה אלא לעניין הכלים שהיו בכניסת שבת
באותה הרשות.

אבל אם בכניסת שבת היו הכלים בבית,
והוציאום לחצר על ידי שעשו בה עירוב, הכלים
הללו נחשבים כלי הבית, ואין מטלטלים אותם
לאחר מכן לחצר אחרת שלא עירבה עם זו.

מקום גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות היחיד

לדברי רב יצחק בר אבדימי, דעת רבי מאיר, שכל
מקום שיש חלוק רשויות ברשות היחיד, כגון
שיש בחצר¹ מקום אחד גבוה עשרה טפחים
משאר החצר ורחב ארבעה, או מקום נמוך עשרה
טפחים משאר החצר ורחב ארבעה, אף על פי
שהכל רשות היחיד אחת, ומן התורה מותר
לטלטל מזה לזה, גזרת חכמים היא, שלא
יטלטלו מזה לזה, שמא יבואו לטלטל כן גם
ברשות הרבים, ובכך יבואו לידי איסור תורה.
שכן מקום גבוה עשרה או נמוך עשרה ברשות
הרבים, והוא רחב ארבעה, הוא רשות היחיד,
והמטלטל ממנו לרשות הרבים חייב².

ולדברי אביי, גם רבי מאיר לא אסר לטלטל
למקום הגבוה ברשות היחיד, אלא כשהדבר
הגבוה הוא דבר קבוע, כגון עמוד ואמת הריחים.
אבל אם היתה בחצר מכתשת או גיגית גבוהים
עשרה טפחים, מודה רבי מאיר שמותר לטלטל
אליהם מהחצר.

טלטול על גג שסמוך לגג

אחר ולא עירבו [לדעת חכמים]

נתבאר, שלדעת חכמים, כשם שאין מטלטלים
מבית לבית שלא עירבו יחד, כך אין מטלטלים
מגג לגג כשלא עירבו הבתים יחד.

¹ לכאורה פשוט שדווקא בחצר הדין כן שהיא מקום פתוח הדומה לרשות הרבים אבל בתוך הבית מותר לטלטל גם למקום גבוה עשרה טפחים שבתוך הבית.

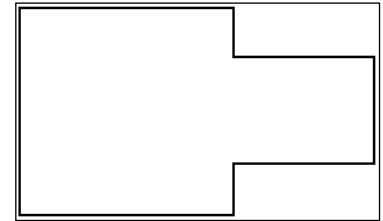
² אף על גב דקיימא לך כרבי מאיר בגזירותיו, אפילו במקום רבים ... הכא אומר ר"י דאין הלכה כרבי מאיר דפסקינן לקמן הלכה כרבי שמעון דאמר כולן רשות אחת הן וכולן שבין שתי חצירות דאסרינן הכא לרבי מאיר שרי רבי יוחנן ... [תוס'].

³ יל"ע אם כל פחות משלושה לבד הוא, וכמי שאין ביניהם אור. או שלעניין זה, אפילו אם מצד הדין האור נחשב כסתום, מאחר שבפועל המחיצות ניכרות, יש לומר כאן גוד אסיק. וכן מסתבר.
⁴ כן פירש רש"י, שהמחיצות ניכרות לעומדים על הגג. ויל"ע בדבר.

⁵ כשהבתים מחוברים, דאין מחיצות הבתים ניכרות, כדפירש בקונטרס. ונראה שהוא הדין אם הגג בולט חוץ למחיצות הבית, דחשיב נמי מחיצות שאין ניכרות. [תוס'].

⁶ (א) אף על גב דרב ושמואל פסקי לקמן כרבי שמעון, הכא אליבא דרבנן פליגי, ולא סברי להו. (ב) א"נ פלוגתייהו נפקא מינה נמי לרבי שמעון, לכלים ששבתו בבית, ואף על גב דגבי כלים ששבתו בגג הוי נפרץ במילואו למקום המותר לו, מכל מקום חשיב שפיר נפרץ במילואו למקום האסור לכלים ששבתו בתוך הבית ... (ג) א"נ נפקא מינה כשהגגין יחד יתירים מבית סאתים, דאי לא אמר גוד אסיק, אסור, כדאמרין לקמן. [תוס'].

⁷ ואומר ר"י, דגגין שלנו שבולטין ראשיהן לרשות הרבים ועידי ... בשיפוע ... הוי כרמלית, דלא מינכרא מחיצתא, וליכא למימר גוד אסיק [במחיצות שתחת התקרה], ופי תקרה נמי לא אמרינן, כיון דעבידי כי ארוזילא ... והואיל וכן, כל הגג אסור, כי כל הגג נפרץ במילואו לכרמלית, לאותה בליטה הבולטת לרשות הרבים ... מיהו בירושלמי משמע דלא חשיב כרמלית, והכי איתא אמר רבי יוחנן, זיזין וכתלים שהיו גבוהים עשרה ורחבין ארבעה מותרין כאן וכאן, ובלבד שלא יחלפו, משמע דחשיב להו מקום פטור, מדשרי לבני רשות הרבים ורשות היחיד, וכתלים דקאמר התם נראה דהיינו אבנים הבולטין מן הכותל, דאילו כותל גבוה עשרה ורחב ארבעה הוי ודאי רשות היחיד, והא דנקט רחב ארבעה לרבותא, דאפילו הכי הוי מקום פטור, וכל שכן אם אינם רחבים ארבעה ... [תוס'].

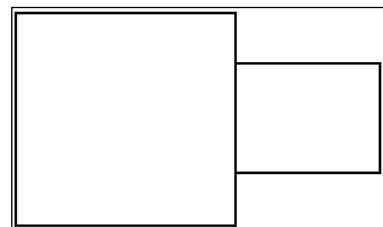

ומאחר שכן הוא, בגג הגדול מותר לטלטל בכולו, כי הוא נחשב מוקף מחיצות מארבעה צדדים, ואף על פי שבמקום החיבור בין הגגות אין מחיצה, מכל מקום מאחר שהגג הגדול עודף על הגג הקטן, יש לו מחיצות במקום העודף על החיבור בין הגגות, ובכך נעשה מקום החיבור שבין הגגות כפתח, ואינו מבטל את המחיצה הרביעית. ולכן מותר לטלטל בגג הגדול כולו, כבמקום מוקף מחיצות.

אבל הגג הקטן, מאחר שבאותו צד שהוא מחובר עם הגג הגדול, הוא מחובר בכל הצד בלא עודף מכאן ומכאן, נמצא שבאותו צד אין לו מחיצות כלל. וכל שהוא פרוץ לגמרי מצד אחד, והפרצה הזו למקום שאסור לטלטל עמו, נאסר כולו בטלטול.

ולדברי אביי, על המשנה הזו, אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל, שמה שאמרו שמקום החיבור שבין שני הגגות אינו נחשב כמחיצה, ולכן אסור לטלטל בגג הקטן כי הוא נחשב פרוץ מאותה רוח, אין זה אלא כשדרים בני אדם על הגגות, ומשתמשים בהם תדיר, ועוברים מכאן לכאן, ולכן אין לומר במחיצה שבין הבתים, תחת מקום חיבור הגגות, גוד אסיק להיות מחיצה בין הגגות למעלה, שמחיצה הנדרסת היא.

אבל כשאין דרים על הגגות, ולא רגילים לעבור מזה לזה, המחיצה שבין הבתים, אף על פי שהיא תחת מקום חיבור הגגות ואינה ניכרת, יש לומר בה גוד אסיק, להיות מחיצה בין הגגות למעלה, ושני הגגות נחשבים מוקפים ארבע מחיצות שלימות, ומותר לטלטל בשניהם.

ואם כן מבואר מדברי רב יוסף עצמו, שלדעת שמואל אומרים גוד אסיק, גם במחיצות שאינן ניכרות.

ולא חזר בו רב יוסף לומר שלדברי שמואל אומרים גוד אסיק גם במחיצות שאינן ניכרות, וכפר בכך שאמר את הדברים הנ"ל על המשנה הזו, אלא דברים אחרים אמר על אותה משנה, ונשתבשו התלמידים במה שאמר באמת.

ולדברי רב יוסף, הדברים שאמר על אותה משנה, הם, שמה שאמרו בה, שבגג הגדול מותר לטלטל, הוא רק כשהיו הגגות מוקפים מחיצות בפועל למעלה על הגג. שבאופן הזה, הגג הגדול, שהוא מוקף ארבע מחיצות, אף על פי שבאחת יש פתח, מותר לטלטל בו, והגג הקטן, שהוא פרוץ לגמרי מרוח אחת¹, אסור לטלטל בו.

אבל כשאין הגגות מוקפים מחיצות בפועל, אסור לטלטל גם בגג הגדול, כי רק כשיש מחיצות גמורות, כשיש חסרון באמצע המחיצה, או מחשיבים את החיסרון הזה לפתח, משום שהוא ניכר, אבל כשאין מחיצות בפועל, ורק משום גוד אסיק או מחשיבים את הגג כמוקף מחיצות, בזה אינו נחשב מוקף, אלא כשיהיה כן מכל ארבעת צדדים ממש, אבל אם חסר באותו היקף, אין להחשיב את החיסרון כפתח, כי אינו ניכר, והרי הוא נידון כפרצה, ואם כן גם הגג הגדול נחשב כפרוץ לקטן, וגם בגדול אסור לטלטל.

חזר אביי והקשה לרב יוסף, שלא יתכן שדבריו על המשנה היו כפי שאמר עתה, כי בדבריו הזכיר חילוק בין גג שיש בו דיוורים לגג שאין בו דיוורים, וחילוק זה מבואר רק אם דבריו היו כפי שאמר אביי.

ואם כן יש ללמוד מדבריו, שלדעת שמואל אומרים גוד אסיק גם במחיצות שאינן ניכרות.

ענה לו רב יוסף, שוודאי לא יתכן שלדברי שמואל אומרים גוד אסיק גם במחיצות שאינן ניכרות, ובוודאי אותה משנה מדברת רק בגגות שהקיפו אותם מחיצות למעלה בגג סביב, ורק באופן הזה מותר לטלטל בגג הגדול, כפי שנתבאר, ואם הזכיר בדבריו על אותה משנה, חילוק בין גג שיש בו דיוורים לגג שאין בו דיוורים, כך אמר:

שמה שאמרו שבני הגג הגדול מותרים לטלטל רק בגג הגדול, אבל בגג הקטן כולם אסורים, אין זה

אלא כשאלו ואלו עשו מחיצה הראויה לדירה, וגילו דעתם שרוצים להשתמש בגגות.

אבל כשבני הגג הקטן לא עשו לגגם מחיצה ראויה לדירה, גילו דעתם שמסלקים עצמם מתשמיש גגם, ומוחלים עליו לבני הגג הגדול, ובכך הותר גם הגג הקטן לבני הגג הגדול.

אופנים נוספים שבני גג

אחד מותרים בכל הגגות

נתבאר, שלדברי רב יוסף, אף על פי שאמרו חכמים שאין מטלטלים מגג לגג אם לא עירבו יחד, יש אופן ששני הגגות מותרים לבני הגג האחד, והוא כשבני אותו גג עשו להם מחיצה הראויה לדירה, ובני הגג האחר לא עשו מחיצה הראויה לדירה, שבכך מחלו אלו שלא עשו לאלו שעשו, על תשמיש הגג, וכולו מותר לאלו שעשו להם מחיצה הראויה לדירה.

וכמו כן אמר רב נחמן, שאם בני גג אחד עשו להם **סולם קבוע לעלות בו לגג להשתמש בו תדיר**, ובני שאר גגות לא עשו כן, מחלו אלו שלא עשו לאלו שעשו, על תשמיש הגג, וכולו מותר לאלו שעשו להם סולם קבוע.

וכמו כן אמר אביי, שאם בני גג אחד בנו עליו **עליה, ופתחו בה** [דקה, כלומר] **פתח קטן לצד שאר הגגות**, להראות שרוצים להשתמש מהעליה על כל הגגות, ובני שאר גגות לא עשו כן, מחלו אלו שלא עשו לאלו שעשו, על תשמיש הגגות, וכולם מותרים לאלו שעשו להם את העליה והפתח².

ולדברי רבא, אם פתח פתח מהעליה לצד גינתו, ולצד שאר הגגות הניח את העליה סתומה, אף על פי שרק הוא בנה עליה על גגו, בכך שסתם צדו שכלפי שאר גגות, גילה דעתו שרוצה לשמור גינתו ולא להשתמש בשאר גגות, וסילק עצמו מכל הגגות, ולפיכך אסור בכולם, אף לדעת רבי מאיר, האומר, שכל הגגות רשות אחת.

דף צ

שתי אמות בגג ושתי אמות בעמוד

נתבאר שלדעת חכמים, [על כל פנים כפי סברת רב],

¹ כגון שהגג קטן נכנס לתוך הגדול, כדאוקימנא פרק קמא דמנחתין דחצר קטנה שנפרצה לגדולה כותלי קטנה לגדולה, שלא יהא נראה מבחוץ ושוה מבפנים. [תוס']

² לפי מה שמפרש בביצה מעברין, דדקה היא מחיצה, מפרש ר"י הכא, דכשונה עלייה, ועשה מחיצה כל סביב גגו, ופתחה לצד הגגין, ועשה לפני הפתח דקה ארבע, אז הוי תשמיש קבוע, אבל בלא דקה, ירא להשתמש שם תשמיש קבוע, מפני בני גגין אחרים. וקשה, דבלא דקה נמי אמר לעיל, דאם יש מחיצה ראויה לדירה על הגדול ולא על הקטן, דאפילו קטן נמי שרי לבני גדול. ור"ח גרס הותרו כל הגגין, פירוש אם עירבו שאר הגגין, וזה לא עירב עמהם, אינו אוסר עליהם, דכיון דעשה דקה, סילק עצמו מהם. וצריך לומר לפירוש, דלצד הגגין הוא פרוץ במילואו, או עלייה אינה אלא בחצי הגג, שאם היה כל הגג מוקף מחיצה, בלא דקה נמי לא היה אוסר. ולשון פעמים שהדקה לאיסור צריך ליישב, דהדקה אינה עושה לא איסור ולא היתר. [תוס']

ולכן, לדברי רבי מאיר, כשיש הרבה גגות סמוכים יחד, מותר לטלטל בכל הגגות מקצה לקצה. וכן לדברי חכמים, כשיש גג יחיד, מותר לטלטל בכולו מקצה לקצה.

והסיבה לכך, **כי המקום הנחשב רשות אחת מוקף מחיצות מתחתיו**, הן מחיצות הבית החיצונות, ומאחר שהן ניכרות, מודה רב שאומרים בהן גוד אסיק, והרי כל המקום מוקף מחיצות.

ולדעת שמואל, כן הדין כשאין המקום הזה גדול מבית סאתים. אבל כשהמקום הזה גדול משיעור בית סאתים, אף על פי שאומרים בו גוד אסיק, והרי כל המקום נחשב כמוקף מחיצות, מכל מקום מחיצות אלו שהוא מוקף בהן, לא נעשו כדי לדור בגג, אלא לדור בבית, ואם כן, לעניין הגג, ההיקף הזה נחשב כהיקף שלא נעשה לשם דירה. וכבר נתבאר, שכל היקף הגדול מבית סאתים שלא נעשה לצורך דירה, החמירו עליו חכמים להיחשב ככרמלית, ואסור לטלטל בכולו, אלא בארבע אמות בלבד.⁴

טלטול בספינה גדולה מבית סאתים

לדעת רב, מחיצות הספינה נעשות לצורך הבאים בספינה, שיוכלו לדור בה כראוי.⁵ ולפיכך הספינה המוקפת מחיצות, אפילו אם היא גדולה מבית סאתים, רשות היחיד היא לכל דבר, ומותר לטלטל בכולה כדין מקום גדול מבית סאתים שהוקף לצורך דירה.

ולדעת שמואל, מחיצות הספינה אינן נעשות לצורך דירת הבאים בספינה, אלא להגן על הספינה מפני המים, שלא יעלו עליה [=להבריח מים עשויים], ומאחר שלא נעשו המחיצות לשם דירה, כשהיתה הספינה גדולה מבית סאתים, הרי היא כרמלית, ואין מטלטלים בה אלא ארבע אמות.

ולדברי רב אשי, כשרב חייה בר יוסף שאל את שמואל, אם הלכה כמותו או כרב, ענה לו שמואל שהלכה כדברי רב.

בבתים שלמטה, כך חלוקים זה מזה בגגות שלמעלה, אבל אכסדרה אינה מקום דירה, ואינה חלוקה מהגג. או שכל שיש חילוק בעלים בין הרשויות, אסור חכמים לטלטל מרשות לרשות, ובכלל זה מגג שבין הגגות לגג אכסדרה גדולה מבית סאתים.

שתי אמות בגג ושתי אמות בחורבה

רב ביבי בר אבאי הוסיף להסתפק על האמור לעיל, ואמר, שאם נפשוט את הספק הנ"ל, לומר, שגג שבין הגגות וגג אכסדרה גדולה, מאחר ששניהם כרמלית שאינה ראויה לדירה, הרי הם רשות אחת, ומותר לטלטל מזה לזה בתוך ארבע אמות.

עדיין יש להסתפק מה הדין לעניין חורבה³, שלא גרים בה, אבל היא ראויה למגורים על ידי תיקון מועט.

האם מאחר שבפועל לא הכינו אותה לגור בה, ולא גרים בה, גם היא נחשבת כאכסדרה, ומותר לטלטל אליה מגג הסמוך לגגות.

או מאחר שבנקל ניתן להכניסה להיות בית דירה גמור, הרי היא נידונית כבית, ואין מטלטלים אליה מגג הסמוך לגגות. ועמד הספק הזה בתיקו.

היתר הטלטול בגג

נתבאר, שלדעת רבי מאיר כל גגות העיר [שאינן אחד גבוה מחבירו עשרה טפחים] רשות אחת הן, ולכן אפילו אם היו הרבה גגות סמוכים זה לזה, ופרוצים זה לזה, מותר לטלטל מזה לזה, כדין טלטול ברשות אחת.

וכמו כן נתבאר, שלדעת חכמים, אין מטלטלים מגג לגג, אבל גג יחיד מותר לטלטל בו.

לדעת רב, גגות הרבה לדברי רבי מאיר, וגג יחיד לדברי חכמים, אף על פי שאינם מוקפים מחיצות למעלה על הגג, יש להם דין רשות היחיד לכל דבר, שמותר לטלטל בכולו.

כשיש גגות סמוכים זה לזה, ולא עירבו יחד, מאחר שאסור לטלטל מזה לזה, והם פרוצים זה לזה, כי במחיצות שביניהם שאינן ניכרות, אין אומרים גוד אסיק, אין לטלטל בהם אלא ארבע אמות כדין כרמלית.

ומעתה, אם היה ברשות הרבים סמוך לאחד מהגגות עמוד גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה, דין פשוט הוא שאין לטלטל מהגג לעמוד, אפילו בפחות מארבע אמות, כי הגג הוא כרמלית, והעמוד הוא רשות היחיד¹, ואסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד.

ורמי בר חמא שנסתפק בדין זה, באמת נתכוון לשאול באופן שמטלטל מהגג למקום שדינו כמו הגג, כגון אכסדרה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, אלא שמחמת חריפותו, מיהר בשאלתו, ולא עיין בה יפה, והזכיר עמוד, ולא שם לב שהוא שואל על דבר שהוא רשות היחיד.

שתי אמות בגג ושתי אמות באכסדרה

נתבאר שלדעת חכמים, [על כל פנים כפי סברת רב], **כשיש גגות סמוכים זה לזה, ולא עירבו יחד**, מאחר שאסור לטלטל מזה לזה, והם פרוצים זה לזה, אין לטלטל בהם אלא ארבע אמות כדין כרמלית.

עוד מבואר, שגג אכסדרה, שהוא גדול מבית סאתים, ואין לו מחיצות, ואין לו פי תקרה להיחשב כמחיצות, הרי הוא כרמלית, ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות.

ומעתה יש להסתפק מה הדין לדעת חכמים, כשהיו שני הדברים הללו, גג שבין הגגות, וגג של אכסדרה יותר מבית סאתים², סמוכים זה לזה.

האם מאחר ששניהם דומים זה לזה, ששניהם כרמלית שאינה ראויה לדירה, יש להחשיבם כרשות אחת גדולה, ומותר לטלטל מזה לזה בתוך ארבע אמות.

ואף על פי שאינן של אדם אחד, אינם חלוקים זה מזה, ואין זה דומה לטלטול מגג לגג שאסור חכמים, כי תחת הגגות יש בתים, ויש לך לומר, כשם שחלוקים זה מזה

¹ וכגון שהעמוד מופלג מן הגג ארבעה, דאי בסמוך לו, לא הוי עמוד רשות היחיד, דנפרץ במילואו לגג, וכגו דמי, אבל כשהוא מופלג, אסור. אף על גב דדרך למעלה מעשרה משתמש, דהוי מקום פטור, מכל מקום אסור להחליף, ואפילו מאן דשרי לעיל, הכא מודה, כיון דאין נח במקום פטור. [תוס']. ורבינו תם פירש שתי אמות בגג דהוי רשות היחיד ושתי אמות בעמוד, שהוא כרמלית, שאינו גבוה עשרה והוא רחב ארבעה, וחשיבא לגג כרשות היחיד משום דמהני ביה עירוב לטלטל בכולו, ולא הוי כשאר כרמלית. [תוס'].

² פירש בקונטרס על גבי תקרה של אכסדרה של בעלים אחרים יותר מבית סאתים, דהשתא הוי ליה כרמלית, אבל תוך אכסדרה לא רצה לפרש, דכיון דמקורה, לא הוי כרמלית במה שהוא יותר מבית סאתים ... ומיבעיא ליה באכסדרה דלא שייך בה כל כך כשם שדיוורין חלוקין למטה דלית בה דיוורין כל כך [תוס'].

³ ובעי נמי בגג דחורבה כמו באכסדרה, ומלשון הקונטרס משמע דבחורבה לא בעי בגג, אלא בקרקע החורבה. [תוס'].

⁴ ויל"ע אם רב חולק על כך, ומחשיב את המחיצות כמוקפות לדירה, או שאין כאן מחלוקת, וכל אחד אמר דין אחד, ומשלימים אלו את אלו, שמתחילה אמר רב שלעניין המחיצות החיצונות גם הוא מודה שיש כאן גוד אסיק, ובא שמואל והוסיף, שכל זה כשאין המקום גדול מבית סאתים. ויל"ע בדבר.

⁵ ואפילו לרבי זירא, דאמר בריש מי שהוציאוהו, מחיצות להבריח מים עשויים, היינו דווקא לענין יוצא חוץ לתחום, דלא שרי להלך את כולה. [תוס'].

טלטול בספינה הפוכה

ספינה שהיו לה מחיצות בגובה עשרה טפחים, והפכה [=כפאה על פיה] **כדי לדור תחתיה**, דין פשוט הוא ש**מותר לטלטל בתוכה בכולה**, שהרי תוכה נעשה כשאר בתים, שהם מוקפים מחיצות, ודירים בהם.

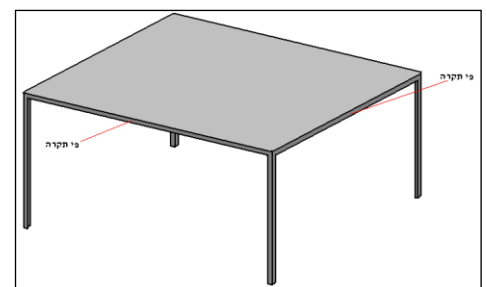
ומאחר שתוכה נידון כבית, **גם על גגה** [כלומר על תחתיתה ההפוך] **מותר לטלטל בכולה**, שהרי יש לומר במחיצותיה גוד אסיק, והרי גגה מוקף מחיצות.

ולדעת רב מותר, לטלטל על הגג גם כשהיא גדולה מבית סאתים. ולדעת שמואל, אין מטלטל על הגג אלא כשאנו יותר מבית סאתים.

ואם הפך את הספינה שלא לדור תחתיה, **אלא לזפתה**, בכך שהפכה, **ביטל את מחיצותיה מהיחשב מחיצות לשם דירה**, אפילו לדעת רב המחשיב את מחיצות הספינה כמחיצות לשם דירה, ומעתה יש כאן היקף שלא לשם דירה, **בין למטה בתוכה, ובין למעלה על תחתיתה ההפוך. ולכן אם היה המקום גדול מבית סאתים, הרי הוא כרמלית, ואין מטלטלים בו אלא בארבע אמות.**

אכסדרה בבקעה

אכסדרה יש לה גג ישר ולא משופע, ואכסדרה שנחלקו בה רב ושמואל, היא אכסדרה שאין לה דופן משום צד, והגג שלה עומד על ארבעה עמודים שבארבע פינותיה.

לדעת רב, אף על פי שאין לאכסדרה מחיצות, מותר לטלטל בכולה, כדין מקום מוקף מחיצות. כי הלכה היא, שמאחר שיש לתקרה פה, כלומר עובי, יש להחשיבו כאילו יורד עד למטה, וסותם את כל החלל [=אמרין פי תקרה יורד וסותם], ובכך

האכסדרה נחשבת כמוקפת ארבע מחיצות.

ולדעת שמואל, מאחר שאין לאכסדרה מחיצות, אין מטלטלים בה אלא ארבע אמות ככרמלית, ואף על פי שיש לתקרה פה אין האכסדרה נחשבת כמוקפת מחיצות על ידו [=לא אמרין פי תקרה יורד וסותם].

ודווקא באכסדרה כזו הפרוצה מארבע רוחות, נחלקו, אבל כשיש לה מחיצה אחת, והיא פרוצה משלוש רוחות, לדברי הכל מותר לטלטל בכולה. ולכן נקטו אכסדרה בבקעה, שכן אלו העומדות בחצר, סמוכות לבית, ויש להן מחיצה לכל הפחות מרוח אחת.

ולדברי רב אחא בריה דרבא, כשרב חייא בר יוסף שאל את שמואל, אם הלכה כמותו או כרב, ענה לו שמואל **שהלכה כדברי רב.**

ובדף כ"ה נתבאר, שתוס' פירשו סוגיה זו באופן אחר.

טלטול מגג גדול לקרפף

כששניהם יותר מבית סאתים

נתבאר, שלדעת שמואל, גג שהוא גדול מבית סאתים, אף על פי שאנו אומרים במחיצות הבית גוד אסיק להקיפו למעלה, מאחר שלא נעשו המחיצות לצורך דירת הגג, הרי הגג מקום גדול מבית סאתים שלא הוקף לדירה שהוא כרמלית ואין מטלטלים בו אלא ארבע אמות.

ועל פי זה היה מקום לומר, שאף שאסרו חכמים לטלטל מגג לקרפף, כי אין תשמישם שווה, גג זה שהוא כרמלית, תשמישו שווה לקרפף הגדול גם הוא מבית סאתים, ויהיה מותר לטלטל מהגג הגדול לקרפף הגדול.

ואולם, באמת לא חילקו חכמים בדבר, ובכל אופן אסרו לטלטל מגג לקרפף, גם כשניהם גדולים מבית סאתים ששניהם כרמלית.

וביאר רבא בר עולא, שהסיבה לכך, כי חששו, שמא לאחר זמן יתקצר הגג והבית שתחתיו, ובכך לא יהא הגג יותר מבית סאתים, ויהיה הגג רשות היחיד לכל דבר, על ידי גוד אסיק של מחיצות הבית.

ומאחר שתחילה טלטלו מהגג לכרמלית, יטעו וימשיכו לעשות זאת גם אחרי שנתקצר הגג, ולכן אמרו שגם כשהגג גדול, לא יטלטלו ממנו

לכרמלית.

ומכל מקום דווקא בין גג גדול לקרפף גדול אסרו לטלטל מהטעם הזה, שמא יתקצר הגג מבית סאתים.

אבל בין קרפף גדול לקרפף גדול, מאחר ששניהם כרמלית, מותר לטלטל מזה לזה [בתוך ארבע אמות], ולא חששו שיטעו לעשות כן גם אם יקצרו את היקף הקרפף, עד שלא יהיה יותר מבית סאתים.

והסיבה לכך, כי כשמקצרים את ההיקף של מקום מוקף מחיצות, הדבר ניכר, ואין זה כגג, שבין בתחילה ובין בסוף אין עליו שום מחיצות, ואין ניכר אם נתקצר מבית סאתים¹.

דעת רבי שמעון לפי דברי רב יהודה

דברי רב יהודה, בביאור מחלוקת התנאים במשנתנו, כבר נזכרו בתחילת הפרק.

דף צא

וזו הברייתא בה מבואר כדבריו, שלדעת רבי שמעון גגות חצירות וקרפפות רשות אחת הן:

אמר רבי, כשהיינו לומדים תורה אצל רבי שמעון בתקוע, היינו מעלין שמן [לסוך בו], ואלונטית [להסתפג בה], מגג לגג, ומגג לחצר, ומחצר לחצר, ומחצר לקרפף, ומקרפף לקרפף אחר, עד שהיינו מגיעין אצל המעיין שהיינו רוחצין בו.

אמר רבי יהודה, מעשה בשעת הסכנה, והיינו מעלין ספר תורה מחצר לגג, ומגג לחצר, ומחצר לקרפף לקרות בו. אמרו לו, אין שעת הסכנה ראה.

לטלטל מחצר של אלו לחצר

של אלו כשלא עירבו יחד

נתבאר, שלדברי הכל, כלים שהיו בכניסת השבת בחצר, מותר לטלטלם לחצר אחרת, אף על פי שלא עירבו שתי החצירות יחד, ולדעת רבי שמעון שהלכה כמותו, מותר לטלטלם אף לגגות וקרפפות.

¹ כן פירש בקונטרס את הסוגיה, שמדובר בטלטול מגג יתר מבית סאתים לקרפף יתר מבית סאתים, כיון דחשיב ליה אין מוקף לדירה, והווי תרוייהו כרמלית. ואם תאמר ומנא ליה דאסור ... ונראה לר"י, דבג דלא הוי יתר מבית סאתים פריך, דליטלטל לקרפף שאינו יתר מבית סאתים לרבנן, אף על גב דדירת גג חשיב טפי משל קרפף, שמוותר לטלטל מגג לחצר, ומקרפף לחצר אסור, מכל מקום הוי לן למישרי מגג לקרפף, דטפי דמי לקרפף מלחצר, דכשהוא יתר מבית סאתים הוי כרמלית כמו קרפף, וחצר אפילו בית עשרה כורים שריא, ומשני גזירה שמא יפחת פירוש, שמא יפחת הגג באמצעייתו, וישתמשו בני הבית על הגג דרך הפחת, ואז הוי הגג חשוב מוקף לדירה, ואסור לטלטל ממנו לקרפף, כמו מחצר. אף על גב דהוי מוקף ולבסוף פתח, דלא חשיב מוקף לדירה, דדוקא בקרפף שלא הוקף לדירה, לא מהני הוקף ולבסוף פתח, אבל בגג, דבלאו הכי חשיב קצת מוקף לדירה, דהא מותר לטלטל ממנו לחצר, מהני ליה הפחת לשווייה מוקף לדירה לגמרי כחצר. ופריך אי הכי מקרפף בית סאתים לקרפף בית סאתים נמי לא ליטלטל, שמא יפחת, פירוש יפרוץ האחד יתר מעשר במילואו לרשות הרבים או לבקעה, ומשום דנקט לשון פחת גבי גג, נקט נמי האי לישנא גבי פירצת קרפף. ומשני, התם אי פחות מינכר, אבל הכא גג לא מינכרא מילתא לעומד בקרפף, ולעומד על הגג נמי לא מינכרא שיהא אסור לטלטל ממנו לקרפף מחמת פחת זה. [תוס'].

מראש הכותל לחצירות, ומה ששינו שאין להורידם מהכותל למטה, הכוונה שלא יורידום לבתים.

ולדעת רב, האומר, שכשעברה כל חצר לעצמה, אסור לטלטל מחצר לחצר גם כלים ששבתו בחצר, כשעירבו בכל אחת מהחצירות בפני עצמה, **אסור להוריד מהכותל אף לחצירות.** [וכן דעת רבי חייא].

וכי רבי לא שנא רבי חייא מניין לו

מתחילה הקשו על דברי רבי יוחנן ממשנה, וישבו את המשנה כדברי רבי יוחנן.

וחזרו והקשו מברייתא, בה שנה רבי חייא את דין המשנה באופן אחר, שאותו לא ניתן ליישב עם דברי רבי יוחנן.

ודחו את הקושיה הזו בטענה, "וכי רבי לא שנא רבי חייא מניין לו", כלומר, מאחר שרבי **סידר את המשניות לא שנה את המשנה בנוסח הזה, רבי חייא ששנה כן בברייתא, מניין לו שכך הכוונה, שמא אין הכוונה כן, אלא כנוסח ששנה רבי במשנה.**

שתי חצירות אחת עירבה ואחת לא עירבה

נתבאר **שלדעת רב,** אף שהלכה כרבי שמעון, שכלים ששבתו בחצר זו, מותר לטלטלם לחצר אחרת, גם כשלא עירבו שתי החצירות יחד, מכל מקום, כל זה כשלא עירבה כל חצר לעצמה, ואין מצויים בה כלים ששבתו בבתים, שאותם אסור להוציא לחצר האחרת, אבל אם עירבה כל חצר לעצמה, ומצויים בה כלים ששבתו בבתים, מתוך שאת אלו ששבתו בבתים אסור להוציא לחצר האחרת, כך אסור להוציא לשם את הכלים ששבתו בחצר.

וכשחצר אחת עירבה לעצמה, וחצר אחת לא עירבה לעצמה:

אלו שעירבו לעצמם, מתוך שיש להם בחצר כלים הרבה ששבתו בבתים, [והוציאום לחצר על ידי העירוב], מאחר שאותם אסור לטלטל לחצר האחרת, **אסור לטלטל לחצר האחרת גם כלים ששבתו בחצר.**

אבל אלו שלא עירבו לעצמם, יתכן שהם מותרים לטלטל את הכלים ששבתו בחצרים לחצר

לכאן. אבל הכלים שהיו בכניסת השבת בבית, אסור לטלטלם לחצר אחרת.

ונחלקו רב ושמאל בדיון הראשון, כלומר בדיון כלים שהיו בכניסת שבת בחצר, האם בכל אופן מותר לטלטלם לחצר אחרת אף על פי שלא עירבו שתי החצירות יחד, [ומחלוקתם היא אליבא דרבי שמעון].

לדעת רב, לא נאמר היתר זה, אלא כשלא עירבו כלל, לא שתי החצירות יחד, ולא כל חצר לעצמה, שבאופן הזה, אין מוציאים כלים מהבתים בשבת, אף לחצר של הבתים, ואין בחצר אלא כלים ששבתו בחצר.

אבל כשכל חצר עירבה לעצמה, ובכך הותר להוציא לכל חצר כלים ששבתו בבתי החצר, מעתה אם יטלטלו מהחצר הזו לחצר אחרת כלים ששבתו בחצר, יטעו לטלטל מחצר לחצר גם כלים ששבתו בבתי החצר, ולאחר מכן הוציאום לחצר, שאסור לטלטלם לחצר אחרת.

וכדי שלא יבואו להיכשל בדבר זה, אמרו, שאם עירבו בכל חצר לעצמה, ויש בכל חצר כלי בית שהוציאו מהבית בשבת, מאחר שכלים אלו אסור לטלטל לחצר אחרת, **אסור לטלטל לחצר אחרת גם כלים ששבתו בחצר עצמה.**

ואמנם גם כשלא עירבה כל חצר לעצמה, יתכן שיהיו בחצר כלים ששבתו בבית, כגון כובעים ומלבושים ששבתו בבית, והוציא אותם מהבית כשהוא מלובש בהם, ואחר כך הניחם בחצר.

ומכל מקום, מאחר שלא עירבו בחצר, אין בחצר כלים מרובים ששבתו בבית, ומחמת הכלים המועטים ששבתו בבית והם בחצר, לא אסרו את כל הכלים ששבתו בחצר מלטלטלם לחצר אחרת.

ולדעת שמאל ורבי יוחנן¹, אין חילוק בדבר, ובכל אופן מתיר רבי שמעון לטלטל מחצר לחצר שלא עירבו יחד, כלים ששבתו בחצרות, אף על פי שכל חצר עירבה לעצמה, ומחמת העירוב הזה יש בכל חצר כלים מרובים ששבתו בבית, שאסור לטלטלם לחצר אחרת.

וכן מצינו לעניין שלוש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, ועירבו שתי החיצונות עם האמצעית, היא מותרת עם שניהם, ושניהם אסורים זה בזה, ואין חוששים שמא בתוך כך שהאמצעית מטלטלת לכאן ולכאן, תוליך מכאן

וכל המחלוקת הזו היא בדעת רבי שמעון, שלדברי שמאל, דעת רבי שמעון, שמותר לטלטל מחצר לחצר שלא עירבו יחד, כלים ששבתו בחצר, אפילו עירבה כל חצר לעצמה, ויש בכל חצר גם כלים רבים ששבתו בבית, שאסור לטלטלם לחצר אחרת, ולא גזרו על אלו ששבתו בחצר מפני אלו ששבתו בבית. ולדברי רב, גזרו על אלו מפני אלו.

אבל בדעת חכמים לא נחלקו, והכל מודים, שלדעת חכמים האופן שבו התירו לטלטל מחצר לחצר שלא עירבו יחד, כלים ששבתו בחצר, הוא רק כשלא עירבה כל חצר לעצמה.

אבל כשכל חצר עירבה לעצמה, ויש בחצר כלים רבים ששבתו בבית, שאסור לטלטלם לחצר האחרת שלא עירבה עם זו, מתוך שאלו אסורים, אסור לטלטל לשם גם את הכלים ששבתו בחצר עצמה.

וכן מבואר בברייתא, שבני חצר ובני מרפסת שלא עירבו יחד, וגם לא עירבו אלו לעצמם ואלו לעצמם, מאחר שאין מוציאים כלי הבתים לחוץ, מותרים לטלטל מהמרפסת לחצר.

-

בגמרא הביאו כאן דין חמש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות למבוי, ששכחו ולא עירבו, וישבו אותו עם הן עם דברי רב, והן עם דברי שמאל.

דף צב

טלטול מכותל שבין חצירות לחצירות

בפרק חלון שנינו, שכשיש בין שתי חצירות כותל גבוה עשרה טפחים, הוא מפסיק בין החצירות ואינם יכולים לערב יחד. עוד מבואר שם, שכשהיה הכותל רחב ארבעה טפחים, והיו בראשו חפצים, אסור להורידם למטה.

והנה החפצים הללו שהיו בראש הכותל, לא שבתו בבתים, אלא בחצרות.

ואם כן, **לדעת [שמאל ורבי יוחנן] האומרים, שבין אם עירבה כל חצר לעצמה, ובין אם לא עירבה כל חצר לעצמה, את הכלים ששבתו בחצר מותר לטלטל מחצר לחצר, מותר להוריד את החפצים**

¹ בגמרא לפנינו הגרסא "וכן אמר רבי יוחנן מי לחשך בין עירבו בין לא עירבו". ורש"י לא גרס ליה [למילים "מי לחשך"]. ואומר ר"י, דאיתא בתורת כהנים בכמה מקומות. ורבינו תם נמי גרס ליה, ומפרש, מי השמיעך הלכה כרבי שמעון בין עירבו ובין לא עירבו. ורבינו שמאל פירש דקאי ארב, כלומר מי הגיד לך שאתה מחלק ביניהם, אינו כן, אלא בין עירבו ובין לא עירבו. ואית דגרסי מלחשך בתיבה אחת, ומפרשי **שנולד מלחשך**. [תוס'].

האחרת, כי אין להם בחצר כלים ששבתו בבתים. וגם אין לחוש שמתוך כך שיטלטלו את הכלים הללו מחצר לחצר, יטלטלו מחצר לחצר גם את הכלים ששבתו בבתי החצר האחרת, כי רגילות היא, שכל אחד משתמש בכליו שלו, ולהם אין בחצר אלא כלים ששבתו בחצר.

סברא זו נזכרת בפירוש רש"י בסוגיה. אכן יל"ע בדבריו, האם כן הוא האמת לדברי רב. או שבאמת לדברי רב גם אלו אסורים לטלטל לחצר האחרת שעירבה, ולא נאמרה הסברא הזו אלא כדחיה לקושיה ללשון ראשון להלן, אכן כשנדחית הלשון הזו שוב אין צריך לדחוק כן ובאמת לדעת רב גם אלו שלא עירבו אסורים לטלטל לחצר המעורבת.

שתי חצירות וחורבה אחת ביניהם

נחלקו חכמים מה דעת רב כשהיו שתי חצירות, וחורבה ביניהן, חצר אחת עירבה לעצמה, ולפיכך אסור להוציא ממנה גם כלים ששבתו בחצר, והחצר האחרת לא עירבה לעצמה, ומותר להוציא ממנה כלים ששבתו בחצר.

לדברי רב הונא, מאחר שאלו מותרים להוציא כלים מחצרם, ואלו אסורים, **נותנים את החורבה לאלו שמוותרים להוציא מחצרם, ולפיכך הם מותרים לטלטל את הכלים ששבתו אצלם, גם לחורבה שבין החצירות.**

ורב חייא בר רב שמע מאביו רב, שנותנים את החורבה גם לחצר שעירבה. ונחלקו שתי לשונות בגמרא, כיצד ביאר רב חייא בר רב את דברי אביו.

ללשון ראשון, כוונת רב, שהחורבה נחשבת רשות של שתי החצירות, ומאחר שלא עירבו יחד, **אלו ואלו אסורים לטלטל לחורבה.**

והסיבה שלא התירו לטלטל בה כלי חצר שלא עירבה, אפילו אם נאמר, שכלי חצר שלא עירבה מותרים בטלטול לחצר אחרת, כי מאחר שחורבה זו בין שתי חצירות, ושתייהן שולטות בה בשווה, חששו, שאם יתירו לבני החצר האחת לטלטל לחורבה, יטלטלו לשם גם בני החצר האחרת שעירבו לעצמם, ויש להם בחצרם כלי בתים, ולכן אסרו גם על אלו שלא עירבו בחצרם.

והראיה לכאורה ללשון זה, שכן מצינו לעניין כל חצר שעירבה, שמאחר שיש בה כלים ששבתו בבתים, שהם אסורים בטלטול לחצר אחרת, אסרו לטלטל לחצר אחרת גם כלים ששבתו בחצר, והוא הדין שאסרו לטלטלם לחורבה.

וללשון שני, כוונת רב שהחורבה נחשבת רשות של שתי החצירות, **ואלו ואלו מותרים לטלטל**

לחורבה כלים ששבתו בחצר.

ואף שכשחצר אחת עירבה לעצמה, אסור להוציא ממנה לחצר אחרת, אפילו כלים ששבתו בחצר הזו שעירבה, כדי שלא יבואו להוציא ממנה גם כלים ששבתו בבתים. כל זה לעניין הטלטול לחצר אחרת, שהיא מקום משתמר, שרגילים לטלטל אליו, ויש לחוש שמתוך כך שיוציאו לשם כלים ששבתו בחצר, יוציאו לשם גם כלים ששבתו בבתים.

אבל החורבה אינה משתמרת, ואין רגילים להוציא ממנה כלים מהחצר, ולפיכך אין לחוש שמתוך כך שיוציאו לשם כלים ששבתו בחצר, יוציאו לשם גם כלים ששבתו בבתים.

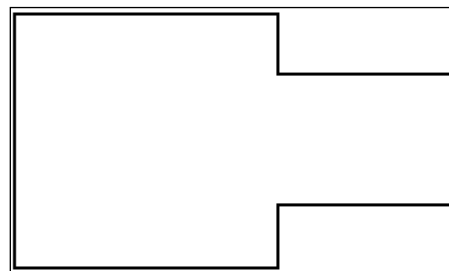
רשות גדולה ורשות קטנה

הגדולה מותרת והקטנה אסורה

כבר נתבאר, שכל ההיתר לטלטל מחצר לחצר ומגג לגג בלא עירוב, הוא לעניין הכלים ששבתו בחצר או בגג, אבל כלים ששבתו בבית [בחצר שיש בה מספר בתים], אין מוציאים אותם מהבית לחצר או לגג, ולא מטלטלים אותם בחצר או בגג, אלא אם כן עירבו כל בני החצר יחד.

עוד מבואר, שכשהחצר פרוצה למקום שאסורים בני החצר לטלטל לו, גם באותה חצר אסור לטלטל.

ועל פי זה שנינו, שכשיש שתי רשויות דומות, כגון שתי חצירות או שני גגות, והן סמוכות זה לזה האחת גדולה והאחת קטנה, והקטנה עומדת כנגד אמצע הגדולה באופן שהגדולה עודפת על הקטנה מכאן ומכאן, והן מוקפות רק בהיקף החיצון, אבל במקום חיבורן הן פרוצות זו לזו.

הרשות הגדולה, שאינה פרוצה לגמרי משום צד, נחשבת כרשות שיש בה פתח מצד אחד, והיא נחשבת מוקפת כולה, ולכן מועיל לה עירובה, אף על פי שהפתח שלה הוא לרשות אחרת שאסורה בטלטול עימה.

והרשות הקטנה, שהיא פרוצה לגמרי מצד אחד, מאחר שהיא פרוצה לרשות האחרת שלא עירבה עימה, שהיא אסורה בטלטול עמה, הדבר גורם

לכך שהיא עצמה נאסרת בטלטול, ולא מועיל לה עירובה.

ונשנה דין זה במשנתנו בשני אופנים:

(ב) חצר גדולה שנפרצה לקטנה, ונשאר רק היקף החיצון, הגדולה מותרת והקטנה אסורה.

(א) גג גדול סמוך לקטן, [שהם נחשבים מוקפים בהיקף החיצון מחמת גוד אסיק], הגדול מותר, והקטן אסור.

- לדעת רב, כן הדין בכל אופן, כי רק המחיצות החיצוניות, שהן ניכרות, מועילות להיקף הגג משום גוד אסיק, אבל המחיצה שבין הבתים, מאחר שאינה ניכרת למעלה, אין אומרים בה גוד אסיק, להחשיבה כמפרידה בין שני הגגות.

ולכן שנו במשנה את שני האופנים, לומר, שאין מחיצות הגג מועילות, אלא כשהן ניכרות, כמחיצות האמורות בחצר.

- ולדעת שמואל לא נאמר דין זה אלא כשרבים דרים על הגג, ועוברים מכאן לכאן, שמאחר שרגילים לדרוס במעבר בין הגגות, אין אומרים במחיצה שתחתיו גוד אסיק, כי מחיצה נדרסת היא.

אבל כשאין רגילים לעבור מכאן לכאן, גם המחיצה שבין הבתים נחשבת כנמשכת למעלה [=גוד אסיק], ושני הגגות נחשבים כמוקפים היקף מלא, ומותרים בטלטול.

ולכן שנו במשנה את שני האופנים, לומר, שמדובר בגגות שרבים דורסים בהם, כמו החצירות האמורות בעניין.

דיורי גדולה בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה

ישבו רבה ורבי זירא ורבה בר נתן, וישב אצלם אביו, וישבו ואמר, מבואר ממשנתנו, שכשיש רשות גדולה סמוכה לקטנה, דיורי גדולה בקטנה, **כלומר** הרשות הגדולה שולטת גם בקטנה, שכן **הרשות הקטנה פרוצה לגדולה**, ולכן אין דבר חוצץ בין מה שבגדולה לבין מה שבקטנה.

אבל אין דיורי קטנה בגדולה, כלומר הרשות הקטנה אינה שולטת ברשות הגדולה, כי **הרשות הגדולה אינה פרוצה לקטנה**, שהרי הקטנה נחשבת כפתח של הגדולה ופתח נחשב כמחיצה. **ונפקא מינה לכל הדברים הבאים.**

א. לעניין כלאים.

נאמר, "לא תזרע פרמך פלאים פן תקדש המלאך הנזרע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֶת הַפָּרֶס" (דברים כ"ב ט'), ומכאן שאסור לזרוע זרעים בכרם, ואם זרע הרי אלו אסורים בהנאה.

פרוצה לקטנה, הפתח של הרשות הגדולה חוצץ בין שליח ציבור שבגדולה לבין ציבור שבקטנה, ואין יוצאים על ידו ידי חובתם.

ד. לעניין צירוף למנין.

עשרה מצטרפים לכל דבר שבקדושה כשהם יחד במקום אחד. וכשהיו שתי רשויות, אחד גדולה ואחת קטנה, סמוכות זו לזו:

מאחר שהרשות הקטנה פרוצה לגדולה, יש להטיל את זה שבקטנה להיות עם אלו שבגדולה, אבל אלו שבגדולה אין מטילים להיות עם אלו שבקטנה, כי הגדולה אינה פרוצה לקטנה.

ואם היו תשעה ברשות הגדולה, ואחד ברשות הקטנה, מאחד שיש אחד להטיל מהקטנה להיות עם התשעה שבגדולה, **הרי זה מצטרף עימהם⁴.**

ואם היו תשעה ברשות הקטנה, ואחד ברשות הגדולה, אין להטיל תשעה מהקטנה אצל היחיד שבגדולה, שאין להטיל מרובים אצל היחיד, ולכן **אינם מצטרפים⁵.**

ה. לענין קריאת שמע כנגד הצואה.

אסור לקרוא קריאת שמע כנגד צואה, אלא אם כן יש מחיצה בינו לבין הצואה, שהצואה ברשות אחרת. וכשהיו שתי רשויות, אחד גדולה ואחת קטנה, סמוכות זו לזו:

כבר נתבאר, שמאחר שהרשות הקטנה פרוצה לגדולה, יש להטיל את זה שבקטנה להיחשב כאילו הוא בגדולה, אבל זה שבגדולה אין מטילים להיחשב כאילו הוא בקטנה.

שהרשות הקטנה פרוצה לגדולה, אין דבר חוצץ בינה לבין האשה, ולכן **אם זרק לה בעלה גט לרשות הקטנה, הרי זו מגורשת**, שהרי אין דבר החוצץ בינה לבין הגט.

ואם היתה האשה ברשות הקטנה, מאחר שהרשות הגדולה אינה פרוצה לקטנה, הפתח של הרשות הגדולה חוצץ בין האשה לבין הרשות הגדולה, ולכן **אם זרק לה בעלה גט לרשות הגדולה, אינה מגורשת**, כי יש דבר החוצץ בינה לבין הגט.

כן פירש רש"י שמדובר באופן ששתי הרשויות שלה, והנידון הוא אם נחשבת כעומדת באותה רשות שבה הגט.

ור"י מפרש שאף אחת מהרשויות לא היה שלה אלא שהשאלו לה את הרשות שעומדת בה כדי שתזכה בגיטה, ואמרו שכשהשאלו לה גדולה, שמה גם על הקטנה, אבל כשהשאלו לה הקטנה, אין שמה גם על גדולה.

ג. לענין יציאת ידי חובה על ידי שליח ציבור.

שליח ציבור מוציא ידי חובה את הציבור כשהוא נמצא עימהם במקומם. וכשהיו שתי רשויות, אחד גדולה ואחת קטנה, סמוכות זו לזו הדין כך:

אם היה הציבור ברשות הגדולה, ושליח ציבור ברשות הקטנה, מאחר שהרשות הקטנה פרוצה לגדולה, אין דבר חוצץ בין שליח ציבור שבה לבין הציבור, ולכן הציבור **יוצאים על ידו ידי חובתם**.

ואם היה הציבור ברשות הקטנה, ושליח ציבור ברשות הגדולה, מאחר שהרשות הגדולה אינה

וכשהיו שתי רשויות אחד גדולה ואחת קטנה סמוכות זו לזו הדין כך:

אם היו גפנים ברשות הגדולה, מאחר שהרשות הקטנה פרוצה לגדולה, אין דבר חוצץ בינה לבין הגפנים, ולכן **אסור לזרוע זרעים בכל הרשות הקטנה¹.**

ואם עבר זרוע בקטנה, הזרעים אסורים, כי נחשבים כזרועים עם הגפנים בגדולה. אבל הגפנים מותרים, כי אינם נחשבים עם הזרעים בקטנה שהרי לענין הגפנים שבגדולה יש כאן מחיצה בינם לבין הזרעים.

כל זה כשתחילה נטע גפנים בגדולה, ולכאורה כן הדין באיפוך, שאם תחילה היו זרעים בגדולה, אסור לנטוע גפנים בקטנה, ואם עבר ונטע, הגפנים אסורים והזרעים מותרים.

ואם היו גפנים ברשות הקטנה, מאחר שהרשות הגדולה אינה פרוצה לקטנה, הפתח שלה נחשב למחיצה בינה לבין הקטנה, ולכן **מותר לזרוע זרעים בגדולה,** אפילו סמוך לקטנה².

וכל זה כשתחילה נטע גפנים בקטנה, ולכאורה כן הדין באיפוך, שאם תחילה היו זרעים בקטנה, מותר לנטוע גפנים בגדולה.

ב. לענין קנין הגט.

יש מי שאומר, שאין האשה מתגרשת בכך שיכנס הגט לרשותה, אלא כשהיא עומדת בתוך אותה רשות³. וכשהיו לה שתי רשויות, אחד גדולה ואחת קטנה, סמוכות זו לזו הדין כך:

אם היתה האשה ברשות הגדולה, מאחר

¹ ואפילו מרחיק ארבע אמות מן הגפנים, שאפילו בתוך הגדולה מותר להרחיק ולזרוע, הכא אסור, דקתני מתניתין, מפני שהיא כפתחה של גדולה, אלמא, כולה כחד פתח משוה לה. [רש"י]. ולכאורה כל זה כשהגפנים בגדולה סמוך לפתח, אז אסור לזרוע בכל הקטנה, אבל היו הגפנים בקצה השני של הגדולה, רחוקים מכל הקטנה ארבע אמות מותר. ויל"ע בדבר. [וכל זה כפירוש רש"י]. ואומר ר"י, דלכאורה היה נראה מתוך הסברה דאין להחמיר בקטנה שנפרצה לגדולה, יותר מאילו היא תוך מחיצת גדולה, שמרחיק ארבע אמות וזרוע, כדן מחול הכרם, ויש בין הכרם ולכותל שתיים עשרה אמות, והא דמשינוי לה כפתחה של גדולה, היינו לעשות הקטנה כאילו היא תוך מחיצות הגדולה, שלא להביא זרע לשם, אלא אם כן ירחיק ארבע אמות, אבל להחמיר יותר ממה שהיתה תוך מחיצות הגדולה, אינה סבירה לכאורה ... אבל אומר ר"י דאי אפשר לפרש כן... ונראה לי פירוש רש"י עיקר. [תוס'].

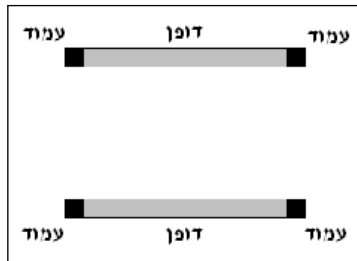
² וכשיגדלו הזרעים, אף על גב דדיויר גדולה בקטנה, אין אוסרים את הגפנים, דאמר במנחות, מעשה באחד שזרע את כרם של תביר, ובא מעשה לפני חכמים, ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים, ואמר, מאי טעמא, קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן אסירי, הך דלא עבד איסורא, לא קנסו רבנן, הכי נמי, הואיל וכשזרע את הגדולה, בהיתר זרעה, אפילו שתיים שלו ליכא למקנסיה, וכל שכן אם קטנה של אחרים, וגפנים שלה קדמו. [רש"י]. ולפירושו מירי הכא בשאר זרעים. ותימה, דהיכי שרי להניח הזרעים כשיגדלו, כיון דדיויר גדולה בקטנה, דאפילו עלו מאליהן תנן במסכת כלאים, היה עובר בכרם, וראה ירק בתוך כרמו, ואמר לכשאחזור אלקטנו, אם הוסיף מאתים אסור, כיון שמתייאש מללוקטו, ועל כרחך ההיא דמנחות איירי שלא ידע בעל הכרם שהזרעים בכרמו. לכך נראה לר"י לפרש טעמא דשמעתין, משום דשם גדולה על הקטנה, ואין שם קטנה על הגדולה, ולהכי גפנים בגדולה הוי שם כרם על הקטנה, ואף על גב דאין גפנים בקטנה, אסור לזרועה, דרחמנא קפיד על שם כרם, דכתיב לא תזרע כרמך כלאים, אבל גפנים בקטנה, מותר לזרוע בגדולה, אף על גב דלכשיזרעה יהיה שם שדה על הקטנה, אין לחוש, דרחמנא לא קפיד אשם שדה, דהא לא כתיב שדך לא תטע כרם, דהוה משמע דקפיד אשם שדה. [תוס'].

³ וצריך לומר, הא דקאמרין ... והוא שעמדה בצד ביתה, לאו אצל ביתה קאמר, אלא בתוך ביתה ממש קאמר, כדקתני התם במתניתין בתוך ביתה, דהא הכא אמרין אשה בקטנה וגט בגדולה אינה מגורשת, אף על פי שעומדת אצל הגדולה. [תוס'].

⁴ דוקא בייחוד בקטנה, אבל חמשה בקטנה וחמשה בגדולה אין מצטרפין, וסיפא דנקט תשעה בקטנה הוא הדין חמשה בקטנה, אלא אגב רישא נקט האי לישנא. [תוס']. ולכאורה כוונת התוס' שמועטים מטילים אצל מרובים אבל כשהם שווים או מרובים אין מטילים אצל מועטים. ויל"ע בדבר.

⁵ והא דתנן בפרק כיצד צולין, מן האגף ולפנים כלפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ, וקאמר התם רב בגמרא, וכן לתפלה, ורבי יהושע בן לוי אמר, אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, לכאורה נראה, דלענין צירוף פליגי, דלענין לצאת מודה רב דיוצא אפילו חוץ לבית הכנסת, כדתנן בפרק ראווה ב"ד, היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר וקול מגילה, אם כוון לבו יצא. וקשיא, דאם כן סוגיא דהכא כרב, ובפרק אלו נאמרין משמע דקיימא לן כרבי יהושע בן לוי, גבי עס שאחורי הכהנים, ומייתית סתמא דה"ש"ס ממילתא דרבי יהושע בן לוי. ונראה לפרש, דלצירוף מודה רבי יהושע בן לוי דאין מצטרפין, כדאמרין הכא, ופליגי לענין לענות קדושה או ברכו, דקיימא לן במגילה, דאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, וקסבר רב, מן האגף ולחוץ אינו יכול לענות, דלא הוי בכלל צבור שבפנים, ורבי יהושע בן לוי סבר, דאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, והוי בכלל צבור לעניית ברכת כהנים ולענות דבר שבקדושה. [תוס']. ואם כן, (א) לענין צירוף לדברי הכל צריך שיהיו יחד, כמבואר בסוגיין, שדנו מתי נחשבים יחד ומתי לא. (ב) ולאחר שיש עשרה במקום אחד, לדברי הכל גם אלו שבחוץ יוצאים ידי חובה על ידי שליח ציבור. (ג) ומחלוקת רב ורבי יהושע בן לוי היא, האם העומדים בחוץ יכולים לענות קדושה וברכו, והכלה שיכולים.

ואם הוסיף על המחיצות בעוביים, עד שנעשו שוות לרוחב העמודים, לדעת רבא, שוב אין לאכסדרה אלא שתי מחיצות, והרי זו פסולה לסוכה.

ומכאן רצה רבא [ותוסי' גורסים רבה] להוכיח, שפעמים בניית המחיצה גורמת איסור.

ואביי דחה דברים אלו, שכן כשמוסיף על עובי המחיצות, בכך הוא מסלק ממנה את המחיצות הראשונות שעל ידי העמודים, ואם כן הסיבה לאיסור הסוכה, אינה בניית המחיצות הללו, אלא סילוק המחיצות הראשונות, ואם כן לא מצינו שבניית המחיצה היא תגרום איסור.

וכל זה הוצרך אביי ליישב על פי דעת רבא, האומר, שאכסדרה כזו פסולה לסוכה. אולם לדעת אביי עצמו, גם כשיש לאכסדרה שתי מחיצות, היא כשרה לסוכה, כי היא נחשבת מוקפת ארבע מחיצות, משום שיש לתקרה שלה פה [הוא חוד הקורות שעליה]. ולדעת אביי כלל בדינו, שיש להחשיב את הפה הזה כיורד וסותם תחתיו.

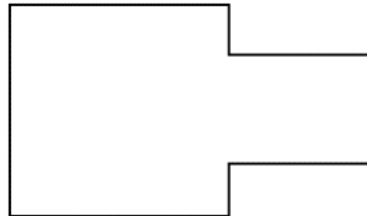
ג. בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה.

בית שחציו מקורה [כלומר מכוסה בגג ישר של קורות], וחציו אינו מקורה, המקום שתחת גמר הקירוי נחשב כמחיצה, משום שפי התקרה של הקורות הללו יורד וסותם תחתיו.

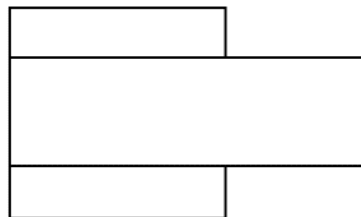
ולפיכך אם היו גפנים תחת הקירוי, מותר לזרוע זרעים חוץ לקירוי, בלא הרחקת ארבע אמות מהגפנים, כי יש ביניהם מחיצה.

ואם ישלימו לקרות את כל הבית, שוב אין היתר לזרוע בצד הגפנים, ויש להרחיק ארבע אמות ביניהם, ונמצא שעל ידי השלמת הגג בא האיסור.

ומכאן רצה רבה בר רב חנן להוכיח, שפעמים

וכל זה משום שהגדולה עודפת על הקטנה, אבל אם היה בונה מחיצות בגדולה מכאן ומכאן, עד שנעשית כמידת הקטנה, מקום החיבור היה נחשב לשתייה כפרצה, וגם החצר הגדולה היתה נאסרת, הרי שהמחיצות שהוסיפו לה, גרמו לה איסור.

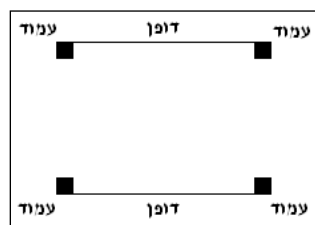

ואביי דחה דברים אלו, שכן כשבונה מחיצות בגדולה מכאן ומכאן, בכך הוא מסלק ממנה את המחיצות הראשונות, ואם כן הסיבה לאיסור הגדולה, אינה בניית המחיצות הללו, אלא סילוק המחיצות הראשונות, [שבחן היתה לגדולה פתח], ואם כן לא מצינו שבניית המחיצה היא תגרום איסור.

דף צג

ב. סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין.

אכסדרה שיש לה שתי דפנות זו כנגד זו¹, ובשתי הדפנות האחרות קבועים שני עמודים לזויות, ורוחב כל עמוד טפח, וסיכך על גבה בסכך כשר, הרי זו סוכה כשרה, שכן לעניין סוכה, די שיהיו לה שתי דפנות כהלכתן, ודופן שלישי ברוחב טפח.

ואם היתה צואה ברשות הגדולה והוא בקטנה, מאחר שמטילים אותו להיחשב כאילו הוא בגדולה, הרי הוא עם הצואה באותה רשות, ואסור לו לקרוא קריאת שמע.

ואם היתה צואה ברשות הקטנה והוא בגדולה, אין מטילים אותו להיחשב כאילו הוא בקטנה עם הצואה, אלא פתח הגדולה חוצץ בינו לבין הצואה, ומותר לקרוא קריאת שמע בגדולה².

מחיצה לאיסור

נתבאר, שלדברי רבה ורבי זירא ורבה בר נתן, כשהיו גפנים ברשות הגדולה, אסור לזרוע זרעים בכל הרשות הקטנה, ואפילו במקום המרוחק ארבע אמות מהרשות הגדולה.

והסיבה לכך, כי כל הרשות הקטנה נחשבת כפתח הרשות הגדולה.

ודבר זה היה קשה לאביי, היכן מצינו דין כדוגמת דין זה, שלולא היתה כאן מחיצה בין הרשות הגדולה לרשות הקטנה, כגון שהיו שתי הרשויות בגודל שווה, די היה להרחיק ארבע אמות מהגפנים ולזרוע. ועתה כשיש כאן פתח לרשות הגדולה, הנחשב לה כמחיצה, לא די שהמחיצה הזו אינה מועילה לחצוץ בין הגפנים לזרעים, אלא שגורמת לכך, שאפילו על ידי הרחקה של ארבע אמות, אסור לזרוע, ונמצא שמחיצה זו גורמת לחיבור ולא להפסק, שלא כשאר מחיצות שבעולם.

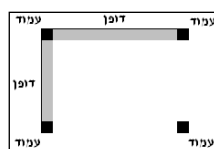
ולהלן יתבארו דינים נוספים, שלכאורה גם בהם מצינו כן, שהמחיצה גורמת חומרא. אולם את כולם יישב אביי, שלא המחיצה היא הגורמת בהם חומרא.

א. חצר גדולה שנפרצה לקטנה.

רבי זירא רצה לומר, שמצינו במשנתנו מחיצה הגורמת חומרא, שכן מבואר במשנתנו, שכשיש חצר גדולה סמוכה לקטנה, ולא עירבו יחד, ופתוחות זו לזו במקום חיבורן, מקום החיבור נחשב לגדולה כפתח, ומותר לטלטל בגדולה, אף על פי שלא עירבה עם חברתה.

¹ דגבי גדולה כמחיצה היא, ולא מצי קטנה מקלקלא בשום מידה. [רש"י].

² אין נראה כמו שפירש בקונטרס, שיש שתי דפנות לאורכה, כמבוי מפולש, דבפרק קמא דסוכה מהדר ליה אביי לרבא, בהא מודינא לך, משום דהוי כמבוי מפולש, ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אלא יש לפרש דהוי כמין גאס, ואין להאריך. [תוס'].

מחול הכרם

מחול הכרם היא מקום בצד הכרם, שאותו מקום אין בו נטיעות של מגפנים, ומצדו האחד גדר הכרם, ומצדו השני גפנים, ונחלקו חכמים כמה יהיה רחב, ויהיה מותר לזרוע בתוכו זרע אחר, ולא יהא בכך משום כלאי הכרם.

לדעת בית שמאי, השיעור הוא שש עשרה אמות [ולא פחות].

ולדעת בית הלל, השיעור הוא שנים עשרה אמות [ולא פחות].

שכן ארבע אמות הסמוכות לגפנים, הרי הן ככרם עצמו, כי כל ארבע אמות הסמוכות לכרם הן צורך עבודתו, ונחשבות כמותו, וארבע האמות הסמוכות לגדר מאחר שאינן ראויות לזריעה מחמת דריסת בני אדם בטלות ואינן חשובות.

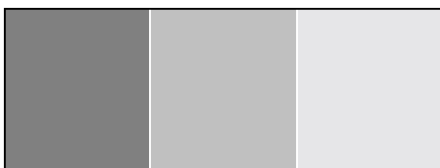
ומעתה לדעת בית הלל, אם ללא שמונה אמות אלו, יש עוד ארבע אמות ביניהן, מקום חשוב הוא לעצמו, ומותר לזרוע בו. ואם אין שם ארבע אמות, המקום בטל לכרם שבצידו, וגם בו אסור לזרוע.

ולדעת בית שמאי, לא יזרע במחול הכרם, אלא אם כן ישארו בין ארבע האמות הסמוכות לגדר, לבין ארבע האמות הסמוכות לגפנים, עוד שמונה אמות, כי לדעתם רק שמונה אמות נחשבות כמקום חשוב לעצמו.

שלושה קרפיות זה בצד זה

בדף ט"ז נתבאר, שלדעת רבי יהודה, יחיד או שנים שהלכו בדרך, ובאו לעשות להם היקף במחיצה של שתי [כגון קנים עומדים] או של ערב [כגון חבלים מתוחים], מותרים על ידי המחיצות הללו רק כשההיקף אינו גדול מבית סאתים. ואם היו שלושה או יותר, יש להם דין שיירה, ומותרים אף בהיקף גדול הרבה כפי צרכם.

והנה אם היו שלושה, ועשו כל אחד היקף לעצמו ברוחב שווה, וחיברו את כל מה שהקיפו יחד, הרי כאן היקף אחד של שלושה בני אדם, והם מותרים לטלטל בו אפילו היה גדול הרבה.

ומעתה, אם בין ארבע אמות אלו לארבע אמות אלו יש ארבע אמות שלמות, זורע בהן, ואם אין שם ארבע אמות שלמות, המקום הזה בטל לכרם ואין לזרוע בו.

קרחת הכרם

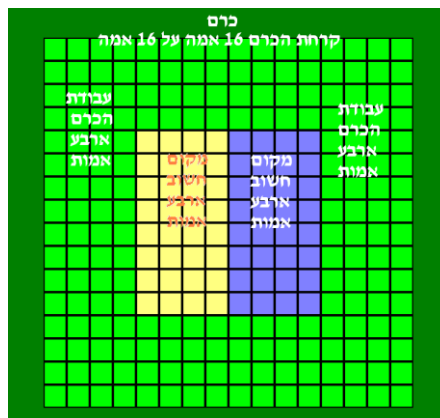
קרחת הכרם היא מקום באמצע הכרם, שאותו מקום אין בו נטיעות, והוא מוקף מארבע רוחות בגפנים, ונחלקו חכמים כמה יהיה גדול ויהיה מותר לזרוע בתוכו זרע אחר, ולא יהא בכך משום כלאי הכרם.

לדעת בית שמאי, השיעור הוא עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע אמות [ולא פחות].

ולדעת בית הלל, השיעור הוא שש עשרה אמה על שש עשרה אמה [ולא פחות].

שכן ארבע אמות של היקף קרחת הכרם, שהן סמוכות לגפנים שסביב הקרחת, הרי הן ככרם עצמו, כי כל ארבע אמות הסמוכות לכרם הן צורך עבודתו, ונחשבות כמותו.

ומעתה לדעת בית הלל, אם ללא היקף של ארבע אמות מכל צד, יש שמונה אמות על שמונה אמות, [סך הכל שש עשרה אמה], שכשתטיל מחצה משמונה לצד זה, ומחצה משמונה לצד זה, יהיה בכל חלק ארבע אמות, מקום חשוב הוא לעצמו, ומותר לזרוע בו. ואם אין בכל מחצה ארבע אמות, הרי הוא בטל לכרם שבצידו, וגם בו אסור לזרוע.

ולדעת בית שמאי, לא יזרע בקרחת, אלא אם כן ישארו באמצע שש עשרה אמות, שכשתטיל מחצה מהן לצד זה, ומחצה מהן לצד זה, יהיה בכל חלק שמונה אמות, כי לדעתם רק שמונה אמות נחשבות כמקום חשוב לעצמו.

בניית המחיצה גורמת איסור.

ואביי דחה דברים אלו, שכן כשמשלים את בניית הגג, סותרים את המחיצה שעל ידי פי תקרה, ואם כן הסיבה שאסור לזרוע סמוך לגפנים, אינה מחמת השלמת בניית הגג, אלא משום סילוק מחיצת פי תקרה, ועדיין לא מצינו שבניית המחיצה היא תגרום איסור.

יש במחיצות הכרם להקל ולהחמיר

כבר נתבאר, שכשאין מחיצה בין הגפנים לזרעים, צריך להרחיק ביניהם ארבע אמות.

ומבואר בברייתא, שפעמים מחיצת הכרם מועילה להתיר את הזריעה אף סמוך לגפנים, ופעמים היא גורמת לאסור את הזריעה אף בריחוק ארבע אמות ויותר.

כשנטעו כרמים עד מחיצת הכרם ממש, מותר לזרוע זרעים מצדה השני של המחיצה, בלא הרחקת ארבע אמות, ונמצא שבאופן הזה המחיצה מועילה להתיר.

וכשנטעו כרמים, והרחיקו את הגפנים ממחיצת הכרם אחת עשרה אמה או פחות, אסור לזרוע בכל המקום שבין הגפנים לכותל, אפילו בהרחקת ארבע אמות מהגפנים, ונמצא שבאופן הזה המחיצה גורמת איסור.

ומהדין האחרון רצה רבא להוכיח לאביי, שפעמים המחיצה גורמת איסור, ושלח הוכחה זו לאביי ביד רב שמעיה בר זעירא.

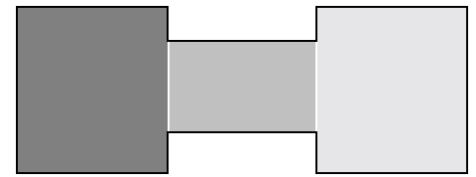
וכשמע אביי דברים אלו, אמר, שאם יש כאן קושיה, היה לו להקשות ממשנה מפורשת¹, בה מבואר שמחיצת הכרם גורמת להצריך הרחקה של יותר מארבע אמות, היא המשנה בה מבואר שלדעת בית הלל מחול הכרם שיעורו שנים עשרה אמה ואם אין הכרם רחוק מהכותל שנים עשרה אמה אסור לזרוע בכל אותו מקום.

ומכל מקום לדברי אביי אין להביא מכאן ראיה שפעמים המחיצה גורמת איסור, כי לא המחיצה היא הגורמת את איסור הזריעה בינה לבין הכרם, ומטעם אחר הדבר אסור. והוא, שכל ארבע אמות הסמוכות לגפנים נצרכות לעבודת הכרם, והרי הם ככרם עצמה [ולכן אין לזרוע שם]. וכל ארבע אמות הסמוכות לכותל, אם זורעים בהם, נעשה העפר רך, והכותל מתקלקל, [ולכן אין לזרוע שם].

¹ דאלימא לאקשוויי טפי מברייתא. [רש"י].

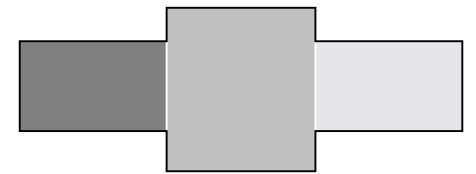
ולחלן יתבאר מה הדין לדברי רב יהודה, כשהיה ההיקף הפנימי שונה מההיקפים החיצונים.

א. כששני החיצונים עודפים על הפנימי.

כששני החיצונים עודפים על הפנימי, מאחר שהפנימי נחשב כפתח של זה ושל זה, וכולם מותרים בפנימי, והרי זה כאילו יש באמצעי שלושה, ומאחר שהם שלושה באמצעי, יכולים לעשות היקף גדול כפי צרכם.

ב. כשהפנימי עודף על שני החיצונים.

כשהפנימי עודף על שני החיצונים, כל אחד מהם נחשב כפתחו של הפנימי, ואם כן הפנימי מותר להשתמש כאן וכאן, אבל החיצונים, כל אחד מהם מותר להשתמש בשלו בלבד, ומעתה אפילו אם יוטל הפנימי גם לכאן וגם לכאן, אין בכל אחד מהחיצונים אלא שנים, ובפנימי בכל אופן יש אחד. ומאחר שאין כאן באחד מהם שלושה, אין אחד מהם מותר ביותר מבית סאתים.

וכשאחד מהחיצונים יותר מבית סאתים, הוא לבדו אסור, ואינו אוסר את הפנימי, שאינו פרוץ לו. וכשהפנימי יותר מבית סאתים, גם החיצונים נאסרים, כי הם פרוצים לו.

וכל זה כשהיה בכל אחד מההיקפים אדם אחד, אבל כשרק בחיצונים היה בכל אחד אדם אחד, ובפנימי היו שני בני אדם, נסתפקו בגמרא, האם מאחר שהפנימיים מותרים כאן וכאן, ניתן להטיל את שני הפנימיים לכאן ולכאן, ונמצא שבכל אחד מהחיצונים יש השתמשות של שלושה, ומותרים שני ההקפים החיצונים גם בהיקפים גדולים מבית סאתים.

או שאין להקל כל כך, להטיל את שני החיצונים גם לכאן וגם לכאן, אלא האחד מהם מוטל לכאן, והאחד לכאן, ואין בכל אחד מהחיצונים אלא שנים. ומסקנת הגמרא שיש להקל כפי הצד הראשון.

וקודם שפשטו את הספק הזה להקל, נסתפקו אפילו אם נאמר שבספק הני"ל אין להקל כל כך,

להטיל את שני הפנימיים לכאן ולכאן, עדיין יש להסתפק מה הדין כשהיו בכל אחד מהחיצונים שנים, ובפנימי היה אחד.

האם האחד מוטל לכאן ולכאן, ונמצא שבכל אחד מהחיצונים יש השתמשות של שלושה, ומותרים שני ההקפים החיצונים גם בהיקפים גדולים מבית סאתים. או שאין להטילו לשני החיצונים אלא רק לאחד מהם ומאחר שאין לדעת איזהו אפילו אחד מהחיצונים אינו נידון כמקום השתמשות של שלושה. ומסקנת הגמרא שיש להקל כפי הצד הראשון.

גידוד חמשה ומחיצה חמשה

כבר נתבאר פעמים הרבה, שמחיצה המועילה בכל מקום, [כגון להחשיב את תוך המחיצות רשות היחיד], היא מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

ובכלל זה מחיצה המקיפה למעלה, כגון שהקיפו חצר מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

וכן מחיצה המקיפה למטה, כגון שהיתה חצר גבוהה עשרה טפחים, שאנו אומרים במחיצותיה שלמטה גוד אסיק [=משוך והעלה], והרי היא כמוקפת מחיצות למעלה.

ונחלקו חכמים, מה הדין כשיש חצי מחיצה למעלה וחצי מחיצה למטה, כגון שהיתה קרקעית החצר גבוהה חמישה, והקיפה למעלה מחיצה חמישה טפחים, האם הם מצטרפים יחד, כמחיצה גמורה, להחשיב את החצר הזו רשות היחיד.

לדעת רב חסדא, גידוד חמישה ומחיצה חמישה אינם מצטרפים להחשיב את המקום שלמעלה כמקום מחיצות עשרה.

ודווקא לצד של מעלה אין הגידוד מצטרף עם המחיצה, אבל לצד של מטה, יש כאן מחיצה של

עשרה טפחים.

ולדעת מרימר, גידוד חמישה ומחיצה חמישה מצטרפים להחשיב [גם] את המקום שלמעלה כמקום מחיצות עשרה. ומסקנת הסוגיה שכך ההלכה.

שתי חצירות שביניהן גידוד חמישה ומחיצה חמישה

היו שתי חצירות, האחת גבוהה מן התחתונה חמישה טפחים, והוסיפו על גבי העליונה מחיצה של חמישה טפחים.

לדעת מרימר, גידוד חמישה ומחיצה חמישה מצטרפים להיות מחיצה גמורה לכל דבר, הן לחצר התחתונה, והן לחצר העליונה, ואם כן, דין חצירות אלו ככל שתי חצירות שיש ביניהן מחיצה, שכל אחת מערבת לעצמה, ואינן יכולות לערב יחד.

וכל זה כשהגידוד עם המחיצה עשרה טפחים אבל כשהיו פחות מעשרה טפחים הרי אלו כשתי חצירות שאין ביניהן מחיצה שהן נחשבות כחצר אחת ויכולים לערב יחד ולא כל אחת לעצמה.

ולדעת רב חסדא, גידוד חמישה ומחיצה חמישה מועילים להיחשב מחיצה לחצר התחתונה, ולא לחצר העליונה, ולכן החצר התחתונה מערבת לעצמה בלבד, כי היא מוקפת מחיצות, והחצר העליונה אינה מערבת כלל, כי אינה מוקפת מחיצות.

ולחלן יתבאר בעזה"י, כיצד מעמיד רב חסדא ברייתא, בה מבואר, שכשיש גידוד חמישה ומחיצה חמישה, כל אחת מהחצירות מערבת לעצמה.

ביאור הברייתא כדעת רב חסדא

מצינו ברייתא בה מבואר, שכשיש שתי חצירות אחת למעלה מחברתה, וביניהן גידוד חמישה ומחיצה חמישה, כל אחת מהחצירות מערבת לעצמה.

וכך מיישב רב חסדא ברייתא זו, כדי שלא יקשה ממנה על דבריו.

ברייתא זו מדברת באופן שהחצר העליונה מוקפת מחיצה גמורה של עשרה טפחים מלמעלה, חוץ מעשר אמות, שבהן יש בה מחיצה של חמישה טפחים בלבד.

והחצר התחתונה אינה רחבה כמו העליונה, וכל

וכשראה זאת שמואל, אמר לעומדים שם, אם מקפיד אבא [=רב] על כך, טלו ממנו את חגורתו, וקשרו בה את הטלית.

דיוורים הבאים בשבת

עוד מבואר, שבדין הנ"ל נסתפק רב הושעיא, האם דיוורים הבאים בשבת על ידי נפילת הכותל אוסרים אלו על אלו.

ורצה רב חסדא להביא ראיה ממשנתו, שאוסרים הם אלו על אלו, שכן נתבאר לעיל, שכשהיו חצר גדולה וחצר קטנה פרוצות זו לזו, אין מטלטלים בחצר הקטנה, והבין רב חסדא, שדין זה אמור גם כשנפרצו זו לזו בשבת.

ורבה דחה ראיה זו, כי ניתן להעמיד את המשנה באופן שנפרצו החצירות קודם השבת, אבל אם נפרצו בשבת עצמה, מותר לטלטל בכל חצר כבתחילה, משום שהשבת, כיון שהותרה הותרה.

ואמר לו אביי לרבה, שוודאי כך צריך להעמיד את המשנה, שהרי רבה עצמו אמר, שהוא שאל את רב הונא ורב הונא את רב יהודה, מה דין שתי חצירות שעירבו יחד דרך פתח, ונסתם הפתח בשבת, האם עדיין נחשבות מעורבות, לטלטל מזו לזו מעל הכותל, ואמרו, שלא בטל העירוב בכך שנסתם הפתח, כי מאחר שבכניסת השבת הותרו לטלטל מכאן לכאן, הותרו לכל השבת.

וראה עוד בעניין זה, לעיל בדף י"ז.

דף צד

חצר שנפרצה לרשות הרבים

חצר המוקפת כהלכתה, גם אם יש לה פתח לרשות הרבים, אינה בטלה מהיות רשות היחיד לכל דבר. אבל כשהיא נחשבת פרוצה לרשות הרבים, נחלקו חכמים ורבי אליעזר במשנתו, מה דינה. ובכלל זה, **בין שנפרצה מרוח אחת לגמרי, ובין שנפרצה בה פרצה יותר מעשר אמות** ונותרו מחיצות באותה רוח משני צידי הפרצה.

א. דעת רבי אליעזר.

חצר שנפרצה לרשות הרבים, נעשית רשות הרבים גמורה, והמכניס מתוכה לרשות היחיד, או מוציא מרשות היחיד לתוכה, חייב, כדין

בחצר [כפי שנתבאר בדף צ"א], **והטלטול שהיה מותר, הוא, להוציא כלים בכל חצר מהבתים לחצר, ולטלטל בכל החצר כלי הבתים וכלי החצר.**

ולדעת רב, עתה כשנפל הכותל, מאחר שנפרצה כל חצר [מצד שלם] לחצר האחרת, שהוא מקום האסור בטלטול עימה, נאסרה כל חצר גם במה שהיתה מותרת בו, ולכן אין מוצאים מהבתים לחצר, ובכל אחת מהחצירות אין מטלטלים אלא בארבע אמות¹, כדין כרמלית.

ולדעת שמואל, אף על פי שעירבה כל חצר לעצמה, ולא עירבו יחד, קודם נפילת הכותל, מלבד מה שהיה מותר בכל חצר להוציא כלים מהבתים לחצר, ולטלטל בכל החצר, היה מותר גם לטלטל מחצר לחצר, כלים ששבתו בחצר [כפי שנתבאר בדף צ"א].

ולדעת שמואל, מאחר שכל הדברים הללו היו מותרים בכניסת השבת, אף עתה, שנפל הכותל שבין החצירות, ההיתר במקומו עומד, שכן השבת כיון שהותרה הותרה, ולכן את כלי הבתים מותר להוציא מהבתים ולטלטל בכל חצר עד מקום המחיצה שנפלה בין החצירות ואת כלי החצירות מותר לטלטל בשתי החצירות יחד.

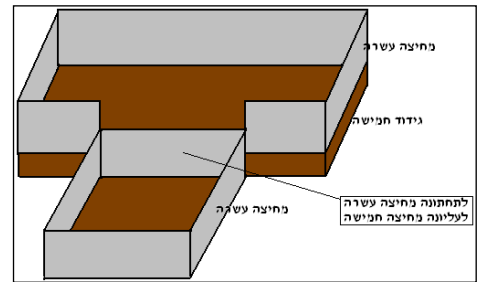
ומעשה ברב ושמואל שהיו יושבים בחצר סמוכה לחצר אחרת, שכל אחת עירבה לעצמה, ולא עירבו יחד, ונפל הכותל שבין החצירות בשבת.

אמר שמואל לעומדים שם, שיקחו טלית, ויפרסו אותה במקום נפילת הכותל, שתהא כמחיצה בין החצירות.

ולא שהיה צורך בכך להיתר טלטול, שהרי לדעת שמואל, מאחר שבתחילת השבת היה מותר לטלטל בחצר, לא פסק ההיתר בנפילת הכותל, [ולכן יכלו לטלטל את הטלית גם קודם שנפרסה למחיצה]. והסיבה שרצה שיפרסו את הטלית, כדי שלא יראו בני החצרות אלו את אלו, ויוכלו להתשמש בחצירות בצניעות כבתחילה.

ולדעת רב מאחר שנפרצו החצירות אלו לאלו, אסור לטלטל בכל חצר יותר מארבע אמות, ואם כן אסור לטלטל את הטלית לפרוס אותה בין החצירות. ומכל מקום מאחר שהיה הדבר במקומו של שמואל, לא אמר רב שלדעתו הדבר אסור, אבל כדי שלא יחשבו שהודה לדברי שמואל, החזיר את פניו לצד אחר, להראות שאינו מסכים לכך.

ורוחבה הוא עשר אמות, והוא עומדת כנגד המחיצה הנמוכה חמישה טפחים שעל העליונה.

ומעתה, מאחר שהעליונה מוקפת כהלכתה, שהרי היא מוקפת מחיצה של עשרה טפחים סביב סביב, חוץ מהמקום שבו היא מחוברת עם התחתונה, ששם מחיצתה חמישה טפחים, ומקום זה, מאחר שאינו יותר מעשר אמות, הרי הוא נחשב כפתח, ואם כן החצר העליונה מערבת לעצמה, כדין חצר מוקפת כהלכה שיש לה פתח.

וכמו כן החצר התחתונה שהיא מוקפת מחיצות עשרה סביב סביב, גם כן יכולה לערב לעצמה.

אבל יחד אין יכולות לערב, כי אף שלעליונה יש פתח לצד התחתונה, כי במקום חיבורן אין לעליונה מחיצה עשרה טפחים, מכל מקום לתחתונה אין פתח לצד העליונה, והיא אינה יכולה לערב עימה.

וכל זה כשבמקום החיבור שבין החצירות הגידוד עם המחיצה הם עשרה טפחים, אבל כשאין שם גובה עשרה טפחים, נמצא שכל אותו צד של החצר התחתונה פרוץ לעליונה, וכבר נתבאר, שכשחצר קטנה פרוצה לגדולה הקטנה אסורה, ואם כן רק העליונה מערבת לעצמה, אבל הקטנה אינה מערבת לעצמה. אולם אם ירצו, יכולים לערב יחד.

דפים צג-צד

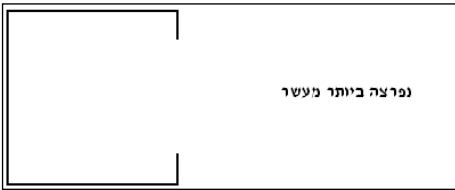
כותל שבין שתי חצירות שנפל

שתי חצירות שעירבה כל אחת לעצמה, ולא עירבו יחד [כגון שלא היה ביניהן פתח], ונפל הכותל שביניהן בשבת, והרי זו פרוצה לזו, נחלקו חכמים בדיניהן.

לדעת רב, מאחר שכל חצר עירבה לעצמה, גם קודם נפילת הכותל, היה אסור לטלטל מחצר לחצר, הן כלים ששבתו בבתים, והן כלים ששבתו

¹ ותוס' כתבו, שדין זה נאמר על כלי הבתים, ומשמע שבכלי החצר מודה רב, שמוותר לטלטל בחצר. וביאר מהרש"א, שלשיטת התוס', דעת רב, שמאחר שבטל העירוב של כל חצר, הותר לטלטל כלי החצירות בכל החצירות, כאילו לא עירבו כל אחת לעצמה, ואם כן כל האיסור הוא בכלי הבית.

(ב) **כשנפרצה ביותר מעשר אמות**, ואפילו נותרו מחיצות באותה רוח מכאן ומכאן.

ולדעת שמואל, המשנה, "חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה", מדברת בחצר שנפרצה משתי רוחות אף ביותר מעשר.

ואף שהיא נחשבת פרוצה גם בפרצה אחת, נקטו במשנה שתי רוחות, משום דין בית פרוץ הנזכר במשנה, שהוא נחשב פרוץ רק על ידי פרצת שתי רוחות, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ובסוגיתנו מבואר, שלדעת רב, יש אופן נוסף, שהחצר נחשבת פרוצה, אף על פי שהפרצה פחות מעשר אמות:

(ג) והוא, **כשתהא הפרצה בקרן זוית**. שכן הסיבה שבפרצה פחות מעשר אמות אין החצר נחשבת פרוצה, כי הפרצה נחשבת כפתח, אבל בקרן זוית אין דרך לעשות פתח, ולכן גם בפחות מעשר אמות זו פרצה.

ולדעת רב כך יש להעמיד את המשנה "חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה", כלומר מקרן זוית, שהיא שתי רוחות.

בית הנידון כפרוץ

בית שיש לו תקרה ישרה, אפילו אם היה פרוץ באחד משלושת האופנים שבהם החצר נעשית פרוצה, (א) פרוץ מרוח אחת לגמרי. (ב) פרוץ ביותר מעשר אמות. (ג) פרוץ בקרן זוית, אין בכך כלום, כי מאחר שיש לו תקרה ישרה, יש לה חוד, הוא הנקרא פי תקרה. וכלל בידינו, שפי תקרה נידון כמחיצה, כי הוא נחשב כיורד וסותם סביבו, ואם כן הבית נחשב כבית שאינו פרוץ.

ולדברי רב, כל זה כשהתקרה של הבית ישרה,

מכניס או מוציא. ונאמרו שלושה אופנים לבאר דבריו.

(א) **מתחילה אמרו**, שלדעת רבי אליעזר, כל החצר נעשית רשות הרבים.

וטעם הדבר על פי דברי רבי יהודה משמו של רבי אליעזר, שאם תפסו רבים דרך ללכת בה, הרי היא שלהם, ואם כן, חצר זו, מאחר שנפלו מחיצותיה, והחלו הרבים ללכת בה, הרי היא שלהם כשאר רשות הרבים.

ודחו את הדברים הללו, כי באמת לא אמר רבי אליעזר שהרבים יכולים לגזול מה ששייך ליחיד. וכוונתו בביריתא, שאם ידוע שהיה לרבים דרך בשדה מסויימת, ואבדה, ואין ידוע אם בצפונה או בדרומה, וביררו להם באחת הרוחות, זכו בה, ואין בעלי השדה מעכב עליהם. שלא כיחיד שאבדה לו דרך בשדה של אחר, שאין היחיד יכול לתפוס מה שירצה, עד שיביא ראיה שזו היתה דרכו.

(ב) **שוב אמרו** שדברי רבי אליעזר במשנתנו נאמרו **כשאין ידוע היכן עמדה מחיצת החצר קודם שנפרצה, והחזיקו הרבים ללכת במקום המסופק**, בזה בלבד דעת רבי אליעזר, שמה שתפסו הרי הוא שלהם, ונעשה המקום המסופק **רשות הרבים** לכל דבר. ורק על המקום הזה אמר רבי אליעזר שנעשה רשות הרבים, אבל שאר החצר אינה רשות הרבים ולא רשות היחיד אלא כרמלית¹.

(ג) **שוב אמרו**, שדברי רבי אליעזר במשנתנו נאמרו אף כשידוע היכן היה מקום המחיצה, ואף שרשאים הבעלים לחזור ולבנותו, מכל מקום כל זמן שאינו בנוי, מקום זה הוא צידי רשות הרבים². ולדעת רבי אליעזר, צידי רשות הרבים, מאחר שהרבים דורסים שם, נידון כרשות הרבים לכל דבר.

ב. דעת חכמים.

חצר שנפרצה לרשות הרבים, כשם שתוכה כרמלית, כך מקום המחיצה הפרוץ (שהוא צידי רשות הרבים) הרי הוא כרמלית.

כי לדעת חכמים, **צידי רשות הרבים אינם נחשבים רשות הרבים**, אלא כרמלית.

ואם כן אסור לטלטל משם, לא לרשות היחיד, ולא לרשות הרבים, אולם אם הכניס או הוציא

שאר צידי רשות הרבים

נתבאר שנחלקו חכמים ורבי אליעזר, בדין מקום מחיצת חצר שנפלה, שהוא צידי רשות הרבים, האם הוא נידון כרשות הרבים או ככרמלית.

ומבואר, שאפילו במקום זה, שקל ללכת בו, הוצרכו חכמים לומר, שהוא נידון ככרמלית ולא כרשות הרבים.

אבל **בשאר צידי רשות הרבים, כלומר סמוך לכתלים שבדרך, דין פשוט הוא שאינו נחשב רשות הרבים אלא כרמלית**.

והסיבה לכך, כי **בצידי רשות הרבים רגילים לנעוץ אבנים גדולות סמוך לכתלים, כדי שלא יזיקו הקרונות שבדרך את הכתלים, ומחמת הדבר הזה אין הרבים הולכים שם**, ולכן דין פשוט הוא שאינו נחשב רשות הרבים אלא כרמלית.

וכתבו התוס', שמתוך סוגייתנו משמע, שגם בשאר צידי רשות הרבים, שיש בהם דברים המקשים את ההליכה, ומסתבר יותר שיש להחשיבים כרמלית, מכל מקום גם בהם חולק רבי אליעזר, ואומר, שהם נחשבים רשות הרבים. וסוגיתנו היא כדעת רב פפא במסכת שבת.

אך לדעת רב אחא בריה דרב איקא במסכת שבת, בזה מודה רבי אליעזר, שהמקום נחשב כרמלית ולא רשות הרבים.

חצר הנידונית כפרוצה

כבר נתבאר, שחצר שנפרצה למקום האסור לה, כגון לרשות הרבים, או לחצר אחרת שלא עירבה עימה, נאסר הטלטול בחצר.

עוד נתבאר לעיל, שיש שני אופנים בהם החצר נחשבת פרוצה.

(א) **כשנפרצה מרוח אחת לגמרי**, ואפילו כל אותה רוח פחות מעשר אמות.

¹ ולפי הביאור הזה, לא נתפרש בגמרא מדוע חכמים חולקים על רבי אליעזר. ויל"ע האם משום שלדעתם אין הרבים יכולים לתפוס את המקום המסופק. או שגם לפי הביאור הזה הסיבה שחכמים חולקים, כי באמת גם לדעת רבי אליעזר אף על פי שמה שתפסו הרבים שלהם הוא, אין המקום רשות הרבים ממש, אלא צידי רשות הרבים, ומחלוקתם היא מה דין צידי רשות הרבים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן. שו"ר מה שכתבו התוס', ורבנן סברי, דאין לרבים כח לברר, הלכך, אף על פי שעוברים שם, אינו רשות הרבים, כיון שלא נאסר לרבים, ואינו של רבים ... ולכן אינה נעשית רשות הרבים אפילו נפלו כל מחיצותיה סביב, והוא כרמלית.

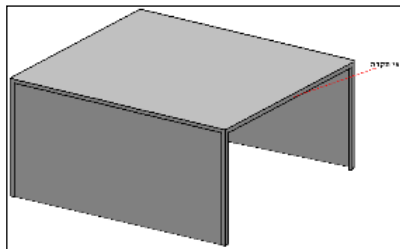
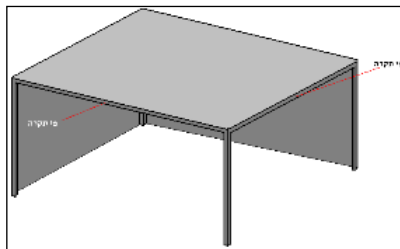
² וכגון שבשני ראשיה לא נשאר כלל משתי מחיצות שבצידה, שמקום מחיצה זו שנפרצה, אינו תוך מחיצות הנשארות. [תוס'].

היא כשרוחב כל רוח של האכסדרה אינו יותר מעשר אמות, שאז פי תקרה מועיל שלא יחשב פרוץ. אבל כשהוא יותר מעשר אמות, לדברי הכל אין פי תקרה מועיל לו, והאכסדרה נחשבת פרוצה, ואין מטלטלים בה אלא ארבע אמות.

ב. שיטת תוס'.

אכסדרה שאין לה שום מחיצה, לדברי הכל מטלטלים בה רק ארבע אמות, ואין אומרים בה פי תקרה יורד וסותם.

ואכסדרה שנחלקו בה רב ושמואל, היא אכסדרה שיש לה שתי דפנות סמוכות או שלוש, שבה אמר רב, שלענין הרוחות שאין לה מחיצות, פי תקרה יורד וסותם⁴, ושמואל חולק.

ואם יש לה שלוש מחיצות שלימות ומעט דופן גם ברוח הרביעית, מודה שמואל שגם שאר הרוח הרביעית נחשבת סתומה מטעם פי תקרה היורד וסותם. ועל פי זה פירשו את הסוגיה באופן אחר.

דף צה

טילטול תחת קורה רחבה ארבעה טפחים

לדברי רב יהודה, אם היתה קורה ארבעה טפחים עומדת על שני יתדות, מותר לטלטל תחתיה. כי יש לומר בכל פיותיה שמא רבעה צידה, פי תקרה יורד וסותם, והרי הקורה מוקפת מחיצות.

ולדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוח, אין להקל בזה בכל מקום, אלא במים בלבד, שאם היתה קורה כזו עומדת על גבי מים, מותר לטלטל

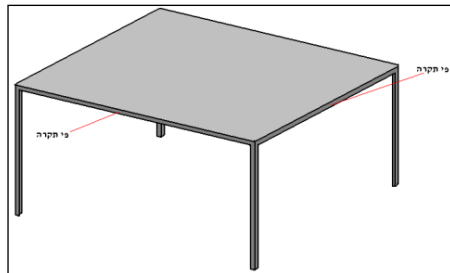
שהעמיד שמואל את המשנה, דעת רב שהבית אינו נחשב פרוץ.

אכסדרה בבקעה

א. שיטת רש"י.

אכסדרה יש לה גג חלק ולא משופע, ואכסדרה שנחלקו בה רב ושמואל, היא אכסדרה שאין לה דופן משום צד, והתקרה שלה עומדת על ארבעה עמודים שבארבע פינותיה.

ולכן נקטו אכסדרה בבקעה, שכן אלו העומדות בחצר, סמוכות לבית, ויש להן מחיצה לכל הפחות מרוח אחת.

לדעת רב, אף על פי שאין לאכסדרה מחיצות, מותר לטלטל בכולה, כדין מקום מוקף מחיצות, כי הלכה היא, שמאחר שיש לתקרה פה, כלומר עובי, יש להחשיבו כאילו יורד עד למטה, וסותם את כל החלל [=אמרין פי תקרה יורד וסותם], ובכך האכסדרה נחשבת כמוקפת ארבע מחיצות.

ולדעת שמואל, מאחר שאין לאכסדרה מחיצות, מטלטלים בה רק בארבע אמות ככרמלית, ואף על פי שיש לתקרה פה אין האכסדרה נחשבת כמוקפת מחיצות על ידו [=לא אמרין פי תקרה יורד וסותם].

ודווקא באכסדרה כזו הפרוצה מארבע רוחות נחלקו, אבל באכסדרה שיש לה אפילו מחיצה אחת שלימה, והיא פרוצה משלוש רוחות, לדברי הכל מותר לטלטל בכולה.

- וללשון ראשון בגמרא, כל המחלוקת הזו היא כשרוחב כל רוח של האכסדרה הוא יותר מעשר אמות, שלולא פי תקרה, המקום נחשב פרוצה. אבל כשהוא עד עשר אמות, לדברי הכל גם ללא פי תקרה הוא נחשב פתח ולא פרוצה, ומותר לטלטל בכולו.

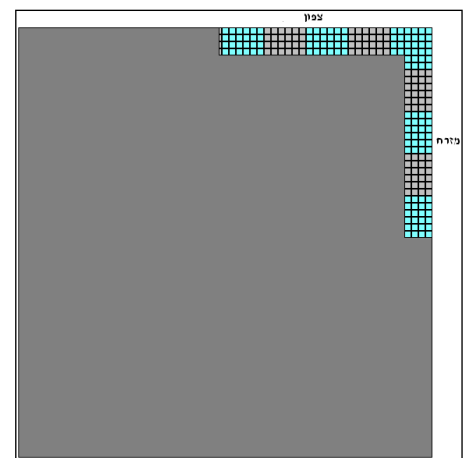
- וללשון שני בגמרא, אדרבה, כל המחלוקת הזו

אבל אם היה הבית מקורה באלכסון¹, אין לו פי תקרה, ונעשה דינו כחצר, להיחשב פרוץ בכל אחד משלושת האופנים.

ולדעת רב, כך יש להעמיד את המשנה, "וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו", כלומר מקרן זווית, שהיא שתי רוחות, ובאופן שהבית מקורה באלכסון.

ושמואל לא רצה להעמיד את המשנה באופן הזה, כי לא נזכר במשנה שהיה קירוי הבית באלכסון, וסתם בתים [בזמן חז"ל], לא היו מקורים באלכסון, והיה להם פי תקרה².

ולפיכך, שמואל העמיד את המשנה באופן אחר, והוא, שנפרץ הבית בקרן זווית, והפרצה יותר מעשר אמות, כגון חמש מכאן, וחמש ומשהו מכאן³, ולכל אורך הפרצה, נפל גם הגג ברוחב ארבעה טפחים.

ומעתה אף על פי שהגג ישר, ויש לו פה, מאחר שאנו צריכים לפה הזה כדי לעשות ארבע מחיצות, שתיים לאורך הפרצות, ושתיים כנגד הרוחב שהפרצה נכנסה בתוך הגג, באופן הזה דעת שמואל שאין פי תקרה מועיל להיות מחיצה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, שלדעת שמואל, אין עושים פי תקרה אלא בשלוש מחיצות, אבל לא בארבע.

ומאחר שמדובר בתקרה ישרה שיש לה פה, הבית נחשב כפרוץ משום שהיה הדבר בקרן זווית, אבל אם היה הכל ברוח אחת, לא היה נחשב כפרוץ, אפילו אם היתה הפרצה יותר מעשר אמות, כי די היה במחיצה על ידי פי תקרה משלוש רוחות, ואפילו אם היתה הפרצה יותר מעשר, היה מועיל פי תקרה.

ורב לא ביאר כשמואל, כי לדעת רב, גם מקום הנצרך ארבע מחיצות, נידון כמוקף על ידי פי תקרה בכל ארבע המחיצות. ואם כן, באופן

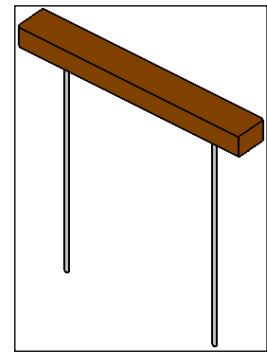
¹ פירש בקונטרס, בשיפוע, כעין גגין שלנו, דליכא פה, היינו כי ארזילא, כדאמרין בעושין פסין. ותימה, דהוה ליה למינקט כי ארזילא, כדנקט תוס'. ואומר ר"י, דמייירי שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן זווית, וכי האי גוונא לא אמרין פי תקרה. [תוס']. ולפי זה דין קירוי באלכסון אמור רק לענין פירצה בקרן זווית.

² אבל פרצת הקירוי, איכא למימר דקתני, בית שנפרץ, בית וקירוי עמו קאמר. [רש"י].

³ רש"י פירש, שנפרץ הכותל חמש מכאן וחמש ומשהו לכאן, ולא דק, דאם כן לא הויה פרוצה יתר מעשר, אלא אלכסון של חמש על חמש, דהיינו שבע אמות, ולא חש לדקדק בזה. [תוס'].

⁴ דאפילו לרב, בשתי מחיצות זו כנגד זו, לא אמר פי תקרה יורד וסותם, דהוי מפולש. [תוס'].

ולמלא מהמים שתחתיה, כאילו הם מוקפים מחיצות.

- וללשון ראשון לעיל, שכשכל דופן אינה יותר מעשר אמות, אומרים פי תקרה אפילו מארבע רוחות, ניתן להעמיד דינים אלו בקורה שאינה ארוכה מעשר אמות, והם כדברי הכל.

- וללשון שני לעיל, שגם כשכל דופן אינה יותר מעשר אמות, נחלקו רב ושמאל אם אומרים פי תקרה מארבע רוחות, אין להעמיד את הדינים הללו אלא כדעת רב.

סיכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין

נטבאר, שנחלקו רב ושמאל לעניין אכסדרה שאין לה מחיצות, האם אומרים בכל ארבע רוחותיה פי תקרה יורד וסותם, להתיר את הטלטול בתוכה בשבת.

ולדעת שמואל, האומר, שאין מטלטלים בתוכה בשבת, כי אין לומר בכל ארבע רוחותיה פי תקרה יורד וסותם, אף על פי שנעשית התקרה לצורך האכסדרה. **דין פשוט הוא**, שאם **סיכך על אכסדרה כזו**, מאחר שאין לה שום דופן, **הרי היא נחשבת כפרוצה ואינה כשירה לסוכה**.¹

ולדעת רב האומר שמטלטלים באכסדרה כזו בשבת, כי אומרים בכל ארבע רוחותיה פי תקרה יורד וסותם. לעניין סוכה נחלקו אביי ורבא מה דעת רב.

לדברי אביי, כשם שהאכסדרה נחשבת כמוקפת לעניין שבת, כך היא נחשבת כמוקפת לעניין סוכה, וסוכה כשירה היא.

ולדברי רבא, רק לעניין שבת החשיב רב את האכסדרה כמוקפת מחיצות על ידי פי תקרה

שלה, כי התקרה שעל האכסדרה נעשית לצורך האכסדרה, ולכן מועילה להיחשב לה כמחיצות. אבל לעניין סוכה, אין הדבר מועיל, כי לא נעשו מחיצות אלו של פי תקרה לצורך סוכה.²

מקום מוקף שנפרץ בשבת

נחלקו חכמים בדין מקום שבתחילת השבת היה מוקף מחיצות, שעל ידן היה מותר לטלטל בו, ונפרצו המחיצות בשבת, כגון חצר שנפרצה בשבת, וכן בית שנפרץ, וכן מבוי שניטלה קורתו או לחייו בשבת.

לדעת רבי יהודה, באותה שבת שבה נפרצו המחיצות, מותר לטלטל במקום הזה, כי השבת הזו, הואיל והותרה, הותרה, אבל בשבתות הבאות, אסור לטלטל במקום הזה, עד שיחדשו את המחיצות.

ולדעת רבי יוסי, כשם שבשבתות הבאות המקום אסור בטלטול, כי נפרצו מחיצותיו, כך הוא אסור בטלטול בשבת זו שבה נפרצו המחיצות.³

- **ולדברי רב חייא בר יוסף אמר רב**, הלכה כרבי יוסי, וכשנפרץ המקום בשבת, נאסר בטלטול אף באותה שבת.

- **ולדברי שמואל** אין הדבר מוחלט, ותלוי הוא אם יש כאן איסור תורה או איסור מדברי חכמים. **כשנפרצה החצר לכרמלית**, מאחר שהטלטול ממנה לכרמלית הוא מדברי חכמים בלבד, לא אסרו את הטלטול בחצר עצמה באותה שבת, **כדעת רבי יהודה**. **וכשנפרצה החצר לרשות הרבים**, מאחר שהטלטול ממנה לרשות הרבים אסור מהתורה, אסרו את הטלטול בחצר עצמה באותה שבת, **כדעת רבי יוסי**.⁴

מקום מפולש שיש לו תקרה

ברישא של המשנה מבואר, **שלדעת רבי יהודה**, מקום שיש לו שתי מחיצות זו כנגד זו, והוא פרוץ משתי הרוחות האחרות זו כנגד זו, אבל יש לו תקרה, כגון תחת עליה הבנויה על גבי שני בתים משני צידי רשות הרבים, או תחת גשרים מפולשים, שיש להם מלמטה מחיצות בשני הצדדים, הרי המקום הזה **נידון כרשות היחיד**, ומותר לטלטל בו כבמקום מוקף מחיצות.

ונאמרו בסוגיתנו שני אופנים לבאר דברי רבי יהודה.

א. האופן האחד הוא, שלדעת רבי יהודה, הסיבה שמותר לטלטל במקומות הללו, **משום** שהם מקורים, **ופי תקרה** שלהם נעשה להם כמחיצות, ולכן הם נחשבים כמוקפים.

ב. והאופן השני הוא, שלדעת רבי יהודה, הסיבה שמותר לטלטל במקומות הללו, **משום** שלדעתו, מדין תורה מקום שיש לו **שתי מחיצות** כבר נעשה רשות היחיד, ואין צורך ביותר משתי מחיצות.⁵

ולדברי רבה, אין ראייה מדברי רבי יהודה במשנתנו, שדעתו כפי האופן השני, ולא כפי האופן הראשון.

ומכל מקום, האמת היא, שדעת רבי יהודה, גם כפי האופן השני, שכן יש ללמוד מדבריו בברייתא [המבוארת לעיל בדף ו'], בה התיר לשני בתים משני צידי רשות הרבים לערב יחד, משום שהמקום שביניהם מוקף שתי מחיצות.

- ולפי הפירוש הראשון של רש"י, רב אשי חולק על רבה, ואומר, שגם ממשנתנו משמע, שטעמו של רבי יהודה בדין הראשון, משום שהמקום מוקף שתי מחיצות.

שכן בסיפא שנו, "ועוד אמר רבי יהודה מערבים למבוי מפולש", וטעמו של רבי יהודה בדין זה, משום שיש למקום שתי מחיצות, שהרי במבוי אין פי תקרה. ומתוך כך ששנו זאת בלשון "ועוד אמר", משמע ששני הדינים טעמם שווה.

ואם כן מבואר ממשנתנו, שגם דינו הראשון של רבי יהודה במשנתנו, הוא, כי המקום מוקף שתי מחיצות, ולא משום פי תקרה.

- ולפי הפירוש השני של רש"י, רב אשי מסכים עם דברי רבה, ואומר שמשנתנו משמע, שטעמו של רבי יהודה בדין הראשון הוא, משום פי תקרה.

שכן בסיפא שנו, "ועוד אמר רבי יהודה מערבים למבוי מפולש", וטעמו של רבי יהודה בדין זה, משום שיש למקום שתי מחיצות, שהרי במבוי אין פי תקרה. ומתוך כך ששנו זאת בלשון "ועוד אמר", משמע שבא רבי יהודה לומר דין נוסף שלא אמר קודם לכן.

ואם כן מבואר ממשנתנו, שדינו הראשון של רבי

¹ דכיון דבאכסדרה, דהנך פיות תקרה לאכסדרה נעשו, ואפילו הכי אסר בטלטול שבת, כל שכן דלא מהני לענין סוכה, דלא לסוכה עבידי. [רש"י].

² ואף על גב דלא בעי מחיצות לשמן, כולי האי מיהא לא מקילינן. [רש"י].

³ והיכא דאיתנהו למחיצות, אפילו רבי יוסי מודה, דאמר שבת הואיל והותרה הותרה כדאמרין פרק קמא. [תוס'].

⁴ ונראה דהלכתא כרב באיסורי, ואפילו בנפרצה לכרמלית הלכה כרבי יוסי דמחמיר. [תוס'].

⁵ ואפשר שלפי הביאור הזה, הסיבה שנקט רבי יהודה דינו במקום מקורה, כי באמת מודה רבי יהודה, שמדרבנן אין מטלטלים במקום שיש לו שתי מחיצות בלבד, כי דומה הוא לרשות הרבים, אלא שכל זה כשאנו מקורה, אבל כשהוא מקורה, לא גזרו, ומותר לטלטל בו, ולכן נקט רבי יהודה דינו במקום מקורה. ויל"ע בדבר.

חבילתו על ראשו, לא יתן את החבילה על ראשו כשהתפילין בראשו, כי דבר זה בזיון הוא לתפילין, [שתהא עליהם החבילה]. אלא יסלק את התפילין מראשו, ויקשרם על זרועו, וישמרם שם כל זמן שהחבילה בראשו.

המוצא תפילין³

כבר נתבאר פעמים הרבה, שמדין תורה אסור לשאת בשבת חפץ ולהכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, והעובר על האיסור הזה חייב משום הכנסה שהיא תולדת מלאכת הוצאה.

אם עשה במזיד בפני עדים ואחר התראה חייב סקילה. ואם עשה במזיד בלא התראה ועדים חייב כרת. ואם עשה בשוגג חייב חטאת.

ודווקא כשנטל את החפץ בדרך של משא יש בדבר משום הכנסה, כגון שנושא את החפץ בידו, או באופן אחר שרגילים לשאת חפצים, אבל מי שמלושב בגדים או תכשיטים, ומכניסם עימו, הרי הם בטלים לו, ואין בכך משום איסור הכנסה.

ואפילו אם לובש בגדים הרבה זה על זה, כי גם בחול פעמים לובש אדם בגדים הרבה זה על זה, ומאחר שכן דרך לבישה, כולם בטלים לו, ואין כאן איסור הכנסה בשבת.

ולפיכך, מי שמוצא תפילין במקום שיש לחוש שיאבדו, כגון בשדה⁴, אינו יכול להכניסם בידיו למקום המשתמר, כי עובר בכך על איסור הכנסה.

אבל יכול הוא להניחם עליו אחד בראש ואחד בזרוע, ולהכניסם כך כשהם מונחים עליו כהלכתם⁵.

ולדעת תנא קמא במשנתנו, אם מצא מספר זוגות תפילין, ובא להכניסם בשבת כשהם מונחים עליו, **מותר להכניס בכל פעם זוג אחד**, תפילין אחד של ראש בראש, ותפילין אחד של יד בזרוע, אבל לא יניח בבת אחת שני זוגות ויכניסם.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, רשאי להניח בכל פעם שני זוגות תפילין ולהכניסם, שני תפילין של ראש בראש ושני תפילין של יד בזרוע.

פרק עשירי המוצא תפילין

דף צה

מקום הנחת תפילין

נאמר בתורה בעניין הציווי על הנחת התפילין, "וּקְשַׁרְתָּם לְאָזְנוֹתָיִךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ" (דברים ו' ח').

ומכאן למדנו בבית מדרשו של מנשה את מקום הנחת התפילין.

א. מקום הנחת תפילין של יד.

"עַל יָדְךָ", זו קיבורת. ופירש רש"י, שהכוונה למקום שבו **הבשר תפוח**. ופירשו התוס', שהכוונה למקום התפוח **בזרוע**, [הוא האבר שבין המרפק לבית השחי]. ולא כדברי המפרשים, שהכוונה למקום התפוח שבקנה, [הוא האבר שבין המרפק לכף היד].

ב. מקום הנחת תפילין של ראש.

"בֵּין עֵינֶיךָ", זה קדקד. וביארו בבית מדרשו של רבי ינאי, שהכוונה למקום שמוחו של תינוק רופס, [ורש"י גרס רופף], **כלומר המקום שבו ראשו של תינוק רך¹**.

מקום יש להנחת שתי זוגות תפילין

מקומות אלו של הנחת תפילין של ראש ושל יד אינם מצומצמים עד שיש בכל אחד מהם מקום מצומצם להניח בו תפילין אחד בראש ותפילין אחד ביד.

אלא מרווחים הם, ובין ביד ובין בראש יש מקום מספיק להניח בו שתי תפילין². שהמקום הכשר להנחת התפילין, הוא כפול בגודלו מהמקום שבו התפילין מונחות בפועל.

שמירת תפילין של ראש על הזרוע

לדברי רב הונא, כשאדם צריך לשאת משא על ראשו, כגון שבא מהשדה בערב, **וצריך לשאת**

יהודה במשנתנו, אינו משום שהמקום מוקף שתי מחיצות, אלא משום פי תקרה.

וכל זה כדעת רבי יהודה. אבל חכמים חולקים עליו במשנתנו, ואומרים, שמקום שהוא פרוץ בשתי מחיצות זו כנגד זו, אף על פי שהוא מקורה, אין מטלטלים בו.

עירוב מבוי מפולש

לדעת רבי יהודה, מבוי מפולש, אף על פי שיש לו רק שתי מחיצות, **מערבים בו**, שכן לדעת רבי יהודה, מקום שיש לו שתי מחיצות, נחשב מוקף, ככל רשות היחיד.

ולדעת חכמים, מבוי כזה אינו נחשב כרשות היחיד ואין **מערבים בו**.

סליק פרק כל גנות

¹ ובמסכת מנחות מבואר, שלא רק המקום הזה כשר להנחת תפילין, אלא מסמוך למצא, ועד המקום ההוא.

² מסופק היה ר"י, איזה שיעור יש ברוחב תפילין, דיש עושי גדולים מחבריהם, ויש שעושי אחרים. ומדקאמר מקום יש בראש להניח שני תפילין, משמע דשיעור רחבו, שיתמלא מקום השנים. ואומר ר"י, דמצא במדרש, דשיעורן כשתי אצבעות, וסמך לדבר דציץ רוחבו שתי אצבעות ... דומה דציץ היה במקום הראוי להניח תפילין ... [תוס'].

³ הך פירקא במסכת שבת הוי ליה למיתני, גבי הוצאות, אלא משום דקתני סיפא, "רבי יהודה אומר נותן אדם לחבירו וחבירו לחבירו ואפילו חוץ לתחום", ועוד משום דקתני בסוף פרקין "רבי שמעון אומר כל מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך", ומפרש בגמ' דקאי אסוף מי שהוציאוהו. [תוס'].

⁴ כן פירש רש"י, ואם כן משמע שאפילו מכרמלית לא יכניס את התפילין בידו, ולא התירו הכנסה מכרמלית לצורך הצלת תפילין.

⁵ בסוף פרק קמא דביצה מוכח, דאירי דלא מינטרי מחמת כלבי. אבל מינטרי מחמת כלבי, אף על גב דלא מינטרי מחמת גנבי, לא. [תוס'].

ונאמרו בגמרא מספר ביאורים למחלוקת הזו.

ביאור א. נחלקו במקום הנחת התפילין.

מתחילה רצו לומר, שלדברי הכל, מעיקר הדין מותר להניח בשבת כמה תפילין שירצה, כדי להצילם, כי בשבת לא נוהגת מצוות תפילין, והרי הם לו כמלבוש, ובלבד שיניחם במקום הראוי לכך, שאין המלבוש בטל לו אלא כשמלבוש בו כדרכו, ובה נחלקו.

לדעת תנא קמא, הן בראש והן ביד יש מקום להנחת תפילין יחיד, ולכן בכל פעם יכול להוציא זוג אחד בלבד.

ולדעת רבן גמליאל, הן בראש והן ביד יש מקום להנחת שני תפילין, ולכן בכל פעם יכול להוציא שני זוגות.

ביאור ב. נחלקו אם שבת זמן תפילין.

שוב אמרו, שלדברי הכל יש מקום, הן בראש והן ביד, להניח בו שני תפילין, ומחלוקת החכמים הללו היא, האם בשבת נוהגת מצוות תפילין.

לדעת תנא קמא, השבת שווה לימות החול ומצוות תפילין נוהגת בה, ורשאי להניחם אף שלא לצורך הכנסתם מהשדה.

ומכל מקום מאחר שהנחתם היא לקיום המצווה, אינם נחשבים לו תכשיט או מלבוש, אלא קיום מצוותו, ולפיכך הם בטלים לו רק כשמניח אותם כפי קיום המצווה, שהיא אחד בראש ואחד ביד. אבל ביותר מכך אינם בטלים לו, והרי הם לו כמשא, ולכן יניח בכל פעם זוג אחד בלבד.

ומבואר, שמלבד מה שיש להחשיב את התפילין היתירות כמשא, משום שאינו מקיים בהם את המצווה, יש להחשיבם כמשא גם משום שמאחר שעתה זמן קיום מצוות התפילין, כשמניח זוג נוסף, עובר בהנחתו באיסור בל תוסיף.

ולדעת רבן גמליאל, השבת אינה כשאר ימות השבוע, ומצוות תפילין אינה נוהגת בה, וכשמניח תפילין בשבת אינו מקיים בכך מצווה.

ומכל מקום, מאחר שבחול רגיל להניח תפילין, כשמניח אותם בשבת, נחשבים הם לו כמלבוש להיות בטלים לו, ובלבד שיניחם במקום הראוי לכך.

ומאחר שיש מקום הן בראש והן ביד להניח שני תפילין, כשמניח שני זוגות תפילין במקום הראוי להם, שני הזוגות בטלים לו, ומותר להכניסם כשהם מונחים עליו.¹

ואין לאסור להניח שני זוגות משום איסור בל תוסיף, כי אין התפילין עליו לקיום מצוות תפילין, אלא כשאר מלבוש בעלמא.

ביאור ג. נחלקו אם מצוות צריכות כוונה.

עוד אמרו, שיתכן שלדברי הכל מצוות תפילין נוהגת בשבת, ואין התפילין נחשבים מלבוש ותכשיט. והסיבה שהם בטלים לאדם, משום שמקיים בהם את המצווה, ומחלוקת החכמים הנ"ל היא אם מצוות צריכות כוונה.

לדעת תנא קמא, העושה מצווה צריך להתכוון לעשותה.

ולפיכך, זוג אחד יוכל להניח בשבת, על ידי שיתכוון לצאת בו ידי המצווה, וכך יהיה בטל לו, ויוכל להכניסו.

אבל שני זוגות לא יוכל להניח כי אם יכוון להניחם לשם מצווה, יש כאן איסור בל תוסיף, ואם אינו מתכוון לשם מצווה, אין כאן מצווה, ושוב אינם בטלים לו, והרי הם כמשא.

ולדעת רבן גמליאל, העושה מצווה אינו צריך להתכוון לעשותה.

ולפיכך, יכול להניח שני זוגות בלא להתכוון להניחם לשם מצווה. ומעתה, מאחר שיוצא ידי מצווה גם בלא כוונה, מקיים בהן מצווה, [דבכל חז אמרי האי למצווה], והרי הם בטלים לו, ואינם משא.

ובאיסור בל תוסיף אינו עובר, כי לא נתכוון להניחם לשם מצווה, ואין אדם אינו עובר בבל תוסיף, עד שיתכוון להוסיף על המצווה.

עד כאן כפי הפירוש הראשון שכתב רש"י. אולם רש"י הקשה על כך מספר קושיות.² ולפיכך פירש באופן הבא.

לדברי הכל מצוות תפילין נוהגת בשבת, ומכל מקום גם כשאינו מקיים בהם מצווה, אינם נחשבים משא אלא מלבוש ותכשיט, ומחלוקת החכמים הנ"ל היא אם מצוות צריכות כוונה.

לדעת תנא קמא, העושה מצווה אינו צריך

להתכוון לעשותה.

ומהטעם הזה, שכדי לצאת ידי חובה אינו צריך להתכוון לעשותה, כמו כן כשמוסיף עליה, אף על פי שאינו מתכוון להוסיף, עובר בבל תוסיף.

ולכן לעולם לא יניח שני זוגות תפילין, אף כשאינו מתכוון למצווה, אבל זוג אחד יוכל להניח בשבת.

ולדעת רבן גמליאל, העושה מצווה צריך להתכוון לעשותה.

ומהטעם הזה, שכדי לצאת ידי המצווה צריך להתכוון לעשותה, כמו כן כשמוסיף עליה, אינו עובר בבל תוסיף אלא אם כן מתכוון להוסיף.

ולכן כשאינו מתכוון למצווה, יוכל להניח שני זוגות תפילין, ואינו עובר בבל תוסיף. ואף שאינו מתכוון למצווה, אינם נחשבים כמשא, כי כשהם במקום הראוי להם, [שיש בו להניח שני זוגות], הם נחשבים מלבוש ותכשיט, גם כשאינו מקיים בהם מצווה.

דף צו

ביאור ד. נחלקו אם עובר בבל תוסיף בלא כוונה.

עוד אמרו, שיתכן שלדברי הכל מצוות תפילין נוהגת בשבת, והתפילין בשבת אינם משא, או משום שהם מצווה, או משום שהם כתכשיט ומלבוש.

ולדברי הכל אדם יוצא ידי חובת המצווה גם כשאינו מתכוון לכך.

ומחלוקת החכמים הנ"ל היא, האם גם באיסור בל תוסיף יוצא בלא כוונה לקיים את המצווה.

לדעת תנא קמא, כשם שאדם יוצא ידי המצווה בלא להתכוון. כך כשהוא מוסיף עליה, הוא עובר בבל תוסיף גם כשאינו מתכוון. ולכן אין דרך שיוכל להניח שני זוגות תפילין, שהרי אפילו לא יתכוון למצווה, יש כאן איסור בל תוסיף.

ולדעת רבן גמליאל, דווקא ידי המצווה אדם יוצא גם בלא להתכוון. אבל כשהוא מוסיף עליה, אינו עובר בבל תוסיף אלא אם כן התכוון לתוספת מצווה. ולכן כשאינו מתכוון להוסיף על המצווה יכול להניח שני זוגות תפילין.

ביאור ה. נחלקו אם שלא בזמנו עובר בבל תוסיף בלא כוונה.

¹ שאין כל הראש כשר להניח תפילין אלא קדקד לבד, וחר"ץ יש שם שהתפילין יושבים בו, ואין בולטין כל כך, ובשבת נמי, באתרא דלא חזו ליה, לאו תכשיט הוא, שבוטלין יותר מדאי והוי כמשאוי. [רש"י]. ואין זו סברא. אלא נראה, דהטעם משום דלא מיקרי מלבוש אלא במקום שרגיל להניחו בחול. [תוס'].

² ולבי מגומגם לומר, דכיון דלאו תכשיט ניהו, נחי דבל תוסיף ליכא, איסור שבת מיהא לא פקע. והא ליכא למימר דלכולי עלמא תכשיט הם, דאם כן לתנא קמא אמאי אסור, לא ליכיון ולא ליתסר. וליכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוו תכשיט, ולרבן גמליאל הוו תכשיט, דאם כן לוקי פלוגתייהו בהכי. ועוד, היינו פלוגתא דלעיל דזמן ולאן זמן. [רש"י].

ולדעת רבי עקיבא, בא הכתוב ללמד, שיש לעשות את הפסח בכל שנה, כמו התרגום של הכתוב "מִקְמִים מִמִּיקָה" שהוא "מזמן לזמן".

ב. דעת רבי עקיבא.

מתחילה רצו לומר שמתוך כך שרבי עקיבא חולק על רבי יוסי הגלילי בדרשה הנ"ל, לדעת רבי עקיבא מצוות תפילין נוהגת גם בלילות וגם בשבתות וימים טובים.

אולם בברייתא מבואר, שאף אם דעת רבי עקיבא שמצוות תפילין נוהגת בלילות, מודה הוא שאינה נוהגת בשבתות וימים טובים.

ודבר זה הוא לומד מהכתוב האמור בתפילין, "וְהָיָה לְךָ לְאֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיָד הַזֶּה הוּצָאָה ה' מִמִּצְרָיִם" (שמות י"ג ט"ו).

שלדעתו, מאחר שהתפילין באים להיות אות לישראל, אינם נוהגים אלא בימים שישראל צריכים להעמיד אות על עצמם להראות שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה, ואין זה אלא בימות החול.

אבל בשבתות וימים טובים, שהם עצמם אות בין הקב"ה לישראל, כמו שנאמר, "וְהָיָה דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר אֲדָּהָתְךָ שֶׁבִּתְנִי תִּשְׁמְרוּ כִּי אֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (שמות ל"א י"ג), אין צריך בהם אות נוסף, ומצוות תפילין אינה נוהגת בהם.⁴

ג. דעת רבי מאיר ורבי יהודה.

מתוך הברייתא שתבואר בעזה"י בהמשך, יש ללמוד, שלדעת רבי מאיר ורבי יהודה, מצוות תפילין נוהגת בכל זמן, הן בימים והן בלילות, הן בחול והן בשבתות וימים טובים, שהיא מצווה הנוהגת תמיד ואינה תלויה בזמן כלל.

לשון שמירה האמור בקרבן פסח

כלל בדינו, שאיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת למי שעובר עליו במזיד, העובר עליו בשוגג חייב חטאת להתכפר בו.

אבל מצוות עשה, אף על פי שמי שמבטל אותה במזיד נענש בכרת, מי שמבטל אותה בשוגג אינו

להכניס שני זוגות תפילין יחד		
	סיבת האיסור לר"מ	סיבת ההיתר לר"ג
ביאור א	יש מקום לאחד בלבד.	יש מקום לשנים.
ביאור ב	בשבת מצווה להניח, ומותר להניח רק כפי קיום המצווה.	בשבת אין מצווה להניח, ומותר להניח בכל דרך מלבד בכל מקום הראוי לכך.
ביאור ג	לא יניח זוג שני משום בל תוסיף. [נ"מ שעובר כי צריך לכוון, שכן בלא כוונה גם אחד אסור. וי"מ שעובר אף בלא לכוון].	כשאנו מתכוונן אין בל תוסיף. [נ"מ שאף בלא לכוון מצווה יש, ולכן אינו משא. וי"מ שגם מצווה אין, ואינו משא כי הוא מלבד].
ביאור ד	לא יניח זוג שני משום בל תוסיף. [אפילו בלא כוונה].	כשאנו מתכוונן אין בל תוסיף.
ביאור ה	לא יניח זוג שני משום בל תוסיף. [אפילו בלא כוונה ולא בזמנה].	שלא בזמנה ואינו מתכוונן אין בל תוסיף.

הזמן שמצוות תפילין נוהגת

א. דעת רבי יוסי הגלילי.

מצוות תפילין נוהגת בימות החול בלבד, ואינה נוהגת לא בלילות ולא בשבתות ובימים טובים.

שכך נאמר בפרשת קדש לי כל בכור, שהיא אחת מארבע פרשיות של תפילין, "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִקְמִים מִמִּיקָה" (שמות י"ג י), ולדעת רבי יוסי הגלילי הכתוב הזה נדרש כך:

"וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִקְמִים" – כלומר בימים בלבד יש להניח תפילין, ולא בלילות.²

"מִקְמִים" – כלומר אף הימים אין כולם שווים במצווה זו, ורק בחלק מהם יש להניח תפילין, להוציא שבתות וימים טובים³, שבהם אין מצווה להניח תפילין.

ורבי עקיבא אינו מסכים עם רבי יוסי הגלילי בדרשה זו, כי לדעת רבי עקיבא, אין הכתוב הזה מדבר במצוות תפילין, אלא בפסח, שבו הפרשה ההיא עוסקת, שנאמר בה "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִקְמִים מִמִּיקָה" (שמות י"ג י), ולדעת רבי עקיבא הכתוב הזה נדרש כך: "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִקְמִים" – כלומר בימים בלבד יש להניח תפילין, ולא בשבתות וימים טובים³, שבהם אין מצווה להניח תפילין.

עוד אמרו, שיתכן שלדברי הכל, העושה מצווה בזמנה יוצא ידי חובה, גם כשאינו ממתכוון.

וכמו כן לדברי הכל, אם הוסיף עליה בזמנה, אף על פי שלא נתכוון למצווה, עובר בבל תוסיף.

אלא שלדברי הכל מצוות תפילין אינה נוהגת בשבת, והסיבה שזוג אחד לדברי הכל מותר להניח כדי להכניסו למקום המשתמר, כי גם כשאנו מצווה, עדיין נחשבים הם כמלבדש ותכשיט. ובזה נחלקו לעניין הנחת זוג שני.

לדעת תנא קמא, אף על פי שמצוות הנחת תפילין אינה נוהגת בשבת, מכל מקום, מאחר שהנחת תפילין היא מצווה, כשמניח שני זוגות, עובר בבל תוסיף, אף שלא בזמנה של המצווה, ואף כשאנו מתכוון למצווה, ולכן לעולם לא יניח שני זוגות יחד.

ולדעת רבן גמליאל, מאחר שמצוות הנחת תפילין אינה נוהגת בשבת, כשמניח בשבת שני זוגות תפילין, ואינו מתכוון למצווה, אינו עובר בבל תוסיף. כי שלא בזמנה של המצווה, אין עוברים על ההוספה בלא כוונה, ולכן יכול להניח בשבת שני זוגות יחד בלא להתכוון למצווה, וכך מכניסים יחד למקום המשתמר.

ודחו ביאור זה, כי לא יתכן שלדעת תנא קמא [הוא רבי מאיר], יתחייב אדם בבל תוסיף, כשמוסיף על המצווה שלא בזמנה, ואינו מתכוון לכך.

שכן אם מתחייבים על תוספת שלא בזמנה, גם זוג אחד של תפילין יהיה אסור להניח בשבת, שהרי בשבת אינו מצווה על התפילין, וכשמניח בשבת, מוסיף על המצווה של ימות החול.

וכמו כן יהיה אסור לישון בסוכה ביום שמיני של סוכות, משום איסור בל תוסיף.¹

אלא בוודאי תוספת מצווה שלא בזמנה ושלא בכוונה למצווה אינה נחשבת תוספת מצווה להתחייב משום בל תוסיף, **וביאור המחלוקת הוא כפי שנתבאר תחילה.**

וכתב רש"י, שהכוונה לביאור השני, שנחלקו אם שבת זמן תפילין היא או לא.

¹ ואנן מיתב יתבינן בשמיני בספק שביעי לכתחלה. [רש"י].

² מכאן אומר רבינו תם, דאפילו בני מערבא, דהוו מברכין כשהיו חולצין תפילין, "לשמור חוקיו", היינו דוקא כשחולץ סמוך לחשיכה, משום דלילה לא זמן תפילין הוא, דאהא כתיב חוקה. מיהו לא קיימא לן הכי, ואין צריך לברך דאפילו חולצו משום לילה, דקיימא לן כרבי עקיבא, דאמר לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח בלבד, ובהקומץ רבה פסקין דלילה זמן תפילין עד שעת שינה, ורב אשי ורבינא מסקי התם הלכה ואין מורין כן, אלא כל הלילה זמן תפילין, כרבי עקיבא דשמעתין. [תוס'].
³ נראה דאדרשא דלאות על ידך בדסמוך, קא סמך. [תוס']. שכן אם לא אותה דרשה מנין להוציא שבתות ולהכניס ימות החול דילמא איפכא.

⁴ ולכאורה אין להניח תפילין בחולו של מועד שאין צריך אות, דאסור במלאכה דבר שאינו אבד, ועוד דחייב בסוכה בחג, ובפסח אסור באכילת חמץ, וכן פסקו בהלכות גדולות. אבל בירושלמי משמע, דצריך להניח ... וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³² וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴² וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁴⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵² וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁵⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶² וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁶⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷² וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁷⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸² וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁸⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
⁹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁰⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹¹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹²⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹³⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁴⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁵⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁶⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁷⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁸⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
¹⁹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁰⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²¹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²²⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²³⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁴⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁵⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁶⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁷⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁸⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
²⁹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰² וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁰⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹² וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³¹⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²² וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³²⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³² וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³³⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴¹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴² וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴³ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁴ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁵ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁶ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁷ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁸ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁴⁹ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁵⁰ וכן עמא דבר ... [תוס'].
³⁵¹ וכן עמ

מביא חטאת.

ולא איסור לא תעשה¹.

ממנה.

ומבואר במסכת כריתות, שיש שתי מצוות עשה שהעובר עליהן במזיד חייב כרת, והעובר עליהן בשוגג פטור מחטאת, כי הן מצוות עשה בלא איסור לא תעשה, ואלו הן, מצוות פסח, ומצוות מילה.

ומתחילה רצו לומר שרבי עקיבא חולק על כך, שכן לדעת רבי עקיבא, הכתוב "וְשִׁמְרֶתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְמוֹעֲדָה מִיָּמֶיךָ" מְדַבֵּר בְּקֶרֶבן פֶּסַח, וכבר אמר רבי אבין אמר רבי אילעא, שכל מקום שאמרה תורה, אחד מהלשונות הללו, "השמר מלעשות", "פן תעשה", "אל תעשה", הרי זו אזהרה גמורה, כאילו נאמר "לא תעשה".

ואם כן, מאחר שלדעת רבי עקיבא, בעניין הפסח נאמר לשון שמירה "וְשִׁמְרֶתָ", יש בפסח איסור לא תעשה, ומאחר שיש בו איסור לא תעשה, העובר בו בשוגג ראוי להתחייב חטאת.

ודחו זאת, כי באמת לשון שמירה נחשב כאיסור לא תעשה רק כשכך היא משמעותו [=השמר דלאו, לאו], כגון "השָׁמֵר לָךְ פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקֶרְבְּךָ" (שמות ל"ד), שמאחר שמשמעות הכתוב היא שלא יכרתו ברית עם יושבי הארץ, כשאמרה האזהרה בלשון שמירה, הרי זה כמו שנאמר, "לא תכרות ברית ליושבי הארץ".

אבל כשמשמעות הכתוב היא לעשות הדבר, הרי זה כמצוות עשה [=השמר דעשה, עשה], כגון בפסח, שנאמר בו, "וְשִׁמְרֶתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְמוֹעֲדָה מִיָּמֶיךָ" שמשמעות הכתוב היא לעשות הפסח בכל שנה, בזה הדבר נחשב כאילו נאמר עשה את הפסח כל שנה, ומצוות עשה היא,

הנחת תפילין בלילה

לדעת יונתן הקיטוני, אין להניח תפילין בלילה. ולא נתבאר, האם משום שלדעתו מצוות תפילין אינה נוהגת בלילה, כדעת רבי יוסי הגלילי. או שמודה הוא שמעיקר הדין היא נוהגת בלילה, אבל אסרו חכמים להניחם בלילה, שמא ירדס בהם ויפיח.

ולדעת תנא קמא בברייתא, אמנם הישן אסור להניח תפילין, וגזרת חכמים היא, שמא יפיח בהם בשנתו. אבל הניעור בלילה, רשאי להניח תפילין, ואינו כמנסיף על המצווה שלא בזמנה. כי לדעת תנא קמא, מצוות תפילין נוהגת בלילה, כדעת רבי עקיבא או כדעת רבי מאיר ורבי יהודה.

מצוות תפילין בנשים

כלל בדינו, שכל מצוות עשה שהזמן גרמה, כלומר שאינה נוהגת בכל זמן, אלא תלויה בזמנים מסוימים, נשים פטורות ממנה.

וכבר נתבאר לעיל, שנחלקו חכמים במצוות תפילין, האם היא נוהגת בכל זמן [כדעת רבי מאיר ורבי יהודה], או שאינה נוהגת בכל זמן, אלא רק בימות החול [כדעת רבי יוסי הגלילי], או אף בלילות החול, אבל לא בשבתות וימים טובים [כדעת רבי עקיבא].

ואם כן, לדעת [רבי מאיר ורבי יהודה], האומרים, שמצוות תפילין נוהגת תמיד, הרי היא כשאר מצוות עשה שלא הזמן גרמן, שנשים חייבות בה כמו אנשים.

ולדעת [רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא], האומרים, שמצוות תפילין אינה נוהגת תמיד, הרי היא כשאר מצוות עשה שהזמן גרמן, שנשים פטורות

ולהלן יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים בעניין המצוות שנשים פטורות מהן, אם מותר להן לקיימן. שלדעת רבי יוסי, גם מצוות שנשים פטורות מהן, אם ירצו, מותר להן לקיימן, ולדעת רבי מאיר ורבי יהודה, מצוות שנשים פטורות מהן, אסור להן לקיימן.

ומעתה, לדעת האומרים שמצוות תפילין נוהגת תמיד, נשים חייבות בה כמו אנשים.

ולדעת האומרים שמצוות תפילין אינה נוהגת תמיד, אבל מותר לנשים לקיים מצווה שהן פטורות ממנה, הנשים אינן מצוות במצוות תפילין, אבל מותר להן לקיימה.

ולדעת האומרים שמצוות תפילין אינה נוהגת תמיד, וגם אסור לנשים לקיים מצוות שהן פטורות מהן, אסור לנשים להניח תפילין.

ומבואר בברייתא, שמיכל בת שאול היתה מניחה תפילין, ולא מיחו בה חכמים.

- ומתחילה רצו לומר, שלדעת הברייטא הזו, מצוות תפילין נוהגת תמיד. ומשום שהיא מצוות עשה שלא הזמן גרמא, הסכימו עימה חכמים, כי נשים חייבות בה כמו אנשים.

- ודחו זאת, ואמרו, שלדעת הברייטא הזו, מצוות תפילין אינה נוהגת תמיד, והסיבה שלא מיחו בה חכמים, כי לדעת הברייטא הזו, גם מצוות שנשים פטורות מהן, מותר להן לקיימן².

ומהטעם הזה לא מיחו חכמים באשת יונה בן אמיתי שהיתה עולה לרגל, אף על פי שהעליה לרגל היא מצוות עשה שהזמן גרמא, ונשים פטורות ממנה, גם מצוות שנשים פטורות מהן, מותר להן לקיימן³.

¹ ובמסכת מנחות דף ל"ו מבואר, שנחלקו רבי אלעזר ורבי יוחנן, האם השמר דעשה הוא עשה או לא תעשה. ומיהו כתבו התוס', שמחלוקתם היא רק לעניין הנחת תפילין בזמן האיסור, כלומר בלילה, ולדעת הדורשים את הכתוב "ושמרת כו" על תפילין, שכן לדעת בי יוחנן השמירה היא על כל מה שנאמר בכתוב, להניח ביום ולא בלילה, ואם כן היא משמשת הן ולא עשה ביום ולא תעשה בלילה. אולם לדעת רבי עקיבא, הדורש את הכתוב רק על עשיית הפסח, אין השמירה אלא על העשיה, והכל מודים שהוא עשה ולא לאו.

² [א] מכאן אומר רבינו תם, דמותר לנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, אף על גב דפטורות, כמו מיכל בת שאול, שהיתה מסתמא גם מברכת. (א) אף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה פליגי עליה, כדאמר בסמוך, קיימא לן כרבי יוסי לגבי תרומתה. (ב) ואף על גב דסתם מתניתין דאין מעכבין את התניוקות מלתקוע דלא כרבי יוסי, דמשמע הא נשים מעכבין, כדאמר בסמוך, אפילו הכי מעשה רב, דמיכל בת שאול, ואשתו של יונה, ועובדא דפרק אין דורשין, דהביאנוהו לעזרת נשים כדי לעשות להם נחת רוח. [ב] ועוד הביא רבינו, מהא דאמר רב יוסף בפרק החובל, מעיקרא, מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה [שסומא פטור ממצוות], עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדנא ועבידנא, ואם במקום שפטור ועושה, אסור לברך, אם כן אמאי קאמר דהוה עביד יומא טבא, והלא מפסיד כל הברכות של כל המצות, ומאה ברכות בכל יום. ולא חשיב ברכה לבטלה, כיון שמברך על המצוה שעושה, אף על פי שפטור. (א) ומיהו אין רבינו מסומא לאשה, דסומא מיחייב מדרבנן, ומכל מקום היה שמח רב יוסף, משום דמדאורייתא לא מפקד, ועביד ... ויכול לומר קדשנו במצותיו וצונו, כיון דמחייב מדרבנן ... אבל אשה דאינה מיחויבת אפילו מדרבנן במצות עשה שהזמן גרמא ... היכי מצי למימר וצונו. [ג] ואין לתמוה, דסומא חייב מדרבנן, ואשה פטור לגמרי, (א) דהחמירו חכמים בסומא, משום דהוי ממיין בר חיובא, (ב) ועוד שלא יראה כנוכרי אם היה פטור מכל המצות, אבל לאשה כי פטורה נמי לגמרי ממצות עשה שהזמן גרמא, אכתי מחויבת בכל שאר מצות. [ד] וממה שהאשה עולה למנוח שבעה, ומברכת קריאת התורה אף על גב דפטורה מתלמוד תורה ... אומר רבינו תם דאין רבינו, דברכת קריאת התורה לאו משום מצות תלמוד תורה, שאפילו בדרך ברכת הערב נא או נפטור באהבה רבה, חוזר ומברך, תדע, דבמקום שאין לוי, כהן קורא במקום לוי, ומברך, אף על פי שכבר בירך בקריאה ראשונה. [ה] ומקטן דמברך ברכת המזון, אף על פי שהוא פטור, אין רבינו לאשה, דקטן אתי לכלל חיוב, וחייב לחנכו, ואינו מוזהר על לא תשא. [תוס'].

³ כאן מבואר, שלא מיחו חכמים, לא במיכל ולא באשת יונה, אכן בפסיקתא [רבתי פרק כ"ב] דרש חזקיה בשם רבי אבהו ... אשתו של יונה הושבה [מלעלות לרגל], מיכל בת כושי מיחו בה חכמים [מלחניח תפילין]. ונאמרו בתוס' שני טעמים מדוע מיחו בהן. (א) לפי פירוש קונטרס, האומרים שמיוחו בהן חכמים, סוברים, שמצוות אלו הזמן גרמן, ומאחר שנשים פטורות ממצוות אלו, כשעושות, נראות כעוברות על כל תוסף ולכן יש למחות בידן ... (ב) ותוס' כתבו, שהסיבה שלדעת האומרים שנשים פטורות ממצוות אלו, מיחו בידם שלא יעשו, משום שתפילין צריכים גוף נקי,

בושי

שאל נקרא גם כוש, כמו שנאמר, "שְׁגִיּוֹן לְדָוִד
אֲשֶׁר שָׁר לַה' עַל דְּבָרֵי כוֹש בֶּן יְמִינִי" (תהלים ז' א'),
והכוונה לשאול.

ומשום כך, מיכל בת שאול מכונה בברייתא מיכל בן כושי.

מצוות סמיכה בנשים

בעניין הקרבת העולה נאמר, "וְסִמֵּן יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִצָּחָה לוֹ לִכְפֹּר עָלָיו" (ויקרא א' ד'), ללמד, שהבעלים סומכים ידיהם על ראש הקרבן, קודם החקרבה.

ומתוך כך שנאמר בתחילת העניין, "יִדְבָּר אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל" (ויקרא א' ב'), משמע שהפרשה הזו, בה
נאמר דין סמיכה, נאמרה לאנשים ולא לנשים,
ואם כן נשים אינן מצוות על הסמיכה.

ולדעת רבי יהודה, [הוא התנא ששנה את מדרש תורת כהנים הקרוי סיפרא], **מאחר שרק בני ישראל נצטוו על הסמיכה**, בני ישראל **סומכים על קרבם**, ובנות ישראל אינן סומכות על קרבן.

ולדעת רבי יוסי ורבי שמעון, אף על פי שלא נצטוו הנשים על הסמיכה, אם תרצנה, הרשות בידן לסמוך על קרבנן.

תקיעת שופר בנשים

במסכת ראש השנה מבואר, שאין בית דין מעבדים תינוקות מלתקוע בשופר ביום טוב של ראש השנה, כי אף שתינוקות אינם חייבים במצוות, מכל מקום יש לחנכם במצוות.

ומתוך הדברים הללו יש ללמוד, שדווקא את התינוקות אין מונעים מלתקוע, אבל את הנשים מונעים מלתקוע.

והסיבה לכך, כי נשים אינן מצוות על התקיעה, שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא, וכשהן תוקעות, הן נראות כמוסיפות על המצווה, ועוברות בבל תוסיף.¹

וכל זה כדעת רבי מאיר, שסתם משנה כמותו. אך לדעת רבי יוסי [ורבי שמעון], מותר לנשים לקיים

מצוות שהן פטורות מהן, ובכלל זה לתקוע בשופר
בראש השנה.

הכנסת תפילין בשבת על ידי נשים

בתחילת הפרק נתבאר, שהמוצא תפילין בשבת, במקום שיכולות להתקלקל, רשאי להכניסן לבית, על ידי הנחת עליו בראש וביד.

וּלְדַעַת רַבִּי מֵאִיר וּרְבִי יְהוּדָה, מִצּוּת תְּפִילִין
נִוְהַגְתָּ בְּכָל זְמַן, וְאַם כֵּן הָאִשָּׁה מִצּוּהָ בְּתִפְּלִין
כַּמּוֹ הָאִישׁ, כְּשֶׁאֵר מִצּוּת עֲשֶׂה שֶׁלֹּא הַזְמַן גֶּרֶמָן,
וְלִכְּן הָאִשָּׁה וְהָאִישׁ שׁוּיִים גַּם בְּדִין זֶה, שֶׁהֵם
יִכּוּלִים לְהַכְנִיס אֶת הַתְּפִילִין בִּשְׁבֹּת, עַל יְדֵי
הַנַּחֲתָן בְּרֹאשׁ וּבִיד, וְהַכְנַסְתָּם כֹּךְ, כְּשֶׁהָ מוֹנַחֲת
כַּחֲלֹכָתָן.

וכמו כן לדעת רבי יוסי, אף על פי שמצוות תפילין אינה נוהגת תמיד, ואם כן נשים אינן מצוות בתפילין כמו האיש, כשאר מצוות עשה שלא הזמן גרמן, מכל מקום יש לנשים רשות להניח תפילין, ולכן הן יכולות להכניס את התפילין בשבת, על ידי הנחתן בראש וביד, והכנסתם כד, כשהן מונחות כהלכתן.

המוצא תפילין חדשות

כבר נתבאר בתחילת הפרק, שהמוצא תפילין במקום שיש לחוש שיאבדו, יכול הוא להניחם עליו, אחד בראש ואחד בזרוע, ולהכניסם כך כשהם מונחים עליו כהלכתם.

אלא שנחלקו חכמים, אם מותר לו להכניס שני זוגות יחד, או כל זוג בפני עצמו.

ולדעת משנתנו וכן לדעת רבי יהודה בברייתא, אבן
אבן זה נאמר רק כשמוצא תפילין ישנות, אבל
כשמוצא תפילין חדשות, לא יכניס אותן בשבת.

ולדעת רבי מאיר בברייתא, אין חילוק בין ישנות לחדשות, ודין שתיהן שווה, **שיש להכניסן בשבת** באופן הנ"ל, להצילם שלא יאבדו.

ונאמרו בגמרא שני ביאורים למחלוקת זו.

א. נחלקו אם טורח אדם לעשות קמיע בעין תפילין.

לדברי רבא, תפילין ישנות ותפילין חדשות שדברו

בהם החכמים, שווים הם בעשייתם.

- לכאורה הכוונה ששווים הם בכך, שגם באלו וגם באלו יש רצועות כתפילין גמורות. ודווקא באופן הזה נחלקו אם מותר להניחן עליו ולהכניסן, אבל כשאין בהם רצועות, אלו ואלו אין מכניסן בשבת.

- והתוס' פירשו, ששווים הם בכך, שגם באלו וגם באלו אין רצועות², ודווקא באופן הזה נחלקו אם רשאי להניחן עליו ולהכניסן. אבל כשיש בהם רצועות, ודאי תפילין הן, ואלו ואלו מכניסן בשבת.

והחילוק בין החדשות לישנות הוא, שבישנות ניכר קשר ש-ד-י של תפילין. [לפי הפירוש הראשון, הדבר ניכר בקשר עצמו, ולפי הפירוש השני, ניכר בבתים, שהיה עליהן קשר של ש-ד-ן]. ואם כן, ודאי תפילין הן, ויש בהן קדושה, ואסור להשאירן בבזיון, ולכן מותר להכניסן.

ובחדשות לא ניכר קשר ש-ד-י של תפילין, ולכן יש להסתפק, שמא אינן תפילין, אלא קמיע בעלמא, שנעשה כן. ולפיכך אין לחלל את השבת להצילן, שאין קדושה אלא בתפילין הנעשים כהלכתן, כלומר לשמן. ובדבר זה נחלקו.

לדעת רבי יהודה, פעמים טורח אדם לעשות קמיע כעין תפילין, אף על פי שיש בכך טורח גדול, ואם כן יש לחוש שקמיע הוא ולא תפילין.

ולדעת רבי מאיר, אין טורח אדם לעשות קמיע כעין תפילין, וכל הנעשה כתפילין ודאי תפילין הם.

דף צז

ב. נחלקו אם ניתן לקשור תפילין בשבת.

לדברי אבוב דשמואל בר רב יצחק, מאחר שיש טרחה גדולה בעשיית התפילין, ודאי אין אדם טורח לעשות קמיע כעין תפילין, וכל הנעשה כתפילין, ודאי תפילין הוא, ויש בו קדושה.

ותפילין ישנות ותפילין חדשות שדברו בהם החכמים, מאחר שעשויים כתפילין דבר ברור הוא שיש בהן קדושה, אלא שהחילוק ביניהם הוא בזה, שתפילין שיש בהן רצועות נקראות ישנות, כי כבר נגמרו, ואת אלו לדברי הכל יוכל להכניס על ידי הנחתן בראש ובזרוע.

ומחלוקתם היא בתפילין חדשות. שעוד לא

ונשים אין זריזות לזוהר, ועלייה לרגל משום דמיחזי כמביאה חולין לעזרה, או משום ראיית פנים בעזרה שלא לצורך. ותקיעת שופר וסמיכה נמי, דמעכבין, למאן דלית ליה רשות, לאו משום דמיחזי מוסיף, אלא משום דתקיעה מלאכה דרבנן היא ... וסמיכה אפילו בהקפת יד מיחזי כעבודה בקדשים. [ע"פ תוס'].

⁴ אכן לולא הטעם הזה, אין איסור בדבר, כי תקיעת שופר אינה מלאכה, ואין בה חילול יום טוב, כמו ששנו בבית מדרשו של שמואל, יצאה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה. (ע"פ רש"י).

² ואם תאמר, כיון דאין מקושרות, היאך מכניסין, בדשבת אסור לקשור. ויש לומר דסלקא דעתך דבלא קשירה נמי הוי דרך מלבוש. אי נמי עונבן אפילו לרבי יהודה, דסלקא דעתך דמסתמא דעמו להתיר העניבה ולעשות קשירה גמורה, ולא הוי של קיימא. [תוס'].

קשרו בהן את הרצועות. ולדברי הכל לא יוכל לקשור בהן את הרצועות בשבת, כדי להניחן עליו ולהכניסן, כי קשירה היא אחת מהמלאכות האסורות בשבת¹. אבל נחלקו אם יוכל להניחן עליו באופן אחר.

לדעת רבי מאיר, אמנם לקשור את הרצועות בתפילין לא יוכל, אבל יוכל לעונבם בתפילין שהעניבה אינה אסורה בשבת².

ותהא העניבה דומה לצורת קשירתם, שניכר בה אותיות ש-ד-י, שאם לא כן אין התפילין כשרות, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, שצורת קשר התפילין הלכה למשה מסיני.

ועל ידי עניבתם יוכל להניחן עליו בראש ובזרוע ולהכניסן בשבת.

ולדעת רבי יהודה, מאחר שאין התפילין קשורות, אין דרך להכניסן, כי בעניבה לא יוכל להכניסן.

רב חסדא רצה לומר, שהסיבה לכך, כי לדעת רבי יהודה, עניבה פסולה בתפילין.

ואבבי ביאר, שהסיבה לכך, כי לדעת רבי יהודה, העניבה אסורה בשבת כקשירה³.

קשר של תפילין

לדברי רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת, **הלכה למשה מסיני**, שקשר התפילין יהיה עשוי באופן שיהא דומה לדל"ת⁴. ובתפירתן עשוי כמין שי"ן, ורצועה קטנה קבועה בהן וראשה כפוף ודומה ליו"ד.

ואמר רב נחמן, שצריך שיהיה **נוי שלהן**, כלומר היכר האותיות הללו⁵, **כלפי חוץ**, שיהיו נראים לכל, ולא יהיו כלפי התפילין בין הבתים⁶.

המוצא תכלת בשוק

[דין זה מבואר בגמרא בדף צ"ו]

חוטי הציצית הנקשרים בטלית לשם מצוות ציצית, צריך שיהיו נעשים לשם המצווה, ומהטעם הזה כשצובע את חוטי התכלת, צריך שיצבע לשם מצוות ציצית.

ומבואר בגמרא, שלדברי רבי אלעזר, צמר צבוע תכלת הנמצא בשוק, **אם עדיין לא נגמרה מלאכתו כחוטי הציצית**, כגון שהיו לשונות של צמר צבועים תכלת, ואפילו חוטי צמר צבועים תכלת, מאחר שלא ניכר שנעשו לשם ציצית, יש לחוש שלא נעשו לכך, ופסולים לציצית.

ולא זו בלבד אלא אפילו מצא חוטי תכלת שזורים כדרך עשיית חוטי הציצית אבל היו גדולים, עדיין יש להסתפק שמא לא לציצית נעשו אלא לצורך הטלת בשולי הבגד כדרך שהיו רגילים לעשות ולכן מחמת הספק הם פסולים לציצית.

ורק אם מצאם שזורים זה בזה כדרך חוטי הציצית, וגם מופסקים, כלומר חתוכים כמידה הנצרכת לחוטי ציצית, ודאי לשם ציצית נעשו, וכשרים הם.

שכן אלו, מאחר שנחתכו, ודאי לצורך ציצית נעשו⁷, ולא לצורך הטלתם בשולי הבגדים, כי כשמטילים אותם בבגדים, אין צורך לחותכם ולהטילם אחד אחד, אלא מטילים אותם בלא לחותכם, ואין אדם טורח כל כך, לעשות חוטים לשולי הבגד, כדרך עשיית הציצית שמטילים את החוטים אחד אחד.

ולדעת רבא, סברא זו נחלקו בה רבי מאיר ורבי יהודה, אם טורח אדם לעשות דבר כעין תפילין או כעין ציצית. ואם כן, דין זה הוא כדעת רבי יהודה, האומר, שאין אדם טורח כל כך, אבל לדעת רבי מאיר, גם חוטים אלו פסולים לציצית.

ולדברי אבוא דשמואל בר רב יצחק, הכל מודים שאין אדם טורח כל כך לעשות דבר כעין תפילין או כעין ציצית, ואם כן לדברי הכל חוטי תכלת שזורים ומופסקים שנמצאו כשרים לציצית.

הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה

הקונה תפילין הרבה, ממי שעדיין לא הוחזק לכתוב תפילין כהלכתן⁸. **אם את כולן כתב אדם אחד, אינו צריך לבדוק את כל התפילין שקונה, ודי בכך שיבדוק שלוש, ויהיה בהן גם של ראש וגם של יד.** כלומר יבדוק **שנים של ראש ואחד של יד, או שנים של יד ואחד של ראש.**

ומאחר שנמצאו שלוש תפילין כשרות, הוחזקו כולן לכשירות. שכן הדין בכל מקום, בשלוש פעמים יש חזקה.

ורבי חולק, ואומר, שדי בבדיקת שתי תפילין, אחד של ראש ואחד של יד, כי לדעתו בכל מקום בשתי פעמים יש חזקה.

וכל זה כשכל התפילין נכתבו על ידי אדם אחד, אבל כשנכתבו על ידי אנשים הרבה, צריך לבדוק את כולן, כי אפילו אם ימצאו הרבה מהם כשרים, לא הוחזקו בכך כשרים, אותם שנכתבו על ידי אחרים.

וכשיש חבילות הרבה שלתפילין, וכל חבילה יש בה תפילין הרבה, וכולה נכתבה על ידי אדם אחד, יבדוק בכל חבילה שלוש, [ולדעת רבי, שתיים], ואם נמצאו כשרים, הוחזקה כל אותה חבילה לכשירה.

מצאן צבתיים או כריכות

כבר נתבאר בתחילת הפרק, שמי שמוצא תפילין בשבת במקום שאינו משתמר, מותר לו להניחן בראשו ובזרועו ולהכניסן.

¹ ומכאן אומר רבינו תם, דאין צריך בכל יום להתיר קשר תפילין ולחזור ולקשור בשעה שמניחן, כגון שהיה אומר רבינו אליהו, דאם כן חדשות אמאי אסר הכא משום קשירה, הא לא הוי קשר של קיימא. ומה שהביא רבינו אליהו מדאמר בסוף הקומץ רבה, תפילין מאימתי מברך עליהן, משעת הנחה עד שעת קשירה, לאו היינו קשירה ממש, אלא קשירה דהתם היינו הידוק ... [תוס'].

² ותימה דבעיא היא בריש אלו קשרים, אם עניבה לרבי מאיר קשירה היא אם לאו, וקאי בתיקו. ואומר ר"י דהתם בדמיהדק, והכא בלא מיהדק. [תוס'].

³ וקצת נראה דהלכה כרבי יהודה, דעניבה קשירה היא, מדמסיק אב"י, דרבי יהודה לטעמיה, וסתם מתניתין אתיא כרבי יהודה. מיהו מדפריך סתמא דהש"ס בפשיטות וליעניבה מיעב, משמע דאין הלכה כרבי יהודה. [תוס'].

⁴ כן פירש רש"י. ואין נראה לר"י, דאין הלכה למשה מסיני אלא השי"ן בלבד, כדמשמע בפרק במה מדליקין ... [תוס'].

⁵ פירש ר"י, דאקשר קאי, כמו שפירש בערוך, נוי, הקשר יפנה לצד חוץ, אותו צד שנראה כעין דל"ת, ולהכי מיייתי לה הכא. [תוס'].

⁶ לפי שנאמר בהן "וראו וגו'" ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין של ראש. [רש"י].

⁷ ואם תאמר ואף על גב דלציצית נעשה, אמאי כשירה, הא אמר בפרק התכלת, דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה, שיועד שטעימה פסולה, אבל ממי שאינו מומחה, לא, דאיכא למיחש לטעימה. ויש לומר דכשמצאן שזורים ומופסקין, שאנו יודעים שלצורך ציצית נפסקו, יש תלות דמן המומחה נפלו, דכשאנו מומחה, אינו רגיל להתעסק בדבר, שיועד שלא יקנו ממנו, ואפילו לעצמו אינו רגיל לעשות, כיון שיועד בעצמו שאינו בקי בהלכות צביעה. [תוס'].

⁸ תימה דבפרק התכלת תניא, תפילין ... אין ניקחין אלא מן המומחה ... ואומר ר"י, דהתם לכתחלה קאמר, דאין ניקחין אלא מן המומחה, שלא יצטרך לקרוע כל התפר ולבודקו, ואיכא בזיון תפילין, ואיכא נמי למיחש שמא יתעצל לטרוח לבדוקו, ויסמוך להניחן בלא בדיקה לצורך שעה, והכא איירי בדיעבד, שכבר לקח, או כגון שאינו מוצא מומחה לקנות ממנו. [תוס'].

ומבואר במשנתנו, שכן הדין לדעת רבי שמעון, כשנולד תינוק בשדה, ויש להביאו לעיר.

אף על פי שהיה מקום לומר, שמאחר שטלטול התינוק מיד ליד מזיקה לו, בזה יתיר רבי שמעון להוליכו פחות פחות מארבע אמות.

מכל מקום אין הדבר כן, ולדעת רבי שמעון, גם אותו יביאו לעיר, על ידי שיעבירו אותו בני אדם מזה לזה, ואפילו צריכים לכך מאה בני אדם, ובכך מטלטלים אותו הרבה מיד ליד.

ומסתבר שתנא קמא חולק על כך, ואומר, שמטלטלים אותו פחות פחות מארבע אמות.

וכל זה כשאין שום חשש סכנת נפשות לתינוק, אבל במקום חשש סכנת נפשות, מחללים את השבת, ומביאים אותו לעיר במהירות האפשרית.

עיסה ותבשיל שיש להם שני תחומין להחמיר
כבר נתבאר, שכשם שאסור לאדם לצאת בשבת ויום טוב מחוץ לתחומו, כך אסור להוציא את חפציו מחוץ לתחומו.

ולפיכך, עיסה שנעשית מקמח של זו, ונתנו בה מים ותבלין ומלח של זו, וכל אחת עירבה לצד אחר, אין להוליך את העיסה הזו, אלא במקום ששתי הנשים מותרות בו.

ולדעת רבי יהודה, מים יוצאים מכלל זה, וכשהיתה כל העיסה משל זו, ורק המים משל חברתה, מאחר שאין במים ממש, אין המים מעכבים מלהוליך את העיסה למקום שיכולה בעלת העיסה ללכת, אף על פי שבעלת המים אינה יכולה ללכת לשם.

ודווקא בעיסה אמר רבי יהודה, שאין מתחשבים במים כלל, כי אינם מורגשים במאכל, אבל מים הניתנים בתבשיל, מורגשים בו, ומודה רבי יהודה, שמתחשבים בהם, ואין מוליכים את התבשיל למקום שבעלת המים אסורה ללכת.

הוצאת דבר שאין חייבים עליו

על ידי דבר שחייבים עליו

אדם חי נושא את עצמו, ולפיכך המוציא אדם חי

לשומרם [כשהם מרובים], שמא ימצאו בידו או ישמע למלכות, אינו חייב למסור נפשו בשביל הצלתם.

ומשאירים בשדה במקומם, ומכל מקום כדי שלא יהיו מוטלים כל כך בבזיון, מכסה אותם בבגד.

ג. סכנת נוכרים לסטים.

לשני הפירושים, מבואר במשנתנו, [בדין השני בעניין סכנה], שמי שמצא בשדה תפילין הרבה, ואינו יכול להכניס את כולם בפעם אחת בראשו ובזרועו.

וחושש שעד שילך ויחזור מספר פעמים, ימצאו נוכרים את התפילין שבשדה ויבזום, יש לו היתר להוליך את כולם יחד למקום המשתמר, אף בלא להניח בראש ובזרוע.

לדעת תנא קמא, יעשה זאת על ידי הולכת כל התפילין פחות פחות מארבע אמות, שבכל פעם יניח את התפילין קודם שיוליך אותם ארבע אמות, וכך לא יהא בדבר איסור תורה של העברת ארבע אמות ברשות הרבים.

ורבי שמעון אומר שלא לעשות כן, שמא לא ישים לב, ויוליך ארבע אמות שלימות, ונמצא מחלל שבת באיסור תורה.

ולדעת רבי שמעון, יעשה זאת על ידי שיתן לחבירו וחבירו לחבירו, כלומר יעמוד הראשון במקומו, ויתן את התפילין לחבירו המקורב יותר לעיר, וכן חבירו כשמקבל לא יזוז ממקומו, ויעביר בידיו לאחר² הקרוב יותר לעיר, וכך יביאו את התפילין לעיר, בלא ללכת עימהם כלל בדרך³. ותנא קמא אומר שלא לעשות כן, כי באופן הזה, מתפרסם הדבר שמטלטלים בשבת, ואין זה כבוד שבת.

הבאת תינוק הנולד בשדה בשבת

נתבאר, שנחלקו חכמים, כיצד יש להביא תפילין הרבה שנמצאו בשדה, כשיש חשש שמא יבזום שם לסטים נוכרים.

ולדעת רבי שמעון, הדרך היא, שיעבירו אותם בני אדם מזה לזה, עד שיקרבו אותם לעיר, אבל לא יטלטל אותם אדם אחד, פחות פחות מארבע אמות.

וכשהיו מספר זוגות, יחזור על הפעולה מספר פעמים, עד שיכניס את כולם. יש אומרים שבכל פעם יכניס זוג אחד. ויש אומרים שבכל פעם יכניס שתי זוגות.

וכל זה כשעל ידי פעולתו, יספיק להכניס את כל התפילין שמוצא קודם צאת השבת.

אבל אם מצא תפילין הרבה, בין שהיו צבתות, כלומר כל זוג קשור בפני עצמו, ובין שהיו כריכות, כלומר כל אחד לעצמו, ולא יוכל להספיק להכניס את כולם קודם שקיעת החמה של שבת, מאחר שאפילו אם יעשה באופן הנ"ל, עדיין יצטרך להתעסק בהצלה של התפילין עד צאת השבת.

אין לו להתעסק בהכנסתם בשבת, אפילו כפי מה שיכול להספיק, אלא ימתין בצד התפילין עד שתחשך, ואז יביא את כולם יחד¹.

המוצא תפילין בשבת בשעת סכנה

נתבאר, שמי שמוצא תפילין בשבת במקום שאינו משתמר, מותר לו להניח בראשו ובזרועו ולהכניסו. ואם היו מרובים, ולא יספיק להציל את כולם קודם צאת השבת, ממתיין בצידי לשומרם עד צאת השבת. ואם היה הדבר בשעת הסכנה הדין כך:

א. סכנת לסטים ישראל.

לפירוש ראשון של רש"י, במשנתנו מבואר [בדין הראשון בעניין סכנה], שכשאדם ירא להתעכב בשדה להכניס משם את התפילין הנמצאות שם, כי חושש מפני לסטים ישראלים העלולים להורגו בשביל ממנו, אינו צריך להתעכב להצלת התפילין.

ודי בכך שיכסה את התפילין בשדה, שלא יתקלקלו, שכן אפילו אם ימצאו הלסטים הללו את התפילין, מאחר שהם ישראלים, לא יבזו את התפילין. וזהו ששינוי ובסכנה מכסן והולך לו.

ב. סכנת גזירת נוכרים.

לפירוש שני של רש"י, במשנתנו מבואר [בדין הראשון בעניין סכנה], שבשעה שגזרו הנוכרים גזירה שלא יניחו ישראל תפילין, אם מצא תפילין בשדה, וירא להכניסם [כשהם מועטים] או

¹ תימה, בחדשות נמי, דאי אפשר לקשור, אמאי לא יצטרך להחשיך עליהן, משום בזיון דתפילין. ויש לומר, דבישנות דווקא, דחזי להכניס זוג זוג, עשו תקנה אפילו כשהן מרובין, ואין כלות קודם שקיעת החמה. [תוס'].

² ויל"ע אם יכול הראשון לבוא ולקבל ממנו או שבכל העברה צריך להיות אדם אחר.

³ נראה דאם אין שם חברים, היה מתיר רבי שמעון להוליך פחות מארבע אמות, דלא גרע מכיס דפרק מי שהחשיך, והתם נמי אם היו חברים הרבה, והיו כולן שותפין בו, נראה דלרבי שמעון נותנו לחברו וחבירו לחבירו, דהכי עדיף ליה. [תוס'].

כשהם מעורבים בעיסה, כי אינם ניכרים בה, ולכן הן בטלים לה.

מרשות היחיד לרשות הרבים, או מכניסו, פטור על כך, שלא חייבה תורה על הוצאת דבר הנושא את עצמו.¹

וכן הדין גם כשמוציאו במיטה, אף על פי שהמיטה מצד עצמה, אם מוציאה או מכניסה חייב, כשכוונתו להוצאת האדם, המיטה טפלה לו, ומאחר שאינו חייב על הוצאת האדם, אינו חייב כלל על ההוצאה הזו.

וכמו כן דבר שאין בו כשיעור שמתחייבים על הוצאתו, גם כשמוציאים אותו בכלי, שמצד עצמו יש בו שיעור לחיוב הוצאה, מאחר כשהכוונה להוצאת מה שבכלי, הכלי טפל לו, ומאחר שאינו חייב על הוצאת מה שבכלי, אינו חייב כלל על ההוצאה הזו.

העברת חבית מאחד לחבירו חוץ לתחום

לדעת רבי יהודה במשנתנו, **יש אופן שניתן להוציא חבית חוץ לתחום, על ידי העברתה מאחד לחבירו**, [וחכמים חולקים].

אמנם דברי רבי יהודה כפי שהם, מוקשים הם, שהרי כלל בדינו, שכשם שאסור לבעלים לצאת חוץ לתחום, כך אסור להוציא את חפציהם חוץ לתחום.

ונאמרו מספר אופנים להעמיד את דברי רבי יהודה.

א. מדובר במים שבתוך החבית ולא בחבית עצמה.

לדברי ריש לקיש משום לוי סבא, לא התיר רבי יהודה להוציא חוץ לתחום את החביות עצמן, ומה שהתיר הוא להוציא חוץ לתחום מים שבחבית, על ידי שיערה אותן לחבית אחרת, וממנה לאחרת, עד שיצאו חוץ לתחום.

ובמים בלבד התיר זאת, כי לדעתו מים אין בהם ממש, ואינם קונים שביתה כבעליהם. [כפי שמשמע מדבריו בעניין עיסה של זו ומים של חברתה].

ודחו זאת, כי באמת מודה רבי יהודה, שסתם מים הרי הם כשאר חפצים, שאין להוציאם מתחום בעליהם, ולא אמר שאין בהם ממש, אלא

ב. מדובר בחבית שיש בה מים שלא קנו שביתה.

לדברי רבא, החבית שהתיר רבי יהודה להוציא חוץ לתחום, היא חבית שיש בה דברים שלא קנו שביתה קודם השבת, ואין להם תחום שבת.

כגון מים שנתמלאו היום ממעיין או נהר, שכל זמן שלא זכו בהם בעלים, יכולים להולידם לכל מקום.

ומאחר שאת המים שבחבית מותר להוציא חוץ לתחום, גם את החבית עצמה מותר להוציא חוץ לתחום, אף על פי שהיא קנתה שביתה בתחום בעליה, כי עיקר ההולכה היא בעבור המים, והחבית טפלה להם.

ומאחר שאת המים מותר להוליך חוץ לתחום, גם את החבית הטפלה להם מותר להוליך חוץ לתחום.

וחכמים חולקים על רבי יהודה, כי לדעתם החבית אינה בטלה למים.

ג. מדובר בשיירה.

לדברי רב יוסף, לא התיר רבי יהודה להוציא חוץ לתחום חבית, אלא בשביל שיירה שחנתה בדרך, שאין להם מים לשתות, ומשום שהם אנוסים, התירו להוציא בעבורם חבית של מים חוץ לתחום.

ולפי דברי אביי, התיר זה נאמר אף כשקנו המים שביתה במקומם. שכך אמר אביי, שבעבור שיירה התירו להוציא חוץ לתחום אפילו מים שקנו שביתה בתחומם. ולשאר בני אדם, לא התירו להוציא חוץ לתחום אלא כשלא קנו המים שביתה [כמבואר באות ב'].²

ד. מדובר בחפצי הפקר.

לדברי רב אשי, רבי יהודה דיבר בחבית ומים שהם הפקר, ולכן התיר להוציאם חוץ לתחום בני האדם המעבירים אותם.

כי לדעתו, חפצי הפקר אינם קונים שביתה במקומם, ומותר להוציאם חוץ לתחומם.³

וחכמים חולקים כי דעתם כדעת רבי יוחנן בן נורי, האומר, שחפצי הפקר קונים שביתה

דפים צז-צח

היה קורא בראש הגג [=חפץ שמקצתו

בידו ברשות היחיד ומקצתו ברשות הרבים]

מלאכת הוצאה והכנסה, שחייבה עליה תורה, היא רק כשתחילה היה כל החפץ מונח ברשות האחת, ומעביר את כולו לרשות האחרת.

אבל כשרק מקצת החפץ מונח ברשות האחת, כגון שהיה אדם עומד ברשות היחיד, ומגילה בידו, והיא פתוחה, וסופה יוצא לרשות הרבים. ונמצא שמקצתה ברשות היחיד בידו, ומקצתה ברשות הרבים. אם מכניס אליו את החלק של המגילה שיצא, אינו מתחייב בכך משום הכנסה, כי מקצת החפץ כבר היה בפנים.

ואף שאין בדבר זה איסור תורה, מכל מקום חששו חכמים, שמא אם יעשו כן, יבואו להכניס חפצים גם כשלא היה מקצת מהם בפנים, ובכך יכשלו באיסור תורה של הוצאה והכנסה.

ולכן אמרו, שבכל אופן שהיה איסור תורה בהכנסה, כשכל החפץ בחוץ, אין להכניסו מדרבנן גם כשמקצתו בפנים.

ואם כן, כשאותו חלק שבחוץ מונח ברשות הרבים, אסור להכניסו גם כשמקצתו בפנים, כי אם לא היה מקצתו בפנים, היה בדבר איסור תורה.

אבל כשאותו חלק שבחוץ אינו מונח בחוץ, אלא תלוי באויר, מאחר שאפילו אם היה כולו בחוץ, אין בהכנסתו איסור תורה, עתה כשמקצתו בפנים, מותר להכניסו.

ודין זה נזכר במשנתנו, באופן שהיה אחד קורא בספר העשוי כמגילה¹ בראש הגג, שהוא רשות היחיד, ונתגלגל סופו של הספר לרשות הרבים.

אם סוף הספר נח בתוך גובה עשרה טפחים של רשות הרבים, כגון שהיה כותל משופע, ונח עליו הספר בתוך עשרה טפחים תחתונים שלו, או שנח הספר בקרקע רשות הרבים ממש, אף על פי שמקצתו בידו ברשות היחיד, אסור להחזירו

¹ ואם תאמר נהי שהחי נושא את עצמו, להוי כמו זה יכול זה אינו יכול, [שהחי אינו נושא עצמו לגמרי] דיכול חייב ... ואומר ר"י, דמכל מקום מיפטר הכא, משום דגמירין כל הוצאות ממשכן, ושם לא היו נושאים בעלי חיים, דאילים ותחשים מוליכין ברגליהן, וחלזון מיד כשיצא מן הים היו מוציאים דמו בעודו בכחו ... [תוס'].
² ... היינו ממקום שביתה המים, אבל חוץ לתחום של הזוכה בהם תחילה לא יוליכו אותן ... והא דקאמר נותנו לחבירו וחבירו לחבירו, לא משום דלא מצי אויל התם, אלא משום דאסור להעביר ארבע אמות ברשות הרבים. ועוד יש לומר, דיכול להוציאם חוץ לתחום שזכה בהן תחילה, וכגון שלא נתכוון לזכות בהן, לא לעצמו ולא לאחרים בהגבתו, אלא מה ששותים, וכענין זה אפילו ביום טוב שייך לשנות נותן לחבירו וחבירו לחבירו, אף על גב דליכא איסור ארבע אמות. [תוס'].
³ כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשויין בגלילה כספר תורה שלנו. [רש"י].

דף צח

חפץ שמקצתו בידו בכרמלית
ומקצתו ברשות הרבים

נתבאר, שכשיצא מקצת חפץ מרשות זו לרשות אחרת, והיה הדבר באופן כזה, שאם היה כולו ברשות האחרת, היה איסור תורה להחזירו לרשות זו [כגון מרשות הרבים לרשות היחיד] אסרו חכמים להחזירו גם כשמקצתו עודו ברשות זו.

וכל זה באופן, שאם היה כל החפץ ברשות האחרת, היה איסור תורה בהחזרתו, אבל כשהיה מקצת החפץ בכרמלית, ונתגלגל מקצתו לרשות הרבים, מאחר שאפילו אם היה כולו ברשות הרבים, לא היה בהחזרתו לכרמלית איסור תורה, עתה כשמקצתו עודו בכרמלית, מותר לכתחילה להחזיר לשם גם את החלק שיצא לרשות הרבים.

ולדברי אביי זהו ששנינו [בדין הראשון של המשנה] היה קורא בספר על האיסקופה, ונתגלגל הספר מידו, אפילו נח ברשות הרבים, גוללו אצלו, ולא נחלקו חכמים בדבר, כי מדובר באיסקופה שהיא כרמלית³.

וכל זה, כשלא נתגלגל הספר מהאיסקופה לתוך רשות הרבים ארבע אמות, אבל אם נתגלגל לרשות הרבים ארבע אמות, בזה אסרו חכמים⁴ להחזירו לכרמלית.

כי באופן הזה, אם היה כל הספר באותו מקום, היה בהחזרתו לכרמלית איסור תורה, של העברת חפץ ארבע אמות ברשות הרבים.

ומה שנתבאר שכשלא נתגלגל החפץ ארבע אמות לתוך רשות הרבים, מותר להחזירו לכרמלית, נחלקו בזה שתי לשונות בגמרא.

ללשון ראשון, דין זה אמור רק באסקופה ארוכה, שהבא להיכנס מרשות הרבים שחוצה לה לרשות היחיד שפנימה לה, משתתה עליה, ולפיכך אפילו היה כל הספר מונח בחוץ, אין לחוש שמא יכניסו בבת אחת מרשות הרבים שחוצה לאסקופה עד רשות היחיד שפנימה לה, ותהא עקירה ברשות הרבים והנחה ברשות היחיד בלא הנחה בכרמלית.

והסיבה שאין לחוש לכך, כי מאחר שהכרמלית ארוכה, ודאי יעמוד מעט בכרמלית, ומאחר

כולו לרשות היחיד, אלא משאירו במקומו.

אבל כשלא נח ברשות הרבים, אלא כולו תלוי באויר, אפילו אם היה סמוך ממש לקרקע, מותר להכניסו חזרה לגג¹.

ומתחילה רצו לומר, שלדעת תנא קמא, כשהיה החפץ תלוי באויר בתוך שלושה טפחים תחתונים, הוא גם כן נחשב כמונח. אולם לבסוף אמרו, שלכל הפחות לדברי רבא אין מחלוקת בדבר, ולדברי הכל, אפילו בתוך שלושה טפחים תחתונים, אינו נחשב מונח, כל זמן שהוא באויר.

והנה ברוב חפצים הכל מודים לדין הנ"ל, שאם נח מקצת מהחפץ הרשות האחרת, אסרו חכמים להחזירו, אף על פי שמקצתו בפנים.

ולדעת רבי יהודה, כן הדין גם בכתבי הקודש, שגם אותם אסרו חכמים להחזיר כשמקצת מהם מונח בחוץ. ושכדי שלא להשאירם כל כך בבזיון, יש להופכם על הכתב, שיהיו האותיות כלפי מטה.

ולדעת רבי שמעון, אין לך דבר משום שבות [=איסור מדברי חכמים] העומד בפני כתבי הקודש, כלומר מאחר שמדין תורה כל שלא יצא כל החפץ לחוץ, אין בהחזרתו פנימה חיוב הכנסה, שהרי מקצתו בפנים, לא גזרו על כך חכמים. כדי שלא יהיו כתבי הקודש מוטלים בבזיון.

ולדברי רבה, פעמים גם רבי יהודה מודה, שכשאירע הדבר בכתבי הקודש, כלומר שנתגלגל חלק מהספר לחוץ ומקצתו עודו בפנים, לא אסרו להחזירו פנימה.

כשהמקום שבו יצטרך להשאיר את הספר, הוא מקום שבני אדם רגילים ללכת בו. כגון שהיה קורא בספר על גבי אסקופא הנדרסת שלפני הבית, שהיא רשות היחיד, ונתגלגל סופו של הספר לרשות הרבים, בזה מודה רבי יהודה, שגם אם נח סוף הספר ברשות הרבים, מאחר שמקצתו בפנים, לא ישאיר את הספר במקומו, ומותר להחזירו כולו פנימה, משום בזיון כתבי הקודש.

שלא יהא הספר מוטל בבזיון תחת רגלי הנכנסים ויוצאים². ולדברי רבה, זהו הדין הראשון של המשנה.

שעשה הנחה במקום זה, שוב אינו מתחייב על ההכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד.

אבל כשהיתה האסקופה קצרה, יש לחוש שמא יכניס מרשות הרבים לרשות היחיד דרך הכרמלית, בלא לעמוד בה כלל, ואז אם היה כל הספר בחוץ היה בכך חיוב של הכנסה, ולכן גם כשמקצתו בידו, אסרו חכמים להחזיר את מה שיצא.

וללשון שני, דין זה אמור אף באסקופה קצרה. ואף על פי כן אין לחוש לכך שיכניס בבת אחת מרשות הרבים לרשות היחיד בלא לעמוד באיסקופה. כי מאחר שמדובר בכתבי הקודש, מן הסתם בדרך הילוכו מעיין בהם, ומתעכב, ונמצא שאפילו באיסקופה קצרה, הוא מתעכב מעט.

והקשו על כך, מנין שיהא עיכובו מחמת העיון על האיסקופה, הלא יתכן שיעיין בספר ויתעכב כשהוא ברשות הרבים, ולאחר מכן יכנס בבת אחת עד רשות היחיד. ואם כן כשכל הספר בחוץ יש כאן חשש איסור תורה, ויש לאסור גם כשמקצתו בידו.

ויש אומרים, שאמנם דין זה אמור גם באיסקופה קצרה, שיתכן שלא יעמוד בה כלל, והוא כדעת בן עזאי, האומר, שכל מקום שאדם מהלך בו, הוא נחשב כעומד בו, ולכן כשמכניס מרשות הרבים לרשות היחיד דרך כרמלית, אף על פי שלא עמד בכרמלית כלל, נחשב הוא כמי שעמד בה. ולפיכך לעולם יש כאן הנחה בכרמלית בין רשות הרבים לרשות היחיד, ואין חשש איסור תורה אפילו היה כל החפץ בחוץ.

ואף שגם לדעת בן עזאי יש אופן שבו ניתן להתחייב על הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד דרך כרמלית, בלא שיחשב הדבר כמונח בכרמלית. והוא, כשזורק מכאן לכאן. מכל מקום אין לחוש שיעשה כן, כי אסור לזרוק כתבי הקודש.

המעביר חפץ ארבע אמות דרך עלי

א. שיטת רש"י.

לדברי רבא, המעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים, אף על פי שכשהולכו הגביו למעלה מעשרה טפחים, ואם כן לא העבירו דרך רשות

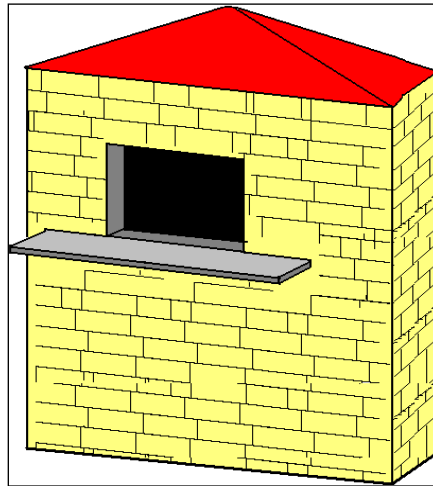
¹ ואף על גב דאם הוציא ידו מליאה פירות לחוץ אמר בריש מסכת שבת דאסור להחזירה, לא דמי להכא, דהתם גזרין גופו ברשות היחיד וידו ברשות הרבים אטו גופו וידו ברשות הרבים, דאז איכא איסורא דאורייתא, אי הדר מעייל לה, דהרי נח, אבל הכא אפילו הוה כוליה ספר התם אכתי לא נח. [תוס'].
² כלומר אף שודאי יזהרו העוברים מלדרוס את הספר, ויעברו מעליו, מכל מקום גם דבר זה הוא בזיון כתבי הקודש. ויל"ע בדבר.
³ רחבה ארבעה, ואין גובהה עשרה, וחוצה לה רשות הרבים, ולפנים הימנה רשות היחיד. [רש"י].
⁴ לכאורה זה כדעת רבי יהודה, אבל לדעת רבי שמעון, אין לך דבר משום שבות העומד בפני כתבי הקודש.

זיז שלפני החלון

א. זיז הבולט לצד רשות היחיד.

זיז שבולט מכותל הבית כלפי החצר, מאחר שהזיז עומד באויר החצר, הרי הוא ברשות היחיד.

ולפיכך, **דין פשוט הוא**, שכשם ש**מותר להוציא חפצים מהבית לחצר**, כך מותר להוציא חפצים מהבית, **ולהניחם על הזיז**.

ב. זיז הבולט לצד רשות הרבים.

זיז שבולט מכותל הבית כלפי רשות הרבים, **אם הזיז רחב ארבעה טפחים וגבוה עשרה טפחים**, אף על פי שהוא עומד מעל אויר רשות הרבים, הזיז עצמו נחשב **רשות היחיד**.

ולפיכך, **מעיקר הדין מותר להוציא חפצים מהבית ולהניחם על הזיז**.

וחכמים חששו, שמא כשיניח חפצים על הזיז, יפלו למטה לרשות הרבים, וילך להביאם, ובכך יבוא לידי חיוב של מלאכת הכנסה, ולפיכך אסרו להניח על הזיז הזה חפצים שאינם שבירים.

אבל חפצים שבירים, מותר להניח שם, כי בהם אין שום חשש. שכן אם יפלו, ישברו, ולא ילך להביאם².

ודין זה אמור בכל זיז גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה, בין שהוא סמוך לחלון הבית, ובין שהוא מרוחק ממנו לצדדים או למטה, ואפילו אם יש מעליו זיז נוסף שמקשה להשתמש בתחתון, ובלבד שיהא הזיז רחב ארבעה, וגבוה עשרה מרשות הרבים.

הרבים, אלא **דרך מקום פטור**, שכן רשות הרבים אינה עולה אלא עשרה טפחים. מכל מקום הוא **חייב**.

והסיבה לכך, **כי לא היתה הנחה במקום פטור**, ונמצא שהיתה עקירה מרשות הרבים בתחילת ארבע אמות, והנחה ברשות הרבים בסוף ארבע אמות, בלא הפסק הנחה במקום אחר.

ב. שיטת רבינו חננאל.

לדברי רבא, **מי שהגביה חפץ מימינו ברשות הרבים, והעבירו מיד ימין ליד שמאל, וחזר והניחו משמאלו, בריחוק ארבע אמות ממקומו הראשון, חייב, כדין מעביר ארבע אמות ברשות הרבים**.

כי אף שהעבירו דרך גופו, אין להחשיב זאת כאילו הניח על גופו בדרכו, לומר, שאין כאן העברה אחת של ארבע אמות, אלא יש העברה אחת של ארבע אמות, ואין כאן הנחה באמצע.

מכבוד כתבי הקודש

א. **אין מזרקין כתבי הקודש**. דין זה למד רב אחא בר אהבה מסוגיתנו.

ב. **לכתחילה בזמן שאין לומדים בספר, אין להניח את הספר פתוח, ויש לגוללו**.

וכותבי ספרים תפילין ומזוזות, שאינם יכולים לגלול את הספר כשהאותיות לחות, **מותרים להניחו פתוח עד שיתבישו האותיות**.

וכשהם משאירים אותו פתוח, לא התירו להם להפוך את יריעה על פניה, להגן על האותיות שלא יעלה עליהם אבק, כי בכך הספרים מתבזים, ותקנתם היא לפרוס בגד על גביהם.

ומכל מקום אף שאין להניח ספר פתוח, וכשכבר מניחים אותו פתוח מחמת צורך מסוים, אין להופכו באופן שיהיו האותיות כלפי מטה, אלא האותיות כלפי מעלה ומכוסות, **כל זה כשניתן לעשות כן**.

אבל מי שנתגלגל ספר מידו לרשות הרבים בשבת, שהוא אסור לגוללו אליו, על כרחו מניחו פתוח. וזה, מאחר שאינו יכול לכסותו בבגד מלמעלה¹, והפכנו על פניו, כי דבר זה עדיף על כך שיהיה הספר פתוח ויהיו האותיות גלויות בלא כיסוי.

וכן הדין אם הזיז עצמו אינו רחב ארבעה, אבל הוא יוצא בהמשך לאדן החלון, ויחד עם עובי הכותל של החלון יש רוחב ארבעה טפחים, גם כן מותר להניח שם חפצים שבירים.

וכשהזיז אינו רחב ארבעה טפחים, אינו נחשב רשות היחיד אלא מקום פטור, ומכל מקום **אין מניחים עליו שום חפץ, אף לא כלים שבירים**.

והסיבה לכך, כי מאחר שהזיז צר מאוד, נפילת הכלים ממנו דבר שכיח היא, וכשנותן עליו כלים, נראה הדבר כאילו משליכם ישירות לרשות הרבים³, ולכן אין להניח שם שום כלי.

וכשהיה זיז כזה ברוחב שני טפחים סמוך לאדן החלון, ואדן החלון רחב גם כן שני טפחים, והזיז ארוך יותר מהחלון לכאן ולכאן, כנגד החלון מותר להניח בו כלים שבירים, כי שם יש רוחב ארבעה, ומשני צידי החלון אין להניח בו שום כלי, כי אין שם רוחב ארבעה.

- כן פירש רש"י, שבזיז רחב ארבעה מותר להניח כלים שבירים בלבד, ובזיז פחות מארבעה, אין מניחים שום כלי.

- ור"י פירש, שבזיז רחב ארבעה מותר להניח כל כלי, אפילו כלים שבירים, ובזיז שאינו רחב ארבעה, מותר להניח כלים שבירים ולא שאר כלים.

לעמוד ברשות אחת ולטלטל ברשות אחרת

כבר נתבאר בהרבה מקומות, שברשות היחיד מותר לטלטל בכולה מצד לצד, אפילו אם היא גדולה הרבה, וברשות הרבים מותר לטלטל רק עד ארבע אמות.

לדעת חכמים [היא הדעה הנזכרת במשנתנו], הטלטול הזה **מותר**, בין למי שעומד באותה רשות שמטלטל בה, ובין למי שעומד ברשות אחרת.

כלומר, מותר לאדם לטלטל חפץ ברשות היחיד, בין כשהוא עצמו גם כן ברשות היחיד, ובין כשהוא עצמו עומד ברשות הרבים, ומכניס ידו לרשות היחיד ומטלטל בה.

וכמו כן מותר לאדם לטלטל חפץ ברשות הרבים בתוך ארבע אמות, בין כשהוא עצמו גם כן ברשות הרבים, ובין כשהוא עצמו עומד ברשות היחיד, ומוציא ידו לרשות הרבים ומטלטל בה.

ולדעת רבי מאיר, אף שמדין תורה הטלטול בתוך הרשות מותר, בין לעומד באותה רשות, ובין

¹ פירש בקונטרס משום דאין לו בגד מזומן. ובחנם פירש כן, דאפילו יש לו, מאותו טעם דאסור לגוללו אצלו, אסור לפרוש שום בגד. [תוס'].

² ותוס' כתבו שכמו כן מותר להשתמש בחורים שיש בכותל מבחוץ שהם גבוהים עשרה טפחים.

³ ונהי דמקום פטור הוא, ומותר לכתף עליו, כדקיימא לן, מקום שאין בו ארבעה, מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו, מיהו, תשמיש תדיר לא משתרי ביה, דלא חזי לתשמישתא. [רש"י].

ויתכן שבאמת גם חיוב חטאת יש בו.

לעמוד ברשות זו להשתין או לירוק לרשות אחרת

כלל בדינו, שאין אדם מתחייב על הוצאה או הכנסה מרשות לרשות, אלא כשתחילה היה החפץ מונח ברשות זו על גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבע טפחים שיש לו חשיבות, ועקרו משם, והניחו ברשות האחרת על גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבע טפחים שיש לו חשיבות.

אבל כשלא היו המקומות בעלי חשיבות, שלא היו רחבים ארבעה טפחים, אינו מתחייב על העקירה מהם, ולא על ההנחה בהם.

וכשיש לאדם צורך מסוים במקום כלשהו שאין בו ארבע טפחים על ארבעה טפחים, מחשבתו מחשיבה גם מקום כזה¹, להתחייב על עקירה ממנו ועל ההנחה בו.

ומהטעם הזה, העומד ברשות אחת, כגון ברשות היחיד, ומשתין או יורק לרשות הרבים, אף על פי שלא היתה עקירה ממקום רחב ארבעה טפחים.

מאחר שיש לו צורך בעקירה בדווקא מפי מהאמה ומפיו, הצורך הזה מחשיב את המקומות הללו, להתחייב על העקירה מהם, כעל עקירה ממקום רחב ארבעה טפחים.

וכמו כן, [הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, או] הזורק ברשות הרבים ארבע אמות, ונח הדבר בפי כלב [וכגון שהיה מאכל כלב], או שנח בפי כבשן ונשרף מיד [וכגון שהיה הדבר צריך להישרף], אף על פי שאין פה הכלב ארבעה טפחים, ולא נח הדבר בכבשן על גבי מקום ארבעה טפחים, הרי זה חייב.

מאחר שהיה לו צורך שינוח הדבר בפי הכלב ובפי הכבשן, הרי זה כאילו נחו במקום רחב ארבעה טפחים.

הוא ברשות היחיד ופי אמה ברשות הרבים

נתבאר, שהעומד ברשות היחיד, ומשתין לרשות הרבים, חייב, כי מוציא את מימיו מרשות היחיד לרשות הרבים.

ונסתפק רבא, היכן היא עקירת מי הרגליים

לעומד ברשות האחרת, חכמים אסרו את הטלטול לעומד ברשות האחרת, כי חששו, שמא תוך כדי שמטלטל, יביא את החפץ אליו, לרשות שהוא עומד בה, ונמצא מתחייב משום הוצאה או הכנסה.

ומתוך כך שבהמשך הפרק [בדף ק"א] יש משנה בה הובאה מתחילה דעת רבי מאיר, סבר רב חיינא בר שלמיה, שגם המשנה המובאת בדף זה היא כדעת רבי מאיר, ושנה אותה לחייה בנו של רב כדעת רבי מאיר, ורב הורה לו שמשנה זו שנויה כדעת חכמים.

דף צט

עומד ברשות היחיד ומטלטל ארבע אמות ברשות הרבים

לפי לשון ראשון, מתחילה דייקו ממשנתנו, שהעומד ברשות היחיד, כגון על גג, ומטלטל ברשות הרבים ארבע אמות, שנטל חפץ ברשות הרבים במקום אחד והניחו במקום אחר רחוק מהראשון ארבע אמות, חייב חטאת, אף על פי שבין העקירה להנחה הגביהו למעלה מעשרה טפחים.

ומאחר שכך דייקו ממשנתנו, אמרו, שמכאן ראיה לדברי רבא, [המבוארים לעיל בדף צ"ח], שהמעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו חייב.

ודחו זאת, ואמרו, שיתכן שאין לדייק ממשנתנו, שהעומד ברשות היחיד, כגון על גג, ומטלטל ברשות הרבים ארבע אמות, חייב חטאת, ורק זאת יש לדייק ממשנתנו, שדבר זה אסור, אבל חיוב אין בו.

ולפי לשון שני, מתחילה דייקו ממשנתנו, שהעומד ברשות היחיד, כגון על גג, אסור לו לטלטל ברשות הרבים ארבע אמות, ומכל מקום אם עשה כן, ובין העקירה להנחה הגביה את החפץ למעלה מארבע אמות, אינו חייב חטאת.

ומאחר שכך דייקו ממשנתנו, אמרו, שמכאן יש להקשות על דברי רבא, [המבוארים לעיל בדף צ"ח], שהמעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו חייב.

ודחו זאת, ואמרו, שיתכן שאין לדייק ממשנתנו, שהעומד ברשות היחיד, כגון על גג, ומטלטל ברשות הרבים ארבע אמות, פטור אבל אסור,

לעניין חיוב הוצאה, ונפקא מינה כשהיה הוא עצמו ברשות היחיד, והוציא פי האמה לרשות הרבים, והשתין לרשות הרבים.

והספק הוא, האם עקירת המים המחייבת, היא כשנעקרים ממקום כינוסם בתוך הגוף, ומאחר שגופו ברשות היחיד, הרי הוא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

או שעקירת המים המחייבת, היא כשיוצאים מגופו בפי האמה, ומאחר שפי האמה ברשות הרבים, אין כאן הוצאה מרשות היחיד.

ועמד ספק זה בתיקו.

ממתי הרוק הנחשב משקה [להכשיר ולטמא]

כלל בדינו שאין אוכל מקבל טומאה, אף אם יגע בדבר טמא, אלא אם כן הוכשר תחילה לקבל טומאה, על ידי שנגעו בו אחד משבעת המשקים המכשירים אוכלים לקבל טומאה. [יין. דבש. שמן. חלב. טל. דם. מים. וסימנך, י"ד שח"ט ד"ם].

וכפי שפירש רש"י את סוגייתנו, הרוק הוא בכלל המשקים המכשירים [ואפשר שהוא בכלל המים].

ונחלקו חכמים, ממתי הרוק נחשב כמשקה, שיהא מכשיר את האוכלים לקבל טומאה.

א. דעת רבי מאיר.

משעה שנתאסף הרוק בפיו הוא נחשב משקה, ומכשיר את האוכלים לקבל טומאה, ואפילו הוא עדיין בתוך פיו.

ולפיכך, מי שהיה אוכל דבילה של תרומה, אפילו אם לא הוכשרה תחילה לקבל טומאה, משעה שהכניסה לפיו, ונגעה ברוקו, הוכשרה לקבל טומאה.

ומעתה אם לא נטל ידיו, והכניסם לפיו ליטול צרור מפיו, טימאו ידיו את התרומה, כדין סתם ידיים שהם מטמאות את התרומה מגזרת שמונה עשר דבר.

ג. דעת רבי יהודה.

לא מיד משנתאסף הרוק בפה הוא נחשב משקה בתוך הפה, אך משעה שהיפך בו בפה, על מנת להוציאו מהפה, אף על פי שעדיין לא יצא, כבר הוא נחשב משקה, ומכשיר את האוכלים.

ולפיכך, מי שהיה אוכל דבילה של תרומה שלא הוכשרה, אם הכניס ידו לפיו קודם שהיפך ברוק, עדיין לא הוכשרה התרומה בפיו, ולא נטמאת מידי.

אבל אם הכניס ידו לפיו אחרי שהיפך ברוק, כבר הוכשרה התרומה בפיו, ונטמאת מידי.

¹ דוקא בכי האי גוונא, דנהנה באותו מקום טפי ממקום אחר, כגון בפי כלב שיאכלנה, ובפי הכבשן שתשרף שם, וכן השתין ורק, אבל זרק על המקלות או על שום דבר, אפילו במתכוין, לא אמרו מחשבתו מושיא ליה מקום. [תוס'].

גם את הדבר הזה, כלומר לשתות ברשות הרבים, כשכל גופו ברשות היחיד, ורק ראשו ברשות הרבים.

ובדין זה הכל מודים, כי גם חכמים המתירים לעמוד ברשות זו ולטלטל ברשות זו, ואינם חוששים שמא יביא את הכלי אליו, מודים הם, שכשהוא צריך לאותו כלי, כגון זה שרצונו לשתות מהכלי, יש לחוש שיביא את הכלי אליו.

ואם הוציא את ראשו ורובו לרשות הרבים, שוב אין לחוש שיכניס את הכלי לרשות היחיד. ולכן, אף על פי שמיעוט גופו ברשות היחיד, מאחר שראשו ורובו ברשות הרבים, מותר לשתות ברשות הרבים.

וכן הדין כשהאדם עומד ברשות הרבים סמוך לרשות היחיד, ובא לשתות מכלי שברשות היחיד. על ידי הכנסת הראש בלבד הדבר אסור. ועל ידי הכנסת ראשו ורובו הדבר מותר.

ב. כשהטלטול בין שתי הרשויות אסור מדברי חכמים.

לדעת אבני, כשם שאסור לאדם לשתות מכלי שברשות אחרת, על ידי הוצאת הראש בלבד לאותה רשות, כשהטלטול בין שתי הרשויות הללו אסור מהתורה.

כך אסור לאדם לשתות מכלי שברשות אחרת על ידי הוצאת הראש בלבד לאותה רשות, כשהטלטול בין שתי הרשויות הללו אסור מדברי חכמים, כגון שרשות אחת היא כרמלית, ורשות שניה היא רשות היחיד או רשות הרבים.

ולדעתו, דין זה מבואר במשנה, במה שנאמר בה "וכן בגת", שהכוונה לשתיה מגת שהיא כרמלית.

ולדעת רבא, מאחר שהאיסור לשתות מכלי שברשות אחרת על ידי הוצאת הראש בלבד, הוא מפני החשש שמא יכניס את הכלי אליו, לא אסרו זאת חכמים אלא במקום ששכיכנס את הכלי אליו, יעבור באיסור תורה, שכשבאו חכמים לאסור דבר, לא עשו זאת אלא כדי לגדור גדר לאיסור תורה.

אבל במקום שהכנסת הכלי עצמו אינה אסורה מהתורה, לא אסרו חכמים איסור נוסף, שמא יבואו לידי איסור זה [=היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה?].

ולדעת רבי יוסי, רק כשהוציאו מפיו אסור לו לטלטלו עמו ארבע אמות.

וממשנתנו מבואר, שלא כן הוא, ורבי יהודה החליף שיטתו, ויצא ממנה, ותפס את שיטת רבי מאיר לעיקר, שאפילו לא היפך את הרוק בפיו להוציאו, אלא רק נתאסף בפיו, כבר הוא נחשב כמשא, ואין לו ללכת עמו ארבע אמות.

כן היא מסקנת הסוגיה, כדברי רבי יוחנן. וריש לקיש רצה לומר, שלא החליף רבי יהודה שיטתו, ולדעת רבי יהודה, באמת אין הרוק נחשב משקה אלא כשהפכו בפיו להוציאו, וכיחול בלבד נחשב משקה משעה שנתאסף בפיו, אף קודם שהפכו. ודברים אלו נדחו מברייטא.

כח בפני רבו חייב מיתה

לדברי ריש לקיש, מי שיצאה לו ליחה בפיו, וירק אותה בפני רבו, חייב מיתה בידי שמים.

שכך אמרה תורה, "וְחִטָּי חֲמִס נָפְשׁוֹ כֹּל מְשֻׁנְאֵי אֶהְיֶה מוֹת" (משלי ח' ל"ו), אל תקרי "מְשֻׁנְאֵי", אלא "מְשֻׁנְאֵי", כלומר אלו המשניאים את התורה, שלומדים תורה וגורמים מיאוס לרואים אותם², עונשם מות.

ודווקא על היריקה בפני רבו הוא נענש, שהיה לו לירוק במקום אחר, או להבליע בכסותו, אבל על מה שעלתה לו הליחה בפיו אינו נענש, כי אנוס הוא מחמת חוליו או הצינה.

לעמוד ברשות אחת ולשתות ברשות אחרת

א. כשהטלטול בין שתי הרשויות אסור מהתורה.

כשהאדם עומד ברשות היחיד, סמוך לרשות הרבים, וברשות הרבים יש כלי ובו משקה, אם יכניס את הכלי לרשות היחיד, הרי זה חייב, כי עבר על איסור הכנסה של תורה.

ואם יוציא את ראשו לרשות הרבים, וישתה מהכלי, כשראשו ופיו ברשות הרבים, אין בדבר איסור תורה³.

אבל חכמים חששו, שמא אם יעשה כן, יכניס את הכלי אליו, ויבוא לידי איסור תורה, ולכן אסרו

ולחלן יתבאר בעזה"י, שלבסוף תפס רבי יהודה את שיטת רבי מאיר לעיקר.

ב. דעת רבי יוסי.

כל זמן שהרוק בפה, הרי נחשב כגופו של אדם, ואינו נחשב משקה, ורק אחר שיצא מהפה הוא נחשב משקה, ומכשיר את האוכלים לקבל טומאה.

ולפיכך, מי שהיה אוכל דבילה של תרומה, שלא הוכשרה תחילה לקבל טומאה, גם כשהכניסה לפיו, ונגעה ברוקו, לא הוכשרה לקבל טומאה.

ולכן אם הכניס ידיו לפיו לטול צרור מפיו, לא טימאו ידיו את התרומה, ואפילו הן סתם ידים שלא נטלם, שהם מטמאות את התרומה מגזרת שמונה עשר דבר.

- כן פירש רש"י את הסוגיה הזו, מתי נעשה הרוק משקה להכשיר את הדבילה לקבל טומאה. אבל הטומאה עצמה לא מהמשקה באה לדבילה, אלא מהידים. ולכן פירש רש"י בדבילה של תרומה, ולא בדבילה של חולין, כי חולין אינן נטמאים מסתם ידים הנחשבות שניות לטומאה, ורק על תרומה וקדשים גזרו שיטמאו מסתם ידים.

- ותוסי' פירשו אף בדבילה של חולין, שמשעה שהרוק נעשה משקה, הוא עצמו נטמא מהידים הנכנסות לפה, ומגזירת שמונה עשרה דבר, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה. ואם כן הידים מטמאות את הרוק להיות ראשון לטומאה, ולכן הוא מטמא אף חולין.

ממתי הרוק נחשב כמשא בשבת

כבר נתבאר פעמים הרבה שאין לטלטל חפצים ארבע אמות ברשות הרבים [ולא להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד ולא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים]. וכל זה כשנושא דבר שאינו בטל לו, אבל אין איסור לטלטל דברים הבטלים לו כאיבריו [ובגדיו].

ומבואר בסוגייתנו, שלעניין הרוק, **כדינו לעניין טומאה, כך דינו לעניין שבת**. משעה שהוא נחשב משקה, שוב אינו בטל לגופו, ואסור לטלטלו ארבע אמות ברשות הרבים. ולפי זה:

לדעת רבי מאיר, מיד משנתאסף הרוק בפיו, אסור לו ללכת עמו ארבע אמות.

ולדעת רבי יהודה, רק משהפכו בפיו כדי להוציאו מהפה, אסור לו ללכת עמו ארבע אמות.

¹ ליחה שנתלשה מן הגוף על ידי חולי שקורין שיעול. [עי' רש"י].

² יל"ע אם חטאו הוא במה שעושה מעשה של מיאוס בשעת הלימוד, ובכך גורם לשאר התלמידים ללכת משם מחמת אנינותם, ומבטל אותם מהתורה. או שחטאו הוא בכך, שאחרים שאינם לומדי תורה, כשרואים את לומד התורה עושה מעשי מיאוס, אומרים שלומדי התורה אינם נוהגים כהוגן ואין ראוי להיות כמותם.

³ והא ליכא למימר דשתיית המים תהי הכנסה, כמשתין ורק, דלא דמי, דהתם קא עקר מרשות זו וקא עבד הנחה לרשות זו, אבל שותה, עבדי עקירה והנחה בחדא רשותא, דהא ברשות שהוא שותה, בה פיו עומד, ובפיו הן נחין מיד. [רש"י].

שתיית יין מהגת בלא לעשר

מדין תורה אין התבואה נעשית טבל להתחייב במעשרות אלא כשנגמרה מלאכת אותה תבואה.

וחכמים אסרו לאכול אכילת קבע מהתבואה, אף קודם גמר מלאכתה, אבל אכילת עראי לא אסרו.

ולעניין יין, גמר מלאכתו הוא, כשירד היין מהגת, שבה דורכים את הענבים, לבור שלפני הגת.

ולפיכך, הבא לשותות מהיין שבגת, מאחר שעדיין לא נגמרה מלאכת היין בגת, מותר לשתות ממנו שתיית עראי, אבל אסור לשתות ממנו שתיית קבע.

והכלל הוא, שכל שמוציא יין מהגת לשתות ממנו על מנת שלא להחזיר את מה שישאר, הרי זו שתיית קבע, וצריך לעשר קודם שישתה. וכל ששותה יין מהגת, על מנת שיחזיר את מה שישאר, הרי זו שתיית עראי, ואינו צריך לעשר.

ואם כן כשנוטל יין מהגת, ומוציאו משם, והולך לו, חייב לעשר מה ששותה, כי ודאי לא יחזיר את מה שישאר לו, והרי זו שתיית קבע.

וכששותה את היין על הגת עצמו, ואינו זו משם. אם לא מזוג במים, אלא שתה אותו כמות שהוא, ודאי דעתו להחזיר מה שישאר אצלו, ולכן זו שתיית עראי, ואינו צריך לעשר מה ששותה.

- ולדעת רבי מאיר, כן הדין גם כשמזג את היין במים, בין שמזוג בחמין, ובין כשמזוג בצונן.

- ולדעת חכמים, רק אם מזג את היין בצונן הדין כן, אבל אם מזג את היין בחמין, ודאי אין דעתו להחזיר מה שישאר אצלו, כי חושש הוא, שאם יחזיר יין מזוג זה, הוא יגרום לקלקול היין שבגת. ולכן לדעתם, אם מזג את היין בחמין, אפילו לא יצא מהגת, צריך לעשר מה ששותה.

- ולדעת רבי אלעזר ברבי צדוק, אפילו אם מזג את היין בצונן, שוב לא יחזירו לגת, כי חושש שבכך יקלקל את כל היין שבגת. ולכן לדעתו, אפילו אם מזג את היין בצונן, ולא יצא מהגת, צריך לעשר מה ששותה.

וכשהיה עומד חוץ לגת, ובא להכניס ראשו לגת, ולשתות.

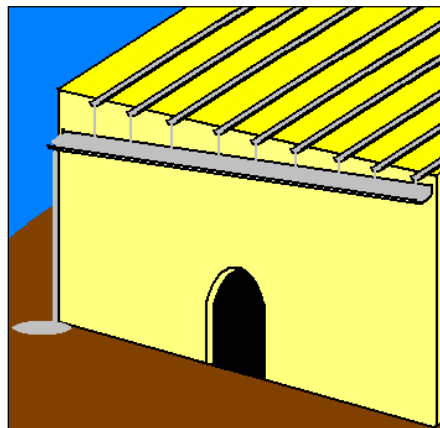
אם ראשו ורובו בגת, נידון כמי שלא הוציא יין מהגת, ופטור מלעשר מה ששותה. [לדעת רבי מאיר, אפילו מזוג בחמין. ולדעת חכמים, רק כשלא מזג בחמין].

אבל אם רק ראשו בגת, ורובו חוץ לגת, צריך לעשר מה ששותה, כדין מי שהוציא יין מהגת.

ולדעת רבא, דין זה מבואר במשנה, במה שנאמר בה "וכן בגת".

קבלת המים היורדים מן המזחלה או הצינור

גגות שלהם חלקים היו, וטחים בטיט, ומרזבים קטנים הרבה היו לגג להוציא המים, ונותנים למטה מהם דף כנגד אורך הכותל בשיפוע, והוא נקרא מזחילה, וכל המרזבים שופכים עליו, והוא מביא כל המים למקום אחד, שלא יזיקו את הכותל.

וכשסוף המזחילה היוצא לרשות הרבים גבוה עשרה טפחים, אם הוא גם רחב ארבעה טפחים, הרי הוא נחשב כרשות היחיד, ולפיכך דין פשוט הוא, שאסור לעומד ברשות הרבים, ולהצמיד [=לצרף] כלי או פיו לסוף המזחילה, לקבל משם את המים, כי בכך הוא נחשב כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.¹

ומאחר שכשהמזחילה רחבה ארבעה טפחים יש בדבר איסור של הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, אסרו לעשות זאת גם כשאין המזחילה רחבה ארבעה טפחים. שמא יעשו זאת גם כשהיא רחבה ארבעה טפחים.

ומכל מקום, בשני האופנים הללו, אין איסור אלא בצירוף הכלי או הפה למזחילה. אבל מותר לקבל את המים בכלי שיחזיק תחתיה בריחוק ממנה, ואין הדבר נחשב כהוצאה.

וגם כשסוף המזחילה היוצא לרשות הרבים נכנס לתוך גובה עשרה טפחים, אם הוא סמוך לגג בתוך גובה שלושה טפחים של הגג, [כגון שהגג גבוה עשרה טפחים, והמזחילה יוצאת תחתיו לגובה שמונה

טפחים], מאחר שהוא סמוך לגג הוא נחשב כגג עצמו, שהוא רשות היחיד, והדין כנ"ל. שהעומד ברשות הרבים, אסור להצמיד [=לצרף] כלי או פיו למזחילה, לקבל את המים, כי בכך הוא נחשב כמוציא מים מרשות היחיד לרשות הרבים.

ואף באופן הזה, אין איסור אלא בצירוף הכלי או הפה למזחילה, אבל מותר לקבל את המים בכלי שיחזיק תחתיה בריחוק ממנה, ואין הדבר נחשב כהוצאה.

וכשסוף המזחילה מרוחק מהגג שלושה טפחים או יותר, [ובאופן הזה הוא נקרא במשנתנו צינור], והוא בתוך עשרה טפחים של רשות הרבים, אין סוף המזחילה נחשב רשות היחיד.

ומכל מקום אם הוא רחב ארבעה הרי הוא כרמלית, ומהטעם הזה גם כן אסור להצמיד [=לצרף] כלי או פיו למזחילה, לקבל את המים, כי בכך הוא נחשב כמוציא מים מכרמלית לרשות הרבים.

אבל מותר לקבל את המים בכלי שיחזיק תחתיה בריחוק ממנה, ואין הדבר נחשב כהוצאה.

וכשסוף המזחילה [=צינור] אינו רחב ארבעה, הרי הוא מקום פטור. ולפיכך העומד ברשות הרבים רשאי אף להצמיד כלי או פיו לשם, לקבל את המים, ואינו נחשב כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

למלא מים מבור ברשות הרבים לבית שסמוך לו

כשיש בור עמוק עשרה טפחים ברשות הרבים, הבור עצמו הוא רשות היחיד.

וכשהבור צמוד לאחד הבתים, מותר לבני הבית למלא מים מהבור בשבת, כי מטלטלים הם מרשות היחיד לרשות היחיד.²

ולדעת רבי יוחנן, כן הדין גם כשהבור עצמו אינו עמוק עשרה, אבל חוליתו שסביבו משלימה אותו לעשרה, שעל ידה נעשה תוכו רשות היחיד.

ולכן כשהוא סמוך לאחד הבתים, מותר לבני הבית למלא ממנו בשבת.

ולדבריו, זהו דין משנתנו, "בור ברשות הרבים וחוליתו גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלאים הימנו בשבת".

וכשהבור מרוחק מהבית ארבעה טפחים, אף על

¹ מתוך גרסת רש"י מבואר, שכל הדינים הללו אמורים גם בין שתי רשויות היחיד שלא עירבו יחד, כשמים מקלחים מגגו של זה לגגו של זה, והאחד גבוה מחבירו.

² וכגון שרשות בית זה לבדו שולטת בבור, שאין כאן אחרים האוסרים עליהם.

דף ק

והסיבה לכך, כי היקף זה הוא דירה שתשמישה לאויר, שלא נעשו מחיצות אלו שידורו בהן תדיר, אלא להסתופף בהן שומרי השדה. וכלל בדינו, שכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלים בה ביותר מבית סאתים.

וענין זה נתבאר גם לעיל בדף ט"ו.

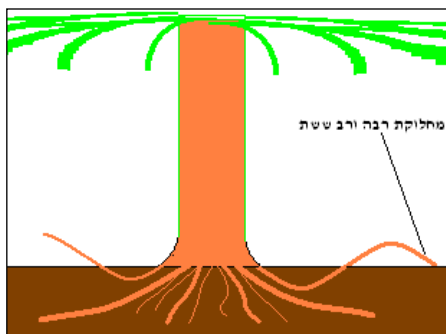
לשבת על שרשי אילן

במסכת ביצה מבואר, שאסרו חכמים להשתמש בשבת ויום טוב באילן שמחובר לאדמה, ובכלל זה, שלא לעלות עליו, ולא להתלות עליו, ולא להישען עליו, ולא לשבת עליו, וסיבת האיסור היא שמא יתלוש ממנו.

וכלל בדינו, שחלקי האילן שהם בתוך שלושה טפחים לקרקע, הרי הם כקרקע, ומותר לשבת עליהם, ולעמוד עליהם, ורק **מגובה שלושה טפחים ולמעלה** אין משתמשים באילן.

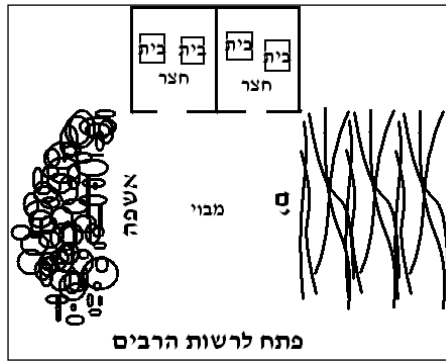
ומבואר בסוגיתנו, ששרשי האילן דינם כאילן לכל דבר, ולפיכך אם היו השורשים יוצאים מהקרקע, עד גובה שלושה טפחים, מותר לשבת עליהם, ומשלושה טפחים ולמעלה, אסור לשבת עליהם, וכן הדין אם יש חלל תחתיהם שלשה טפחים.

וכשיצאו השורשים מהקרקע, והגביהו שלושה טפחים ויותר, ולאחר מכן חזרו לתוך שלושה טפחים.

לדעת רבה, אף על פי שהחלק האמצעי של השרשים גבוה משלושה טפחים, החלק הנמשך מהם, שהוא בתוך שלושה טפחים, מותר לשבת עליו.

ולדעת רב ששת, מאחר שהחלק הנמשך אחר ההגבהה, בא מכה שרשים אסורים, גם הוא כמותם, ואסור לשבת עליו.

וכשנבא מעשה זה לפני רבי, לא אמר בדבר, לא איסור ולא היתר.

- איסור לא אמר, כי עתה יש למבוי זה שלוש מחיצות.

- והיתר לא אמר, כי יש לחוש שיתבטלו המחיצות.

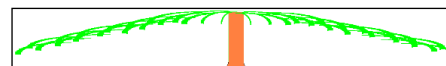
שכן יתכן שהים יעלה על שפתו שרטון של חול ואבנים, ובכך יתרחק הים מהמבוי, ותתבטל מחיצתו.

וכמו כן יתכן שיפנו את האשפה, ותתבטל מחיצת האשפה.

ומבואר שחשש זה קיים דווקא באשפה של יחיד, שיתכן שיפנה את מקומה ויעשה בו דבר אחר, אבל באשפה של רבים אין לחוש שיפנוה, ובוודאי לעולם תהא כאן אשפה.

אילן המסיך על הארץ

אילן, שענפיו היוצאים ממנו למעלה מגובה עשרה טפחים נוטים כלפי מטה סביב סביב, באופן שהם מגיעים עד הארץ ממש, או שהם מגיעים לתוך שלושה טפחים הסמוכים לארץ, [שאיז הרווח שתחתיהם נחשב כסתום מדין לבד], נעשה כל המקום שתחת הענפים כמקום מוקף מחיצות, ומותר לטלטל בו בשבת.

ומכל מקום, לדברי רב הונא בריה דרב יהושע, כל זה כשהשטח המוקף במחיצות על ידי הענפים אינו יתר על בית סאתים.

אבל כשהשטח הזה יתר על בית סאתים, אין המחיצות מועילות להיתר את הטלטול בתוכו,

ואפילו אם מתחילה ניטע האילן להיעשות ענפיו כמחיצות שבכך ההיקף הזה הוא היקף שנעשה לדירה.

פי שהבור עצמו הוא רשות היחיד, כגון שהוא עצמו עמוק עשרה טפחים, או שחוליתו משלימה אותו לעשרה טפחים, אם החוליה שסביב הבור אינה גבוהה עשרה טפחים בפני עצמה, אין ממלאים ממנו מים לבית בשבת.

כי מאחר שהחוליה שסביבו אינה גבוהה עשרה טפחים, כשמטלטלים את הדלי מהבור לבית, אין צורך להגביהו ברשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, ונמצאים מטלטלים אותו בתוך עשרה טפחים של רשות הרבים, ויש כאן טלטול מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים.

אבל כשהחוליה שסביב הבור גבוהה עשרה טפחים בפני עצמה, מותר לבני הבית למלא מים מהבור בשבת.

כי מאחר שהמחיצה גבוהה עשרה טפחים, צריכים להגביה הדלי מעליה, ואין כאן טלטול מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים.

ולדברי רב הונא, זהו דין משנתנו, "בור ברשות הרבים וחוליתו גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלאים הימנו בשבת".

אשפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים

כשיש אשפה ברשות הרבים, גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבע על ארבעה, מאחר שהיא רשות היחיד, מותר לשפוך אליה שופכים מחלון של בית שעל גבה, שהרי יש כאן טלטול מרשות היחיד לרשות היחיד שהוא מותר¹.

ודין זה אמור באשפה של רבים, שאין לחוש שמא יפנו אותה, ויתבטל מהיות רשות היחיד. אבל באשפה של יחיד, יש לחוש שמא יפנה אותה, ולכן אין לשפוך אליה שופכים מחלון שעל גבה.

מבוי שצידו אחד ים וצידו אחד אשפה

כבר נתבאר שמבוי הסתום במחיצות משלושה צדדים, ופתוח מצד אחד לרשות הרבים, מותר לטלטל בו על ידי תיקון של לחי או קורה בפתחו.

ומעשה במבוי אחד שהיה סתום משלושה צדדים, אלא שבסופו בלבד היה סתום בכולת גמור של חצירות שבהם בתים, אבל מחיצות אורכו לא היו כתלים, אלא מצד אחד ים [ששפתו גבוהה עשרה טפחים, ונחשבת מחיצה], ומצד אחד אשפה, [שהיא גבוהה עשרה טפחים].

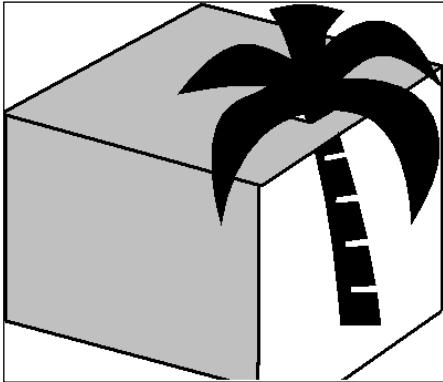
¹ וראה עוד מה שנתבאר דין זה בדף ח'.

שלושה טפחים מתחתיתו, גם הצד הרביעי אסור מאותו גובה.

וכן הדין כשהיתה קרקע גבוהה סמוכה לאילן מצד אחד, ומשלושה צדדים הקרקע נמוכה.

דיקלא דהוה סליק באיפומא

לאביי היה דקל, שהיה גדל בתוך הבית, ויוצא לגג דרך ארובה [=חלון בתקרת הבית].

בא אביי לפני רב יוסף, והתיר לו להשתמש בדקל מעל הגג, בתוך גובה שלושה טפחים מיציאתו על הגג.

וביאר רב אחא בר תחליפא, שהוראה זו היא כדעת רבה, שמאחר שלמעלה בגג אין הדקל גבוה משום צד יותר ממה שיוצא על הגג, מודדים את שלושת הטפחים מיציאתו בגג.

אולם לדעת רב ששת, מאחר שבתוך הבית הוא גבוה משלושה טפחים, ואסור להשתמש בו מעל שלושה טפחים, מעתה כל מה שיוצא ממנו לגג, מכאן אסור הוא גדל, ולכן אין להשתמש בו על הגג כלל.

והסיבה שהוצרך רב אחא לבאר זאת, כי היה מקום לומר, שבאופן הזה יודה רב ששת, שמותר להשתמש בדקל על הגג בתוך שלושה טפחים, כי יש להחשיב את כל הבית כמלא, ואם כן אין יציאת הדקל נחשבת אלא מעל הגג, אבל בתוך הבית הוא כבתוך האדמה.

לעלות באילן בהמה ושאר דברים

כבר נתבאר, שהסיבה לכך שאסרו חכמים להשתמש באילן בשבת ויום טוב, היא, שמא יתלוש ממנו.

ומהטעם הזה אסרו גם כן להשתמש בבהמה, שמא יתלוש ענף מאילן כדי להכות בו בבהמה להוליכה לדרכה.

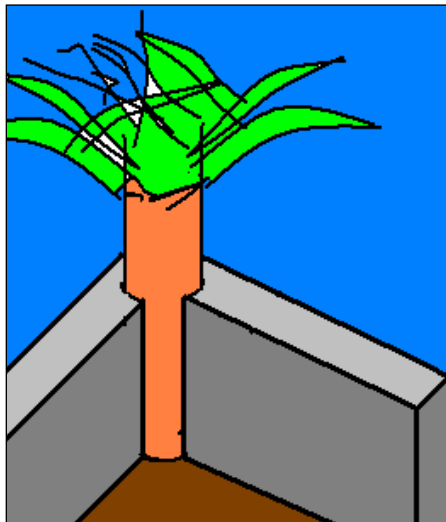
ורק מהטעם הזה אסרו להשתמש באילן ובבהמה, ולא משום שיש טרחה בעליה לאילן.

לדעת רבה, מותר להשתמש באילן מכל צד לפי מה שהוא, כלומר מתוך התעלה מותר להשתמש בו עד גובה שלושה טפחים מתוך התעלה, ומצידי התעלה מותר להשתמש בו עד גובה שלושה טפחים מצידי התעלה.

ולדעת רב ששת, מאחר שלמעלה משלושה מתוך התעלה אסור להשתמש בו בתעלה, מעתה כל מה שמעליו נחשב כבא מכאן דבר אסור, ולפיכך גם מצידי התעלה לא ישתמש במה שהוא למעלה משלושה מתוך התעלה.

אילן בקרן זוית

אילן העולה במקום חיבור שני כותלים של חצר, ושלושה צדדיו נכנסים בתוך חיבור הכותלים, ואין נראה אלא צדו שמבחוץ, והולך ועולה עד למעלה לכותל.

לדעת רבה, מותר להשתמש באילן מכל צד לפי מה שהוא, כלומר מהצד שהוא גלוי כולו מותר להשתמש בו עד גובה שלושה טפחים מתחתיתו, ומשאר צדדים מותר להשתמש עד גובה שלושה טפחים שמעל הכותל.

ולדעת רב ששת, מאחר שלמעלה שמצידי הגלוי אסור להשתמש בו משלושה טפחים מתחתיתו, מעתה כל מה שמעליו נחשב כבא מכאן דבר אסור, ולפיכך גם משאר צדדים לא ישתמש אפילו בתוך שלושה ליציאתם מעל הכותל.

אילן סמוך לכותל

אילן שהוא סמוך לכותל מצד אחד, ומאותו צד נראה רק למעלה מן הכותל, ומשלושה צדדים הוא גלוי מתחתיתו, מודה רב רבה, שמאחר שמשלושה צדדים אסור להשתמש בו מגובה

ויל"ע אם כמו כן נחלקו בענפי אילן הבאים מלמעלה משלושה לתוך שלושה. או שמחלוקתם היא רק בשרשים, אבל בענפים הכל מודים, שמאחר שבאו מכאן דבר אסור, אסורים הם גם בתוך שלושה.

שרשי אילן דדמו כמשוניתא

כשיוצאים שרשי אילן כמין סלע, שיש שורש גדול היוצא כלפי מעלה, וממנו יוצאים שרשים קטנים כלפי מטה.

חלק השורש הגדול, שעוד לא הגביה שלושה טפחים, לדברי הכל מותר לשבת עליו, וכן מותר לשבת על השורשים הקטנים היוצאים ממנו כלפי מטה.

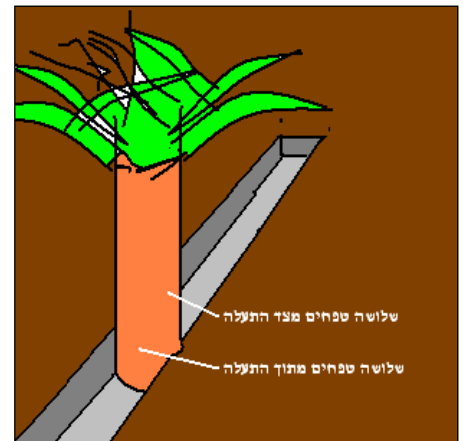
וחלק השורש הגדול, שהגביה שלושה טפחים, לדברי הכל אסור לשבת עליו.

ולענין השורשים הקטנים היוצאים מהגדול אחר שהגביה שלושה טפחים, וחזרו לתוך שלושה טפחים, נחלקו רבה ורב ששת כפי שנתבאר.

רבה מתיר, כי הם בתוך שלושה. ורב ששת אסר, כי באו מכאן שרשים אסורים.

אילן באניגרא

אילן הגדל בתוך תעלה צרה, באופן שהוא ממלא את עובי התעלה, ונמצא שמשני צידי התעלה הוא נמדד מגובה הקרקע שחוץ לתעלה, ומתוך התעלה הוא נמדד משני צדדים מקרקע התעלה. ואם כן, מה שנמדד מעומק התעלה למעלה משלושה, נמדד מחוץ לתעלה בתוך שלושה.

ולכן בדברים שאין בהם חשש תלישה, מותר לטפס עליהם, אף על פי שיש בכך טרחה, ובכלל זה מותר לטפס לעלות ולרדת בבורות שיחין מערות וגדרות אפילו הם גבוהים הרבה.

לעלות מבעוד יום לאילן

כשם שאסור לעלות לאילן בשבת ויום טוב, כך **אסור** לעלות אליהם מבעוד יום, על מנת להישאר שם כל היום.

לרדת מהאילן בשבת ויום טוב

נתבאר, שאסור לעלות לאילן בשבת וביום טוב. ולהלן יתבאר בעזה"י, מה דינו אם כבר עלה לאילן. **שכן בברייתא אחת מבואר שהדבר מותר, ובברייתא אחת מבואר שהדבר אסור**, [כי בירידתו הוא משתמש באילן]. ונאמרו מספר אופנים להעמיד את שתי הבריות.

א. כאן מבעוד יום כאן משחיכה.

ללשון ראשון בגמרא, אין מחלוקת בדין בין הבריות, וכל אחת מדברת באופן אחר.

כשעלה לאילן מבעוד יום, לא קנסו אותו להישאר עליו כל היום, ורשאי לרדת.

וכשעלה לאילן בשבת ויום טוב עצמו, קנסו אותו להישאר שם עד צאת היום.

ב. כאן בשוגג כאן במזיד.

ללשון שני בגמרא, אמנם אין מחלוקת בדין בין הבריות. ולדברי הכל, כשעלה לאילן מבעוד יום, לא קנסו אותו להישאר עליו, ומכל מקום לא בזה דברו שתי הבריות, אלא כשעלה בשבת ויום טוב עצמו, והחילוק הוא בזה.

כשעלה לאילן בשוגג, לא קנסו אותו להישאר עליו כל היום, ורשאי לרדת.

וכשעלה לאילן במזיד, קנסו אותו להישאר שם עד צאת היום.

ג. נחלקו אם קנסו שוגג כמזיד.

ללשון שלישי בגמרא הכל מודים שכשעלה לאילן מבעוד יום לא קנסו אותו להישאר באילן כל היום, וכשעלה בשבת ויום טוב עצמו במזיד קנסו אותו להישאר עליו כל היום.

ושתי הבריות דברו באופן שעלה בשבת ויום

טוב עצמו בשוגג ונחלקו בדבר.

לדעת ברייתא אחת לא קנסו את השוגג כמזיד ולכן השוגג רשאי לרדת.

ולדעת ברייתא שניה קנסו את השוגג כמזיד ולכן גם השוגג אסור לרדת.

ד. נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע.

רב הונא בריה דרב יהושע רצה לומר, שברייתות אלו נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע המבוארת להלן. אולם דבריו נדחו, כפי שיתבאר בעזה"י.

דמים של קרבנות שונים שנתערבו זה בזה

שני קרבנות שמתן דמם על המזבח שווה, כגון שנתערב דם בכור זה בדם בכור זה. מאחר שמתן דם שניהם שווה, **שיש לתת מכל אחד מתנה אחת למזבח, נותנים מהתערובת מתנה אחת למזבח, ועולה לזה ולזה.**

וכן אם נתערב דם חטאת זו בדם חטאת זו, **שמתן דם שתיהן שווה, שיש לתת מכל אחת ארבע מתנות של דם למזבח, נותנים מהתערובת ארבע מתנות למזבח, ועולות לזו ולזו.**

ונחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, מה הדין כשנתערב דם קרבן שנותנים ממנו למזבח מתנה אחת [כגון דם בכור], בדם קרבן שיש לתת ממנו למזבח ארבע מתנות [כגון דם חטאת].¹

לדעת רבי אליעזר, מאחר שיש בתערובת דם שמצווה לתת ממנו ארבע מתנות, יתן מכל התערובת ארבע מתנות, לקיים כל מצוות שבו.

ואף שיש בתערובת דם שמצווה לתת ממנו מתנה אחת, ובכך שנותן ממנו מתן ארבע, עובר בבל תוסיף. עדיף לעשות כן, לקיים כל מצוות שבדם. ועשה של מתן ארבע, ידחה איסור בל תוסיף של מתנה אחת.

ולדעת רבי יהושע, מאחר שהנותן מדם החטאת מתנה אחת, [אף שעובר בכך בבל תגרע], בדיעבד הוא מתכפר בכך, לכן יתן מתנה אחת משני הדמים, [ויוצא בדיעבד גם בחטאת] ובכך עובר באחד מהם באיסור בל תגרע. מאשר לתת מתן ארבע משני הדמים, שבכך הוא עובר באחד מהם בבל תוסיף. כי בל תגרע עובר בלא מעשה, ובל תוסיף עובר במעשה, ואיסור בלא מעשה קל מאיסור במעשה.

דעת רבי אליעזר ורבי יהושע

בדין מי שעלה על אילן בשבת

רב הונא בריה דרב יהושע רצה לומר, שכשם שנחלקו החכמים הללו בדין זה, כך נחלקו בדינו של מי שעלה על האילן בשבת ויום טוב, אם מותר לו לרדת.

שכן דין זה דומה לדין הנ"ל, כי מי שעלה באילן, עצם ישיבתו באילן יש בה איסור, ולכן הוא מצווה לרדת, אך גם בירידתו יש איסור, כי בכך הוא מוסיף בהשתמשות באילן, יותר ממה ששתמש בו בישיבתו.

ומעתה **לדעת רבי אליעזר, כשמצד אחד יש איסור לעשות מעשה [לתת ארבע מתנות, מחמת הדם של מתנה אחת], ומצד שני יש מצווה לעשות מעשה [לתת ארבע מתנות מחמת הדם של מתן ארבע], יש לו לעשות את המעשה, לקיים את המצווה, אף שבכך עושה גם איסור, וכמו כן זה שהוא על האילן, ירד מהאילן לקיים את המצווה שלא להשתמש בו, אף שבדרך ירידתו הוא עובר באיסור.**

ולדעת רבי יהושע, כשמצד אחד יש איסור במעשה, ומצד שני יש איסור בלא מעשה, שב ואל תעשה עדיף, וכמו כן זה שעל האילן ישאר במקומו על האילן, שבכך הוא עובר באיסור השתמשות באילן בלא מעשה, ולא יעשה איסור במעשה, להשתמש באילן בירידתו.

ודחו זאת ואמרו, שיתכן שלא אמר רבי אליעזר לעשות מעשה, אלא כשיש במעשה מצווה ממש [כגון מתן ארבע], אבל כשהמעשה הוא רק פרישה מאיסור [השתמשות באילן], אין עדיפות בעשיית המעשה, וישאר על האילן ולא יעבור איסור בירידתו.

וכמו כן יתכן, שלא אמר רבי יהושע שב ואל תעשה עדיף, אלא כשבכך מרוויח שאינו עושה איסור במעשה, [שכן איסור בל תגרע אינו עובר עליו במעשה שלו, שאינו מסיר את המתנות מהמזבח, אלא שהוא נמנע מלתת ארבע מתנות, וממילא נגרעו המתנות]. אבל כאן, עצם ישיבתו על האילן היא מעשה של איסור, ואין זה נחשב כאיסור בלא מעשה, ולכן עליו לרדת, שלא לעשות את האיסור.

אילן שמותר לעלות בו

נתבאר, שהסיבה שאסרו חכמים לעלות באילן,

¹ כן פירש רש"י את הסוגיה, שהכוונה למתן ארבע של חטאת. אולם התוס' כתבו שאין להעמיד דין זה בעירוב דם חטאת בדם בכור, כי זה ניתן למעלה מחוט הסיקרא וזה ניתן למטה, ולא יועילו להם מתנות משותפות, והדינים הללו אמורים בדם בכור, שנתערב בדם עולה, שנותנים ממנו שתי מתנות שהן ארבע.

בימות החמה, וזאת בשני אופנים: (א) כשהולך בלא נעלים. (ב) כשהולך בנעלים שיש להם עוקצי. [יש אומרים אף כשהעשבים קצרים. ויש אומרים רק כשהעשבים ארוכים].

ומסקנת הסוגיה, שכל החילוקים הללו הם כדעת רבי יהודה, האומר, שגם מלאכה שאינו מתכוון לה אסורה.

וההלכה היא **כדעת רבי שמעון**, האומר, **שכל מלאכה שאינו מתכוון לה, מותרת, ומאחר שההולך על גבי עשבים, אינו מתכוון לתולשם, אין שום איסור בהליכה עליהם בשבת.**

הכופה אשתו לדבר מצוה

אמר רמי בר חמא אמר רב אסי, **אסור לאדם שיכופ אשתו לדבר מצוה** [=תשמיש], שנאמר "גם בלא דעת נפש לא טוב וְאֵץ בְּרָגְלִים חוּטָא" (משלי י"ט ב').

שכן רגלים לשון תשמיש הוא, כמו שנאמר, "בין רגליה קרע נפל שֶׁקֶב" (שופטים ה' כ"ז), ומבואר, שאם ממהר לעשות כן, שכופה אשתו לכך, הרי הוא חוטא.

ואמר רבי יהושע בן לוי, **כל הכופה אשתו לדבר מצוה, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים.**

וביאר רב איקא בר חיננא, שעניין זה למד מתחילת הכתוב הנ"ל, "גם בלא דעת", כלומר, כשנעשים הבנים בלא דעת האשה, מחמת כפיית הבעל, "נֶפֶשׁ לֹא טוֹב", תהא הנפש הנעשית, כלומר הבנים, לא טוב, שלא יהיו מהוגנים. וכן מבואר בברייתא.

הבועל ושונה

אמר רבא, **הרוצה לעשות כל בניו זכרים, יבועל וישנה**, שמחמת ביאה ראשונה, נתאוה האשה, והולבשה תאוה, וכשבא ביאה שניה, היא מזרעת תחילה, וכשהיא מזרעת תחילה, יולדת זכר.

ואין לעשות כן אלא **לדעת האשה**. אבל שלא לדעתה, הדבר אסור.

ומבואר מהברייתא שעל הבועל ושונה שלא לדעתה נאמר, "וְאֵץ בְּרָגְלִים חוּטָא", כי הוא מטריח.

התובעת את בעלה לדבר מצוה

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה [תשמיש], יהיו לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותם.

אסור ללכת אלא על גבי עשבים לחים, **כי הם יונקים מהאדמה, ותלישתם הם בכלל מלאכת קוצר**, אבל על גבי עשבים יבשים מותר ללכת, כי כבר פסקה יניקתם, והרי הם כתלושים ועומדים.

ב. על גבי עשבים לחים בימות החמה.

שוב אמרו, שיתכן שבאמת בהליכתו על גבי עשבים אינו תולש אותם, ולכן אפילו על גבי עשבים לחים אין לאסור את ההליכה מחמת התלישה.

ומכל מקום, אף שאין העשבים נתלשים בהליכה עליהם, **כשיש בגבעולים זרע, הוא עלול לנשור על ידי ההליכה עליהם.**

ולכן בימות החמה, שיש זרע בגבעולים הלחים, אסור ללכת עליהם, אבל בימות הגשמים, שאין זרע בגבעולים, מותר ללכת עליהם, אף על פי שהם לחים, ואין בדבר שום איסור.

ג. על גבי עשבים לחים בימות החמה בלא נעלים.

שוב אמרו, שבהליכתו בנעלים על גבי עשבים, אינו תולש אותם, ולא מנשיר את הזרע מהם, ולכן ההליכה בנעלים מותרת, בכל זמן ועל גבי כל העשבים.

ורק כשהולך בלא נעלים, **העשבים נדבקים בקשרי אצבעותיו, ונתלשים**, ולכן ההליכה בלא נעלים אסורה על גבי עשבים לחים שהם נחשבים כמחוברים ויש איסור בתלישתם.

מתוך לשון רש"י משמע, שהעשבים עצמם נתלשים ברגליו, ואם כן יש לאסור זאת אף בימות הגשמים.

אולם מלשון הגמרא מבואר, שרק בימות החמה הדבר אסור, ואם כן צריך לומר, שגם בלא נעלים אינו תולש את העשבים עצמם, אלא רק מנשיר את הזרעונים.

ד. על גבי עשבים לחים בנעלים שיש להם עוקצי.

שוב אמרו, שפעמים גם בנעלים אסור ללכת על גבי עשבים לחים, וזאת כשיש בנעלים עוקצי, מעין מסמר כפוף מתחתיהם, **שהעשבים נדבקים שם ונתלשים.**

ה. על גבי עשבים לחים וארוכים בנעלים שיש להם עוקצי.

שוב אמרו, שיתכן שגם בנעלים שיש להם עוקצי אין ההליכה אסורה, אלא על גבי עשבים ארוכים, הנכנסים שם, ונתלשים.

ו. מסקנה.

ואם אין מחלוקת בין התירוצים, אם כן, אין ההליכה אסורה אלא על גבי עשבים לחים

היא, שמה יתלוש ממנו, ונמצא קוצר בשבת.

ומאחר שזה טעם האיסור, אילן יבש, שאינו מוציא עלים, ולא נשארו בו פירות משנים קודמות, וגם נשרו כל ענפים שבו, והרי הוא **גזע של עץ שאינו יונק**, מותר, לעלות בו בשבת ויום טוב, כי אין בו שום חשש.

וכל זה **בימות החמה, שניכר לכל שכבר יבש**, אבל בימות הגשמים, שהוא לח, ולא ניכר שיבש, אסור לעלות בו, שלא יבואו לעלות באילן שלא יבש.

ואף זה שיבש, דווקא כשאין בו דבר הראוי לתלישה מותר לעלות בו, אבל אם יש בו פירות משנים קודמות, או עלים, או ענפים, אף שכבר בטלה יניקתם, ואין איסור תורה בתלישתם, אסור לעלות בו, כי חששו, שאם יתירו זאת, יבואו להתיר גם באילן שלא בטלה יניקתו.

בקעה מצא וגדר בה גדר

נתבאר שגזע עץ יבש מותר לעלות בו בימות החמה, ואינו בכלל האיסור שלא להשתמש באילן.

וכשרב נזדמן למקום הנקרא אפסטיא, אסור להם גם באופן הזה.

והסיבה שהחמיר להם, כי בקעה מצא וגדר בה גדר, **כלומר בני אותו מקום לא היו בני תורה שידעו להזהר**, והרי המקום כבקעה זו שאין לה שומר והכל פרוץ, ואם יעלו באילן באופן המותר, יעלו בכל האילנות, **ולכן החמיר להם אף באופן המותר.**

ללכת על גבי עשבים בשבת

לדברי רמי בר אבא אמר רבי אסי, אסור לאדם שיהלך על גבי עשבים בשבת, כי בהליכתו הוא תולש את העשבים, ועל זה נאמר, "גם בלא דעת נפש לא טוב וְאֵץ בְּרָגְלִים חוּטָא" (משלי י"ט ב'), כלומר פעמים גם בהליכתו ברגליו הוא חוטא, כגון בזה שתולש את העשבים בהליכתו.

אמנם דין זה אינו מוחלט, פעמים הדבר אסור, ופעמים הדבר מותר, [שכן שנינו שתי ברייתות, אחת מתירה, ואחת אוסרת], **ונאמרו בדבר מספר חילוקים מהו האופן האסור.**

א. על גבי עשבים לחים.

מתחילה אמרו, שבהליכתו על גבי עשבים הוא תולש אותם, ומכל מקום, מהטעם הזה אינו

פיוסו של התרנגול

נתבאר, שהתרנגול מפייס, ואחר בועל, ולדברי רב יהודה אמר רב, כך הוא מפייס.

קודם תשמיש, הולך ופושט כנפיו, שאומר לה, אקנה לך מלבוש שיגיע לך עד רגליך.

ולאחר תשמיש, מנענע וכופף ראשו לה לארץ, שאומר לה, תישמט הכרובול של התרנגול ההוא כלומר שלו עצמו, אם יש לו במה לקנות ולא אקנה לך.

דף קא

זלת שאינה מחוברת לפתח בצירים

דלתות שלנו שהן קבועות בפתח, וסובבות בו על צירן, דין פשוט הוא שמותר לפותחן ולסוגרן בשבת, ואין בכך משום איסור סותר או בונה, כי משעה שנתנו במקומן, מחוברות הן בבית חיבור גמור, ואין החיבור נגרע או מתחזק בכך שהן נפתחות ונסגרות.

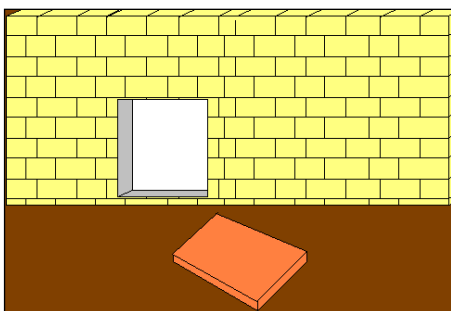
ויש דלתות שאינן קבועות בפתח בציר, אלא מטלטלות הן, וכשרוצים לסגור את הפתח, מעמידים אותן בחלל הפתח, וכשרוצים לפתוח, שולפים אותן מהפתח.

ועל פי רוב, לרחבה שאחורי הבתים עושים דלתות כאלו, כי אין משתמשים ברחבה תדיר, ואין טורחים לעשות לה דלת מתוקנת כדלתות שלנו.

ויש שלושה אופנים באופן חיבור הדלתות הללו לפתח, יש מהם שמותר לסוגרם ולפותחם בשבת, ויש מהם שאסור לסוגרם ולפותחם בשבת.

א. דלת המוטלת לארץ.

יש שעושים את הדלת הזו בלא שום חיבור לפתח, וכשרוצים לפתוח, שולפים את הדלת ממקומה, ומטילים אותה על הארץ.

ודלת זו, לדברי הכל אסור לפותחה ולסוגרה בשבת ויום טוב, כי סגירתה נחשבת כבנין,

הנוספות.

א. **עטופה כאבל** – שהיא בושה לצאת בראש פרוע ותמיד מכסה ראשה.

ב. **מנודה מכל אדם** – שהאשה אסורה לכל אדם חוץ מבעלה, אבל האיש נושא נשים הרבה.

ג. **חבושה בבית האסורים** – כמו שנאמר "כל כבודך בת מלך פנימה" (תהילים מ"ה י"ד).

ולדעת הברייתא, אלו הן שלוש הקללות הנוספות.

א. **מגדלת שער כלילית** [=שד].

ב. **יושבת ומשתנת מים כבהמה**, שכורעת כשהיא משתנת, ודרך פרידה לעשות כך.

ג. **נעשית כר** [=מזרן] **לבעלה**, שהוא למעלה בשעת תשמיש.

ולדעת רב דימי, הדברים האחרונים אינם נחשבים לקללה, אלא שבח הם לה, שכן מה שיושבת ומשתנת צניעות היא, ואינה חסרה כלום בדבר, ומה שנעשית כר לבעלה, אין לה טורח כל כך, טורחו מרובה משלה.

"מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו"

לדברי רבי חייא, הכתוב "מלפנו" [=מלמדנו] מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו" (איוב ל"ה י"א), בא להורות, שנתן הקב"ה הנהגות וחכמה בבהמות ובעופות, ללמוד מהם כיצד לנהוג.

"מלפנו מבהמות ארץ" – זו פרידה, שכורעת ומשתנת מים.

"ומעוף השמים יחכמנו" – זה תרנגול, שמפייס, ואחר כך בועל, כפי שיתבאר בעז"ה להלן.

לימוד מבעלי חיים

אמר רבי יוחנן, אילו לא ניתנה תורה, היינו למידין הנהגות טובות מבעלי חיים.

א. **צניעות מחתול**, שאינו מטיל רעי בפני אדם, ומכסה צואתו.

ב. **גזל מנמלה**, שנאמר, "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחקם. אשר אין לה קצין שטר ומשל. תכין בקוצי לחמה אגרה בקציר מאכלה" (משלי ו' ח-י), ואין אחת גוזלת מאכל חברתה.

ג. **עריית מיונה**, שאינו נזקק אלא לבת זוגו.

ד. **דרך ארץ מתרנגול**, שמפייס ואחר כך בועל.

שכן בדורו של משה נתבקשו בני אדם שיש בהם מספר מעלות, ואחת מהמעלות שיהיו נבונים, הם המבינים דבר מתוך דבר, כמו שנאמר, "הבו לך אנשים חכמים ונבונים וידעים לשבטיכם ואנשים בקיאים" (דברים א' י"ג).

ולא נמצאו נבונים, שנאמר, "ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואפתן אתם ראשים עליכם שרי אפלים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת ושרים לשבטיכם" (דברים א' ט"ז) ולא נאמר בכתוב הזה נבונים.

ולאה, בזכות שתבעה את בעלה לתשמיש, כמו שנאמר, "ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכל שכתיד בידאי בני וישקב עמה בלילה הוא" (בראשית ל' ט"ז), זכתה, ויצאו ממנה מאותה בילה, בנים נבונים.

שנאמר, "ומבני נשכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם" (דה"א י"ב ל"א).

הרי שבזכות שתבעה לאה מיעקב שיבוא אליה, זכתה לבנים שאפילו בדורו של משה לא נמצאו כמותם.

ומסקנת הגמרא, שאין לאשה לתבוע בפה את הדבר, והתביעה האמורה כאן, היא, שמראה לפני בעלה ענייני חיבה, עד שיבוא אליה מעצמו.

עשר קללות נתקללה חוה

לדברי רב יצחק בר אבדימי חוה נתקללה עשר קללות. שבע קללות למדות מהכתוב "אל האשה אמר הרבה ארצה עצבונך והרבה בעצב תלדי בנים ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך" (בראשית ג' ט"ז).

א. **הרבה ארצה** – אלו שני טפי דמים, אחת דם נדה, ואחת דם בתולים.

ג. **"עצבונך"** – זה צער גידול בנים.

ד. **"והרבה"** – זה צער העיבור, שעוברות חולות הן.

ה. **"בעצב תלדי בנים"** – כמשמעו, כלומר צער הלידה.

ו. **"ואל אישך תשוקתך"** – מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה [=מתאוה לתשמיש], בשעה שיוצא לדרך.

ז. **"והוא ימשל בך"** – מלמד שהאשה תובעת בלב, והאיש תובע בפה, שהוא מושל לומר בפה תאות לבו, והאשה בלב, ובושה להוציא בפה. וזו היא מדה טובה בנשים.

ולדברי רב דימי, אלו הן שלוש הקללות

באופן שהביצים נעשים כגג עליהם.

מאחר שביום טוב אסור לעשות אוהל, יעשה זאת בשינוי, **תחילה יאחוז את הביצים באויר, ואחר כך יתן תחתיהם את האסכלה או העצים.**

אבל לא יתן תחילה את האסכלה או העצים, ואחר כך יתן עליהם את הביצים.

נתינת קדירה על גבי חביות

לדברי רב יהודה, הבא להניח קדירה על גבי שתי חביות סמוכות שתהא הקדירה מוגבהת עליהם.

מאחר שביום טוב אסור לעשות אוהל, **תחילה יאחוז את הקדירה באויר, ואחר כך יתן תחתיה את החביות.**

אבל לא יתן תחילה את החביות, ואחר כך יתן עליהם את הקדירה.

העמדת מיטה של פרקים

לדברי רב יהודה, הבא להעמיד מיטה של פרקים, שהיו עשויה מעור ארוך, כמזון, המתחבר בלולעות לארוכות המיטה, הן המוטות של אורך המטה משני הצדדים.

מאחר שביום טוב אסור לעשות אוהל, **תחילה יאחוז את העור באויר, ואחר כך יתן תחתיו את רגלי המיטה ויחבר בהם את העור.**

אבל לא יתן תחילה את הרגלים, ואחר כך יתן עליהם את העור.

סידור חביות

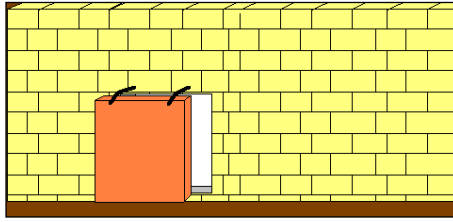
לדברי רב יהודה, הבא לסדר חביות במרתף שורה על שורה כשכל חבית נתונה על שתיים שתחתיה כאוהל.

מאחר שביום טוב אסור לעשות אוהל, **תחילה יאחוז את העליונים, ואחר כך יתן תחתיהם את התחתונים.**

אבל לא יתן תחילה את התחתונים, ואחר כך יתן עליהם את העליונים.

ומה שאנו מסדרים ככר מכאן וככר מכאן וככר על גביהם, או בספר, אין איסור, אלא כשצריך לאויר

תלויה באויר.

ודלת זו, **הכל מודים בה, שאפילו אם אינה מוגבהת מן הקרקע אלא מעט, ניכר שדלת היא, ומותר לסוגרה ולפתחה בשבת ויום טוב**, אפילו כשאין לה לא ציר ולא היכר ציר.

דלת מקוצים או מחצלת

כדין האמור בדלת, כן הדין אם התקין חבילת קוצים [=חדקים] לסתום בה פרצה של גדר, שאין לפותחה ולסוגרה בשבת ויום טוב אלא באופנים הנ"ל.

וכן הדין כשהתקין מחצלת או קנקן² לסגור בהם פתח.

-

מאחר שעסקו כאן בעניין בנין וסתירה, הובאו כאן ההלכות הבאות, שטעמן גם כן משום בנין אוהל בשבת ויום טוב.

סידור עצי המדורה

לדברי רב יהודה, הבא לסדר עצים להיסק ביום טוב, ורוצה שיהיו מסודרים בצורת אוהל, כדרך שהיו רגילים לעשות לפני שרים, שהיו מסדרים את התחתונים בריבוע, והעליונים עליהם כעין גג.

מאחר שביום טוב אסור לעשות אוהל, יעשה זאת בשינוי, **תחילה יאחוז את העליונים באויר, ואחר כך יתן תחתיהם את התחתונים.**

אבל לא יסדר תחילה את התחתונים, ואחר כך יתן עליהם את העליונים.

סידור ביצים על גבי גחלים

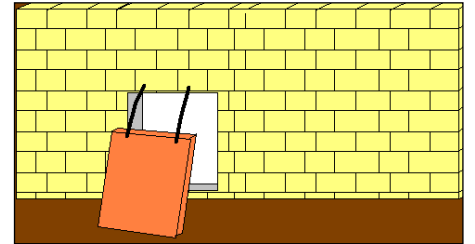
לדברי רב יהודה, הבא לסדר ביצים על גבי גחלים ביום טוב באסכלה³ או על גבי שני עצים סמוכים

ופתיחתה נחשבת כסתירה, ובניה וסתירה הן מלאכות האסורות בשבת ויום טוב¹.

וכן הדין אף אם היתה הדלת מחוברת לפתח בחבל, אבל היה החבל ארוך, באופן שאינו מעכב את הטלת הדלת לארץ.

ב. דלת קשורה ותלויה [=נגררת].

יש המחברים את הדלת הזו לפתח בחבל קצר קצת, כך שהדלת אינה יכולה להיות מוטלת כולה לארץ, אלא מוגבהת מצד אחד, ומונחת על הארץ מצד אחד.

וכשאין בדלת זו ציר, וגם מעולם לא היה לה ציר, הכל מודים שאסור לסוגרה ולפתחה בשבת ויום טוב, כי גם זו, סגירתה ופתיחתה נראים כבניה וסתירה של לוח עץ בכותל.

ויש אופן שמותר לסגור ולפתוח דלת כזו בשבת ויום טוב.

לדעת אביי, רק כשיש לה ציר, שבכך ניכר שהיא דלת, וכשסוגרים ופותחים בה, אין הדבר נראה כבנין וסתירה.

ולדעת רבא, אפילו אם אין לה ציר, אבל היה לה ציר ונשבר, וניכר הדבר, כי גם זו נראית כדלת, וכשסוגרים ופותחים בה, אין הדבר נראה כבנין וסתירה.

ולדעת רבי חייא, דלת אלמנה [=חסרה מתיקוניה] **נגררת** [אפילו אם יש לה ציר או היכר ציר], **אין נועלים בה.**

ללשון ראשון הכוונה לדלת העשויה כולה מקרש אחד, שאינה נראית כלל כדלת.

וללשון שני הכוונה לדלת שאין לה בריחים [=גשמה] המחברים אותה.

ג. דלת מוגבהת.

יש המחברים את הדלת הזו לפתח בחבל קצר, כך שגם כשהדלת פתוחה אינה מגיעה לארץ וכולה

¹ לישנא אחרינא, טעמא דמתניתין משום דחופר בארץ, וקשיא ליה בגוה, דאם כן מאי תרצתיה דרבא דאמר כשהיה להם ציר, כיון דהשתא ליכא הא קא עביד חריץ, ועוד אם כן כרבי יהודה בעי לאוקומיה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור. [רש"י].

² קנקן הוא כלי שאוחזין בו מאחורי המחרשה כשהן חורשין, יש שנועלים ומעמידים אותו במקום דלת כנגד הפתח. [רש"י].

³ ואין נראה לר"י דרך בנין בכך, שהרי כל המחיצות עשויות כבר, ולא דמו לחבית ופוריא, דמסדר זו אצל זו, ותדע שהרי היתר פשוט הוא להניח קדירה על גבי טרפידא. ונראה לר"י לפרש, שמסדר עצים או ביצים ומניח ביצה על גביהן. [תוס'].

שתחתיהם. אי נמי אינו דומה לבנין, אלא כשעושה על גבי הקרקע, ולא על השלחן. [תוס'].

"טובם פתח"

צדוקי אחד כינה את רבי יהושע בן חנניה בשם חדקאה [=קוף], וביאר שאמר כן, כי ישראל משולים לקוצים, שנאמר, "טובם פתח ישר ממוסכה יום מצפיד פתח בצה עתה תהיה ממוסכה" (מכילתא ד' ד'). ולפי הבנת אותו צדוקי, כוונת הכתוב לומר, שטובים שבישראל גרועים הם כקוצים.

ענה לו רבי יהושע – שוטה, השפל ענין להמשך הכתוב, ותראה שהוא עוסק בשבחם של ישראל, שנאמר בו "ישר ממוסכה", כלומר ישרים שבנו מגינים עלינו כסוכה.

וכמו כן תחילת הכתוב "טובם פתח", אינה עוסקת בגנות ישראל, לומר שטובים שבהם גרועים כקוצים, אלא משבחת היא את הטובים שבישראל, לומר, שדומים הם לקוצים בדבר זה, שכשם שחדקים [=קוצים] מגינים על הפריצה, כך טובים שבנו, מגינים עלינו.

וכוונת הכתוב "טובם פתח", שטובים שבישראל מהדקים [כלומר שוחקים¹] את אומות העולם לגיהנם, שנאמר, "קומי ודושי בת ציון כי קרנה אשים ברזל ופרסתה אשים נחשה וחדקות עמים רבים והחרמתי להי בצעם וחיכל לאדון קל החרץ" (מכילתא ד' י"ג).

לעמוד ברשות אחת ולטלטל

מפתח ברשות אחרת לנעול בו שם

כבר נתבאר בדף צ"ח, שנחלקו חכמים ורבי מאיר, אם מותר לאדם העומד ברשות אחת, לטלטל ברשות אחרת, או שאסרו זאת, שמא יביא את הדבר אליו, ונמצא מתחייב משום הוצאה או הכנסה.

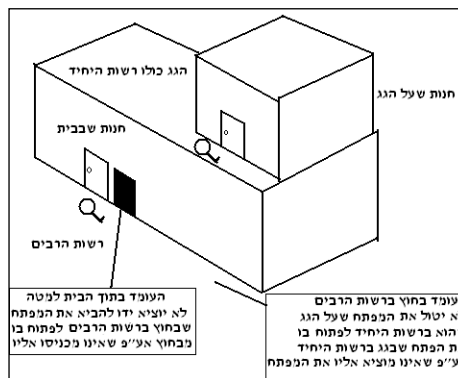
ובמשנה בדף צ"ח הובאה רק דעת חכמים, המתירים לטלטל ברשות האחרת, אם היא רשות היחיד, מטלטל בכולה, ואם היא רשות הרבים, מטלטל בה עד ארבע אמות.

ובמשנה בדף זה הובאה גם דעת רבי מאיר, האוסר לעמוד ברשות זו לטלטל ברשות אחרת,

ודבריו נאמרו לענין טלטול מפתח לנעול בו פתח. **שהעומד ברשות היחיד, אסור לטלטל מפתח ברשות הרבים, לפתוח בו פתח מצד רשות הרבים, אף על פי שאין בין מקום המפתח לפתח ארבע אמות, שבאופן הזה אם היה עומד ברשות הרבים עצמה, היה מותר לו לטלטל את המפתח לפתח.** והסיבה לכך, כי כשהוא עומד ברשות היחיד, יש לחוש שמא יביא את המפתח אליו, ונמצא מתחייב משום הכנסה.

והעומד ברשות הרבים, אסור לטלטל מפתח ברשות היחיד, לפתוח בו פתח ברשות היחיד, שמא יוציא את המפתח אליו לרשות הרבים².

והתקנה שיוכל לעשות זאת, היא, להקיף את המקום שלפני הפתח במחיצות, שיעשה גם הוא רשות היחיד.

ולדברי רב פפא, הובאו במשנתנו גם דברי חכמים, החולקים על רבי מאיר בדין זה, שכן אמרו לו חכמים, הלא בשוק של פטמים [=קצבים] שהיה בירושלים, היו עושים כן, עומדים ברשות הרבים, ונוטלים מפתח ברשות היחיד, ונועלים חנויותיהם. ורבי יוסי אמר, שהמעשה הזה היה בשוק של צמרים [=מוכרי צמר].

ואף שמתחילה, מאחר שהיו דלתות ירושלים נעולות בלילה, לא היה בה רשות הרבים, [כפי שנתבאר בפרק ראשון], מעשה זה שממנו הביאו חכמים ראיה לדבריהם, היה אחרי שנפרצו פריצות בחומות ירושלים, ואז כבר היה בה רשות הרבים גמורה.

ומתוך כך שהיו עומדים בשווקים שהם רשות הרבים, ומטלטלים את המפתח ברשות היחיד,

הביאו חכמים ראיה, לדחות את דברי רבי מאיר. **ולדברי רבא, באמת לא היה בירושלים רשות הרבים, ודברי חכמים ממעשה שהיה בשוקי ירושלים לא באו על דברי רבי מאיר הנ"ל במשנתנו, האוסר את הטלטול ברשות האחרת, כשהאחת רשות הרבים והאחת רשות היחיד.** אלא על דברים אחרים שאמר, **שהיה אסור את הטלטול ברשות האחרת, גם כשהאחת כרמלית והאחת רשות היחיד.**

ומכל מקום, מבואר מברייטא, שלדעת רבי מאיר מותר לעמוד ברשות הרבים [או ברשות היחיד], ולטלטל בכרמלית, כגון לטלטל בה מפתח, ולפתוח מנעול בכרמלית. ואם כן חזר בו ממה שאסר בכרמלית.

פתיחת דלתי חנויות מהאיסקופה

מנעול שאינו רחב ארבעה טפחים, והוא קבוע בדלת לצד רשות הרבים למטה מעשרה טפחים, מקום פטור הוא.

ולפיכך כשיש לפני הדלת איסקופה גבוהה יותר משלושה טפחים, ופחות מעשרה, שהיא כרמלית, מותר לעמוד על האסקופה, וליטול מפתח שעליה, ולפתוח את הדלת, כי מטלטל את המפתח מכרמלית למקום פטור³.

ולדעת חכמים, כן הדין גם כשהמנעול גבוה מעשרה טפחים, מאחר שאינו רחב ארבעה טפחים, הרי זה מקום פטור, ומותר לטלטל מפתח מאיסקופה למנעול ולפתחו.

ומשם יכול להחזירו לאיסקופה שהיא כרמלית, או לחלון צר שעליו, אבל אינו יכול לטלטלו משם לרשות היחיד, כגון לחלון רחב ארבעה טפחים שעל גביו, כי בכך דומה למטלטל מכרמלית לרשות היחיד.

ולדעת רבי מאיר, פעמים שהמנעול הזה נחשב רשות היחיד, והוא, כשרוחב הדלת יחד עם רוחב המנעול הם ארבעה טפחים, שאז אנו מחשיבים את מקום הדלת המחובר למנעול, כאילו נחקק, ונעשה שם רוחב ארבעה טפחים [=חוקקין להשלים].

ובאופן הזה מאחר שהמנעול נחשב רשות היחיד,

¹ כמו "וְנִשְׁחָקְתָּ מִמֶּנָּה הַדָּק" (שמות ל' ל"ו). [רש"י].

² ראה ציור למעלה. והנה מתוך פירושו משמע, שדין זה, שעומד ברשות הרבים ומטלטל מפתח מרשות היחיד, יתכן גם כשעומד בחוץ ברשות הרבים ובא לפתוח את החנות שלמטה שפתוחה לרשות הרבים, על ידי המפתח שעל הגג, שכן כשנוטל את המפתח מהגג, כל זמן שלא הורידו לתוך גובה עשרה טפחים של רשות הרבים, אינו מתחייב על הוצאתו, ואם כן, אם חור המפתח שבדלת למעלה מעשרה טפחים, מדין תורה יכול לטלטל את המפתח מהגג, ולפתוח בו את הדלת שלמטה, בלא להתחייב על הוצאה, שכן לא הינחו ברשות הרבים, ורבי מאיר אסר זאת, שמא יוריד את המפתח לתוך עשרה.

³ הוא הדין שמותר לטלטל מפתח מרשות הרבים ולפתוח בו כי מותר לטלטל מרשות הרבים למקום פטור, אלא דסתמא לא מינטר בקרקע משום הכי לא נקיט לה. [ע"פ תוס'].

אסור לטלטל את המפתח מאיסקופה שהיא כרמלית, למנעול.

ותקנתו שיוכל לפותחו בשבת, שיניח את המפתח מערב שבת על המנעול, ובכך יהיה מותר לו לטלטל את המפתח מעל המנעול לתוכו, ולפתוח בו. ואף על פי שהוא עצמו עומד בכרמלית, שכן כבר נתבאר, שמודה רבי מאיר, שהעומד בכרמלית מותר לטלטל ברשות היחיד.

אין מחליפים מרשות לרשות דרך מקום פטור

כבר נתבאר במספר מקומות, שאף על פי שמותר לטלטל מרשות היחיד ומרשות הרבים למקום פטור, אסור להחליף.

כלומר אסור לטלטל מרשות זו למקום פטור, ושוב ממקום פטור לרשות האחרת, שמא יבואו לטלטל ישירות בין שתי הרשויות.

ומתוך דברי חכמים הנזכרים לעיל מבואר, שכשם שאסור להחליף בין רשות הרבים לרשות היחיד דרך הנחה במקום פטור, כך אסור לעשות זאת בין כרמלית לרשות היחיד.

דפים קא-קב

נעילת דלת בנגר

נגר הוא יתד שתוקעים אותו בחור שבמפתח, ובו נועלים את הדלת, יש אופנים שמותר לנעול בו את הדלת בשבת, ויש אופנים שהדבר אסור, ונחלקו בהם חכמים.

א. נגר קשור ותלוי.

נגר שהוא קשור לדלת בחבל קצר, באופן שהנגר תלוי כולו באויר, לדברי הכל מותר לנעול בו את הדלת בכל מקום, בין במקדש בין במדינה, ואין הדבר נחשב בנין, ואף לא נראה כבנין.

ב. נגר קשור ונגרר.

נגר שהוא קשור לדלת בחבל שאינו קצר כל כך, כך שהצד התחתון של הנגר מגיע עד הקרקע, ורק חלקו העליון מוחזק על ידי החבל, ועל ידי זה הנגר נשען על הפתח, נחלקו בו חכמים.

לדעת תנא קמא, אמנם מדין תורה מותר לנעול בנגר זה, כי מאחר שהוא מחובר לדלת, אין

הנעילה בו נחשבת בנין, אלא מאחר שהוא מונח בצד הפתח, כשנועלים בו, נראה הדבר כמו שנוטלים נגר שאינו מחובר בדלת, ונועלים בו, שדבר זה [לדעת תנא קמא] נחשב כבנין. ולכן אסרו חכמים לנעול גם בנגר זה, שהוא קשור בדלת.

ומכל מקום, במדינה לבד הדבר אסור, אבל במקדש מותר, כי לא גזרו חכמים איסורי שבות במקדש.

ולדעת רבי יהודה, הנגר הקשור בדלת, אף על פי שהוא נגרר, ואינו תלוי באויר, אין שום איסור בנעילה בו, ואף במדינה הדבר מותר.

ובדין זה אמר רב יהודה אמר שמואל, שהלכה כרבי יהודה, ומותר לנעול בנגר קשור ונגרר בין במקדש ובין במדינה.

וביאר רבא, שכל זה כשהנגר קשור בדלת עצמה, בחבל וכדומה שהם דברים חזקים, וניכר שהוא חלק מהדלת, אבל כשהוא קשור במזוזות אין נועלים בו.

ג. נגר מונח.

נגר שאינו קשור בדלת כלל, וניתן להניחו בקרן זוית, גם כן נחלקו בו חכמים.

לדעת תנא קמא, נגר זה, מאחר שאינו קשור בדלת כלל, הנעילה בו נחשבת כבנין גמור, והיא אסורה מהתורה, ולכן אין נועלים בו, לא במקדש ולא במדינה.

ולדעת רבי יהודה, נגר זה, מאחר שכבר תקנו אותו לנעילת הדלת, אין בנעילה בו איסור תורה. ומכל מקום מאחר שאינו קשור לדלת, כשנועלים בו הדבר דומה לבנין, ולכן אסרו חכמים לנעול בנגר זה, שהוא קשור בדלת. ומכל מקום, במדינה לבד הדבר אסור, אבל במקדש מותר, כי לא גזרו חכמים איסורי שבות במקדש.

ובדין זה אין הלכה כרבי יהודה, ואפילו במקדש אין נועלים בנגר המונח, כי מאחר שאין הנגר קשור שם, כשנועל בו, בנין גמור הוא, כשאר נגרים שנועלים בכותלים, והבונה כל שהוא חייב.

ומלאכה דאורייתא לא הותרה במקדש, חוץ מהקרבת תמידים ומוספים וקרבנות צבור, שדוחים את השבת מגזירת הכתוב.

ד. ניטל באגזו.

לדברי הכל, כשהנגר קשור בחבל חזק, שאם היה רוצה ליטול את הנגר על ידי אותו חבל, לא היה החבל נפסק, בכך נעשה הנגר ככלי, אף על פי

שאינו מחובר לדלת, ומותר לנעול בו.

כן נראה לכאורה מהסוגיה, אולם אין הדברים ברורים אצלי. והיי"ע.

ה. נגר שיש בראשו גלוסטרא.

נגר שיש בראשו גלוסטרא, כלומר שראשו עבה וראוי לדוך בו שום או פלפלין, נחלקו בו חכמים אם מותר לנעול בו.

לדעת רבי אליעזר, גלוסטרא שבראשו אינה מועילה לו, והרי הוא כנגר שאין בראשו גלוסטרא, שאין נועלים בו אלא אם כן הוא קשור ותלוי בדלת.

ומעשה בכנסת שבטבריא, שהיו נוהגין בו היתר, עד שבא רבן גמליאל והזקנים ואסרו להם.

ולדעת רבי יוסי, מאחר שעל ידי גלוסטרא שבראשו, ראוי הוא לדוך בו, נעשה הוא ככלי, שמותר לטלטלו. ומאחר שהוא כלי, נועלים בו גם כשאינו קשור בדלת, ואין הדבר נחשב כבנין.

ומעשה בכנסת שבטבריא, שהיו נוהגין בו איסור, עד שבא רבן גמליאל והזקנים והתירו להם.¹

דף קב

ו. עשה לו בית יד.

תחב בית יד בנגר עד אמצעיתו, ונעשה דומה לבוכנא, כעין מברג שמצד אחד יש לו ידית ומצד שני הוא חד, בכך נעשה ככלי, ומותר לנעול בו אף כשאינו קשור לדלת כלל.

נקמז

פעמים שהנקב שבאיסקופה שבו נועצים את הנגר לנעילת הדלת, אינו עמוק עד הקרקע שתחת האיסקופה, ופעמים הנקב עמוק ועובר דרך האסקופה עד הקרקע למטה, וזהו הנקרא נקמז.

לדעת תנא קמא בברייתא, אין חילוק בין נקב המגיע לקרקע, ובין נקב שאינו מגיע לקרקע, ודין שניהם שווה, שמותר לנעול בהם בנגר, בכל האופנים המבוארים לעיל.

ולדעת רבי יהודה, כל האופנים המבוארים לעיל, שמותר לנעול את הדלת בנגר, הם כשהנקב אינו מגיע עד הקרקע, אבל כשהנקב מגיע עד הקרקע, בכל אופן אין נועלים בו בנגר, כי הנגר נוקב בארץ, והרי הדבר נראה כבונה.

¹ ואם תאמר, והא אמרינן ... דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, אי אתה רשאי להתירן בפניהם. ויש לומר דהיינו כשיודעים שמותר ומחמירין על עצמן, שלא ירגילו בני אדם להקל, ויבאו להתיר איסור, אבל אם מחמירין מחמת טעות, מותר להתיר בפניהם. [תוס'].

טלטול כלים כבדים

כל כלי, אפילו אם הוא גדול וכבד הרבה, לא בטל מהיות כלי ואינו נאסר בטלטול בשבת מחמת גודלו. כן מבואר מהמעשים הבאים¹.

א. קורה גדולה היתה בבית רבי פדת, שהיתה ראויה לשמש כספסל לשבת עליו, ומאחר שהיתה ראויה לכך, נחשבת כלי.

ולפיכך, אף על פי שהיתה כבידה הרבה, שהיו נושאים אותה עשרה בני אדם, מאחר שהיתה נחשב כלי, לא מנע רבי פדת מלטלטל את הקורה הזו להשיענה על הדלת, שבכך תהא הדלת כנעולה.

ב. מכתשת גדולה היתה בבית מר שמואל, שהיתה מחזיקה חצי כור.

ואף על פי שהיתה גדולה וכבידה, מאחר שהיא נחשבת כלי, התיר שמואל לטלטלה להניחה לפני הדלת, שבכך תהא הדלת כנעולה.

תוספת אוהל ארעי

כלל בדינו, שאין לנטות בשבת אוהל, אף על פי שאוהל ארעי הוא, כי הדבר נחשב כבניה. וכל זה כשזו תחילת עשייתו, אבל מותר להוסיף בשבת תוספת ארעי על אוהל קיים. ושני הדינים הבאים נובעים מחמת הכלל הזה.

א. כיפי דארבא.

כדי להגן על יושבי הספינה מפני הצנה והגשמים, היו מחברים קורות הרבה בצורת קשתות מדופן לדופן, ופורסים עליהם בגדים ומחצלות, ונמצאת כל הספינה מקורה.

וכשהיתה כל קורה רחבה טפח, או שהמרחק בין קורה לקורה פחות משלושה טפחים, הקורות הללו בפני עצמן כבר נחשבות כאוהל, ולפיכך מותר לפרוס עליהן את המחצלות בשבת, כי מותר להוסיף תוספת ארעי על אוהל קיים.

אבל כשלא היתה שום קורה רחבה טפח, ובין קורה לקורה יש שלושה טפחים או יותר, אין כאן שום אוהל, ולפיכך אסור לפרוס עליהן את המחצלות בשבת, כי אסור להתחיל בשבת בעשייה של אוהל, אף כשהוא אוהל ארעי.

דין זה אמר רב עמרם משמו של רב אסי, לאחר שרמי בר יחזקאל ביקש ממנו שיאמר לו.

ב. בודינא דעל דכרי דרב הונא.

לרב הונא היו אילים [=כבשים בני למעלה משנה], שביום היו זקוקים לצל מפני השרב, ובלילה היו זקוקים לאויר מפני חום הקיץ.

ולכן, בימות החול היו פורסים מעליהם מחצלות ביום, ונטלים בלילה.

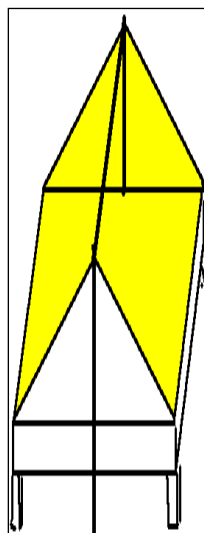
בא רב הונא ושאל את רב, מה יעשה בשבת. ואמר לו רב, שכשיגלול את המחצלת מעליהם בערב שבת, לא יגלול כולה, אלא ישייר טפח אחד פתוח, ומאחר שבכך יש כאן אוהל, למחר יהיה מותר לו לפרוס את כל המחצלת, שאין זו אלא תוספת ארעי על אוהל קיים.

וילון

אמר רב משום רבי חייא, וילון שתולים כנגד הפתח לצניעות, מותר לנטותו ומותר לפרוקו בשבת, ואין הדבר נחשב כעשיית אוהל, כי אינו קבוע שם, וכן דרכו להינתן ולהסתלק, כדלת בעלמא.

כילת חתנים

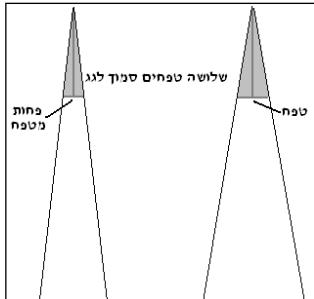
כילת חתנים היא אוהל שיש על גבי המיטה, על ידי שנותנים עמודים בשני ראשי המטה באמצעה, ונותן כלונס מזה לזה, ומשליך עליו האוהל, ושופע לכאן ולכאן.

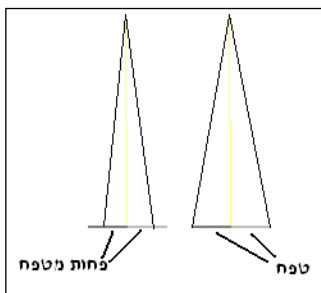
ולדברי רב משום רבי חייא, מותר לפרוקה ולנטותה בשבת, מפני שאינה נחשבת כאוהל, כי

אין לה גג למעלה רוחב טפח.

אמנם מאחר שכל שלושה טפחים עליונים נחשבים כסתומים [מדין לבד], אין הדין הזה אלא כשבכל אותם שלושה טפחים, לא הרחיקו שני צידי הכילה טפח, אבל אם הרחיקו, הרי זה כאוהל שיש בו טפח.

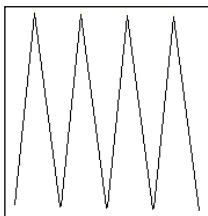

ותנאי נוסף לכך שיהיה מותר לפרוס כילת חתנים, הוא, שכל אחד מהשיפועים לא יהא מאהיל על טפח שלם, אבל אם אחד מהשיפועים מאהיל על טפח, הדבר גם כן נחשב לאוהל [=שיפועי אוהלים כאהלים].

כך שמעתי, וקשיא לי, איזו מטה שאין ברחבה שני טפחים, או שלש חסר משהו, שיהיה בגגה פחות מטפח, ושני שיפועיה כל אחד פחות מטפח.

ויש לומר, שהמטה רחבה כמשפטה, ונקליטין הרבה יוצאין הימנה לשני ראשיה, ועולין למעלה סדורין אחד נמוך ואחד גבוה, וקנים נתונים עליהם מנקליטין שבראשה לנקליטין שברגליה, ופורס על המטה שנים ושלוש כילות קטנות בגגה², ויריעה גדולה פרוסה סביב המטה לדפנות. [רש"י].

לצאת בשבת בכובע של לבד

מתחילה רצו לומר, שכובע של לבד [=סיניא]

¹ ואם תאמר דאמרין סוף במה מדליקין גבי חלתא, אמר אביי, בעי מיניה דמר אפילו בת תרי כורי ולא שרי לי. ויש לומר דלא דמי, דחלתא אין רגילות לטלטלה בחול כלל, אבל האי שריתא דרכה לטלטלה תמיד בחול לנעול הדלת, משום הכי שרי. [תוס'].

² ויתמה דלימא לבד מכילה זו לכילה זו, ונמצא שיש בשיפועה טפח. ויש לומר דהא דחשיב ליה אהל לעיל על ידי לבד, דהיינו לענין שיוכל להוסיף למחר בשבת, אבל לא מסתבר שיחשב בכי האי גוונא עשיית אהל, לאסור עליו לעשות בשבת, דאטו יהיה אסור לנטות בשבת שני חוטיין תוך שלושה משום עשיית אהל. [תוס'].

הכל מודים שאסור להחזירה. וכשנפלה הרטיה על גבי כלי, נחלקו חכמים ורבי יהודה, חכמים מתירים, כי נפילת רטיה היא דבר שאינו שכיח, ולא גזרו עליה שלא להחזיר, ורבי יהודה אסר. ומאחר שאמר רב יהודה אמר שמואל שהלכה כרבי יהודה, בכל אופן **אסור** להחזיר את הרטיה.

ולדברי רב אשי, כשנפלה הרטיה על גבי כלי, הכל מודים שמותר להחזירה. וכשנפלה הרטיה על גבי קרקע, נחלקו חכמים ורבי יהודה, חכמים מתירים, ורבי יהודה אסר. ומאחר שאמר רב יהודה אמר שמואל שהלכה כרבי יהודה, אם כן **כשנפלה הרטיה על גבי קרקע, אסור להחזירה, וכשנפלה על גבי כלי, מותר להחזירה**.

וכל זה כשנפלה הרטיה לגמרי, אבל **כשלא נפלה לגמרי, ורק הוחלקה ממקומה, הכל מודים שמותר לדוחקה ולהחזירה למקומה**.

וכמו כן מותר לגלות מקצת מהרטיה, ולקנח מכה שתחתיה, ולחזור ולגלות את הרטיה מצד אחר, ולקנח את המכה שתחתיו.

ודווקא את המכה יקנח, אבל את הרטיה לא יקנח, כי בכך הוא מתחייב חטאת משום מלאכת ממרח.

דפים קב-קג

לקשור נימה [=מיתר] **של כינור בשבת במדינה**

קשירה של קשר שמתקיים, היא מהמלאכות האסורות בשבת מהתורה.

ולפיכך **אסור** לקשור בשבת מיתר בכינור, **בין אם עתה הוא קושר אותו לראשונה, ובין אם כבר היה קשור בכינור, ונפסק, ובא לקושרו שנית**.

לקשור נימה [=מיתר] **של כינור בשבת במקדש**

קרבת ציבור הוא מצווה שעשייתה דוחה את השבת, ושיר של לוויים על הקרבן הוא ממכשירי המצווה הזו.

ונחלקו חכמים, אם מותר לקשור נימה בכינור של לוויים בשבת, לצורך קיום הכשר המצווה הזו.

החזרת ציר של דלתות בנין מחובר בקרקע

כל החילוקים בין תיקון מועט של החזרת ציר עליון או תחתון, לבין תיקון גמור של הרכבת כל הדלת, אינו אלא בכלים, שבהם אסרו רק בנין חשוב.

אבל בדבר המחובר לקרקע, אפילו בנין מועט אסור מהתורה, **ובכל אופן אסור** לתקן ולהחזיר את הדלת למקומה, **ואם החזיר חייב חטאת**.

נתינת רטיה על גבי מכה בשבת ויום טוב

רגילים היו לתת רטיה על גבי מכה, והרטיה היא תחבושת שיש בה מיני משחות של רפואות.

ואסרו חכמים לתת רטיה על גבי מכה בשבת, **שמה** כשיתנו את הרטיה, **ימרחו** [=יחליקו] אותה על גבי המכה, והמירוח הוא בכלל מלאכת ממחק האסורה מהתורה בשבת.

ואף על פי שאיסור נתינת הרטיה הוא גזרת חכמים, **שמה** יבוא למרח, **הדבר אסור גם במקדש וגם במדינה**, כי אין חילוק בין מקדש למדינה אלא בדברים שהם צורך גבוה, אבל נתינת רטיה על גבי מכה, גם כשארעה המכה אצל כהן, צורך הדיוט היא ולא צורך גבוה, ולכן אסרו זאת חכמים בכל מקום.

החזרת רטיה על גבי מכה בשבת ויום טוב

א. במקדש.

כהן שלקה בידו, ונתן עליה רטיה מבעוד יום, והוצרך לעבוד עבודה בשבת או ביום טוב, ונטל רטיה מעל ידו, שלא תהא חוצצת בין ידו לעבודה², **מותר להחזירה** לאחר גמר העבודה.

והסיבה שהתירו לו חכמים להחזירה, **כדי שלא ימנע מלעבוד**, שכן אם לא היה יכול להחזירה, לא היה מסירה, ולא עובד³.

ב. במדינה.

מי שלקה בידו, ונתן עליה רטיה מבעוד יום, אינו **מסירה** בשבת ויום טוב, כי **לא יוכל להחזירה**.

ונחלקו חכמים מה הדין אם **נפלה מיידו**, האם באופן הזה יוכל להחזירה או לא.

לדברי רב חסדא, כשנפלה הרטיה על גבי קרקע,

שהוא בולט חוץ מראשו טפח, אסור לצאת בו בשבת, כי הוא נחשב כאוהל, וכשאינו בולט מראשו טפח, מותר לצאת בו בשבת.

ומסקנת הסוגיה, שאין לחלק כן, ואפילו כשהוא בולט מראשו טפח, אינו נחשב כאוהל, ומותר לצאת בו בשבת, ובלבד שיהא מהודק בראשו היטב, שיהא קשור ברצועה תחת הצואר.

אבל כשאינו מהודק בראשו היטב, אין לצאת בו בשבת, כי יש לחוש שיפול מראשו, ויטלנו בידו, ויעבירונו כך ארבע אמות ברשות הרבים¹.

החזרת ציר של דלתות כלים

א. הרכבת כל הדלת.

לדעת תנא קמא, **יש איסור בניה בשבת גם בבניית כלים. ולכן בין במקדש ובין במדינה אסור להרכיב בשבת דלת של כלי כגון ארון**, כי דבר זה נחשב כבנין.

ב. החזרת ציר העליון.

לדעת תנא קמא, גם אחרי שהיתה הדלת מחוברת בכלי בשני צירים, אם יצא הציר העליון, מאחר שבכך כל הדלת נופלת, החזרת הציר נחשבת כבניית הדלת בכלי, והיא אסורה מהתורה. ולכן **בין במקדש ובין במדינה אין מחזירין דלת שיצא בה הציר העליון**.

ולדעת רבי יהודה, כשיצא הציר העליון בלבד, אין בחזרתו איסור תורה, ולכן **במקדש מותר להחזירו**, ורק **במדינה אסור** מגזרת חכמים.

ג. החזרת ציר התחתון.

לדעת תנא קמא, כשיצא הציר התחתון, אין בהחזרתו איסור תורה של בונה, כי הדלת יכולה להחזיק גם על ידי הציר העליון לבדו, ולכן כשארע הדבר **במקדש**, בדבר שהוא צורך קרבן, כגון שהיה בכלי מלח או לבונה או קטורת, **מותר להחזיר את הציר התחתון**. אבל **במדינה אסור** זאת חכמים, **שמה** יתקע אותו בפטיש, ומעשה זה ודאי נחשב מלאכה שיש בה חיוב חטאת. ואם לא יצא הציר לגמרי, ורק התחיל להישטם ממקומו, מותר לדוחקו למקומו גם במדינה.

ולדעת רבי יהודה, גם כשיצא הציר התחתון לגמרי, **מותר להחזירו אפילו במדינה**.

¹ כן פירש בקונטרס, דטעמא לאו משום אהל הוא, ולפי זה מותרין אותן כובעין של לבד, אף על פי שמאהיל טפח, ובלבד שיהיה קשור תחת גרונו, שלא יפול ואתי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים. אבל ר"ח מפרש, דמיהדק אסור, כשהטפח היוצא מן הכובע חזק, שאינו נכפף ונראה אהל, ולפי זה כובעים אסורין. [תוס'].

² דחציצה פוסלת בה, דבעינן ולקח הכהן, וכיון דחייץ לא הוי לקיחה בכח. [רש"י].

³ וזה אחד משלשה דברים האמורים במסכת ביצה שהותרו סופן משום תחילתן. [רש"י]

א. דעת רבי אליעזר.

כל מצווה שדוחה את השבת, כגון מצוות מילה, גם מכשירה דוחים את השבת.

ולכן כשם שמלים בשבת, כך חוטבים עצים, לעשות מהם פחמים, לחמם בהם ברזל עשות בו איזמל למול בו.

ולפיכך **מותר לכתחילה לקשור נימא של כינור בשבת, כדי שיוכלו הלוויים לשיר בו על הקרבן**, ואפילו אם היה יכול לעשות זאת מערב שבת.

ומתחילה רצו לומר, שמשנתנו היא כדעת רבי אליעזר. ודחו זאת, כי רבי אליעזר מתיר זאת לכתחילה, גם כשהיה יכול לעשות מבעוד יום. ולדעת משנתנו הדבר מותר רק כשלא היה יכול לעשות מבעוד יום.

ב. דעת חכמי משנתנו (הנוכחים גם בברייתא).

מכשירי מצווה דוחים את השבת, רק כשלא היו יכולים לעשותם מערב שבת.

ולפיכך **אם קודם השבת לא קשרו את המיתר בכינור**, מאחר שיכלו לעשות זאת ולא עשו, **אין קושרים אותו בשבת**.

אבל כשהיה קשור מערב שבת, ונפסק בשבת, מותר לקשור אותו בשבת.

- **וכל המבואר עד עתה שלדעת האומרים שמכשירי מצווה דוחים את השבת, מותר לקשור את מיתר הכינור בשבת, כל זה כדעת רבי יהודה, האומר, שעניבה וקשירה שתיהן אב מלאכה**. ומאחר שאין עדיפות בעניבה על הקשירה, ומותר לחלל שבת לצורך תיקון הכינור, מותר לקשור את המיתר בשבת.

אולם לדעת האומרים, שעניבה אינה אסורה כקשירה, מאחר שיכול לתקן על ידי עניבה, יחבר את המיתר בעניבה, ולא יחלל השבת בקשירה.

ויש שרצו לומר, שזו דעת התנא של הברייתא, שאמר, לא היה קושרה אלא עונבה.

- **ויש אומרים, שלדעת חכמי משנתנו, האומרים, שיש חילוק בין מכשירי מצווה שאפשר היה לעשותם מערב שבת, לאלו שלא יכלו לעשותם אלא בשבת**. אפילו אם דעתם שיש חילוק בין עניבה לקשירה, ועניבה אינה אסורה מהתורה, מכל מקום, **דווקא כשנפסק המיתר בראשיו, יענבו אותו, ולא יחללו את השבת בקשירה**. כי כשנפסק המיתר במקום זה, גם על ידי העניבה ישמיע הכינור קולו כראוי.

ובאופן הזה דיבר התנא של הברייתא, שאמר, לא היה קושרה אלא עונבה.

אבל כשנפסק המיתר באמצע, לא תועיל העניבה, ולכן יקשרו את המיתר, ובאופן הזה דיברה משנתנו.

- **ויש אומרים, שאמנם כן דעת חכמי משנתנו, אולם רבי שמעון, אף שמסכים עימם, שכן ראוי להיות, אם נפסק המיתר בראשיו, יענבו ולא יקשרו, ואם נפסק באמצע אף יקשרו, מכל מקום גזרת חכמים היא, שלא יקשרו באמצע, שמה יטעו לקשור גם בראשים**.

ג. דעת רבי שמעון בן אלעזר.

אמנם מכשירי מצווה שלא יכלו לעשותם מערב שבת דוחים את השבת, ולכן מותר לחלל שבת לצורך תיקון כינור הלוויים, ויש לבחור באחת משלוש אפשרויות, שכולן שוות באיסורן, שכן בכולן יש חילול שבת.

(א) קשירת הנימא האסורה משום מלאכת קושר.

(ב) עניבת הנימא, שלדעתו גם היא אסורה, משום מלאכת קושר, כדעת רבי יהודה.

(ג) **משלשל מלמטה וכורך מלמעלה, או משלשל מלמעלה וכורך מלמטה**. כלומר הלא המיתר מחובר בשני קצותיו, וארוך הוא מאוד, אלא שבכל אחד מהקצוות הוא מגולגל הרבה על יתד קטן, ועתה כשנפסק המיתר באמצע, ישחרר מצד אחד הרבה, עד שיהיה המיתר ארוך ומגיע עד הקצה השני, ושם יגלגל אותו על היתד השני, והרי הכינור מתוקן כראוי.

ודבר זה אסור משום מלאכת מכה בפטיש, שהוא מתקן את הכלי.

ומאחר שבכל אחת מהאפשרויות יש חילול שבת, עדיף לבחור באפשרות האחרונה, שעל ידה הכינור משמיע קול באופן הטוב ביותר, ככינור שאין בו שום קשר¹.

ד. דעת חכמים [הנוכחים במסכת שבת, ואפשר שכן דעת רבי שמעון בברייתא].

מכשירי מצווה אינם דוחים את השבת אפילו אם לא היו יכולים לעשותם מערב שבת, ולפיכך **בשום אופן אין היתר לקשור מיתר של כינור לוויים בשבת**.

ואם העניבה אינה אסורה כקשירה **יכול לתקן את הדבר על ידי שיענוב את הנימא**.

ויש שרצו לומר, שזו דעת התנא של הברייתא, שאמר,

לא היה קושרה אלא עונבה].

דף קג

יבלת

נאמר, "עֲנֵת או שְׁבוֹר או חֲרוֹץ או יִבְלֵת או גָּרָב או יִלְפֵת לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָהָ לָּהּ" וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנֶנּוּ מִקֶּהָם עַל הַמִּזְבֵּחַ לָהּ" (ויקרא כ"ב כ"ב).

וכוונת הכתוב, **שבהמה שיצא בה גוש בשר, קרויה יבלת, והיא בכלל בעלי מום, שאינם ראויים להקרבה**.

ומבואר ממשנתנו, **שהבהמה הזו קרויה יבלת, משום שגוש הבשר שיצא בה קרוי יבלת, כלומר, גם המום נקרא יבלת, וגם הבהמה שיש בה יבלת קרויה יבלת**.

לחתוך יבלת מבהמה במדינה

חיתוך יבלת מהבהמה בשבת, במדינה אסור **בכל האופנים**.

פעמים משום שיש בדבר **איסור תורה**, וחייבים על כך חטאת או כרת או סקילה.

ופעמים משום שיש בדבר **איסור מדברי חכמים** והעושה פטור.

לחתוך יבלת מבהמה במקדש

במקדש, יש אופנים שמותר לחתוך יבלת מהבהמה בשבת, להסיר ממנה את מומה, לצורך הקרבתה בשבת. ונחלקו בזה חכמים, ויש מספר אופנים להעמיד מחלוקתם.

דעה א. [רבי אלעזר או רבי יוסי ברבי חנינא].

מהמלאכות האסורות בשבת, שלא לגזוז את הצמר המחובר בבהמה.

ובכלל המלאכה הזו, שלא לחתוך יבלת לחה המחוברת בבעלי חיים, שכל המנתק מבעלי חיים דבר המחובר ויונק מהם, הרי הוא בכלל גוזז.

ומדין תורה אין שום מלאכה אסורה, אלא כשהיא נעשית בדרך שרגילים לעשותה, כגון גזיזת צמר על ידי כלי, וכן חיתוך יבלת לחה על ידי כלי, **אבל העושה זאת בידו**, מאחר שלא עשה כדרך הרגילה, הרי זו מלאכה בשינוי, ואין כאן איסור תורה, **והדבר אסור רק מדברי חכמים**.

¹ ולרבנן עדיף למשרי קשירה, דהא משלשל נמי אב מלאכה הוא, דמתקן כלי כהלכתו וכיון דשרי לכתחלה, מחליף ואתי נמי להחזיר נימין בכנור חדש לכתחלה, הלכך קשירה עדיף. [רש"י].

דעה ד. [דעת רבא].

לדעת משנתנו היא דעת רבי אליעזר במסכת פסחים, מעיקר הדין רשאי אדם אף לחלל שבת באיסור תורה, לצורך מכשירי מצווה. ולכן **מותר לחתוך אף יבלת לחה** מהבהמה לצורך הקרבתה.

אלא מאחר שניתן לעשות זאת ביד, יש לעשות **ביד**, שיש בכך שבות מדברי חכמים, ולא **בכלי** שיש בכך איסור תורה.

ולדעת תנא קמא במסכת פסחים, מכשירי מצווה אינם דוחים את השבת, אף לא באיסור שבות, ולכן **אפילו ביד אין חותכים יבלת לחה מבהמה** לצורך הקרבתה.

וכל זה לעניין חיתוך יבלת לחה, אבל יבלת יבישה, לדברי הכל חותכים אף בכלי, כי היא נפרכת.

	ביד	בכלי
יבלת לחה	אסור ורבי אליעזר	אסור
יבלת יבישה	מותר	מותר

סיכום כל השיטות

	לחה		יבישה	
	ביד	בכלי	ביד	בכלי
דעה א	אסור. ור"א מתיר.	מותר	מותר	מותר
דעה ב	אסור. (ור"א מתיר).	אסור. ור"א מתיר.	אסור	מותר
דעה ג	אסור	בקרבות ציבור מותר.	מותר	מותר
דעה ד	אסור	ת"ק אסור. ור"א מתיר.	מותר	מותר

הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום

כשם שנחלקו חכמים ורבי אליעזר אם מותר לחתוך יבלת מקרבן פסח להכשירו להקרבה בשבת, כך נחלקו אם מותר בשבת להרכיבו על הכתפים ולהביאו דרך רשות הרבים לעזרה, או להביאו מחוץ לתחום.

לדעת האומרים שמחלוקתם לעניין חתיכת יבלת היא בדבר שאיסורו משום שבות, [דעה ב' ודעה ג'], כמו כן שאר דברים שנחלקו בהם הם איסורי שבות, ולדעתם נשיאת בהמה דרך רשות הרבים

ביד מותר לחותכה, כי אין בדבר משום מלאכת גוזז, שהרי היבלת יבישה, ואינה יונקת מהגוף.

ובכלי אסור לחותכה, כי בכך הוא מתקן את הבהמה, וכשעושה זאת בכלי, אין להתיר, דשבות גדול הוא.

	ביד	בכלי
יבלת לחה	אסור ורבי אליעזר מתיר	אסור
יבלת יבישה	מותר	אסור

דעה ג. [דעת רב יוסף].

לדעת משנתנו, הבא לחתוך יבלת מקרבנות ציבור לצורך הקרבתם בשבת, בכלי אסור לו לחתוך, כי יש בדבר איסור תורה. אבל **ביד מותר** לו לחתוך, כי יש בדבר איסור שבות בלבד, ולא גזרו איסורי שבות במקדש.

ולדעת תנא קמא במסכת פסחים, כל זה בקרבנות ציבור, שמבקרים אותם ממומם במקדש, ולכן לא עיכבו את הדבר משום איסור שבות של גזיות יבלת ביד [=שבות מקדש במקדש התייר].

אבל בקרבנות הפסח, שכל אחד מבקר אותו ממומו בביתו, לא התיירו לחתוך מהם **יבלת אפילו בידו**, כי אף שיש בכך צורך גבוה, מכל מקום המעשה נעשה במדינה, ולא התיירו שבות לצורך גבוה במדינה [=שבות מקדש במדינה לא התיירו].

ורב ספרא הקשה על הסברא הזו, מהדין המבואר לעיל בדף צ"ז, שמי שנתגלגל ספר מידו לרשות הרבים, גוללו אצלו, ולכאורה יש בזה איסור שבות, והתירו במדינה משום שהספר הוא כתבי הקודש, הרי שהתירו שבות מקדש במדינה. ודחו זאת, שכן כבר נתבאר שם, שמדובר בקורא באסקופה כרמלית, ואין זה אלא שבות דשבות¹.

ורבי אליעזר חולק, ומתיר לחתוך את היבלת בידו, גם מקרבנות פסח, כי לדעתו כל שהוא לצורך מקדש, התיירו, אף כשהמעשה נעשה במדינה.

וכל זה לעניין חיתוך יבלת לחה, אבל יבלת יבישה, לדברי הכל חותכים אף בכלי, כי היא נפרכת.

	ביד	בכלי
יבלת לחה	בשאר בקרבנות מותר. בפסח אסור ורבי אליעזר מתיר.	אסור
יבלת יבישה	מותר	מותר

ולפיכך, במדינה אסור לחתוך יבלת לחה מבהמה, בין בכלי ובין ביד. ואם חתך בכלי, חייב [חטאת או כרת או סקילה], **ואם חתך ביד, פטור**.

ובמקדש מותר לחתוך יבלת לחה ביד, להסיר מהבהמה את מומה, לצורך הקרבתה במקדש בשבת, שאין איסור שבות במקדש. [ודין זה מבואר במשנתנו].

ונחלקו חכמים, אם גם בכלי מותר לחתוך את היבלת הלחה להסיר מהבהמה את מומה, לצורך הקרבתה במקדש בשבת.

לדעת משנתנו [וכן דעת תנא קמא במסכת פסחים], מאחר שחיתוך היבלת הלחה בכלי הוא בכלל איסור תורה של מלאכת גוזז, אינו דוחה את השבת לצורך הקרבת בהמה בשבת. **כי לדעת משנתנו מכשירי מצווה אינם דוחים את השבת**.

ולדעת רבי אליעזר [במסכת פסחים], אף על פי שחיתוך היבלת הלחה בכלי הוא בכלל איסור תורה של מלאכת גוזז, דוחה הוא את השבת לצורך הקרבת בהמה בשבת. **כי לדעת רבי אליעזר, כל מצווה שדוחה את השבת, כמו הקרבת תמידים ומוספים, גם מכשיריה דוחים את השבת**.

וכל זה לענין חיתוך יבלת לחה, אבל חיתוך יבלת יבישה, אפילו בכלי, אין בו שום איסור תורה, כי היבלת נפרכת. ולכן לדברי הכל מותר לחתוך יבלת יבישה, אפילו בכלי, להכשיר את הבהמה להקרבה.

	ביד	בכלי
יבלת לחה	מותר	אסור ורבי אליעזר מתיר
יבלת יבישה	מותר	מותר

דעה ב. [רבי יוסי ברבי חנינא או רבי אלעזר].

במסכת פסחים נחלקו לעניין חיתוך יבלת לחה :

לדעת תנא קמא, יבלת לחה, לא רק בכלי אין לחותכה במקדש, אלא אף ביד אין לחותכה.

ולא נתבאר אם לדעתם גם ביד יש איסור תורה של מלאכת גוזז, או שלדעתם אמנם אין בדבר איסור תורה, ומכל מקום שבות גדול הוא, ואסרוהו אף במקדש.

ורבי אליעזר חולק ומתיר לחתוך יבלת לחה.

ולא נתבאר אם רק ביד הוא מתיר, כי אין שבות במקדש, אבל בכלי מודה הוא שאסור, משום מלאכת גוזז. או שאף בכלי הוא מתיר, כי לדעתו מכשירי מצווה דוחים את השבת.

ובמשנתנו דברו לעניין חיתוך יבלת יבישה :

¹ תימה, דאמר לעיל, גבי מצאן צבתים או כריכות, מביאן פחות פחות מארבע אמות, אלמא שבות דמקדש במדינה התיירו. ויש לומר, דשבות כי האי גוונא שמוטלים בבזיון, ודאי התיירו. [תוס']

אין בה איסור תורה של הוצאה, כי החי נושא את עצמו, וההבאה מחוץ לתחום גם כן אין בה איסור תורה, כי איסור תחומין הוא מדברי חכמים.

ולדעת האומרים שמחלוקתם לענין חתיכת יבלת היא בדבר שאיסורו מהתורה, [דעה א'], כמו כן שאר דברים שנחלקו בהם הם איסורי תורה, ולדעתם נשיאת בהמה דרך רשות הרבים יש בה איסור תורה של הוצאה, כדעת האומרים שהחי אינו נושא את עצמו. וההבאה מחוץ לתחום גם כן יש בה איסור תורה, כדעת רבי עקיבא האומר שאיסור תחומין הוא מהתורה.

משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה

במסכת שבת מבואר, שאיסור לתת בשר, בצל או ביצה לתנור בערב שבת, אלא אם כן כבר נצלו מבעוד יום, אבל כשלא נצלו מבעוד, יום אסרו חכמים לתת אותם בתנור, שיצלו משחשיכה, שמא יבואו לחתות בגחלים למהר את הצליה.

עוד מבואר שם, שבני חבורה שהקריבו קרבן פסח, יוצאים מכלל איסור זה, ולהם התירו לשלשל את הפסח לתנור עם חשיכה, אף על פי שלא נצלה הפסח מבעוד יום.

ולכאורה סיבת ההיתר היא, כי הם עוסקים בפסח שהוא קודש, ולא גזרו על השבות במקדש.

ומכאן הקשה רב ספרא על סברת רב יוסף הנזכרת לעיל, שלא התירו שבות מקדש במדינה. שהרי את הפסח צולים בני כל חבורה לעצמם בכל ירושלים, ולא במקדש, ואם כן התירו שבות מקדש במדינה.

ולדברי רב יוסף אין זו קושיה, כי באמת הסיבה שהתירו לבני חבורה לתת את הפסח לתנור עם חשיכה, אינה משום שלא גזרו על שבות במקום מקדש, שהרי כאן שבות מקדש במדינה הוא ואין זו סיבה להיתר.

וטעם אחר יש בדבר, והוא, שבני חבורה שנמנו על הפסח זהירים וזריזים הם, ככל העוסקים בקדשים, ולכן אין לחוש שיבואו לחתות בגחלים.

ואביי לא היה סבור שבכך יש לדחות את הקושיה, כי דווקא על הכהנים מצינו בכמה מקומות שזריזים הם, ולא יטעו, וזאת משום שמאחר שנכנסו לעבודת הקרבנות, ודאי למדו ההלכות כראוי. אבל את הפסח כולם מקריבים, ואין לך לומר, שכל העוסקים בו זריזים הם.

כהן שעלתה בו יבלת חבירו חותכה לו בשיניו

מסוגית הגמרא במסכת שבת דף צ"ד, מבואר

שהחותך יבלת בכלי בין מעצמו ובין מחבירו, לדברי הכל חייב חטאת, כי יש בכך איסור תורה של תולדת מלאכת גוזז.

וכשחותך יבלת בידיו ולא בכלי. אם חותך מחבירו, לדברי הכל אינו מתחייב על כך, כי אין בזה איסור תורה, משום שאין רגילים לעשות באופן הזה, שאין יכול לאמן את ידו ליטול יפה בלא כלי.

וכשחותך מעצמו בלא כלי, נחלקו חכמים. רבי אליעזר מחייב חטאת, כי לדעתו, מעצמו יכול לאמן ידיו ליטול כהוגן בלא כלי, ולדעת חכמים, גם החותך מעצמו בלא כלי פטור.

ובבביתא מבואר, שכהן שעלתה בו יבלת הפוסלת אותו מלעבוד במקדש, חבירו חותכה לו בשיניו, ומכשירו לעבוד בשבת.

ולכאורה מבואר, שיש שני תנאים, כדי שיוכלו לחתוך לו את היבלת בשבת, לצורך עבודת המקדש. (א) שיהא החיתוך בשיניים, ולא בכלי. (ב) שיהא החיתוך על ידי חבירו, ולא על ידי עצמו.

ויש שני אופנים להעמיד את הברייתא הזו.

אופן א. כדעת חכמים.

ניתן לומר שברייתא זו היא כדעת חכמים, האומרים, שאין מחללים את השבת לצורך מכשירי מצווה.

ומבואר בבביתא, שדווקא איסורי תורה של שבת אין לעבור לצורך מכשירי מצווה, אבל על איסורי שבות מדברי חכמים מותר לעבור לצורך מכשירי מצווה. ולכן מותר לחתוך את היבלת הזו, באופן שאיסורו מדברי חכמים, ובכך להכשיר את הכהן לעבוד.

אלא שעל הביאור הזה הקשו, אם האופן שבו מותר לחתוך את היבלת, הוא, כשיש בדבר איסור שבות בלבד. לדעת חכמים יש להתיר גם כשחותך לעצמו, ולא רק על ידי חבירו, שהרי לדעתם, כל שאין החיתוך בכלי, אין בו איסור תורה, ואפילו חותך לעצמו.

וישבו זאת, שאמנם אם יש לו אפשרות לחתוך את היבלת בעצמו בלא כלי, רשאי לעשות זאת, ואין צריך את חבירו. והברייתא מדברת באופן שעלתה לו יבלת בגבו או במרפקיו, במקום שאינו יכול ליטלה בשיניו או בידו, ולכן צריך את חבירו.

והקשו על הביאור הזה, כי אף אם צריך הוא לחבירו, מדוע אמרו שחבירו יחתוך ממנו את היבלת בשיניו, הלא גם כשיחתוך בידיו אין כאן אלא איסור שבות.

ומחמת הקושיה הזו דחו את הביאור הזה. ואם כן, אין מכאן ראיה, שלדעת חכמים יש חילוק בין איסור תורה לבין איסורי שבות, ולדעת חכמים שניהם שווים, שאינם נדחים מפני מכשירי מצווה.

אופן ב. כדעת רבי אליעזר.

ניתן לומר שברייתא זו היא כדעת רבי אליעזר, האומר, שמחללים את השבת, אפילו בדברים האסורים מהתורה, לצורך מכשירי מצווה.

ומבואר בבביתא, שכל זה כשאין אפשרות להכשיר את המצווה בדרך אחרת. אבל כשניתן לעשות בדרך אחרת, כגון לעבור על איסורי שבות ולא על איסורי תורה, יש לעשות באופן שבו יהיה האיסור קל יותר.

ולכן מותר לחתוך את היבלת, להכשיר את הכהן לעבודה רק באופן שאיסורו מדברי חכמים, שלדעת רבי אליעזר הוא בהתקיים שני תנאים, (א) שחבירו יחתוך את היבלת. (ב) שיהא החיתוך שלא בכלי.

ומהטעם הזה שיש לעשות שינוי כפי מידת האפשר, אמרו, שאף שכשחבירו יחתוך את היבלת ביד, יש בדבר איסור שבות בלבד, יש לשנות יותר, שיהיה האיסור קל עוד יותר, ולא יחתוך ביד אלא בשיניו.

ומתוך כך שניתן להעמיד את הברייתא רק באופן הזה, יש ללמוד מכאן, שאמנם כן הדין לדעת רבי אליעזר, שאף שמחללים את השבת לצורך מכשירי מצווה, אם אפשר לעשות באופן שבו יהיה האיסור קל יותר, כך יש לעשות. [וזהו כפי ביאורו של רבא לעיל].

לכרוך גמי על גבי מכה

א. במדינה.

כריכת גמי על גבי מכה מועילה לרפא את המכה, וחכמים אסרו לעשות רפואות בשבת, שמא יבואו לידי שחיקת סממנים, ויתחייבו על כך משום מלאכת טוחן, ולכן אסור לכרוך גמי על גבי מכה בשבת.

ואם מהדקה עליו להוציא דם המכה, יש בכך חיוב חטאת, כי הוצאת דם היא תולדת מלאכת שוחט.

ב. במקדש.

כהן שיש לו מכה באצבעו, מאחר שגנאי הוא שתיראה המכה עם העבודה במקדש, התירו לו לכסות את המכה בגמי, אף על פי שהגמי מרפא.

למזבח, שכן אין אפשרות לבטל את המלח שם, להיחשב כחלק מהמזבח, כי נאמר בעניין המקדש וכליו, "הפל בכתב מיד ה' עלי השפיל כל מלאכות התבנית" (דה"י א' כ"ח י"ט), שהבנין נמסר לדוד על ידי הנביאים, שלא להוסיף ושלא לגרוע, ואם כן אין לשנות את המזבח מצורתו ואין להוסיף עליו מלח⁴.

ולא היו מבטלים את המלח על הכבש, אלא נותנים אותו שם לזמן, ואחר כך נוטלים אותו, [ומולחים בו עורות קדשים].

ומאחר שהמלח אינו נעשה חלק מהמזבח, אין לתת את המלח על הכבש בשעה שהכהנים עולים למזבח לצורך עבודה, כי כלל בידינו, שכהן שיש חציצה בין רגליו לרצפה בשעת עבודתו, עבודתו פסולה.

ואם כן בזמן שהכהנים עולים למזבח להזות את הדם, וכן בזמן שהם מעלים למזבח את אברי הקרבן, אין לתת מלח על הכבש, שבכך הוא יחצוץ בין רגלם לרצפה, ותהא עבודתם פסולה.

כי לא רק הזאת הדם המכפרת נחשב עבודה, אלא גם הולכת האברים למזבח נחשבת עבודה, שנאמר, "והקרב והקריע: ירמץ במים והקריב הקהן את הכל והקטיר המזבח עלה הוא אשה בית ייחם לה" (ויקרא א' י"ג), הרי שגם הקטרת האברים למזבח טעונה כהונה.

והתקנה הזו של פיזור מלח על גבי הכבש, נעשית אך ורק לצורך עולים למזבח שלא לעבודה, כגון העולים למזבח לתת עליו עצים, שכדי שלא יחליקו בעלייתם למזבח, מפזרים מלח על גבי המזבח.

ומבואר במשנתנו, שגם בשבת מותר לפזר מלח על הכבש, לצורך הזה.

נתינת מלח או תבן בחצר שנתקלקלה במי גשמים

נתבאר, שכדי שלא יחליקו העולים בכבש המזבח ממי הגשמים, היו מפזרים על הכבש מלח, ואפילו בשבת מותר לעשות כן, כי אין מבטלים שם את המלח.

וחצר שנתקלקלה במי גשמים, אין לתת מלח על

הכרח שדעתו כדעת רבי יוחנן, ומותר לכהן לתת על מכתו צלצול קטן.

כי יתכן שבאמת דעת רבא אמר רב חסדא כדעת רבי יהודה בריה דרבי חייא, שהכל מודים לסברת רבי יוחנן, שלא אסרה תורה בגד נוסף אלא כשיעורו שלוש אצבעות.

ובדבר זה נחלקו עם רבי יוחנן, שלדעת רבי יוחנן **אין יוצא מכלל זה, ולכן צלצול קטן אין בו משום יתור בגדים.**

ולדעתם, צלצול קטן, מחמת חשיבותו, יוצא מכלל זה, ונחשב כבגד מיותר אף על פי שהוא פחות משלוש אצבעות.

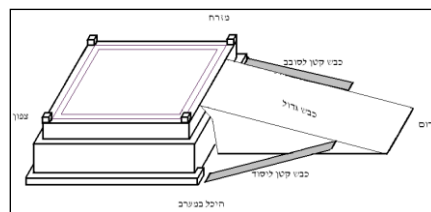
חציצה בין בשרו לבגדי כהונה

נתבאר, שנחלקו חכמים בשיעור הבגד שיש בו משום יתור בגדים. וכל זה לעניין יתור בגדים, אבל כשלוש בגד נוסף תחת בגדי כהונה, אפילו אם הוא עשוי מחוט אחד בלבד, אסור לכהן לעבוד בו. כי הבגד הזה חוצץ בין בשר הכהן לבגדי כהונה, ונאמר "ומכנסי בד ילפש על בשרו" (ויקרא ו' ג'), ללמד, שלא יהא דבר חוצץ בין הבשר לבגדים.

דף קד

בזקים מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו הכבש שבו עולים למזבח, חלק הוא. וכשירדים גשמים, העולים בכבש עלולים להחליק.

ולפיכך היו משברים² גושי מלח, ומפזרים אותם על גבי הכבש, שיהיה הכבש מחוספס, ולא יחליקו העולים בו למזבח.

אמנם תקנה זו אינה מועילה לכל העולים

וכל זה כשהמכה בשמאלו¹, או בגב ידו הימנית, שאינו עובד בהן, וגם אחר נתינת הגמי על המכה, לא תהא חציצה בין ידו לעבודה.

אבל כשהמכה בידו הימנית שבה הוא עובד, לא יוכל לתת שם גמי ולעבוד, כי בכך יהא הגמי חוצץ בין ידו לעבודה, והחציצה פוסלת את העבודה.

ואף כשהמכה בידו השמאלית או בגב ידו, לא יהדק את הגמי על המכה, כי אין בכך צורך עבודה. ומלבד זאת יש כאן איסור תורה של הוצאת דם, ואיסור תורה לא התירו לו לעבור שלא תיראה המכה עם העבודה.

לכרוך צלצול קטן על המכה

א. לדברי רבי יהודה בריה דרבי חייא, דווקא גמי מותר לכהן לתת על מכתו, אבל לא יתן עליה צלצול קטן [=רצועת בגד צרה], **כי הצלצול נחשב כבגד, ואסור לכהן לעבוד בבגדים יתרים על בגדי כהונתו** [=יתור בגדים. כהן הדיוט בארבעה בגדים, וכהן גדול בשמונה בגדים²].

ב. ולדברי רבי יוחנן, גם צלצול קטן מותר הכהן לתת על מכתו.

- **ללשון ראשון, הטעם לכך, כי לדעת רבי יוחנן, לא אסרה תורה לכהן לעבוד בבגדים יתרים, אלא כשהם במקום הבגדים הראויים לו, אבל כשיש לו בגד נוסף באצבעו, שאינו מקום בגדים, אין בכך איסור.**

- **וללשון שני, אמנם מודה רבי יוחנן שבגד מיותר שלא במקום שאר בגדים יש בו איסור, אלא שלדעתו אין האיסור אלא בבגד ששיעורו לכל הפחות שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, אבל בפחות משיעור זה אינו נחשב בגד מיותר, וצלצול קטן אין בו שיעור שלוש אצבעות, ולכן אין בו איסור של יתור בגדים.**

ומבואר, שדעת רבא אמר רב חסדא כעין דעת רבי יוחנן בלשון השני, שאמנם בגד מיותר שלא במקום שאר בגדים יש בו איסור, ובתנאי שיהא שיעורו של הבגד לכל הפחות שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, אבל בפחות משיעור זה אינו נחשב בגד מיותר.

ומכל מקום אף שכן דעת רבא אמר רב חסדא, אין

¹ שאין עבודה כשרה בשמאל, כדאמר בשחיטת חולין, כל מקום שנאמר אצבע או כהן, אינו אלא ימין. [רש"י].

² כדתניא בשחיטת קדשים בפרק שני, לבש שני מכנסים, שני אבנטים, חסר אחת או יותר אחת, או שהיתה לו רטיה על בשרו תחת בגדו ועבד עבודה, עבודתו פסולה, וילין לה התם מקראי, "בני אהרן הכהנים", בכהונם, כלומר, בבגדי הדיוט הזקוקין להם, כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד, עבודתו פסולה, דהיינו יתור בגדים. [רש"י].

³ בוזקין, לשון כיתות, כדאמר בפרק שני דיומא, ממאי דהאי "ויפקדם בבוזק" מידי דמביזק הוא ... ועוד כמראה הבזק מפרש בחגיגה, כאור היוצא בין החרסים שצורפין בהן זהב, והם נקובים וסדוקים, ולהב היוצא בנקב יש בו כמראה ירקרק או אדמדם. [רש"י].

⁴ ואית דנקטי ליה משום בנין בשבת, ולא היא, דהא בכסוי הדם בשחיטת חולין דאירי בחול, הכי נמי פרכינן. [רש"י].

שמירת פירות מפני העופות בשבת

מבואר בברייתא, שהמשמר פירותיו מפני העופות, ודלועיו מפני החיה, מותר לשמור **כדרכו** בשבת.

ובלבד שלא יבריה את העופות והחיות באחד מהאופנים הבאים:

(א) לא יספוק כף אל כף.

(ב) לא יטפח ידיו על לבו.

(ג) לא ירקד ברגל, להשמיע קול להפחיד העופות.

ולכאורה הסיבה להגבלות הללו, כי כולן יש בהן השמעת קול, ואף על פי שהיא בלא נעימה כעין שיר, אסורה היא בשבת, כסברת עולא.

ורב אחא בר יעקב ביאר, שסיבת ההגבלות הללו היא מטעם אחר, גזירה שמא יטול צרור, ויזרוק לרשות הרבים להבריה העופות, ונמצא מתחייב משום הוצאה. אבל בלא טעם זה, אין לאסור את הדברים הללו מחמת השמעת הקול שבהם.

נשים המשחקות באגוזים ובתפוחים

הנשים היו רגילות לשחק באגוזים, שהיו מגלגלות את האגוזים על ידי קרש, ומנסות לפגוע באגוזים אחרים על ידי האגוז שמגלגלות.

ומתחילה הובאו דברי רב יהודה אמר רב, שאסור בשבת רק את המשחק הזה באגוזים.

ולכאורה הסיבה לאיסור זה, משום שכשהאגוזים מכים אלו את אלו, הם משמיעים קול, ואף על פי שאין בכך נעימה כעין שיר, הדבר אסור בשבת, כסברת עולא.

ודחו זאת, ואמרו, שסיבת האיסור היא שמא לצורך המשחק יישרו את הקרקע, וישוו גומות, שדבר זה אסור בשבת, משום בנין או משום חרישה.

וראיה לכך שסיבת האיסור היא משום השוואת הגומות, ולא משום השמעת הקול, כי רב יהודה אסר את המשחק הזה גם בתפוחים, ובתפוזים אין השמעת קול כשהם מכים אלו את אלו. ואם כן, ודאי סיבת האיסור היא משום השוואת הגומות, ולא משום השמעת הקול¹.

הוא כלי העשוי משני קנים החתוכים באלכסון, ומחוברים במקום חיתוכם, באופן שניתן לתת קצה אחד בחבית זו, וקצה אחד בחבית זו.

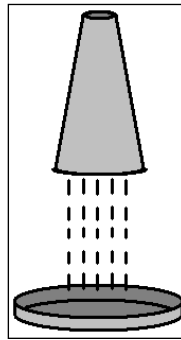
והעברת היין מחבית לחבית נעשית באופן הבא, שנותן אחד מן הקנים בחבית זו, ומוצץ בפיו בראש הקנה האחר מעט מן היין אליו, ומסלק משם, והיין יוצא כולו מאליו לחבית האחרת.

מטיפין מיארק לחולה בשבת

מיארק הוא כלי של מתכת, שפיו צר, והוא מנוקב בתחתיתו נקבים נקבים דקים, וממלאים אותו מים, וסותמים פיו העליון.

וכל זמן שפיו סתום, אין המים יוצאים בנקבים התחתונים.

וכשרוצה, נוטל פקק העליון, והמים יוצאים בנקבים טיף אחר טיף, ונותן כלי מתכת, וכופהו תחתיו, וקולם נשמע.

ומבואר בברייתא, שמותר לעשות כן בשבת רק לצורך חולה, אבל לא לצורך בריא.

ולכאורה הכלי הזה אינה משמיע קול נעים כעין שיר, אלא קול טורדני, ומשמיעים אותו לחולה כדי להעירו משנתנו, כשיראים להקיצו בידים.

ומתוך כך שרק לצורך חולה התירו לעשות כן, אבל לבריא אין להשמיע קול כזה, יש מכאן ראייה לסברת עולא, שכל השמעת קול אסורה בשבת.

ודחו ראייה זו, כי אפשר שכוונת הברייתא לכלי כזה המשמע קול נעים, ובקצב, כמצלתיים, ומשמיעים אותו לחולה כדי להרדימו.

וקול כזה אסור להשמיע לבריא, כי יש בו נעימה, דומה לקול שיר, אבל קול בלא נעימה, מותר בכל אופן, כדעת רבה.

אדמתה, כי בוודאי מבטלו שם, ובכך הוא משווה את גומות הקרקע, ודבר זה דומה למלאכת בונה האסורה בשבת.

אבל יכול לשטוח בחצר תבן, כי התבן גם אחר נתינתו שם ראוי למאכל בהמה או לעשיית טיט, ואינו מבטלו שם, ואין בנתינתו משום בנין.

ומתחילה אמר רבא, שהשטוח את התבן בחצר שנתקלקלה ממי גשמים, רשאי לדרוס על התבן כדי שיהיה שטוח על האדמה היטב.

ורב פפא הקשה לו מברייטא, בה מבואר, שאין לשטוח את התבן, לא בסל ולא בקופה, אלא בתחתית שנשארה מקופה שנשברה.

ולאחר ששמע רבא את דברי רב פפא, **העמיד מתורגמן** [=אמורא] לדרוש, **ודרש, "דברים שאמרת לפניכם, טעות הן בידי, ברום כך אמרו משום רבי אליעזר, וכשהוא מרדה, אינו מרדה לא בסל ולא בקופה, אלא בשולי** [=תחתית] **קופה"**.

השמעת קול בשבת

עולא נזדמן לביתו של רב מנשה, בא אדם אחד והקיש על הדלת באגרופו, והשמיע קול.

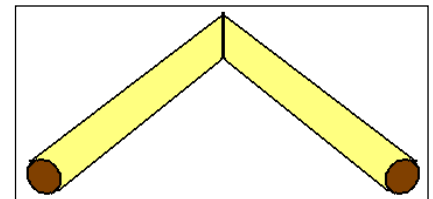
אמר על כך עולא, מי הוא זה, יתחלל גופו, שהוא מחלל את השבת. **שלסברת עולא, אסרו חכמים השמעת כל קול על ידי הקשה בכלי** [=כל אולודי קלא אסיר].

אמר לו רבה, לא אסרו אלא השמעת קול של שיר, כלומר קול הנשמע בנעימה ובנחת כעין שיר.

ולהלן יתבארו בעזה"י מספר דינים, לפי סברת עולא, ולפי דברי רבה².

מעלים בדיופי

מבואר בברייתא, שמותר להעביר יין מחבית לחבית על ידי כלי הנקרא דיופי [=שתי פיות].

¹ (א) פירש ר"ח, דהלכתא כעולא, דאפילו קול שאינו של שיר אסור. אף על גב דשני רבה כל הני תיובתא דאקשי ליה, אשנויי לא סמכינן. (ב) ורב אלפס, והר"ר יהודה בר ברזיליי פסקו כרבה, דרב אחא בר יעקב מתרץ אליה, וקאי אממיר נמי כוותיה, דשרא למימלא בגילגולא במחוזא. [תוס'].
² ותימה, תרתי דרב למה לי. ומיהו יש לומר דחדא מכלל חברתה איתמר. ור"ח גרס שהמשחק באגוזים אסור משום השמעת קול, אלא שלדעת רבה יש בו קול של נעימה, שזורק אחד ומקבל אחד. ורק המשחק בתפוחים אסור משום השוואת גומות. והשתא תרי ענייני איסור אשמעינן. ומיהו אין למחות בנשים ותינוקות, דמוטב שיהו שוגגין, ואל יהו מזידין. [ע"פ תוס'].
78

למלא מים בגלגל בשבת

מבואר במשנתנו, שמבור הגולה ומבור הגדול, שני בורות שהיו בעזרה, מותר למלא מים בשבת בגלגל, אבל מבורות מים שבמדינה, אסור למלא מים בשבת בגלגל.

ומתחילה רצו לומר, שסיבת האיסור היא, כי הגלגל, בשעה שמתגלגל, הוא משמיע קול, ואף על פי שאין בכך נעימה כעין שיר, הדבר אסור בשבת, כסברת עולא¹.

ודחו זאת, ואמרו, שסיבת האיסור היא, כי המילוי בגלגל הוא בלא טורח, ויש לחוש שאם ימלא בלא טורח, שמא יבוא להשקות בגינתו ובחורבתו².

מקום שאין גינות וחורבות

אמימר התיר למלא מים בגלגל בעיר מחוזה, כי אמר, הלא הסיבה שאסרו חכמים למים מים בגלגל, גזרה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו, ובמחוז אין לא גינות ולא חורבות.

לאחר מכן ראה שעל ידי שהתיר להם למלא מים בגלגל, היו ממלאים הרבה מים בשבת, ושוררים בהם פשתן [וי"ג כוסמת] בחול, ונמצא שמלאו בשבת לצורך חול, חזר ואסר להם למלא מים בגלגל³.

למלא מים בגלגל מבאר הקר ביום טוב

נתבאר, שכל בורות מים שבמדינה, אין ממלאים מהם מים בגלגל, ואיסור זה הוא בין בשבת ובין ביום טוב.

ויש באר אחת יוצאת מכלל זה, ומותר למלא ממנה מים בגלגל ביום טוב.

שכשעלו בני הגולה מגלות בבל, ארע שחנו בצד אותה באר ביום טוב, והוצרכו למים, ונמנו עליה והתירו, ובטלו תקנת שבות ממנה. ונביאים שביניהם [=חגי זכריה ומלאכי] התירו להם, ולא נביאים שביניהם אלא מנהג אבותם בדיהם⁴.

ואותה באר קרויה באר הקר, ונאמרו שני טעמים מדוע היא קרויה כן.

לדברי שמואל, באר זו קרויה באר הקר, מלשון קריאה, שקראו עליה דברים, והביאו ראיות לדבריהם, שיש להם כח לעקור שבות מפני דוחקים.

ודברי שמואל נדחו כי מהברייתא מבואר שהרבה בורות קרויים באר הקר, וזה מיוחד שבהם שהוא מותר ומאחר שגם שאר בורות קרויות כן אין שמן משום קריאה של באר זו.

ולדברי רב נחמן בר יצחק, באר זו קרויה באר הקר, מלשון מקור, שהיא באר מים חיים, ומימיה נובעים ממקורה

ומצינו לשון זה על באר מים חיים, כמו שנאמר, "פִּקְקִיר [=כמקור] פִּירָה⁵ [=באר] מִימֶיהָ [כלומר כמו שמעין הנובע מתחדש ומוסיף תמיד], כִּן הִקְרָה נִצְתָה חֲמִס נִשְׁדַּח וְשָׁמַע בָּהּ עַל פְּנֵי תְּמִיד חָלִי וּמִקָּה" (ירמיה ו' ז').

איסור הכנסת טומאה למקדש

הנכנס למקדש בטומאה. אם נכנס בשוגג, חייב חטאת, ואם נכנס במזיד, חייב כרת. שנאמר, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ה' טִמָּא מִי נִדָּה לֹא זָרַק עָלָיו טִמָּא הוּא" (במדבר י"ט כ').

ולדברי רב טבי בר קיסנא אמר שמואל, המכניס כלי שנטמא בשרץ, גם הוא בכלל האיסור הזה, שלא לטמא את המקדש, ולפיכך גם הוא חייב [חטאת או כרת]. אבל המכניס שרץ למקדש, פטור.

כי בענין שילוח טמאים מהמקדש נאמר, "מִזְכֹּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחוּ אֶל מִחוּץ לַמִּחְנֶה תִשְׁלַחוּ וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת מִחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שָׂכֵן בְּתוֹכָם" (במדבר י' ג').

ומכאן יש ללמוד, שהזהירו רק על דברים הדומים לזכר ונקיבה, כלומר דברים שיש להם טהרה במקוה, ובכלל זה כלים טמאים שנטמאו בשרץ, אבל שרץ עצמו, שאין לו טהרה במקוה, אין חייבים על הכנסתו למקדש.

ובברייתא מבואר, שלדברי רבי יוסי הגלילי, מתוך כך שנאמר בכתוב "מִזְכֹּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחוּ", יש ללמוד, שהמכניס כלי חרס טמא למקדש, פטור.

- **ומתחילה רצו לומר, שרבי יוסי הגלילי דרש את הכתוב "מִזְכֹּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחוּ" כדברי שמואל, שכל דבר טמא שאין לו טהרה במקוה זכר ונקיבה, אין חייבים על הכנסתו למקדש.**

ולכן כלי חרס טמא, מאחר שאין לו טהרה במקוה, שנאמר בו "וְכָל כְּלֵי חָרָשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֵתוֹ תִשְׁבְּרוּ" (ויקרא י"א ל"ג) שאין לו טהרה אלא בשבירתו, אין חייבים על הכנסתו למקדש. וכמו כן שרץ, מאחר שאין לו טהרה במקוה, אין חייבים על הכנסתו למקדש.

- **ודחו זאת, ואמרו**, שיתכן שרבי יוסי הגלילי דורש את הכתוב "מִזְכֹּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחוּ" באופן אחר, ולומד ממנו, שהדברים הטמאים שחייבים על הכנסתם למקדש, יהיו דומים לזכר ונקיבה בכך שיהיו ראויים להיות אב הטומאה, כפי שיתבאר בעזה"י.

ובכלל זה גם השרץ עצמו וגם כלי שטף ואפילו עתה אינם אב הטומאה, כגון שנטמאו בשרץ. ורק כלי חרס טמאים, שאינם ראויים להיות אב הטומאה, אין חייבים על הכנסתם למקדש.

אדם ראוי להיות אב הטומאה

נתבאר שזכר ונקיבה ראויים להיות אב הטומאה, לטמא אדם וכלים, וזאת כשהם נעשים, זב, זבה, נידה, או יולדת, וכן כשהם נטמאים ממת. שהמת אבי אבות הטומאה והנוגע בו נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים.

כלי שטף ראויים להיות אב הטומאה

נתבאר, שכל הכלים חוץ מכלי חרס ראויים להיות אב הטומאה, לטמא אדם וכלים. וזאת, כשהם נעשים מדרס ומושב הזב. כמו שנאמר "וְהִישֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יִשֵּׁב עָלָיו הַזָּב וְכַפֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּמֵיִם וְטִמָּא עַד הָעֶרֶב" (ויקרא ט"ו ו') הרי שהכלי שראוי לטומאת מדרס, אם ישב עליו הזב, נעשה אב הטומאה, לטמא אדם וכלים.

וכמו כל כלים חוץ מכלי חרס נעשים אב הטומאה, כשהם נוגעים במת עצמו.

¹ ולפי זה בכל גלגל אסור למלא מים, אפילו אינו מעלה אלא דלי אחד, כגון שהחבל כרוך על קורה עגולה, ועל ידי הגלגול כורכים את החבל להעלות את הדלי, וכמו כן משחררים את החבל לשלשל את הדלי.

² מפרש רבינו תם, דדוקא בגלגלים גדולים, שממלאים הרבה מים ביחד, שייך למיגור, וזהם גלגלים הקבועים בהם דליים הרבה סביב (שו"ע), אבל שלנו קטנים הם, ולא גזרינן. [תוס'].

³ כך הבנתי מתוך כך שמאמרו "דקא תרו בה כיתנא", שמשמע ששרו פשתן במה שמלאו, ועל זה פירש רש"י, ששורין פשתן בחול. ואם כן מלאו בשבת לצורך חול. אמנם יתכן שלא זה הכוונה, אלא שראה שבעיר מחוזה היו שורין פשתן בחול, ומחמת כן חשש שמא ימלאו מים בגלגל בשבת לצורך זה, וישרו פשתן במים בשבת. ויל"ע בדבר.

⁴ כן לשון הברייתא. ואפשר שנפלה בה ט"ס, ונחלקו חכמים בדבר. לדעת תנא קמא, נביאים שביניהם התירו להם, ולדעת תנא בתרא, מנהג אבותיהם בדיהם. ויל"ע בדבר. ועי' בהגרעביץ.

⁵ "בור" כתיב.

כלי חרס אינם ראויים להיות אב הטומאה

כלי חרס אינם ראויים להיות אב הטומאה, שהרי שאר הכלים נעשים אב הטומאה כשהם מדרס ומושב הזב, וכלי חרס אינם ראויים למשכב ומושב, כי אם ישבו עליהם ישרו.¹

הוצאת שרץ מהמקדש

מבואר במשנתנו, שכשנמצא שרץ במקדש, יש להוציאו משם, שלא תהא הטומאה במקדש.

כשנמצא השרץ בחול, מוציאים אותו מכל מקום שנמצא בו.

וכשנמצא השרץ בשבת, נחלקו חכמים. יש אומרים שאף על פי שהוא מוקצה האסור בטלטול, מוציאים אותו מכל מקום כמו בחול, כי אין שבות במקדש. ויש אומרים שרק מחלק מהמקומות מוציאים אותו בשבת, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך.

ונחלקו חכמים, כיצד מוציאים את השרץ הנמצא במקדש, שכן לדברי הכל, כשהכהן מוצא את השרץ, אינו נוטלו בידו, שלא יטמא ממנו, ויש שני אופנים שעל ידם יוציא את השרץ בלא להיטמא ממנו.

האופן האחד הוא, שיביא כלי עץ שאין בו בית קיבול [=פשוטי כלי עץ] כגון צבת מעץ, ובו יטול את השרץ. שכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, וכשיטול בהם את השרץ, לא יטמא דבר מהשרץ.

והאופן השני הוא שיטול את השרץ בהמיינו [=אבנט], בלא לגעת בשרץ בידו, שבכך האבנט אמנם נטמא מהשרץ, אבל הכהן עצמו אינו נטמא מהאבנט, כי האבנט נעשה ולד ראשון לטומאה, והלכה רווחת בכל השי"ס, שאדם [וכלים] אינם מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה בלבד.²

והנה כשיש לפניו גם אבנט וגם צבת מעץ, דין פשוט הוא, שיוציא את השרץ בצבת של עץ, ולא באבנט, כי כשיוציא באבנט יטמא האבנט, וכשיוציא בצבת של עץ לא יטמא דבר.³

אבל כשאין לפניו צבת של עץ, נחלקו חכמים כיצד יעשה.

לדעת רבי יוחנן בן ברוקא, מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה, כלומר **יש עדיפות למהר להוציא את השרץ**. ולכן **מאחר שהאבנט תחת ידו**, והצבת אינו תחת ידו, **לא ישהה את השרץ במקדש עד שיביא צבת של עץ להוציאו, אלא יוציא אותו מיד באבנט שתחת ידו**, אף על פי שבכך הוא מטמא את האבנט.

ולדעת רבי יהודה, מוציאו בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה, כלומר **יש עדיפות שלא לטמא דברים נוספים**. ולכן **מאחר שאם יוציא את השרץ באבנט, יטמא האבנט**, לא יוציא את השרץ באבנט, אלא **ילך ויביא צבת של עץ להוציאו**, אף על פי שבכך הוא מתעכב בהוצאתו.

- **מתחילה רצו לומר, שהתנאים הללו נחלקו בדינו של שמואל, שאמר, שהמכניס שרץ למקדש פטור**.

שלדעת רבי יוחנן בן ברוקא, המכניס שרץ למקדש חייב, [שלא כדברי שמואל], ומאחר שמדין תורה השרץ טעון שילוח מהמקדש, אין להתעכב בהוצאתו, אף על פי שבכך מטמאים את האבנט.

ולדעת רבי יהודה, המכניס שרץ למקדש פטור [כדברי שמואל], ומאחר שמדין תורה השרץ אינו טעון שילוח מהמקדש, עדיף להתעכב בהוצאתו, ולא לטמא את האבנט.

- **שוב אמרו, שלדברי שני התנאים הללו, המכניס שרץ למקדש חייב** [שלא כדברי שמואל].

ולדעת רבי יוחנן בן ברוקא, מאחר שהשרץ טעון שילוח מהתורה, יש למהר להוציאו, אף על פי שמטמא את האבנט.

ולדעת רבי יהודה, אף על פי שהשרץ טעון שילוח מהתורה, עדיף להתעכב בהוצאתו, ולא לטמא את האבנט, כי גם האבנט קדוש הוא.

מהיכן מוציאים אותו בשבת

נתבאר ששרץ הנמצא במקדש יש להוציאו. וכשנמצא השרץ בשבת נחלקו חכמים מהיכן מוציאים אותו למרות שהוא אסור בטלטול

בשבת כי אין איסור שבות במקדש, ומהיכן אין מוצאים אותו בשבת.

לדעת רבי שמעון בן ננס, המקומות שמוציאים מהם את השרץ בשבת, הם, **ההיכל עצמו, והאולם עצמו, ובין האולם ולמזבח**.

אבל אם נמצא בשאר העזרה, או בלשכות, אין מוצאים אותו משם בשבת, משום איסור טלטול מוקצה, אלא מכסים אותו בסיר של נחושת עד הלילה, ואז מוציאים אותו.

ולדעת רבי עקיבא, כל מקום שהנכנס לו בטומאה חייב כרת על המזיד וחטאת על השוגג, כלומר **כל העזרה כולה**, אם נמצא בה שרץ מוצאים אותו משם בשבת.

ורק אם נמצא שרץ בלשכות, אין מוצאים אותו משם בשבת.

- **מתחילה רצו לומר, שהתנאים הללו נחלקו בדינו של שמואל, שאמר, שהמכניס שרץ למקדש פטור**.

שלדעת רבי שמעון בן ננס, המכניס שרץ למקדש פטור [כדברי שמואל], ומאחר שמדין תורה השרץ אינו טעון שילוח מהמקדש, אין לדחות שבות של איסור טלטול שרץ, בשביל הוצאתו מהעזרה.

ורק מההיכל ומהאולם מוציאים אותו, משום כבוד שכינה, לא העמידו חכמים דבריהם לאסור טלטול שרץ בשבת.

ולדעת רבי עקיבא, המכניס שרץ למקדש חייב, [שלא כדברי שמואל], ומאחר שמדין תורה השרץ טעון שילוח מהמקדש, יש להוציאו מכל העזרה המקודשת ואיסור שבות אינו מעכב את הדבר.

דף קה

- **ורבי יוחנן אמר, שלדברי שני התנאים הללו, המכניס שרץ למקדש חייב** [שלא כדברי שמואל]. ונחלקו רק לעניין הוצאתו,⁴ ומחמת הכתוב בדברי הימים בעניין טהרת המקדש מטומאת עבודה זרה בימי חזקיה.

¹ ועל ידי מגע מת נמי לא הוי אב הטומאה, דכתיב ... וחטאו ביום השלישי ... וכל אשר יגע בו הטמא ... כל היכא דקרינן ביה וחטאו, דיש לו טהרה בטבילה, קרינן ביה והנפש הנוגעת טמא, וכל היכא דלא קרינן ביה וחטאו, לא קרינן ביה והנפש הנוגעת. [רש"י].

² וגם במקרא לא מצינו טומאה לכלים ולאדם, אלא מן השרץ והנבלה וכיוצא בהן, שהוא אב הטומאה, אבל ראשון לטומאה מטמא אוכלין ומשקין, כדכתיב "וכל כלי חרש אשר יפול מהם וגו'" דהוה ליה כלי חרס ראשון לטומאה, מכיון שנתלה שרץ באויר, ואף על פי שלא נגע, והכלי חוזר ומטמא מה שבתוכו, יכול אם כלים היו בתוכו יטמאו מחמת כלי ראשון, תלמוד לומר, "כל אשר בתוכו יטמא", וסמך ליה, "מכל האוכל אשר יאכל" אוכלין ומשקין מקבלין טומאה מחמת הכלי, ואין כלי אחר מייטמא מחמתו. [רש"י].

³ כן היה נראה לי מתחילה. אולם יתכן שאין הדין פשוט, ולדעת רבי יוחנן בן ברוקא לעולם יוציא באבנט, כי אם באופן הזה יוציא בצבת של עץ, יש לחוש שיעשה כן גם כשאינו מזומן לפניו, ולכן התקינו שלעולם יוציא באבנט המזומן אצלו תמיד. ויל"ע בדבר.

⁴ ושמואל דאמר פטור אית ליה דתנאי היא וסבירא ליה כמאן דאמר פטור. ור"ח גרס דכולי עלמא פטור. וקשיא ... [תוס'].

⁵ פירש בקונטרס, שבה לתרץ, דכולי עלמא מכניס שרץ חייב, ולענין הוצאת טומאה פליגי. ותימה, דלכאורה אין חילוק, דאי מכניס שרץ חייב, הוא הדין דמוזהר להוציא, מ"וישלחו מן המחנה", דכל היכא דקרינן "לא יטמאו את משכני" קרינן "וישלחו" ואם כן מאי טעמא דמאן דאמר מעזרה לא. ונראה דמילתא באפי נפשה היא, ולא קאי לדחויי הא דקאמר לעיל כתנאי, ופליג בין במכניס בין במוציא, דאין חילוק כדפירשנו, אלא בא לאסמוכי קרא למאן דאמר חייב ולמאן דאמר פטור. [תוס'].

שנאמר, "כל איש אשר בו מום מנרע אהרן הפה"ן לא יגש להקריב את אשרי ה' מום בו את לחם אלקיו לא יגש להקריב" (ויקרא כ"א כ"א). ולא רק תמידים, הקרויים לחם², לא יקריבו בעלי מומים, אלא גם שאר קרבנות צבור לא יקריבו.

שנאמר פעם נוספת "לחם" בכתוב הבא, "לחם אלקיו מקדשי מקדשים ומן הקדשים יאכל" (ויקרא כ"א כ"ב) והרי זה נמשך על האמור תחילה, כלומר, "לא יגש להקריב. לחם אלקיו", כלומר שום לחם לא יקריב.

סברת רבי שמעון בהלכות שבת

בסוף פרק מי שהוציאוהו [דף נ"ב] מבואר, שמי שהלך בדרך, ובשעת כניסת שבת היה מחוץ לתחום העיר, אינו נידון כמי ששבת בעיר, שיש לו את כל תחום העיר, אלא כמי ששבת במקומו, שיש לו ארבע אמותיו ואפליים שסביבותיהן.

ומבואר שם שלדעת חכמים אין להקל בדבר, ואפילו אם שבת אמה אחת מחוץ לעיר אינו נידון כמי ששבת בעיר. ורבי שמעון מיקל ואומר שאפילו שבת חמש עשרה אמה מחוץ לתחום העיר הרי הוא כמי ששבת בתוך תחום העיר.

ולעיל בדף ק"ב מבואר שלענין נימת כינור של לויים שנפסקה בשבת חכמים מקילים ומתירים לקושרה, ורבי שמעון מחמיר ואומר שלא יקשור אלא יענוב.

וביאר רבי שמעון, שבאמת אינו מיקל באיסורי שבת כפי שנראה מדינו לענין מחשיך חוץ לתחום, ששם הסיבה היא, שבאמת החשיך הוא בתוך התחום, שכן אלו שצינו את סוף התחום, לא ציינוהו בסוף אלפיים אמה, אלא כנסו חמש עשרה אמות פנימה, מפני הטועים, ואם כן, באמת החשיך בתוך התחום, ומעיקר הדין יש לו להיחשב כאנשי העיר, ואין זו קולא.

אבל לענין נימת כינור שנפסקה, יש לאסור את קשירתה אף במקדש, שלא יבואו לעשות כן במדינה, ויתחייבו חטאת. ורק את העניבה יש להתיר במקדש, כי אין בה איסור תורה, ואם יעשו כן במדינה לא יתחייבו⁴.

סליק פרק המוצא תפילין וכל מסכת עירובין
הורו לה' כי טוב כי לעולם חסרו

ואם כן, כשיש כהן טמא וישראל טהור, יכנס הישראל הטהור ולא הכהן הטמא.

ב. דעת רב כהנא.

כשיש צורך להיכנס להיכל לבנות או לתקן או להוציא ממנו את הטומאה מצווה שיעשה הדבר על ידי כהנים תמימים טהורים.

ואם אין שם כהנים טהורים תמימים, יכנסו כהנים טמאים או כהנים בעלי מומים לעשות הדבר.

שכן נאמר בענין כהנים בעלי מומים, "אך אל הפרקת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשם" (ויקרא כ"א כ"ג), ו"אך" מיעוט הוא, לומר, לעבודת המקדש לא יבוא, אבל יכנס לצורך בנין, כגון לעשות ריקועי פחים למזבח.

ודווקא כהנים יכנסו אבל ישראלים לא יכנסו כלל, אפילו הם טהורים.

ואם כן, כשיש כהן טמא או בעל מום, וישראל טהור, יכנס הכהן הטמא או הבעל מום, ולא הישראל הטהור.

ואמר רב הונא על הדברים הללו, רב כהנא מסייע כהני, שזה ששמו כהנא, מעדיף כהנים אפילו טמאים, על פני ישראלים טהורים.

וכשאין כהנים טהורים תמימים, אלא כהנים טמאים [תמימים] וכהנים בעלי מומים [טהורים] נחלקו חכמים מי עדיף.

לדברי רב חייא בר אשי אמר רב, כהנים טמאים עדיפים על כהנים בעלי מומים, שכן מצינו, שהטמאים הותרו אף בעבודת קרבנות ציבור, שכן קרבן ציבור קרב בטומאה, ובעלי מומים לא הותרו בעבודת שום קרבן.

ולדברי רבי אלעזר, כהנים בעלי מום עדיפים על כהנים טמאים, שכן מצינו שבעלי מום מותרים באכילת קדשים, וטמאים אינם אוכלים שום קדשים.

טמאים ובעלי מום בקרבנות ציבור

כהנים טמאים מקריבים קרבן ציבור, שנאמר "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחח תשקרו להקריב לי במועד" (במדבר כ"ח ב'), ואפילו בטומאה.

וכהנים בעלי מום לא הותרו בשום עבודה,

שנאמר, "ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויציאו את כל הטמאה [=עבודה זרה ותקרובתיה] אשר מצאו בהיכל ה' לחצר בית ה' [=לעזרה] ויקבלו הלוים [בעזרה] להוציא [משם] לנחל קדרון חוצה" (דח"י ב' כ"ט ט"ז).

מבואר, שלא נטמאו הכהנים בהוצאת הטומאה אלא עד העזרה, אבל משם ואילך רק הלוויים נטמאו להוציאה, ולא הכהנים.

לדברי רבי שמעון בן ננס, מתוך כך שלא נטמאו הכהנים לטהר את העזרה, יש ללמוד שטומאה בעזרה אינה חמורה כל כך, שיהיה מותר לעבור על איסור להוציאה, ולכן אין לטמא כהנים בשביל כך. וכמו כן אין לעבור בשביל כך על איסור שבות של טלטול מוקצה בשבת, ויש להמתין עד הלילה להוצאת הטומאה מהעזרה.

ולדברי רבי עקיבא, לא זה הטעם שלא טימאו כהנים בשביל לטהר את העזרה, כי באמת טומאה בעזרה חמורה, ומותר לעבור על איסור כדי להוציאה. **אלא מאחר שבעזרה גם הלוויים יכולים להיכנס להוציא את הטומאה, אין צורך שיעשו זאת הכהנים**. ואמנם אם הלוויים לא היו יכולים לעשות זאת, היו הכהנים נטמאים גם בשביל לטהר את העזרה. וכמו כן, אם הלוויים היו יכולים להיכנס להיכל, היו נכנסים הלוויים, ולא הכהנים, אלא שהלוויים אינם יכולים להיכנס להיכל¹.

להיכנס להיכל לצורך

אין נכנסים להיכל על פי רוב, אלא לכהנים לעבודתם. וכשיש צורך בדבר, נכנסים להיכל גם לבנות, ולתקן, ולהוציא ממנו את הטומאה. ונחלקו חכמים מי יכנס להיכל לצורך הדברים הללו.

א. דעת הברייתא.

כשיש צורך להיכנס להיכל לבנות או לתקן או להוציא ממנו את הטומאה מצווה שיעשה הדבר על ידי כהנים טהורים.

ואם אין שם כהנים טהורים, יכנסו לויים טהורים.

ואם אין שם לא כהנים טהורים ולא לויים טהורים, יכנסו ישראלים טהורים.

ומכל מקום, בין אלו ובין אלו, לא יכנסו אלא טהורים, אבל טמאים לא יכנסו כלל.

¹ דאפילו כהנים אסירי למיעל אלא לעבודה, כדכתיב "ואל יבא בכל עת אל הקדש", זה היכל, "מבית לפרוכת", זה לפני ולפנים. [רש"י].

² כענין שנאמר "את קרבני לחמי לאשי" [רש"י].

³ והכי קאמר רבי שמעון אף על פי שמיקל אני במחשיך חוץ לתחום, מחמיר אני בנימת הכנור, דהתם לאו קולא הוא, אלא משלך נתנו לך, וגם כאן לא נתנו לך אלא משלך, דהיינו עניבה, דהוה דבר המותר. [תוס'].

⁴ והא דנטר עד הכא, משום דבעי לאסוקי מילי דבמקדש, אבל לא במדינה. [תוס'].

ללמוד לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה
(פסחים ג) להבין כלל גדול בלימוד שידע
התלמיד אחר שישנה מה שעלה בידו מכל מה
שישנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי
סוף הוריות) ולזכור כל הלומד תורה ואינו חוזר
עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר (סנהדרין צט)